

Hajdúsámson Város Önkormányzata Polgármesterétől
ELŐTERJESZTÉS

**a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás Fenntarthatósági Tervének
elfogadása tárgyában**

Tisztelt Képviselő-testület!

Hajdúsámson Város Önkormányzata – a 2013. november 27. napján kelt társasági szerződést módosító okirat alapján – a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás (4220 Hajdúböszörmény, Bocskai tér 1., a továbbiakban: Társulás) tagja, a tagi részarány mértéke a csatlakozás napján 10,5 % volt, mely a 2015. november 10. napján 8,66 %-ra csökkent, tekintettel arra, hogy ezen a napon további 4 hajdú-bihar megyei település csatlakozott a Társuláshoz.

A Társulás a „Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás települési szilárdhulladék lerakóinak rekultivációja” megnevezésű KEOP-2.3.0/F-2009-0008 projekt megvalósításához kapcsolódóan fenntarthatósági vállalatot tett, melynek következtében a Társulás 2016. február 18. napján az alábbi 4/2016. (II. 18.) Hull. Társ. számú határozatot hozta:

„A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás Társulási Tanácsa megtárgyalta a „Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás Fenntarthatósági Terv elkészítése” című előterjesztést és az alábbi döntés hozta:

A Társulási Tanács elfogadja a Társulási szintű Fenntarthatósági Terv elkészítését a tagönkormányzatok költségvállalása mellett, egyben felkéri a Társulás Elnökét a terv elkészítésének koordinálására.

A Társulási Tanács felkéri a települések polgármestereit, hogy az elkészült Fenntarthatósági Tervet 2016. március 31-ig terjesszék a képviselő-testületeik elé elfogadásra.”

A Társulás által elvégzett piackutatás alapján a Fenntarthatósági Terv elkészítése társulási szinten megközelítőleg nettó 2,2 millió forintba kerül, melynek alapján a Társulás javaslatot tett arra, hogy az önkormányzatok lakosságszám arányosan járuljanak hozzá a terv elkészítéséhez. A program elkészítése Hajdúsámson Város Önkormányzata 8,66 %-os tulajdonosi részaránya tekintetében megközelítőleg nettó 250 000 Ft.

A Társulás LOCAL AGENDA 21 Fenntartható Fejlődés Helyi Programja elkészült, mely jelen előterjesztés elválaszthatatlan mellékletét képezi.

Fentiekre tekintettel kérem a Tisztelt Képviselő-testületet, hogy az előterjesztésben foglaltakat megtárgyalni és a következő határozati javaslatot elfogadni szíveskedjen:

1. Határozati javaslat:

Hajdúsámson Város Önkormányzata Képviselő-testülete – a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 42. § 5. pontja, valamint a 94. § (6) bekezdésében biztosított jogkörében eljárva – elhatározza, hogy a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás által elkészített „Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás LOCAL AGENDA 21 Fenntartható Fejlődés Helyi Programja” finanszírozásához a tagi részaránynak megfelelően, a teljes összeg 8,66 %-ában, azaz nettó 250 000 Ft összegben fedezetet biztosít az önkormányzat 2016. évi költségvetésében az általános tartalék terhére.

Az előirányzat átcsoportosítása a soron következő költségvetési rendelet módosításakor kerüljön átvezetésre.

A képviselő-testület felkéri a polgármestert, hogy a fedezet biztosítását követően a program kifizetéséről gondoskodjon.

Határidő: 2016. április 30.

Felelős: Antal Szabolcs polgármester

2. Határozati javaslat:

Hajdúsámson Város Önkormányzata Képviselő-testülete – a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 42. § 5. pontja, valamint a 94. § (6) bekezdésében biztosított jogkörében eljárva – elhatározza, hogy a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás által elkészített jelen előterjesztés elválaszthatatlan mellékletét képező Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás LOCAL AGENDA 21 Fenntartható Fejlődés Helyi Programját elfogadja.

A képviselő-testület felkéri a polgármestert, hogy a döntésről a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás elnökét értesítse.

Határidő: azonnal

Felelős: Antal Szabolcs polgármester

Hajdúsámson, 2016. március 23.

Antal Szabolcs
polgármester

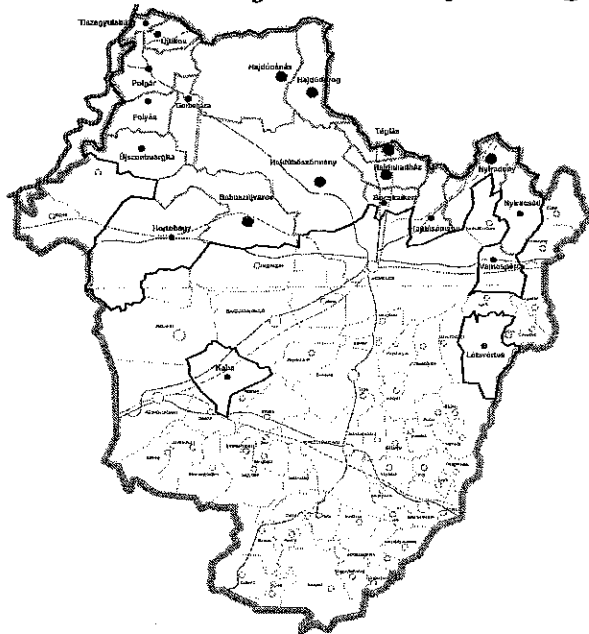
A határozat elfogadásához minősített többség szükséges

Az előterjesztést készítette:	Marton Irén	
Városfejlesztési és Műszaki Osztály:	Szőkéné Diószegi Mária osztályvezető	
Pénzügyi és Gazdasági Osztály:	Varga Sándorné osztályvezető	
Jogi és Szervezési Osztály:	Bagolyné Szűcs Mariann osztályvezető	
Aljegyző:	Dr. Barnucz Szilvia	
Jegyző:	Dr. Danku József	

HAJDÚSÁGI SZILÁRD HULLADÉKLERAKÓ ÉS HASZNOSÍTÓ TÁRSULÁS

LOCAL AGENDA 21

Fenntartható Fejlődés Helyi Programja

2016. március

Készítette:
Hajdúszági Szilárd Hulladéklerakó És Hasznosító Társulás
megbízásából a
Bio-Genézis Környezetvédelmi Kft.

"Ez idő szerint az emberiség kilátásai a jövőre nézvést rendkívül borúsak. Felettébb valószínű, hogy nukleáris fegyvereit ön maga ellen fordítva gyors, de a legkevésbé sem fájdalommentes öngyilkosságot követ majd el. S még ha ez nem történne meg, lassú halál fenyegeti, mert megmérgezi, mellesleg pedig megsemmisíti a környezetet, amelyben és amelyből él. Még ha idejekorán megálljt parancsolna is vak és hihetetlenül ostoba ténykedésének, ki van téve annak a veszélynek, hogy fokozatosan elsorvadnak mindazon tulajdonságai, amelyek emberi voltát alkotják. Számos gondolkodó felismerte ezt, és jó néhány könyv tartalmazza azt a felismerést, hogy a környezetpusztítás és a kultúra "hanyatlása" kéz a kézben járnak..."

(Konrad Lorenz)

Készítette:
Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás
megbízásából a
Bio-Genезis Környezetvédelmi Kft.

Elfogadta a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás
..... számú jegyzőkönyvével

A program készítésében részt vettek, az adatokat, információkat szolgáltatták:

Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás,
Hajdúböszörmény Város Önkormányzata,
Balmazújváros Város Önkormányzata,
Hajdúdorog Város Önkormányzata,
Hajdúhadház Város Önkormányzata,
Hajdúnánás Város Önkormányzata,
Polgár Város Önkormányzata,
Téglás Város Önkormányzata,
Bocskai kert Község Önkormányzata,
Folyás Község Önkormányzata,
Görbéháza Község Önkormányzata,
Hortobágy Község Önkormányzata,
Tiszagyulaháza Község Önkormányzata,
Újszentmargita Község Önkormányzata,
Újtúkos Község Önkormányzata,
Hajdúsámson Város Önkormányzata,
Nyíradony Város Önkormányzata,
Létavértes Város Önkormányzata,
Kaba Város Önkormányzata,
Vámospercs Város Önkormányzata,
Nyírácsád Község Önkormányzata.

A dokumentumot készítették:

Barta Zoltán
környezetmérnök

Benkő Kriszta
környezetgazdálkodási agrármérnök,
környezetvédelmi szakmérnök

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ

1. LOCAL AGENDA 21.....	9
2. HELYZETELEMZÉS.....	13
2.1. Földrajzi elhelyezkedés.....	14
2.2. Természeti adottságok.....	18
2.2.1. Domborzati adatok.....	20
2.2.2. Éghajlat.....	21
2.2.3. Vízrajz.....	23
2.2.4. Talajok.....	26
2.2.5. Növényzet.....	29
2.2.6. Állatvilág.....	32
2.3. Hajdú-Bihar megye fejlődés története.....	33
2.4. Táji értékek.....	36
2.4.1. Védett épületek, építmények.....	47
2.5. Társadalmi helyzet.....	53
2.5.1. Demográfiai viszonyok.....	53
2.5.2. Oktatás, képzés.....	57
2.5.3. Művelődés, kultúra.....	59
2.5.4. Sport, kapcsolódás.....	61
2.5.5. Egészségügy.....	61
2.5.6. Szociális ellátás.....	63
2.5.7. Közbiztonság.....	65
2.6. Gazdasági helyzet.....	65
2.6.1. Mezőgazdaság.....	67
2.6.2. Ipar.....	69
2.6.3. Szolgáltatás, kereskedelem, civil szervezetek.....	71
2.6.4. Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus.....	73
2.6.5. Foglalkoztatás, munkaerő-piaci helyzet.....	74
2.7. Infrastrukturális helyzet.....	75
2.7.1. Ivóvíz-ellátás, vízgazdálkodás.....	77
2.7.2. Csatornahálózat, szennyvíztisztítás.....	77
2.7.3. Villamosenergia-, gázellátás és távfűtés.....	78
2.7.4. Hulladékgazdálkodás.....	78
2.8. Környezeti elemek állapota.....	79

2.8.1. Levegő.....	79
2.8.2. Felszíni és felszín alatti vizek.....	97
2.8.3. Talaj.....	99
2.8.4. Zaj.....	100
2.8.5. Zöldfelületi rendszer	101
3. HELYZETÉRTÉKELÉS	102
3.1. Kérdőívek kiértékelése.....	102
3.1.1. Lakossági kérdőívek kiértékelése.....	102
3.1.2. Oktatási-nevelési kérdőívek kiértékelése	113
3.2. SWOT analízis	123
4. STRATÉGIA.....	127
4.1. Céllálapot	127
4.2. Prioritások	127
4.3. Várható hatások.....	128
5. MEGVALÓSÍTÁS.....	130
5.1. Társadalmi pillér	130
5.1.1. Társadalmi szemléletformálás.....	130
5.1.2. Intézményi működés hatékonyságának növelése.....	131
5.1.3. Egészségügyi helyzet fejlesztése.....	131
5.1.4. Szociális helyzet fejlesztése	133
5.1.5. Oktatás, képzés fejlesztése	134
5.1.6. Közbiztonság fejlesztése	136
5.1.7. Kulturális élet fellendítése.....	136
5.1.8. Esélyegyenlőségi jogok biztosítása.....	139
5.1.9. Közösségi közlekedés fellendítése.....	140
5.1.10. Gyermek és fiatalok társadalmi beilleszkedésének segítése	142
5.2. Környezeti pillér.....	142
5.2.1. Környezet ismerete, környezettudatosság.....	143
5.2.2. Települési és épített környezet védelme.....	146
5.2.3. A lakókönyezet védelme a káros emisszió kibocsátásoktól (levegő, víz, zaj).....	150
5.2.4. Infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése.....	153
5.2.5. Energiafelhasználás hatékony és megújuló lehetőségeinek kihasználása.....	155
5.2.6. Zöldterületek védelme, fenntartása – növény és állatvilág fenntartása.....	157
5.2.7. Hulladékgazdálkodás	158
5.3. Gazdasági pillér.....	162
5.3.1. Az Önkormányzat és az önkormányzati intézmények hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése	162
5.3.2. Ipar fejlesztése.....	163
5.3.3. Mezőgazdaság fejlesztése	165

5.3.4. Gazdasági szektor (kereskedelem, szolgáltatás) fejlesztése.....	167
5.3.5. Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése	169
5.4. A programok áttekintő táblázata	173
6. MONITORING ÉS VISSZACSATOLÁS.....	182
6.1. Cselekvési terv	182
6.2. Indikátorok	183

ELŐSZÓ

A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás a Bio-Genesis Kft.-t bízta meg a KEOP-2.3.0/2F/09-2009-0008 pályázati azonosító számú „A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás Tagtelepüléseinek Települési Szilárdhulladéklerakóinak rekultivációja„ című projektjéhez kapcsolódóan a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás Local Agenda 21 Fenntartható Fejlődés Helyi Tervének, Programjának elkészítését.

Jelen dokumentáció

Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás

LOCAL AGENDA 21

Fenntartható Fejlődés Helyi Programja

Az elkészített LA 21-et legalább kétfévente ajánlott felülvizsgálni annak érdekében, hogy a tervben megfogalmazott pontok, intézkedési tervek, feladatok továbbra is biztosítják-e a település jövőjét, élıhetőségét.

A Local Agenda 21 elkészítésére vonatkozó útmutatókat is figyelembe véve készítettünk két kérdőívet (egyet a lakosság egy másikat pedig a fiatalabb populációt is megközelítve a középfokú oktatásban résztvevők számára küldtünk meg), melyek kiértékelésével ismereteket szerezhetünk a város környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági szokásairól, igényeiről a lakosság városhoz való hozzáállásáról.

Ennek lényege, hogy a kérdőívek által megismert adatokból, információkból olyan fenntarthatósági célokat fogalmazzunk meg, melyek elősegítik a Local Agenda 21 3 fő pillérének (társadalmi, gazdasági, környezeti), ezáltal a Fenntarthatósági Fejlődés javítását az érintett településeken a települések és a Társulás vezetőinek javaslatai mellett a lakosság véleményét is figyelembe véve.

A program felépítése a következő részekből tevődik össze:

1. Helyzetelemzés: a LA21 program bemutatása, az érintett települések (2 db kistérség) bemutatása (földrajzi, történeti természeti, környezeti, infrastrukturális, társadalmi és gazdasági helyzetének áttekintésével).
2. Helyzetértékelés: a fent ismertett kérdőívek kiértékelése, SWOT analízis.
3. Stratégia: fenntarthatósági célok, prioritás sorrendjének meghatározása és a várható hatások megfogalmazása.
4. Megvalósítás: a LA21 3 fő pillérét figyelembe véve a célok megvalósítására vonatkozó programok, részprogramok, melyeket a Társulással történt egyeztetéseket követően együttesen határozzunk meg.
5. Monitoring: célok és indikátorok meghatározása a fejlesztések tükrében 20 éves időtartamra.

A Local Agenda 21 megvalósításának lépései

1. Külföldi és hazai példák feltárása, az LA 21 folyamat eddigi eredményeinek értékelése

- A Local Agenda 21 lépéseinek, eszközeinek meghatározása

2. Jogi, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetelemzés

- Az LA21 jogszabályi háttérének feltárása és más tervekhez, dokumentumokhoz való kapcsolódásának (illeszkedésének) vizsgálata.
- A település gazdasági, társadalmi és környezeti állapotának, folyamatainak elemzése statisztikai adatok segítségével.
- A fenntarthatósággal kapcsolatos kérdőíves kutatás elvégzése.
- A statisztikai indikátorokat kiválasztása a változások követéséhez.

3. Partnerség, bevonás

- A lakosság, valamint a szakmai és civil szervezetek bevonása a programba, iskolák, közintézmények kérdőíves felkeresése, konzultációk lefolytatása és a kérdőívvel történő információ, adatgyűjtés.

4. Stratégiai csoport felállítása

- A Társulás döntéshozóiból, az érintett Önkormányzatok vezetőiből, szakmai és civil szervezetek és az oktatási intézmények képviselőiből, valamint a LA 21 folyamatot vezető szervezet tagjaiból álló stratégiai csoport megalakítása.

5. Akciótervezés

- A stratégiai dokumentum részét képező akciók pontos meghatározása.
- A tervezés felügyelete, koordinációja.
- A korábbi ágazati tervek beépítése a LA 21 folyamatba.

6. Kommunikáció

- Az Interneten, valamint a helyi nyomtatott sajtón keresztül történő kommunikáció.
- A lakosság valamint a szakmai, civil szervezetek visszajelzésének megfelelő fogadása.

7. Végtermék

A gyakorlatban kettős végtermékről beszélhetünk. Egyrészt létrejön egy *stratégiai dokumentum*, ami a helyzetelemzés mellett tartalmazza a stratégiai akciókat, és konkrét javaslatokat tesz, lépéseket fogalmaz meg a település hosszú távú, fenntarthatóság felé mutató működésére. Másrészt a felfebb ismertetett lépések megfelelő koordináció esetén egy *folyamatot indítanak el*, ami a környezettudatosság növelésében, a lakossági és intézményi (pl. vállalati, önkormányzati) döntésekben jelenik meg.

8. Monitoring

Mivel egy hosszú távú folyamat elindításáról van szó, ezért a LA 21 megalapozását és a stratégiai dokumentum létrejöttét követően is komoly szükség van a Local Agenda 21 folyamat működésének nyomon követésére. A monitoring csoport felállítása a stratégiai csoportban helyet kapó intézményi képviselők feladata.

1. LOCAL AGENDA 21

A nyolcvanas évek elején jelent meg a "fenntarthatóság" vagy a "fenntartható fejlődés" kifejezés a nemzetközi szakirodalomban.

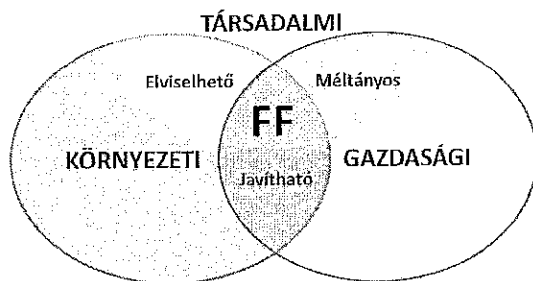
1983-ban az ENSZ Közgyűlés határozata alapján megkezdte munkáját az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága, amelyet Gro Harlem Brundtland norvég miniszterelnök vezetett. (E huszonkét tagú bizottságnak tagja volt Láng István akadémikus is.) A Bizottság 1987-ben „Közös jövőnk” címmel kiadott jelentésében a gazdasági növekedés olyan új korszakának lehetőségét vázolta fel, amely a fenntartható fejlődés globális megvalósítására épít, megőrzi a természeti erőforrásokat, s amely megoldás lehetne a fejlődő országok nagy részében elhatalmasodó szegénység leküzdésére is.

A jelentés nagyon röviden és tömören határozta meg a fenntartható fejlődés fogalmát: *"a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket".*

(Forrás: www.wikipedia.hu enciklopédia)

A fenntartható fejlődés három alappilléren nyugszik: a szociális (társadalmi), a gazdasági és a környezeti pillérek és mindhármat együttesen, kölcsönhatásaik figyelembevételével mérlegelni kell a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során, illetve a konkrét intézkedésekben, cselekvésekben. A fenntartható fejlődés, mint általános stratégiai cél "bevonult" a nemzetközi konferenciák, szervezetek dokumentumaiba és a nemzeti kormányok cselekvési programjaiba.

I. ábra: A Fenntartható Fejlődés alappillérei

(Forrás: www.wikipedia.hu enciklopédia)

A fejlődés alapvető célja tehát a szociális jólét, a méltányos életfeltételek lehetőségének biztosítása mindenki és egyaránt a jelenlegi és a jövőbeli nemzedékek számára, ami csak úgy lehetséges, ha közben fenntartható módon hasznosítjuk a természeti erőforrásokat, elkerüljük a káros hatásokat, s különösen a környezet állapotában bekövetkező visszafordíthatatlan

változásokat.

A Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata megfogalmazásában: *"A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével egyidejűleg."* (Átmenet a fenntarthatóság felé; Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata, Tokió, 2000).

Mi a fenntartható fejlődés?

Az emberiség, az egyes emberek és társadalmak közvetlenül vagy a gazdaság révén szükségleteik kielégítése érdekében természetes környezetükből veszik el azokat a javakat, amelyeket a földi rendszer létezése óta felhalmozott. A fenntarthatóság biztosítása azt kívánja tőlünk, hogy a jelen és jövő generációk létfeltételeihez szükséges természeti és épített környezet minőségét, értékeit megőrizzük. Ettől a rendszertől az ember annyit és olyan körülmények között vehet el, hogy ne sértse saját létkielégítésének jövőbeli esélyeit. A fenntartható fejlődés célja mindezek értelmében az emberi társadalom fenntartása.

Ebben a feladatban a környezet feltételként jelenik meg, amely azt jelenti, hogy addig a mértékig használhatjuk természetes környezetünk erőforrásait, amíg nem sértjük annak megújulási lehetőségét. A gazdaság a társadalom fenntartásának és ezen keresztül a környezet használatának eszköze. Ezt az eszközt bölcsen, a társadalom hasznára, a környezet sérelme nélkül kell használnunk.

A fenntartható fejlődés lényege:

Olyan fejlődési-fejlesztési folyamatok együttese, amely az életminőség hosszú távú, egyenletesen biztosítható javulását szolgálja az adott ökológiai keretek között. Ezért a természeti erőforrásokkal, a környezettel való fenntartható gazdálkodásnak együtt kell érvényesülnie a jólét elérését, megtartását elősegítő gazdasági fejlődéssel, valamint a szociális esélyegyenlőség folyamatos növelésével.

Az EU a tagállamok mellett felkért társult országokat is, hogy az EU stratégiával összhangban készítsék el saját stratégiájukat. A Bizottság a fenntartható fejlődés stratégiáját meghatározó alapelvekről szóló, 2005-ben született deklarációja szerint az Unió elkötelezett a fenntartható fejlődés mellett, amely minden politikáját és cselekedetét meghatározza. Az Unió megújított Fenntartható Fejlődés Stratégiájának jóváhagyása a 2006. júniusi Európai Tanács napirendjén szerepelt. 1992-ben Rio de Janeiróban rendezett ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián elfogadott „Local Agenda 21” program („LA 21”) értékelése kapcsán fogalmazódott meg a fenntartható fejlődés helyi, lokális programja. Ezzel a modellel a cél az, hogy elveket (vezérfonalat) fogalmazzon meg a helyi önkormányzat(ok), valamint a helyi lakosok, közösségek számára a fenntarthatóság tennivalóinak, helyi programjának kidolgozása, megvalósítása érdekében.

A „LA 21” program az általános érvényű fenntartható fejlődés konkrét, gyakorlati megvalósítását a helyi adottságok, érdekek alapján, az önkormányzat és a helyi lakosok, közösségek széleskörű együtt munkálkodásával javasolja folytatni. Az alapfeladat itt a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan irányú alakítása, amely mind jobban előtérbe helyezi „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.- tartamos, azaz nem kimerítő kiaknázását. További fontos elvárás, hogy valamennyi nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó beruházó-fejlesztő, termelő-szolgáltató- és fogyasztó

törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására. Ennek megvalósíthatóságát a megfelelő politikai akarat megléte és helyi társadalmi-közösségi kultúra jellege együttesen szabja meg és egy racionális tervezési folyamat útján kimunkált stratégia foglalja rendezett keretbe.

A fenntartható fejlődés nemzeti stratégia (FFNS) globális összefüggéseket is tükröző, nemzeti szintű prioritásai és fókuszai - az előzőekkel is összefüggésben - a következők:

- a gazdaság anyag- és energiaigényességének racionalizálása;
- a fenntarthatatlan társadalmi folyamatok kezelése és szabályozása;
- környezeti rendszerek fenntartható hasznosítása.

A FF környezeti szempontjainak figyelembe vétele az Európa Unió keretében benyújtott pályázatoknál:

Az Európa Uniók projektek tervezésekor javasolt eljárás a környezeti fenntarthatóságra történő hivatkozás és az azt szolgáló tervezett, gyakorlati törekvések bemutatása: ezért a pályázónak a környezeti fenntarthatóság elvének érvényesítését a pályázati dokumentáció egészében (célok, tevékenységek és eredmények stb.) érvényre kell juttatnia. A környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos tevékenységét összefoglalóan is értékelnie kell a pályázati adatlap megfelelő pontjaiban. A FF reális és ténylegesen érvényesíthető szempontjainak pályázatba történő megfelelő beépítése így "versenyelőnyt" jelent a pályázat elbírálása során.

Az Agenda 21 program fő területei:

- a helyi közösségi humán és intézményi kapacitások fejlesztése
- a helyi és a regionális fenntarthatósági programok kidolgozásához és végrehajtásához nyújtott segítség
- a környezeti döntésekben való lakossági részvétel előmozdítása és ezzel a demokrácia erősítése
- a helyi és a regionális környezetpolitika számára kedvező jogi és gazdasági környezet kialakítása.

Fontos megemlítenünk, hogy a Local Agenda 21 program megvalósulására hatással lesz a most tervezés szintjén álló **KLÍMATÖRVÉNY**.

A magyar háztartások kiadásában az energia költségek közel 20%-ot tesznek ki.

A Klímátörvény megalkotását szorgalmazza a Magyar Természetvédők Szövetsége. Számításaik szerint háztartásonként akár negyven százalékkal csökkennének a fenntartási költségek az energiatakarékosságot célzó beruházásokkal.

A Klímátörvényről szóló javaslat része, hogy hazánk az 1990-es adatokhoz képest 2020-ig negyven százalékkal, 2050-ig nyolcvan százalékkal kívánja csökkenteni az üvegházhatású gázok kibocsátását. Idén eddig ebből már 34 százalékot teljesítettünk.

A törvényjavaslat elfogadásával és bevezetésével

- csökkenthetőek az ipar és a magánemberek energiaszámlákra fordított kiadásai,
- javítható a leszakadó, nehéz életkörülmények, esetleg adósságok között élő emberek élete,
- új és jelentős mennyiségű zöld és helyi munkahely teremthető,
- növelhető a helyi piacok szerepe,
- csökkenthető Magyarország import energiaforrásoktól (kőolaj, földgáz) való függése,
- erősödik a magyar gazdaság versenyképessége és stabilitása,
- felerősödik a hazai zöld technológiák, fejlesztések szerepe.

A „Klímátörvény a fenntartható társadalomért” törvényjavaslat a fenntarthatóság átfogó elvén működik: szociális, gazdasági és környezeti előnyei egymást erősítik, hiszen eszközeivel az éghajlatvédelmet, a zöld gazdaságélénkítést és a társadalmi igazságosságot egyaránt célozza.

A klímátörvény 3 alappillére:

- Erőforrás kvóta
- Zöldpiac
- Visszatérülő alap.

A Klímátörvény-javaslat az alábbiakat tartalmazza:

- A fosszilis energiahordozók (kőolaj, földgáz, szén) felhasználásának ütemezett csökkentését, a 2010-es szinthez képest 6 százalékkal 2020-ig,
- a lakosság és az oktatás környezeti tudatosságának javítását,
- a megújuló energiaforrásokhoz kapcsolódó technológiák fejlesztését és elérhetőbbé tételét,
- zöld beruházásokat támogató információs- és intézményrendszer kialakítását,
- a hazánkban található zöld területek rekonstrukcióját és növelését az építésszabályozással párhuzamosan,
- a társadalom termelői és fogyasztói struktúrájának átalakítását.

A rendelkezésünkre álló fosszilis energiaforrások mennyisége véges, azonban jelenleg túlfogyasztásuk jellemző világszerte, így Magyarországon is. A klímátörvény ezt mérsékelné, mégpedig egy társadalmilag igazságosan működő **erőforrás kvóta** alkalmazásával. Az iránymutató kvóta alapján a **zöldpiacon**, azaz a környezetbarát termékek és szolgáltatások piacán ennek az iránymutató kvótának az alapján foghatunk energiatakarékos, megújuló beruházásokba. Finanszírozásukat a **Visszatérülő Alap** kamatmentesen teszi lehetővé mindenki számára. Megtakarításaink által csökken az egyéni fogyasztásunk, a beruházásokkal pedig a hazai kis- és középvállalkozásaink is jól járnak, így mindenki számára előnyöket biztosít a zöld gazdaságélénkítés.

(Forrás: Magyar Természetvédők Szövetsége; szórólap)

2. HELYZETELEMZÉS

A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás részt vett az Európai Unió ISPA Programjának támogatásával létrejött Hajdú-Bihar megyei Hulladékgazdálkodási Rendszer (Projekt szám: 2000/HU/16/P/PE/002) megvalósításában.

A projekt megvalósításában Hajdú-Bihar megye 78 önkormányzata vett részt. A projekt gesztora és egyik kedvezményezettje Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata, míg a berettyóújfalui és hajdúböszörményi körzetekben a Bihari, valamint a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulások a támogatás kedvezményezettjei.

A Hajdú-Bihar megyei Hulladékgazdálkodási Rendszer keretén belül megépítésre került a Berettyóújfalui Hulladékkezelő Telep, a Hajdúböszörményi Hulladékkezelő telep és bővítésre került a Debreceni Hulladékkezelő telep.

Az eredeti Programban a Társulások kötelezettséget vállaltak a részt vevő valamennyi tagtelepülés hulladéklerakójának rekultivációja. A Hulladékgazdálkodási Program alultervezett költségvetése miatt azonban a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás területén csupán 5 hulladéklerakó (Hajdúdorog, Hajdúhadház, Téglás, Hajdúnánás és Hortobágy települések hulladéklerakója) rekultivációjára volt lehetőség az eredeti program keretében.

A fennmaradó többi lerakó rekultivációjának támogatott megvalósítására az Új Magyarország Fejlesztési Terv pályázatai keretében nyílt lehetőség, a Környezet és Energetikai Operatív Program (KEOP) - 2.3.0. - „A települési szilárdhulladék-lerakókat érintő térségi szintű rekultivációs programok elvégzése” elnevezésű konstrukcióban.

A Környezet és Energia Operatív Program támogatási rendszeréhez a KEOP 2.3.0. „Települési szilárdhulladék lerakókat érintő térségi szintű rekultivációs programok elvégzése” című pályázati konstrukcióra benyújtott,

A Társulás a KEOP-2.3.0/2F/09-2009-0008 pályázati azonosító számú „A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás Tagtelepüléseinek Települési Szilárdhulladéklerakóinak rekultivációja, című projektjének keretében hajtotta végre a bezárt hulladéklerakóinak a rekultivációját.

A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulásnak az alábbi települések a tagjai:

- Hajdúböszörmény Város,
- Balmazújváros Város,
- Hajdúdorog Város,
- Hajdúhadház Város,
- Hajdúnánás Város,
- Polgár Város,
- Téglás Város,
- Bocskai kert Község,
- Folyás Község,
- Görbeháza Község,
- Hortobágy Község,
- Tiszagyulaháza Község,
- Újszentmargita Község,
- Újtikos Község,
- Hajdúszámon Város,
- Nyíradony Város,

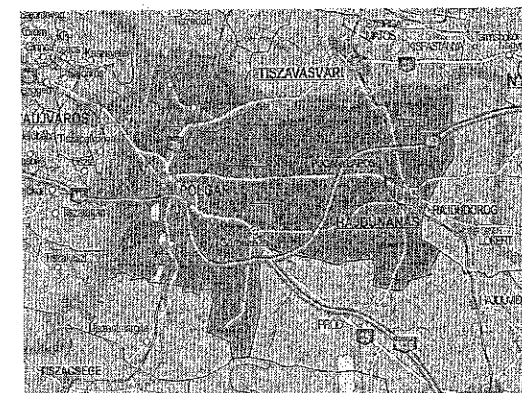
- Létavértes Város,
- Kaba Város,
- Vámpércs Város,
- Nyíracsad Község,

2.1. Földrajzi elhelyezkedés

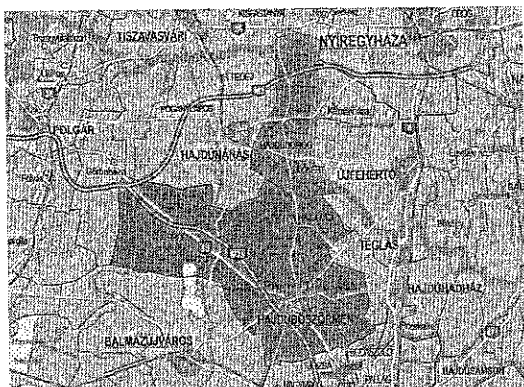
A Társulás települései Hajdú-Bihar megyében a Balmazújvárosi Járásban, a Hajdúnánási Járásban, a Hajdúböszörményi Járásban, a Hajdúhadházi Járásban, a Debreceni Járásban, a Nyíradonyi Járásban, a Derecskei Járásban és a Hajdúszoboszlói Járásban helyezkednek el.

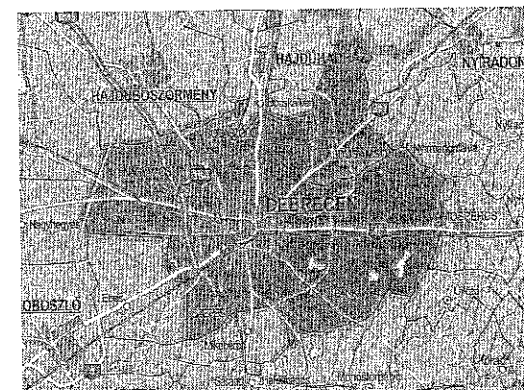
Balmazújvárosi Járás elhelyezkedése (forrás: www.jaras.info.hu)

Hajdúnánási Járás elhelyezkedése (forrás: www.jaras.info.hu)

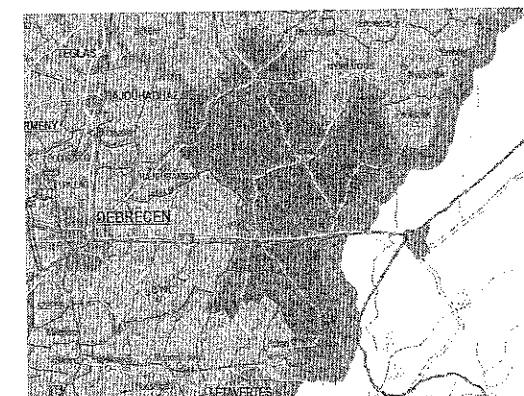
Hajdúböszörményi Járás elhelyezkedése (forrás: www.jaras.info.hu)

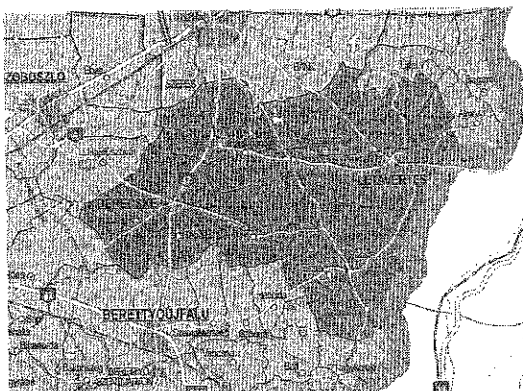
Debreceni Járás elhelyezkedése (forrás: www.jaras.info.hu)

Hajdúhadházi Járás elhelyezkedése (forrás: www.jaras.info.hu)

Nyíradonyi Járás elhelyezkedése (forrás: www.jaras.info.hu)

Derecskei Járás elhelyezkedése (forrás: www.jaras.info.hu)

Hajdúszoboszlói Járás elhelyezkedése (forrás: www.jaras.info.hu)

- Folyás,
- Görbeháza,
- Polgár,
- Újszentmargita,
- Újtikos,
- Tiszagyulaháza.

Dél-Nyírség

- Hajdúhadház,
- Hajdúsámson,
- Nyíradony,
- Nyíracád,
- Vámospércs,
- Bocskai kert.

Közép-Nyírség

- Téglás

Érmelléki Lössös Hát

- Létavértes

2.2. Természeti adottságok

Hajdúhát

A *Hajdúhát* Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területén helyezkedik el, É-ről a Tisza, K-ről és D-ről a Hajdúság, Ny-ról pedig a Hortobágy határolja. A *Hajdúhát* lösszeliszappal fedett hordalékkúp síkság, tengerszint feletti magassága 93-162 m. Déli részén gyengén tagolt pleisztocén-holocén eróziós völgyek tagolják. A lösztakaró vastagsága többnyire 1-2, 5 m között mozog, nagyobb vastagságot csak a *Hajdúhát* D-i részén (10-15 m) ér el. Természetes vízfolyásai NY-i irányba folynak és a *Hortobágyba* torkolnak. A *Hajdúhát*ra mérsékelt meleg és száraz éghajlat jellemző. Az évi középhőmérséklet 9,8 °C, az évi csapadékösszeg pedig 530-550 mm. Az uralkodó szélirány ÉK-i, az átlagos szélesség 2-3 m/s

Dél hajdúság

Az Alföld egyik középtájának, a Hajdúságnak a részét képezi a Dél-Hajdúság kistája. A Dél-Hajdúság 87 és 115 m közötti tszf-i magasságú, löszös iszappal fedett hordalékkúp síkság. A felszín gyengén szabdalt, a relatív relief átlagos értéke mindössze 2,5 m/km². Hidrográfiáját illetően kijelenthetjük, hogy vízben szegény, gyér lefolyású terület. Éghajlatát tekintve mérsékelt meleg és száraz éghajlatú kistáj, közel 2000 óra éves napsütéssel.

Hortobágy

A kistáj a *Hajdúság* és a *Tisza* folyó között terül el. A *Tisza* és mellékfolyóinak munkája feltűnően kiegyenlített, tökéletes sík felszín eredményezett, aminek tengerszint feletti magassága 87-110 m (átlag 92 m). A korábban időszakosan igen vizenyős terület a folyószabályozások óta Magyarország legszárazabb régiói közé tartozik. A jelenlegi térszín alatt mintegy 1100-2000 méter mélyen, a *Kárpát-medence* aljzatában északkelet-délnyugat csapású pásztákban *felső kréta*, illetve *harmadkori* képződmények települnek. *Éghajlata*

A Társulás települései az alábbi kistájakon helyezkednek el:

Hajdúhát

- Hajdúnánás,
- Hajdúdorog,
- Hajdúböszörmény.

Dél hajdúság

- Kaba

Hortobágy

- Hortobágy,
- Balmazújváros,

mérsékelt meleg, száraz. A csapadékszegénység nyári napbősséggel, nagy hőmennyiséggel párosul. A Hortobágy leghíresebb fajai a szürke marha, rackajuh, mangalica sertés és a nóniusz ló. De a terület színes madárvilága is egyedülálló, eddig 342 madárfaj előfordulását regisztrálták itt, ezek közül 152 fészkel is a területen. Annak ellenére, hogy a Hortobágy nem klimatikus sztvepp, sajátos vízháztartása miatt nagy részét mégis gyeptársulások borítják

Dél-Nyírség

Uralkodó a futóhomok a területen, de változatos, komplex formák is létrejöhetnek, jellemző hogy a garmadák parabolabuckává alakulnak, vagy ezek kombinációjából még újabb formák keletkeznek. A szegélybuckák 2 km hosszúak és akár 15–18 m magasak is lehetnek. Különlegessége, hogy a Dél-Nyírség területének közel 30%-át erdő borítja.

Közép-Nyírség

A Közép-Nyírség területén futóhomokformák fordulnak elő nagyobb számban. A lőszös felszínek laposak és kisebb területűek. A homokfelhalmozódások sokszor szabálytalan alakot vesznek fel, parabolabuckából is keveset találhatunk. A szélbarázdák az északi részekén elérhetik a 12-16 méteres magasságot is, viszont a Nyíregyháza - Nagykálló - Máriapócs vonaltól délre már alacsonyabbak, csak 3-8 méter magasságúak.

Érmelléki Lőszös Hát

A kistáj 99 és 140 m közötti tszf-i magasságú, az Ér-völgytől É-ra, Ny-ra elhelyezkedő, homokos lösszel fedett hordalékkúp-síkság. A Berettyó síksága felé tereplépcsővel határolódik el. Horizontálisan gyengén szabdalt, az átlagos vízfolyás sűrűség 0,5 km/km² alatti. A felszíni formák colikus, a DNY-i részen fluvális-fluvioeolikus úton keletkeztek. A felszínt Álmosdtól É-ra lőszös homok, D-re típusos lősz borítja, a mélyebb rétegek lőszöshomok betelepüléssel tagoltak. A pleisztocén fedőüledékek fekvése folyóvízi iszap, homok, amelyben a több nagy folyó (ős-Szamos, ős-Tisza) által is táplált Ős-Ér hordalékkúpjának anyagát láthatjuk.

2.2.1. Domborzati adatok

Hajdúhát

A kistáj 93,4 és 161,3 m közötti tszf-i magasságú, lösszel, lösziszappal fedett egykori hordalékkúp-síkság peremi részén, a Nyírség és a Hortobágy között helyezkedik el. „Szigetsze-rű” megjelenését a Ny-i oldalon helyenként éles tereplépcső hangsúlyozza. Az alacsonyabb É-i rész a kis relatív reliefű, max. 5-7 m magas futóhomok-felhalmozódásokkal, a magasabb részekén lőszös homokkal, lösszel takart enyhén hullámos síkság. A magasabb fekvésű D-i rész vertikálisan ugyancsak gyengén tagolt, de a lösszel fedett felszínt pleisztocén végi-holocén eróziós-deráziós völgyek (futásirányuk Ny-i és D-i) tagolják, alföldi viszonylatban nagy sűrűségben.

Dél Hajdúság

A kistáj 87 és 114,3 m közötti tszf-i magasságú, lőszös iszappal fedett hordalékkúp-síkság. A felszín vertikálisan gyengén szabdalt, a relatív relief mindenütt 10 m/km² alatt marad (átlagos értéke 2,5 m/km²). Az orográfiai domborzattípusok szempontjából a legnagyobb részt az alacsony, ármentes síkság foglalja el, az É-i területek az enyhén hullámos síkság kategóriájába sorolhatók. A síkságba változatosságot csak az 1-3 m magas folyóhátak, kunhalmok és a 2-3 m magas, lőszös homokkal fedett homokbuckák visznek. A terület D-i részét nagy sűrűségben fedik különböző feltöltődési stádiumban levő egykori folyómedrek (ezekhez parti és övzónák kapcsolódnak).

Hortobágy

A kistáj 87 és 110 m közötti tszf-i magasságú, jellemzően ártéri szintű, tökéletes síkság. Rendkívül kis relatív reliefű felszíne enyhén D-i irányba és a középvonal felé lejt. Jellemző magassága 88-92 m. E szint fölé csak egyes Tisza menti buckavonulatok és kunhalmok emelkednek (legmagasabb a Bűrök-halom). A kistáj az Alföld felszínalakítási szempontból egyik legegyszerűbb területe. Felszíni formái közül a színt mindenütt megfigyelhető elhagyott Tisza-medreket, morotvákat és hozzájuk kapcsolódó folyóhátakat (pl. a Kadarcs mentén) és az ÉNy-i rész övzónáit, erősen letarolt futóhomokformáit emelhetjük ki.

Dél-Nyírség

A 97,9-179,3 m közötti tszf-i magasságú kistáj szélhordta homokkal fedett hordalékkúp-síkság. Felszínének É-i része közepes magasságú tagolt síkság, a relatív relief 8 m/km² feletti, D-i része vertikálisan kevésbé (relatív relief 5-8 m/km²), horizontálisan jobban tagolt hullámos síkság. A felszínt ÉÉK-DDNy-i csapású völgyek tagolták. A lejtésirány D-DNy-i. A kistáj É-i részén széles sávban alakultak ki szélbarázdák, kisebb deflációs mélyedések, a D-i részen a nagyméretű parabola- és szegélybuckák (olykor 2 km hosszúak, 15-18 m magasak) a jellemző formák. A közepes mértékű deflációveszély a mezőgazdasági termelés egyik korlátozója.

Közép-Nyírség

A kistáj 95,7 és 163 m közti tszf-i magasságú, félig kötött futóhomokkal, lösszel és lőszös homokkal fedett hordalékkúp-síkság, amely enyhén É felé lejt. A felszín É-i része kis relatív reliefű (átlagosan 3,5 m/km²), enyhén hullámos síkság, középső és D-i része alacsony fekvésű, enyhén tagolt, ill. hullámos síkság (relatív relief 3,5 m/km²) orográfiai domborzattípusba sorolható. Jellemző az ÉK-DDNy-i csapású lőszös homokövezetek és az 5-25 m-rel magasabb futóhomok-övezetek váltakozása. Típusos formái a szélbarázdák, a 12-16 m-t is elérő garmadák, maradékgerincek és ÉÉNy-DDK-i irányú elzárt medencéket alkotó egykori

folyóvölgyek. A nagy relatív reliefű, szélbarázdás felszínnek agrárszempontról kedvezőtlen adottságúak, felszínüket főként erdőként hasznosítják.

Érmelléki Lössös Hát

A kistáj 99 és 145,8 m közötti tszf-i magasságú, az Ér-völgytől É-ra, Ny-ra elhelyezkedő, homokos lösszel fedett hordalékkúpsíkság. Orográfiailag az enyhén hullámos síkság típusba sorolható, az átlagos relatív relief 5 m/km², ÉK-en valamivel nagyobb. A Berettyó síksága felé tereplépcsővel határolódik el. Horizontálisan gyengén szabdaltnak, az átlagos vízflyássűrűség 0,5 km/km² alatti. A felszíni formák eolikus, a DNY-i részen fluvialis-fluvioeolikus úton keletkeztek.

2.2.2. Éghajlat

Hajdúhát

Száraz, szeszélyes csapadékeloszlású vidék, és ez elsősorban csak a szárazságtűrő növényfajok termesztését teszi gazdaságossá.

Mérsékelt meleg és száraz kistáj. É-ről D felé 1850 órától 1980 óráig nő az évi napsütés összege. Nyáron É-on 750, D-en 780-790, télen É-on 170, D-en 180 napfényes óra várható.

Az évi középhőmérséklet 9,7-10,0 °C, a nyári félévé 16,8-17,1 °C. Ápr. 2-5. és okt. 18. között, mintegy 195-196 napon át a napi középhőmérséklet meghaladja a 10 °C-ot. Ápr. 10-13. és okt. 18-20. között általában nem kell attól tartanunk, hogy a hőmérséklet fagypontra alá csökken (évi 187-191 nap). A legmelegebb nyári napok hőmérsékleti maximumának sokévi átlaga kevéssel 34,0 °C fölötti. A téli abszolút minimumok átlaga -17,0 °C körüli.

A kistáj nagy részén a csapadék évi összege csak 520-550 mm, de É-on ennél több (560-580 mm). A tenyészidőszakban É-on 340-350 mm, máshol csak 310-330 mm esőre számíthatunk. A legtöbb 24 órás csapadék Hajdúböszörményben esett (115 mm). A hótakarós napok száma évente 38-40, átlagos maximális vastagsága 16-18 cm.

Az ariditási index értéke 1,28-1,33, É-on 1,19-1,24.

Dél hajdúság

Mérsékelt meleg és száraz éghajlatú kistáj. Közel 1960-2000 óra évi napsütés várható, ebből nyáron közel 800, télen 180 óra körüli a napfénytartam.

A hőmérséklet évi és vegetációs időszakok átlaga 9,9-10,1 °C, ill. 17,0-17,2 °C. A 10 °C középhőmérsékletet meghaladó napok ápr. 1-3. és okt. 19-20. közé esnek (évente 198-200 nap). Az ápr. 10-12. és okt. 19-21. közötti időszakban általában már nem csökken a hőmérséklet fagypontra alá (évente 190-194 nap). Az évi abszolút hőmérsékleti maximumok átlaga 34,0-34,5 °C, a minimumoké -16,5 °C körüli.

Az évi csapadékösszeg 520-560 mm (D-en a több), a nyári félévé 310-320 mm. A 24 órás csapadékn maximum 91 mm és Hajdúszoboszlón esett. A hótakarós napok átlagos száma 36-38, az átlagos maximális hóvastagság 16-17 cm.

Az ariditási index értéke 1,26 és 1,34 közötti. ÉK-i, É-i és D-i a legnagyobb valószínűséggel előforduló szélirány. Az átlagos szélesség 2,5 és 3 m/s közötti.

Kifejezetten száraz, de nem túl meleg éghajlatú kistáj, s ez a kevésbé vízigényes növénykultúráknak kedvező.

Hortobágy

Mérsékelt meleg, száraz éghajlatú kistáj.

Az É-i részen 1850-1900 óra körüli az évi napfénytartam, a D-i részeken eléri a 1900-1940 órát. Nyáron 780-800, télen 170 és 185 óra közötti (D-en a több) napsütés várható. A hőmérséklet sokévi átlaga É-on 9,8-10,0 °C, D-en 10,0-10,2 °C, a tenyészidőszaké 17,0-17,3

°C. É-on ápr. 2-4. és okt. 17-18. között (196-197 nap), D-en márc. 31-ápr. 2. és okt. 19-20. között (198-200 nap) a napi középhőmérséklet meghaladja a 10 °C-ot. A fagymentes időszak hossza 188-190 nap (ápr. 10-12. és okt. 18-22. között), DNY-on 192-194 nap körüli (ápr. 8. és okt. 18-22. között). Az évi abszolút hőmérsékleti maximumok átlaga 34,0-35,0 °C. Az abszolút minimumok átlaga -16,0 és -17,0 °C közötti.

A csapadék évi összege 510 és 550 mm között változik a területen (É-on 550-570 mm), a nyári félévé 310-340 mm (É-on a több). A 24 órás csapadékn maximum 128 mm, Újszentmargitán észlelték. Évente 34-36 hótakarós nap várható, 16-18 cm átlagos maximális vastagsággal.

Az ariditási index 1,30-1,35, de É-on 1,25-1,28.

Legnagyobb gyakorisága az ÉK-i és a DNY-i szélnek van, az átlagos szélesség 2,5 és 3 m/s közötti.

Kimondottan száraz vidék, a gazdaságosan termesztendő növények körének meghatározója a kevés csapadék.

Dél-Nyírség

Mérsékelt meleg, száraz, de K-en mérsékelt száraz kistáj.

Mintegy évi 1950-2000 óra napsütést élvez a vidék, ebből nyáron 800 óra körüli, télen 170-175 óra napfénytartam a megszokott.

Az évi középhőmérséklet 9,6-9,8 °C (D-en 10,0 °C), a nyári félévé 16,7-17,1 °C. A 10 °C középhőmérsékletet meghaladó napok száma 195-197, a tavaszi átlépés napja ápr. 3-6., az őszi határnap okt. 18-19. A fagymentes időszak hossza a kistáj nagy részén 187-190 nap (ápr. 12-14. és okt. 19-21. között), de NY-on 190-192 nap (ápr. 10. és okt. 19-21. között). Az évi abszolút hőmérsékleti maximumok átlaga 34,0 °C, a minimumoké K-en -18,0 °C, de NY-on csak -17,0 °C körüli.

A csapadék területi eloszlása igen változatos. Az évi csapadékösszeg 550-580 mm, de a K-i területeken kevéssel az 590 mm-t is meghaladja, míg ENY-on csak 550 mm körüli. A vegetációs időszakban 340-350 mm eső valószínű. A legtöbb egy nap alatt lehullott csapadékot Debrecenben észlelték (104 mm). A téli félévben 40-42 hótakarós nappal számolhatunk, az átlagos maximális hóvastagság 18 cm.

Az ariditási index 1,24-1,28, K-en 1,16-1,18.

Az uralkodó szélirány az ÉK-i. A gyakoriság 2., ill. 3. helyen majdnem azonos értékkel az É-i és a D-i szél áll. Az átlagos szélesség kevéssel 3 m/s alatti.

A csapadék egyes területeken kevés, az eloszlása szeszélyes. Főként ez határozza meg a termesztésre alkalmas növényfajtaikat.

Közép-Nyírség

Mérsékelt meleg, de közel a mérsékelt hűvöshöz. Főként NY-on száraz, ÉK-en viszont közel van a mérsékelt száraz kategóriához.

Az É-i vidékeken 1850-1900 az évi napfényes órák száma, de D felé haladva majdnem 1950 óráig nő. Nyáron 750-780, télen 170-175 óra a napfénytartam.

Az évi középhőmérséklet 9,4-9,7 °C, a vegetációs időszaké 16,6-16,9 °C. Ápr. 3-5. és okt. 18. között, azaz 195 napon át általában meghaladja a 10 °C-ot a napi középhőmérséklet. Évente 187-190 fagymentes nappal számolhatunk. Ez az időszak ápr. 10-13. és okt. 18-20. közé esik. Az évi legmagasabb hőmérsékletek átlaga 34,0-34,5 °C közötti. Az abszolút minimumok átlaga NY-on -17 °C, máshol -17,5 és -18,0 °C közötti.

A csapadék évi összegének területi eloszlása változatos: ÉK-en kevéssel 580 mm feletti, ÉNY-on viszont csak 530 mm körüli. A többi területeken 540-570 mm. A nyári félévben 350 mm körüli eső várható (K-en kevéssel fölötté, NY-on kevéssel alatta). Nyíregyházán mérték a 24 órás csapadékn maximumot (122 mm). Évente 40-42 hótakarós nap a megszokott, az átlagos

maximális hóvastagság 18 cm.

Az ariditási index 1,24 és 1,28 közötti, de ÉK-en 1,20 körüli, Ny-on viszont 1,30 körüli.

Sorrendben az ÉK-i, a DNY-i és az É-i a leggyakoribb szélirány, az átlagos szél- sebesség megközelíti a 3 m/s értéket.

Elsősorban a csapadék területi eloszlása határozza meg a gazdaságos növénytermesztés lehetőségeit.

Érmelléki Lőszös Hát

Mérsékelt meleg-száraz éghajlatú kistáj.

Az évi napsütés kb. 2000 óra, nyáron 800-810, télen kb. 175 órát süt a Nap.

Az évi középhőmérséklet 9,9-10,0 °C, a vegetációs időszaki átlag pedig 16,9 és 17,1 °C között változik. A napi középhőmérséklet 194-196 napon át (ápr. 4-6. és okt. 18-19. között) meghaladja a 10 °C-ot. A fagymentes időszak ápr. 12-13-án kezdődik és 188-191 fagymentes nap után okt. 19-20-án ér véget. A legmelegebb nyári max. hőmérsékletek sokévi átlaga 34,0-34,5 °C, a leghidegebb téli minimumoké -16,5 és -17,0 °C.

A csapadék évi átlagos mennyisége 560-580 mm; ebből a vegetációs időszakban 330-340 mm esik. Mind az évi, mind a tenyészidőszaki csapadékból a K-i részeken hullik a több. A 24 órás csapadékmáximum 90 mm. Télen 40-42 napig hó borítja a földeket; az átlagos maximális hóvastagság 18 cm.

Az ariditási index 1,20-1,25, K-en a kisebb.

Az É-i, az ÉK-i és a DNY-i a leggyakoribb szélirány; az átlagos szélsébség kevéssel 2,5 m/s fölött van.

Általában száraz vidék, de a K-i részek csapadékelátottsága jobb. Itt már a közepes vízigényű szántóföldi és kertészeti kultúrának is kedvez az éghajlat.

(Forrás: Magyarország kistájainak katasztere)

2.2.3. Vízrajz

Hajdúhát

É-on a Tisza-völgy Balsa-Rakamaz- Tiszalök közötti szakaszára, majd folytatásban a Keleti-főcsatornára (110 km) támaszkodik, amely a kistáj Ny-i peremén vagy ennek közelében halad. A természetes vízfolyások Ny-nak lejtve bújtatóval futnak át alatta, és a Hortobágyba folynak. Ezek: Fűrj-ér (10 km, 107 km²), Vidi- ér (38 km, 261 km²), Brassó-ér (23 km, 166 km²), Pece-ér (36 km, 131 km²). Vízháztartását szárazság, gyér lefolyás és vízhiány jellemzi. A vízfolyásokban állandó jelleggel csak csapadékos időszakokban van víz. Máskor csak tavasszal jelentkeznek árhullámok. Víztisztaságuk II. osztályú. A belvízi csatornahálózat hossza alig 100 km. A Keleti-főcsatornán maximum 80 m³/s vizet vezetnek ki a Tiszalöki-duzzasztó tározó teréből. Ennek minősége még I. osztályú.

Állóvizeinek száma csekély, a legnagyobb a Tisza vasvári melletti szikes tó, a Fehér-szik. A mesterséges tározók már nagyobbak. A 6 ilyen állóvíz felszíne közel 260 ha. A Pece-éren berendezett Látókép-tározó 60 ha, a Vidi-éri I. tározó pedig 68 ha felszínű.

A „talajvíz” mélysége 2-4 m között van a táj nagyobb részében, de Hajdúböszörménytől D-re 6 m alá mélyül. Mennyisége jelentéktelen. Kémiai jellege főleg kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos, de Hajdúdorog és Böszörmény között a nátrium uralkodik. Keménysége 15-25 nk° között van, de a települések körzetében 45 nk° fölé megy. A szulfáttartalom csak É-on haladja meg a 60 mg/l-t.

A rétegvíz mennyisége nem jelentős. Az artézi kutak száma nagy. Mélységük a 100 m-t általában meghaladja, ugyanígy a vízhozamuk pedig a 200 l/p-et. Hévízü kútja van Hajdúböszörménynek (62 °C), Hajdúdorognak (62 °C) és Hajdúnánásnak (67 °C).

Dél hajdúság

A Közép-Tisza K-i vidékének fő vízfolyása a Keleti-főcsatorna, amely 110 km-es hosszából 27 km-t tesz meg a tájon belül. Keresztezik folyását K-ről Ny felé a Kösely (91 km, 777 km²) és a Hamvas-főcsatorna (46 km, 361 km²), DK-en érinti a Sárréti-csatorna (70 km, 386 km²). A Kösely a Kondoros (30 km, 234 km²) és a Tóóc (25 km, 131 km²) összefolyásából keletkezik.

Vízben szegény, gyér lefolyású, száraz terület. Vizjárasi adataink főleg a Köselyről vannak. Nádudvarnál a vízállások-17 és 172 cm, a vízhozamok 0,01 és 28 m³/s között váltakoznak. A közepes vízhozam 2 m³/s volt. Árhullámok csak a ritka nagy csapadékokkal szoktak jelentkezni, míg az év többi részében alig van víz a medrekben. A mélyen fekvő belvizes területet 400 km-nél hosszabb csatornahálózat ágazza be.

Az állóvizek száma viszonylag nagy, mert sok a mesterséges tározó és halastó is. A 10 természetes tó együtt 34 ha. Közülük a Nádudvar Kerülő-ér tava (7 ha) a legnagyobb. A 9 tározó területe együtt meghaladja az 1400 ha-t. Egyedül a Kaba-tetőtleni több 1100 ha-nál. Jelen-tős (143 ha) még a nádudvari is. A „talajvíz” sehol sincs 4 m-nél mélyebben, sőt Földestől DK-re már 2 m alatt megtaláljuk. Mennyisége nem számottevő. Kémiai jellege a terület középső harmadában nátrium-, máshol kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos. Keménysége nagyjából 25 nk° alatt van, de a települések körzetében tetemesen meghaladja ezt az értéket. A szűl fát tartalom 60-300 mg/l között van, de Nádudvar térségében a 600 mg/l-t is eléri.

A rétegvizek mennyisége nem jelentős. Nagyszámú artézi kútjának az átlagos mélysége meghaladja a 100 m-t. A vízhozamok eléggé jelentékenyek, de nincs összefüggés a mélységgel. Földesnek 66 °C-os, Hajdúszoboszlónak 78 °C-os, Kábának 44 °C-os, Nádudvarnak 45 °C-os, Püspökladányban 47 °C-os, nátrium-kloridos ásványvize van. A hajdúszoboszlói hévíz gyógyvíz minősítésű, és nemzetközi hírnépszerű forrást üzemeltet.

Hortobágy

A Tiszántúlon a kistáj Ny-i részét a Keleti-főcsatornából kiágazó Nyugati-főcsatorna vízrendszere Hataj-Völgyes-Arkuséri-főcsatorna (89 km, 630 km²) és a Sarkad-Mértes-Sároséri-főcsatorna (21 km, 808 km²), középső részét a Hortobágy-főcsatorna (94 km, 3775 km²) vízrendszere ágazza be, míg K-ről 61 km hosszan a Keleti-főcsatorna keretezi. A Hortobágy-főcsatorna fontosabb mellékvei: Kadarcs-Karácsonyfoki-felfogócsatorna (44 km, 775 km²) és az Alsó-Kadarcs-Kösely-csatorna (36 km, 996 km²), amely K-ről a Köselyt (91 km, 777 km²) is felveszi. Ahol Ny felől a Kösely-Öz- vagy Németéri-csatorna (17 km, 122 km²) eléri a Hortobágyot, onnan nevezik Hortobágy-Berettyónak. Száraz, gyér lefolyású, erősen vízhiányos terület.

Csak kevés vízjárasi adattal rendelkezünk.

Az összes vízfolyás vízjárása a tiszai vízávezetésektől erősen befolyásolt. A Keleti-főcsatorna 80 m³/s, a Nyugati-főcsatorna 25 m³/s vízvezetésre van méretezve. A legtöbb vízfolyás időszakos jellegű, amit a csapadék és a tározók víztartaléka irányít. Az árvizek a tavaszi hóolvadást követik, míg az év második felében alig van víz, kivéve a tiszalöki duzzasztóból táplált két főcsatornát és a tározók vízeresztését. A belvízlevezető csatornahálózat hossza megközelíti a 700 km-t. A Nyugati- és a Keleti-főcsatorna vize I. osztályú, a Hortobágyé III. osztályú.

A tájnak csak 6 természetes tava van, 382 ha felszínnel, amelyek között a Nagyiván közeli Darvasfenék-tórendszer (250 ha) a legnagyobb. Sokszorosa ennek a 28 mesterséges halastó és tározó területe (32 500 ha) mint a szikes laposok legjobb hasznosítási módja. Közülük a Nagyiváni-tározó (6500 ha) a legnagyobb felületű, de a Polgári- (309 ha), Balmazújvárosi- (319 ha), Elepi- (489 ha), Olhát- (645 ha), Görbeházi- (1150 ha), Sarkadéri-tározó (1450 ha) és más hortobágyi tavak (793 ha) is igen nagyok. Jelentős a Keleti-főcsatorna 3 tározója is (10

900, 2680 és 2130 ha területűek).

A „talajvíz” mélysége a kistáj nagyobb részén 2-4 m között van, de nagy területeken (pl. Egyek-Nagyiván között, a Keleti-főcsatorna mellékén) még a 2 m-t sem éri el. Mennyisége nem számottevő. Kémiai jellegére az a jellemző, hogy a szikes talajok nagy elterjedtségének fő okát képező különféle, nátriumban gazdag talajvizek legalább olyan területet urálnak, mint a kalciumos típusok. A keménység Tiszavasváritól D-re és Egyektől K-re a 45 nk°-ot is meghaladja, máshol 25-35 nk° között van. A szulfáttartalom 60-300 mg/l között változik.

A rétegvíz mennyisége nem jelentős. A nagyszámú artézi kút átlagos mélysége a 100 m-t kevéssel haladja meg, vízhozamuk 200 l/p körüli, de nagyobb mélységből helyenként bő vízhozamok is erednek. Balmazújváros 60 °C-os, Polgár 42 °C-os, Tiszavasvári 67 °C -os vizei nátrium-kloridos típusúak.

Vezetékes vízellátás minden településen van, és a közüzemi csatornahálózat is kiépült a települések többségében.

Dél-Nyírség

A Közép-Tisza vidékén a D-nek lejtő területet a Berettyóhoz lefolyó párhuzamos vízfolyások hálózatként be. Ezek K-ről Ny-ra haladva: Konyári-Kálló (17 km, 808 km²), Derecskei-Kál- ló (16 km, 332 km²), Kondoros (30 km, 234 km²), Tócsó (25 km, 130 km²). A Derecskei-Kálló forrása az I. sz. főfolyás (46 km, 280 km²), nagyobb mellékveze pedig az I. sz. mellékfolyás (52 km, 205 km²). A Konyári-Kálló a II. sz. főfolyás (68 km, 669 km²) folytatása. Jelentősebb mellékvei: 4. sz. mellékfolyás (52 km, 205 km²) és 6. sz. mellékfolyás (32 km, 88 km²). Száraz, gyér lefolyást, vízhiányos terület.

A vízfolyásokban bővebb vízhozamot csak kora tavasszal, néha nyár elején találunk. Az év többi részében alig van vizük. Vízmínőségük III. osztályú. A csapadékos időszak bevézeit több mint 1000 km-es csatornahálózat vezeti le.

Állóvizei közül a 3 természetesítő együtt 15 ha felszínű. Újabban létesített 8 tározója azonban csaknem 600 ha területű. Közülük a Hajdúbágyos melletti a legnagyobb (134 ha).

A „talajvizet” Nyírcsád környékén 4-6 m között, máshol 2-4 m között találjuk. Mennyisége jelentéktelen. Kémiai jellege Nyíradony-Nyír- ábrány között nátrium-, máshol kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos. Keménysége a települések (pl. Debrecen) körzetében 45 nk° felett, máshol 15-25 nk° között van. A szulfáttartalom a K-i táj részen 60 mg/l alatt, Ny-on 60-300 mg/l között van, de a települések alatt 600 mg/l fölé is emelkedik.

A nagyobb településeknek sok artézi kútja van. Az átlagos mélység valamivel meghaladja a 100 m-t, a vízhozamuk átlaga azonban mérsékelt, 200 l/p körüli. Debrecenben több fűrészből 60 °C feletti, nátrium-kloridos gyógyvizet termelnek, amit a fürdő hasznosít.

Közép-Nyírség

A Nyírség középső, É-nak lejtő területe, amelyet a Hajdúhadház-Nyíradony közötti vízválasztótól egymással párhuzamosan a Lónyai-csatornához tartó „főfolyások” vagy csatornák tagolnak. A főgyűjtő a Ló- nyai-főcsatorna (91 km, 1958 km²), de tőle É-ra a táj pereme eléri a Belfő-csatornának (53 km, 636 km²) a balról bejövő torkoló Nagyhalász-Pátróhai-csatorna (21 km, 118 km²) alatti szakaszát is, sőt Tiszaberceltől Ny-ra néhány km hosszon kifut a Tiszáig.

A Lónyai-főcsatornába tartó főfolyások, K-ről indulva:

III. sz. (47 km, 310 km²), IV. sz. (37 km, 336 km²), V. sz. (5 km, 9 km²), VI. sz. (18 km, 65 km²), VII. sz. (55 km, 426 km²), VII/3. sz. mellékág (30 km, 118 km²), VIII. sz. (46 km, 352 km²), IX. sz. (32 km, 305 km²). Száraz, gyér lefolyású, vízhiányos terület.

Vízjárás adatok a Lónyai-főcsatornáról és néhány mellékvizéről is vannak.

A nagyvizek tavasszal, a kisvizek ősszel gyakoriak. A vízmínőség III. osztályú. A belvízlevezető csatornahálózat hossza 1200 km körül van, torkolatukon 11 szivattyútelep működik.

Számos állóvíze közül 12 természetes jellegű, 273 ha felülettel. Közülük az újfahértói Nagyvasas- tó (124 ha) a legnagyobb. Még egy tiszai holtág (4 ha) is van Paszab mellett. Az utóbbi időben jó néhány nagy területű tározó létesült, amelyeket halastóként is hasznosítanak. A15 tározó-halastó felszíne közel 1500 ha. A levelekié a 200 ha-t is meghaladja, de az érpataki (189 ha) és a nagytréti (193 ha) is közel jár hozzá. A Sóstói-fürdő tava 8 ha felületű.

A „talajvíz” mélysége a homokbucka-vonulatok alatt 4-6 m, máshol 2-4 m közötti. Mennyisége általában jelentéktelen.

Kémiai jellege a IV. sz. főfolyás mentén és a Lónyai-főcsatorna torkolati szakasza környékén nátrium-, máshol kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos. Keménysége általában 15-25 nk° között van, de a települések környékén 45 nk° fölé is emelkedik. A szulfáttartalom 60-300 mg/l között ingadozik, de a VIII. sz. főfolyás Nyíregyháza alatti szakaszán a 300 mg/l-t is meghaladja.

A rétegvizek mennyisége nem jelentős. A nagyszámú artézi kútnak az átlagos mélysége nem éri el a 100 m-t, a vízhozama pedig a 100 l/p-et. Igen sokban nagy a vastartalom. Baktalórántházán 45 °C, Nagykállón 41 °C, Nyíregyházán 50 és 52 °C hőmérsékletű vizet tártak fel.

Érmelléki Lőszös Hát

A Közép-Tisza K-i vízgyűjtőjén a kistájt É-ról a Konyári-Kálló felső folyását alkotó II. sz. főfolyás (67 km, 669 km²), D-ről az Ér (111 km, 1562 km²; hazai rész: 9 km, 122 km²) határolja. Még egy vízfolyás érinti, a Konyár-Esztiár- Pocsaji-csatorna (12 km, 63 km²), ami a Kállóba folyik. Mérsékelt száraz, de még erősen vízhiányos terület.

Egyik vízfolyásáról sincsenek részletes vízjárás adatok. Annyit tudunk róluk, hogy az Érnek kora nyári árvizei is lehetnek, de a Kálló-ágakon a Nyírség felől csak a hóolvadásokból érkeznek nagyobb vízhozamok. Vízmínőségük a víz- mennyiségtől függően lehet II. és III. osztályú. A belvízi csatornahálózat hossza mintegy 200 km.

A kistájnak csak 2 mesterséges állóvíze van, az Álmosd-kokadi (50 ha) és a bagaméri (109 ha).

A „talajvíz” a határ menti háton 6 m alatt, beljebb 4-6 m között van. Kémiai jellege a határsávban kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos, amely Bagamértől Ny-ra a nátriumos típusnak adja át a helyét. Keménysége 15-25 nk° között van, ami a települések alatt 35 nk° fölé emelkedik. Szulfáttartalma a K-i tájrészen 60 mg/l alatt, Ny felé 60 mg/l fölött van.

A rétegvíz kevés. Az artézi kutak átlagos mélysége meghaladja a 200 m-t, a vízhozamuk mérsékelt, de vannak bővíző kutak is. Közülük soknak a vize nagy vastartalmú.

(Forrás: Magyarország kistájainak katasztere)

2.2.4. Talajok

Hajdúhát

A táj az É-ról érkező folyók lösszel fedett hordalékkúpján fekszik, de helyenként a lösz alól a felszínközébe jut az elborított homok. É-ról Hajdúnánás vonaláig a gyengén tagolt síkság, attól D-re az enyhén hullámos ármentes síkság a jellemző felszínalakzat. A talajtakaró 95%-a löszös üledékeken képződött igen jó termékenységű (int. 80-110) alföldi mészlepedékes csernozjom talajból (72%) és a táj ÉNy-i részén a Taktaközből és a Hortobágyról ányúló mészlepedékes csernozjom talajból (1%) áll.

A szikes talajvízű területeken a csernozjom talaj mélyben sós, az 50-60 (int.) talajminőségi kategóriába sorolt réti csernozjom (1%) és az erősebben szikes, a 40-55 (int.) termékenységi kategóriába sorolt, mélyben szolonyeces réti csernozjom változata (11%) fordul elő. A csernozjom talajok főként (90-100%) szántóként hasznosulhatnak.

A mélyfekvésű, szikes talajvízű területek löszös anyagaina a réti szolonyec talajok 3%-ot, az

igen gyenge termékenységű (int. <25) sztyepesedő réti szolonyec 4%-ot, a szolonyeces réti talajok pedig <0,5% területet foglalnak. Kb. felefele részben legelőként és szántóként hasznosíthatók.

A kistáj É-i részén az erdőtalajok közül a löszös anyagon képződött, homokos vályog mechanikai összetételű, az 50-60 (int.) földminőségi kategóriába sorolt csernozjom barna erdőtalajok 1%-ot, a homokterületeken kialakult, gyenge termékenységű (int. 25-35) kovárványos barna erdőtalajok pedig 3%-ot tesznek ki. Zömmel szántóként (80-85%) és részben (0-15%) erdőterületként hasznosulhatnak.

A talajvízhatás alatti, nem szikes területek réti talajai 1%-ot, a tiszai ártéren pedig az agyagos vályog mechanikai összetételű nyers öntéstalajok 2%-ot tesznek ki. A réti talajok 15%-a és a nyers öntések 75%-a rét-legelőként és szántóként hasznosítható.

A kistáj mezőgazdaságilag hasznosítható, de fokozott figyelmet kell fordítani a szél és a víz-erózió elleni védekezésre, az öntözési lehetőségek jobb kihasználására, valamint a talajszerkezet megővását szolgáló növényrend és agrotechnika alkalmazására. Ennek érdekében a táj több pontján folytak trágyázási tartamkísérletek, így Hajdúnánáson, Hajdúböszörmény-Görbeházán és Debrecen-Látókép kísérleti téren.

Dél Hajdúság

A felszint borító löszös üledék 63%-án vályog mechanikai összetételű, nem felszíntől karbonátos, azaz kilügzött, 3-4% szerves anyagot tartalmazó, kedvező termékenységei (int. 85-110) réti csernozjom talajok találhatók, amelyek 95%-ban szántóként és legelőként, valamint erdőterületként hasznosíthatók.

A Hajdúsággal határos É-i területen még kedvezőbb földminőségi besorolású (int. 95-120) alföldi mészlepedékes csernozjom talajok fordulnak elő 11% területen. Szántóként 95%-ban, valamint legelőként hasznosíthatók.

A szikes talajvízű réti csernozjom talajok agyagos vályog fizikai féleségű, a 45-60 (int.) földminőségi besorolású, mélyben sós réti csernozjom változata 6% területen, a némileg gyengébb minőségű (int. 35-45), mélyben szolonyeces réti csernozjom változata pedig 3% területen jelenik meg. A mélyben sós változat 85%-a és a mélyben szolonyeces változat 15%-a hasznosítható szántóként, a fennmaradó rész pedig legelőként és erdőként.

A szikes talajok a kistáj 17%-án fordulnak elő. A löszös üledékeken képződött, agyag mechanikai összetételű réti szolonyec talajok 14%-ot foglalnak. A 20 (int.) pontnál is gyengébb földminőségű, agyagos vályog mechanikai összetételű sztyepesedő réti szolonyec talajok 3%-ot borítanak. A szikes talajok 40, ill. 60%-a legelőként, a fennmaradó rész pedig szántóként hasznosulhat.

A szikes talajok jelenléte ellenére a táj mezőgazdaságilag értékes.

Hortobágy

A terület 3 hordalékkúp által közrezárt mélyedését 100 m-t meghaladó vastagságú finom hordalék rétegsorát néhány méter vastagságban iszapos lős borította be, amelynek az amúgy is gyengén differenciált domborzatát az óholocénban a Tisza öntésanyagaival tovább egyengette, így alakult ki az Alföld domborzatilag legegységesebb területe, amelynek 74%-át mélyben sós és szikes talajok alkotják. A kistáj tájértékét a szikes termőhelyek növény- és állatvilága, a sziki legelőkhöz kötődő néprajzi értékek alkotják, amelyek őrzésére és ápolására létesült a Hortobágyi Nemzeti Park. A löszös üledékeken, a felszín közeli 2-2,5 m átlagos mélységű szikes talajvíz hatása következtében jellegzetes mozaikos szerkezetben változatos szikes talajkomplexek képződtek. Legnagyobb területi részarányú (46%) az agyagos vályog mechanikai összetételű réti szolonyec talajok találhatók, amelyek többnyire szikes legelők. A sztyepesedő réti szolonyec talajok (15%) is főként legelők. A kedvezőbb termőhelyet képviselő szolonyeces réti talajok (4%) legelőként, kaszálóként vagy gyenge szántóként

hasznosíthatók.

A kiemelkedések, kunhalmok löszön képződött talajai kedvező termékenységi! (int. 85-110) csernozjomok: mészlepedékes csernozjom (1%), alföldi mészlepedékes csernozjom (2%) és a réti csernozjom talajok (2%). Kis kiterjedésű foltjaik értékes sztyepnővények termőhelyei, nagyobb területen pedig szántóként hasznosíthatók.

A mélyben sós réti csernozjom (5%) és a mélyben szolonyeces réti csernozjom talajok (6%) a táj szegélyzónájában összefüggő területet alkotnak, és szántóként hasznosíthatók (int. 50-70).

A mélyebb fekvésű területek nem szikes, kiterjedt (17%) talajtípusa az agyag mechanikai összetételű réti talaj. A réti talajok növénytársulásai is gazdag természeti értékeket képviselnek. A hortobágyi szikes tavak a táj területének 4%-át foglalják. Madárviláguk különösen értékes. A felhagyott rizstelepek egykori hasznosítási kísérletek nyomait őrzik. A táj hasznosításában a természeti értékeket őrző Nemzeti Park szempontjait is hangsúlyosan figyelembe kell venni.

Dél-Nyírség

A mozaikos kistájat a homoktalajok uralják (80%). A futóhomok talaj 56%-ot, a humuszos homoktalaj 16%-ot, a kovárványos barna erdőtalaj pedig 8%-ot foglal. Hasznosításuk a felsorolás sorrendjében szántóként 35-55-40%-ban, legelőként 20-15-20%-ban, szőlőként 5-0-5%-ban, erdőként pedig 40-30-35%-ban lehetséges. A homoktalajokon a gazdálkodás megfelelő méretű állatállomány tartásával és/vagy istállótrágyázással lehetséges. A mezőgazdasági művelésbe vont homoktalajokon az erdőterület lecsökkent, ennek következtében a defláció veszélye és kártétele is megnőtt.

A kistáj szegélyeinek löszös felszínein (1%) réti, mélyben sós réti csernozjom, sztyepesedő réti szolonyec és szolonyecs talajok találhatók. A löszös mélyedések felszín közeli talajvízű szikes talajai azonban csak kis foltokban jelennek meg (<0,5%). A csernozjom talajok 60%-ban szántóként, 30%-ban pedig rét-legelőként hasznosíthatók. Erdősültségük csekély (max. 10%). A szikes talajok legelőként hasznosíthatók.

A mélyedések öntés anyagain homokos vályog fizikai féleségű, felszíntől karbonátos vagy gyengén savanyú kémhatású, 70-100 cm-es talajvíz mélységű réti talajok fordulnak elő 13%-os kiterjedésben. A gyenge termékenységű (int. 30-45) réti talajok 40%-ban szántóként, 30%-ban rét-legelőként és 30%-ban ligeterdőként hasznosulhatnak.

A 40-70 cm-es talajvíz mélységű helyeken 3%-os kiterjedésben lápos réti talajok alakultak ki. Termékenységük besorolásuk a nagy szerves- anyag-felhalmozódás ellenére, a túl bő nedvesség miatt a 25-35 (int.) földminőségi kategória. Felerészben szántóként és 25-25%-ban rét-legelő és erdőterületként hasznosíthatók.

A táj mezőgazdasági potenciálja kicsi, értéket sajátos élőhelyeinek növény- és állatvilága hordoz

Közép-Nyírség

A főként homok talajképző közeten a táj területének több mint felét (57%) a kovárványos barna erdőtalaj alkotja, amely gyengén savanyú kémhatású, 0,5-1% szerves anyagot tartalmaz, szelvényében barnás-vörös kolloidkiválásokkal színezett rétegek jellemzőek. Természetes termékenységük 25-35 (ext.) földminőséget eredményez (int. 35-45). Hasznosíthatóságuk kb. 50%-ban szántóként, 35%-ban erdőterületként, 5-5%-ban legelőként és szőlőként lehetséges. A szántókön a fő termény a rozs és a burgonya.

A finomszemű (0,2 mm átmérőjű) kvarcot és kevés szilikátot tartalmazó, mészmertes, ún. savanyú homokon - a terület 13%-án - futóhomok talajok vannak. A 0,5-1% szerves anyagot tartalmazó, hosszabb-rövidebb ideje megkötött homokon 20-30 (int.) termékenységű besorolású humuszos homoktalajok (6%) találhatók. Hasznosításuk futóhomok-humuszos homok sorrendben legelőként (1-15%), erdőként (45-15%), szántóként (50-65%), szőlőként

(0-5%) és gyümölcsösként (almáskertként) (5-5%) lehetséges.

A tájtermelés színvonalának növelését a Westsik Vilmos által létrehozott és működtetett Nyíregyházi Kísérleti Állomás szolgálta, ahol a zöld-trágyázás módszerét, a csillagfűrt zöldtrágyaként való alkalmazását és a vetésforgós trágyázást dolgozták ki. A Kisvárdai Növénynevelő Állomáson pedig a burgonya, a rozs és más szántóföldi növények helyi igényekhez illesztett mesztésével foglalkoznak.

A kistáj É-i határa menti löszös üledéken homokos vályog szemcse-összetételű, jó vízgazdálkodású, 2-3% vagy 3-4% humusztartalmú, jó termékenységű (int. 65-90) réti csernozjom talajok fordulnak elő 5% kiterjedésben. A csernozjom talajon kívül a magasabb térszín löszös anyagán néhány kisebb foltban (<1%) a barnaföld is előfordul.

A széles mélyedések hidromorf talajképződményei közül az öntésanyagokon, vagy helyenként löszös üledékeken képződött, általában homokos vályog vagy vályog fizikai fésűsű, 2-3% szerves anyagot tartalmazó, általában meszes réti talajok találhatók a legnagyobb kiterjedésben (16%). Termékenységi besorolásuk a 45-60 (int.) talajminőségi kategória. Hasznosításuk 50%-ban szántóként, és 25-25%-ban erdő és rételegelő területként lehetséges.

A hasonló termőhelyeken kialakult, lényegesen több szervesanyagot tartalmazó lápos réti talajok részaránya 2%. Földminőségi besorolásuk a felszínközeli talajvíz miatt korlátozott termőrétegvastagság következtében a 20-35 (int.) kategória. A kb. 60%-nyi szántóként hasznosítható területükön természetközeli zöldéghélek között specialitás a káposzta és a torma. A fennmaradó területük rétként hasznosulhat.

A szikes talajvízű területeken kialakult szikes talajok összterülete 1%, amelyet két szikes talajtípus, a szoloncsák és néhány kisebb foltban a szolonyeces réti talaj alkot. A szikes talajok is öntésanyagokon képződtek és mechanikai összetételük is a réti talajokéval azonosan vályog és agyagos vályog. A szoloncsák talajok 80%-a legelőként hasznosítható

Értekezési Löszös Hát

A Dél-Nyírséggel határos kistáj É-i vidékeire a futóhomok talajok 13%-os, a homokos vályog mechanikai összetételű humuszos homok talajok 2%-os, és a koványos barna erdőtalajok 11%-os előfordulása jellemző. A homoktalajok természetes termékenysége csupán a 15-25 (ext.) földminőségi kategóriát eredményezi (int. 25-35). Hasznosíthatóságuk sorrendben erdőterületként 85-35-10%, szántóként 5-25-55%, szőlőként 10-5-5% és legelőként 0-35-10%.

A táj talajtakarójának 70%-át az igen kedvező termékenységű (int. 95-115), vályog mechanikai összetételű, nem felszíntől karbonátos, 4% körüli humusztartalmú, kedvező víz- és tápanyaggazdálkodású alföldi mészlepedékes csernozjom talajok alkotják. A szintén kedvező adottságú réti csernozjom talajok 3% területen fordulnak elő. Hasznosításuk főként (85-50%) szántóként és legelőként lehetséges.

A szikes réti szolonyec talajok a talajvízhatás alatti terület 1%-án találhatók. Legelőként hasznosulhatnak.

(Forrás: Magyarország kistájainak katasztere)

2.2.5. Növényzet

Hajdúhát

A mai alkati vegetációban érdemi homoki növényzet az északi, deflációs területen (ahol a nyírségi homokot csak vékony löszlepel fedi) sem maradt fenn. A táj nagy részén a deráziós formákkal tarkított löszplató növényzete jellemző (az általában igen mély – 5-25 m – talajvíz miatt kevesebb löszoltvány, több pusztai cserjés és löszpuszta lehetett egykor uralkodó), melynek maradványai elsősorban mezsgyéken és néhány kurgánon, de néha löszlegelőkn is fellelhetők. A deráziós mélyedésekben szolonyec szikesek, szoloncsák szikesek és szikes tavak, üde rétek és mocsarak találhatók. A kistáj déli részén, a Hortobágy felé eső szegély

olykor láposodik is (helokrén források). Klasszikus agrársivatag, már az I. katonai felmérés térképei is annak tüntetik fel. Természetes erdő nincs, a völgyekben fűz- és nyárligetek, máshol faültetvények vannak, itt-ott erdei fajokkal. A flóra pusztulása az elmúlt évtizedekben már nem volt számottevő, kivéve a városok körüli beépítéseket. Florisztikailag fontos fajok a kopár sziki élőhelyeken: sziki ballagófű (*Salsola soda*), sziki pitypang (*Taraxacum bessarabicum*), üde réteken: szép zörgőfű (*Crepis pulchra*), mezei gölyaorr (*Geranium pratense*), sárga kígyókapor (*Silene silaus*), erdei maradványnövényzetben: kislevelű nőszőfű (*Epipactis microphylla*), Tallós-nőszőfű (*Epipactis tallosii*), száraz gyepekben: élesmosófű (*Chrysopogon gryllus*), öldöklő aszat (*Cirsium furiens*), hengeres peremizs (*Inula germanica*), pusztai gyűjtőványfű (*Linaria biebersteinii*), macskahere (*Phlomis tuberosa*), rekenyő (*Rapistrum perenne*), kései pitypang (*Taraxacum serotinum*). Kipusztult a szártalan csüdfű (*Astragalus exscapus*), tátorján (*Crambe tataria*), gyepes nefelejcs (*Myosotis caespitosa*), csajkavirág (*Oxytropis pilosa*), keleti békakorsó (*Sium sisaroides*).

Dél hajdúság

Alapvetően agrársivatag, északi és déli peremén nagyobb szikes legelővel, utóbbinál sztyepprel eredetű szikes tavakkal. A Hajdúságnak a Hajdúhátnál egyhangúbb felszínén a deráziós völgyek lankásabbak, és szinte mind elszikesedett (kis részben ez szódás-szoloncsák szikeset jelent), a Köse völgyrendszerében mély vízű mocsarak és nádas-gyékényes üszőlápok vannak. Az alkati vegetáció nagyobb foltjait ezek és a néhány tíztől néhány száz hektáros szolonyec szikes puszták teszik ki, melyek jó részét ma már nem legettetik. A lösznövényzet máig elég fajgazdag, noha az egyes mezsgyék területe általában kicsi, és viszonylag zavartak is. A lösznövényzet őrzői ezek és néhány kurgán, melyek közül egyesek a vegetációja meglepően ép. A táj szikes tavainak nagy részét elvesztette, de még mindig sok értékes maradvány van. Ma Hajdúszoboszló és Debrecen terjeszkedése és a kihasználatlan gyepek felszámolása jelenti a fő veszélyforrást. Florisztikailag fontos fajok: a kopár és füves sziki élőhelyeken pozsgás zsáza (*Lepidium crassifolium*), erdélyi útifű (*Plantago schwarzenbergiana*), magyar sóbolla (*Suaeda pannonica*), sziki pitypang (*Taraxacum bessarabicum*), sziki erdősztyepp-maradványokon: fátalos nőszirm (*Iris spuria*); üszőlápokon: villás sás (*Carex pseudocyperus*), tözegpáfrány (*Thelypteris palustris*); üde réteken: csátés sás (*Carex divisa*); száraz gyepekben: tavaszi hérics (*Adonis vernalis*), kék atracél (*Anchusa barbellieri*), fehér zanót (*Chamaecytisus albus*), hengeres peremizs (*Inula germanica*), festő csülleng (*Isatis tinctoria*), pusztai gyűjtőványfű (*Linaria biebersteinii*), macskahere (*Phlomis tuberosa*), törpemandula (*Prunus tenella*), rekenyő (*Rapistrum perenne*), gör habszegfű (*Silene bupleuroides*), karcsú zsombor (*Sisymbrium polymorphum*). Kipusztult a szennyes infű (*Ajuga laxmannii*), öldöklő aszat (*Cirsium furiens*), tátorján (*Crambe tataria*), kései pitypang (*Taraxacum serotinum*).

Hortobágy

A kontinens legnagyobb összefüggő szikese. Potenciális növényzete 30-40 ezer év óta nyílt, sztyeppi, a szolonyec sziki fajok folyamatos jelenlétével. A kistáj északi részén, egykori nagyobb mocsár helyén agrársivatag van, a keleti és nyugati tájperemen helokrén források, kisebb lápfoltok és szoloncsák szikesedés ismert.

Ma és a múltban is a szolonyec szikesek társulásai uralkodók, azok teljes palettájával. Leggyakoribb legelőtársulásai az ürmös és cikafarkos szikes puszták, a réttársulásokból az ecsetpázsitos és a hernyópázsitos a legjellegzetesebb. Az egykori nagy mocsarakból mára nagyobb kiterjedésben csak a Kunkápolnas belseje maradt meg. A sziki erdősztyepp maradványai a középső és északi részekben kiterjedtebbek, a legérzékenyebb hazai reprezentáns is itt van, bioszféra rezervátum magterületen. Jellemző fajok a füves és kopár sziki élőhelyeken: seprűparéj (*Bassia sedoides*), pusztai tyúktaréj (*Gagea sovitzii*), henyé

kunkor (*Heliotropium supinum*), száksófü (*Salicornia prostrata*), sziki ballagófü (*Salsola soda*), erdélyi sóbolla (*Suaeda salinaria*), henye vasfü (*Verbena supina*), iszapnövényzetben: magyar látonya (*Elatine hungarica*), szikes réteken: magas tarackbúza (*Elymus elongatus*), debreceni torma (*Armoracia macrocarpa*), sziki nefelejcs (*Myosotis sicula*), sziki erdőssztyepekben: dárdás nádippan (*Calamagrostis canescens*), magyar zergevirág (*Doronicum hungaricum*), sziki lórom (*Rumex pseudonatronatus*), nyugati csillagvirág (*Scilla drunensis*), száraz gyepekben: nemes cickafark (*Achillea nobilis*), hengeres peremizs (*Inula germanica*), pusztai gyújtóvanyfü (*Linaria biebersteinii*), macskahere (*Phlomis tuberosa*), medúzafü (*Taeniatherium asperum*), hólyagos here (*Trifolium vesiculosum*). Sok a kipusztult taxon: szennyes ínfű (*Ajuga laxmannii*), pusztai ternye (*Alyssum turkestanicum*), kék atracél (*Anchusa barrelieri*), macskatalp (*Antennaria dioica*), tátorján (*Crambe tataria*), piros kigyószisz (*Echium maculatum*), apró nőszirm (*Iris pumila*), szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), parlagi atracél (*Anchusa arvensis*), gyepek nefelejcs (*Myosotis caespitosa*), kajla zsálya (*Salvia × betonicifolia*), magyar sóbolla (*Suaeda pannonica*), fogaslevelű bükköny (*Vicia narbonensis* subsp. *serratifolia*), pusztai meténg (*Vinca herbacea*).

Dél-Nyírség

Alföldi viszonylatban magas erdőszűrségű kistáj, de a homoki tölgyeseket jórészt felváltották az ültetvények (főleg akácok). A többé-kevésbé összefüggő erdősegeket mezőgazdasági területek tagolják. A savanyú homok által meghatározott alapkőzet, talaj és domborzat itt is jellegzetes "nyírségi" tájszerkezetet alakított ki. Az ősi növényzetet az erdők mellett a buckaközi lápok és a homoki gyepek őrzik. A térségi vízhiány mellett az özöngyomok terjedése több élőhelyen problémát jelent.

A természetserű homoki erdőmaradványokat gyöngyvirágos- és pusztai tölgyesek változatos mozaikjai, az üdőbb részeken átalakult keményfajligetek adják. A buckaközi mélyedésekben jellemzők a láp- és mocsárrétek, lápmaradványok (magassásosok, zombékosok, rekettyés fűzlápok, néhol babérfüzes nyírlápok). A homokpusztagyeppek, homoki legelők az erdőssztyepek átalakult maradványai, a másodlagos nyílt homoki gyepek (magyar csenkesz – *Festuca vaginata*, ezüstperje – *Corynephorus canescens*) többfelé jellemzők.

Az erdőkben az erdei fajok mellett jellemzők a szegélyek, tisztások erdőssztyepp-elemei, melyek a homoki gyepekkel gyakran közösek (tarka sáfrány – *Crocus reticulatus*, egyhajvirág – *Bulbocodium vernum*, nagyzezerjőfü – *Dictamnus albus*, szürke veronika – *Pseudolysimachion incanum*, epergyöngyike – *Muscari botryoides*, magyar kőkörcsin – *Pulsatilla flavescens*, magyar nőszirm – *Iris aphylla* subsp. *hungarica*, erdélyi csormolya – *Melampyrum bihariense*, inkább csak gyepekben: balti szegfű – *Dianthus arenarius* subsp. *borussicus*, homoki nőszirm – *Iris arenaria*). A lápokon, üde élőhelyeken kiemelendők: réti angyalgölkér (*Angelica palustris*), fehér zászpa (*Veratrum album*), szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), zergeboglár (*Trollius europaeus*), hússzínű ujjaskosbor (*Dactylorhiza incarnata*), pompás kosbor (*Orchis elegans*), széleslevelű és keskenylevelű gypjúsás (*Eriophorum latifolium*, *E. angustifolium*). Peremén unikális a rezes hölgyalm (*Hieracium aurantiacum*) előfordulása.

Közép-Nyírség

A táj túlnyomórészt mezőgazdaságilag művelt potenciális erdőterület. Az évszázados használat során szinte teljesen eltűnt lomboserdők mellett a legszárazabb buckahátak nyílt gyepi vegetációja, valamint a mélyedések lápmedencéinek és vízhatású völgyeinek, és a táj nyugati felében jellemző szikesek növényzete ősfolytonos. Erdei kevés kivétellel ültetvényszerűek (akác). A ritkán lakott területekre jellemző parlagokon a száraz és üde gyepek regenerációja korlátozott. A táj északi határa a szabályozásokig a Tisza öntésterülete volt, növényzete a Rétközéhez hasonló.

A természetserű homoki erdőmaradványok gyöngyvirágos- és gyertyános-kocsányos tölgyesek, kisebb részben keményfajligetek és pusztai tölgyesek származékai. A mélyedésekben jellemzők a lápi jellegű mocsárrétek és sásosok, kisebb zombékosokkal, kékperjés rétekkel, magaskórósokkal és leromlott, elnadasodott származékaikkal. A táj nyugati felének tömredjeiben a szolonscsák sziki vegetáció teljes zonációja megtalálható. Hajdúhadháznál jó állapotú homokpusztagyeppek vannak, máshol csak leromlott fragmentumaik.

Erdeiben az alföldi erdők fajai mellett fontosak a hegyvidéki elemek (ujjas keltike – *Corydalis solida*, fehér perjeszittyó – *Luzula luzuloides*), az erdőssztyepp-elemek (magyar nőszirm – *Iris aphylla* subsp. *hungarica*) ritkák. Mocsár- és lápréteken jellemző a pompás kosbor (*Orchis elegans*), kiemelt fontosságú a réti angyalgölkér (*Angelica palustris*), fehér zászpa (*Veratrum album*), szibériai nőszirm (*Iris sibirica*). Szikesei pannon és keleti fajokban kissé szegényebbek az Alföld többi szikésénél. Savanyú homokgyepein kiemelendő a magyar kőkörcsin (*Pulsatilla flavescens*) és a balti szegfű (*Dianthus arenarius* subsp. *borussicus*).

Érmelléki Lőszös Hát

A kistáj csekély kiterjedésű hazai részén magasabb fekvésű lőszös plató-halomvidék és rétegvezes forrásfakadókkal ellátott völgyfökből eredő deráziós völgyek, valamint löszméllyutak jellemzők. Ezeket kivéve platóhelyzetben a talajvíz mindenhol mélyen helyezkedik el. Álmosd – Bagamér körül az üledékben a homokfrakció növekszik. Javarészt agrársivatag, a száraz gyepek maradványai halmokon és a Pocsaji-kapunál, a vizes élőhelyek az Ér forrásainál (pl. Keskeny-Ér, bagaméri források), valamint a Kálló-vízrendszer tározóin (Álmosd – Kokad) találhatók meg. Néhány erdei faj faültetvényekben maradt fenn. Száraz gyepekben él a tavaszi hérics (*Adonis vernalis*), élesmosófü (*Chrysopogon gryllus*), öldöklő aszat (*Cirsium furians*), magas kigyószisz (*Echium italicum*), bugás macskamenta (*Nepeta nuda*), nagy és recés szádor (*Orobancha elatior*, *O. reticulata*), selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*), kunkorgó árvalányhaj (*Stipa capillata*), fogaslevelű bükköny (*Vicia narbonensis* subsp. *serratifolia*). Erdőkben lazavirágú nefelejcs (*Myosotis sparsiflora*), nedves réteken árpasás (*Carex hordeistichos*), mezei golyaorr (*Geranium pratense*), mocsarak-lápokon keskenylevelű békakórós (*Berula erecta*), rostostövű sás (*Carex appropinquata*), zombéksás (*Carex elata*), békaliliom (*Hottonia palustris*), mocsári orbáncfű (*Hypericum tetrapterum*), vidrafű (*Menyanthes trifoliata*), nádi boglárka (*Ranunculus lingua*) érdemel említést. Kipusztult a nagyzezerjőfü (*Dictamnus albus*), piros kigyószisz (*Echium maculatum*), pusztai árvalányhaj (*Stipa pennata*).

(Forrás: Magyarország kistájainak katasztere)

2.2.6. Állatvilág

Az ártéri erdők és a puszták belsejében szóróványosan található kisebb kerekerdő fajgazdag géntelepnek adnak otthont, de ritka ragadozó madaraikról is híresek. A kék vércsék mellett él itt kerecsensólyom, parlagi sas és itt fészkel először madarakban a pusztai ölyv.

A kurgánok halmain élnek az ürge, fűr, menyét, hernélin. Itt él legnagyobb termetű madarunk, a tűzok. Száraz, füves puszták madara a fűr, a fogoly, az ugartyúk, nedves szikfokok fogyatkozó számú madara a székicsér, kopár szikeseken fészkel madárritkaságunk, a szikipacsirta. Rétek féltett madárritkasága a csíkosfejű nádiposzáta.

A mocsarak és a halastavak gazdag vízimadárvilágot tartanak el, több mint 330 madárfaj él itt. Tavasszal és ősszel a költöző madarak tízezrei pihennek meg a környéken, ritka ragadozó madarak kíséretében. Hortobágy az ország legnagyobb „madárszállója”. Az ősszel a darvak, vadludak vonulása figyelhető meg.

Nyílt vízfelületei a kárókatonák, barna rétihéja, réccék, szárcsák, kormos-, fattyú-, fehérszárnyú szerkők; vörös-, feketenyakú vöcsök számára kedvezőek, a sekélyebb vízi nádasokban bölömbika, nagy kócsag, kanalasgém, az igen ritka batla, nyári lúd és szép számban nádi énekesmadarak költenek. A ligeterdők kincsei voltak régebben a vegyes gémtelpek, ezek mára a nádasokba helyeződtek át. Fészkel itt a fekete gólya, és ragadozó madarak is. A Tisza magas partfalaiban költ gyurgyalag és a jégmadár. Az erdőkben a kidőlt fák helyben korhadnak el, ezzel életfeltételeket biztosítva a cincérfajoknak. Előfordul itt az erdei sikló és az erdei fülesbagoly is.

2.3. Hajdú-Bihar megye fejlődés története

A mai Hajdú-Bihar megye létrejötté viszonylag újkeletű, hiszen jelenlegi közigazgatási kereteinek a kialakítására alig több mint fél évszázada, az 1950-es megyerendezés során került sor. A megyét alkotó területszerek, korábbi közigazgatási egységek és települések története azonban annál hosszabb múltra tekint vissza, kialakulása valójában hosszú és sajátos történelmi folyamat eredménye. A megye területe három, alapvetően különböző történelmi fejlődéspályára visszatekintő földrajzi egységből tevődik össze, így külön kell kezelni Debrecen, a Hajdúság és Bihar történetét.

Debrecen

Debrecen, Magyarország második legnagyobb és legnépesebb városa, Hajdú-Bihar megye és a Debreceni kistérség székhelye. A megye mintegy 38,2%-a él Debrecenben. Debrecen a Tiszántúl legnagyobb és legjelentősebb városa. Időnként „a kálvinista Róma” néven vagy „civisváros”-ként emlegetik. Kelet-Magyarország régió, az Észak-Alföld statisztikai régió és a Tiszántúl nagytáj szellemi, kulturális, gazdasági, idegenforgalmi és közlekedési központja, Magyarország egyik legdinamikusabban fejlődő nagyvárosa.

A 13. században említik először írásban. 1361-ben mezővárosi, 1693-ban szabad királyi városi rangot kapott. Nevét az egész kontinensen ismerték híres vásáraitól és református iskolájáról, mely európai viszonylatban is kiemelkedőnek számított. Történelme során kétszer az Országgyűlés színhelye volt: 1848–49-ben, és 1944-ben. Az évszázadok folyamán többször is tűzvész áldozata lett, a második világháborúban jelentős károkat szenvedett. Ma Magyarország egyik legdinamikusabban fejlődő városa. Debrecen város napja: április 11.

Hajdúság

A megye nagy múltra visszatekintő területét jelentik az egykori Hajdú kerület települései, a hajdúvárosok. A hajdúk eredetileg, a 15-16. században az állatkereskedők által felfogadott marhahajcsárok voltak, a század végére azonban két csoportra szakadtak. Egy részük az uralkodó szolgálatában állt, és a végvárok védelmében vett részt, másik részük viszont, a „szabad hajdúk” a hagyományos életmódot folytatták, de keresetüket rablással, fosztogatással egészítették ki. Munkájukból adódóan jól bántak a fegyverrel, ezt bizonyították az 1514-es Dózsa-féle parasztfelkelés során, majd a törökök elleni harcokban is. Különösen a tizenöt éves háborúban (1590–1605) tűntek ki vitézségükkel, ezért is tartotta fontosnak Bocskai István, hogy a saját oldalára állítsa őket a Habsburgok elleni függetlenségi háború idején. A békekötés után Bocskai jelentős részüket letelepítette, fegyveres szolgálatért cserébe földet és munkát adott nekik, mentesítve őket a jobbágyi köteleességek alól.

Az eredetileg több mint 9000 főnyi hajdú katona letelepedésével alakult ki 1608-1609-re a hét ún. öreg- vagy nagy hajdúváros: Böszörmény, Dorog, Hadház, Nánás, Polgár, Szoboszló és Vámospercs. Ezek mindegyike az akkori Szabolcs vármegyében feküdt. Kiváltságaik, különállásuk megőrzése a megyével és a központi államigazgatással szemben nem kevés

viszály és harc árán sikerülhetett. Erőiket egyesítve hozták létre a 17. század végén a Hajdú kerületet, ami a vármegyékkel egyenrangú, önálló törvényhatóságként működött, 1790 után követi részt vehettek az országgyűléseken, a nemesi felkeléshez katonákat állítottak és nem fizettek közadót. Központja Böszörmény volt, mint a legnépesebb és központi fekvésű város. A Hajdú kerület az 1876-os vármegyerendezésig létezett, ekkor alakították ki ugyanis a hajdúvárosokat is magába foglaló Hajdú vármegyét a szomszédos (de nem hajdúváros) Debrecen székhellyel.

Bihar

Debrecen és a Hajdúság mellett a mai Hajdú-Bihar megye harmadik nagy területi egységét az egykori Bihar vármegye ma is Magyarországhoz tartozó része jelenti. Az Árpád-kori várispánság 1020 és 1050 között a Bihar nevű földvár köré szerveződött, történetében meghatározó szerepe volt a Szent István által alapított püspökségnek, amelynek székhelyét 1080-ban I. László helyezte Váradra. A török megszállásig a megye területének jelentős része (a 16. században közel fele) volt a püspökség birtokában. Az ország három részre szakadás után a terület az Erdélyi Fejedelemség része lett, a reformáció terjedésével a katolikus egyház birtokai a fejedelmi kincstárat gyarapították. Várad 1660-as elfoglalásával vette kezdetét a vármegye teljes török megszállása, amely viszonylag rövid ideig tartott ugyan, mégis hatalmas pusztítást okozott, a lakott porták száma a 17. század végére a 150 évvel korábbinak negyedére csökkent.

A következő évszázadokban gyakran változott Bihar vármegye területe és közigazgatási illetékességi köre, több települést csatoltak a szomszédos Békés, illetve Szabolcs vármegyékhez, ennek ellenére Bihar egészen az első világháború végéig a legnagyobb területű magyarországi megye volt. Drámai változás következett be ekkor, hiszen a trianoni békeszerződés eredményeként csonka megyévé vált. Az 1920-ban létrejött, Berettyóújfalu központú Csonka-Bihar vármegye 60 települése is csak a második világháborút követő közigazgatási reformig maradt összefüggő és önálló területi egység. Az 1949-50-es reformokkal 12 település, Sarkad és térsége a szomszédos Békés megyéhez került, a többi pedig az egykori Hajdú vármegyével alkotja ma is Hajdú-Bihar megyét.

Járások

Hajdú-Bihar megye járásainak főbb adatai a 2013. július 15-ei közigazgatási beosztás szerint az alábbiak:

Járás neve	Székhely	Települé s	Ebből 1 város	Népessé g (2013. január 1.)	Terület (km ²)	Népsűrűs é (fő/km ²)
Balmazújvárosi járás	Balmazújváros	5	2	30 488	827,45	37
Berettyóújfalu járás	Berettyóújfalu	25	3	45 539	1 073,9 0	42
Debreceni járás	Debrecen	2	2	217 21 7	531,12	409
Derecskei járás	Derecske	13	2	41 820	650,30	64

Járás neve	Székhely	Települé s	Ebbő l város	Népessé g (2013. január 1.)	Terület (km ²)	Népsűrűsé g (fő/km ²)
Hajdúböszörményi járás	Hajdúböszörmény	2	2	40 424	471,43	86
Hajdúhadházi járás	Hajdúhadház	3	2	22 328	137,02	163
Hajdúnánási járás	Hajdúnánás	6	2	29 638	547,27	54
Hajdúszoboszlói járás	Hajdúszoboszló	5	2	43 175	732,65	59
Nyíradonyi járás	Nyíradony	9	2	29 846	510,28	58
Püspökladányi járás	Püspökladány	12	2	40 877	729,04	56

Kistérségek

Hajdú-Bihar megye kistérségeinek főbb adatai a 2013. július 15-ei beosztás szerint az alábbiak:

Kistérség neve	Központ	Települé s	Ebbő l város	Népessé g (2013. január 1.)	Terület (km ²)	Népsűrűsé g (fő/km ²)
Balmazújvárosi kistérség	Balmazújváros	4	2	29 002	731,24	40
Berettyóújfalui kistérség	Berettyóújfalu	29	3	51 928	1 225,54	42
Debreceni kistérség	Debrecen	2	1	208 738	498,58	419
Derecske-Létavértesi kistérség	Derecske	10	2	35 221	542,88	65
Hajdúböszörményi kistérség	Hajdúböszörmény	3	3	57 592	731,05	79
Hajdúhadházi kistérség	Hajdúhadház	11	5	60 863	635,62	96

Kistérség neve	Központ	Települé s	Ebbő l város	Népessé g (2013. január 1.)	Terület (km ²)	Népsűrűsé g (fő/km ²)
Hajdúszoboszlói kistérség	Hajdúszoboszló	4	1	34 288	506,74	68
Polgári kistérség	Polgár	6	1	13 956	383,86	36
Püspökladányi kistérség	Püspökladány	13	3	49 764	954,95	

2.4. Táji értékek

A táji értékekhez tartoznak azok a természeti és épített értékek, melyek országos, illetve helyi védettség alatt állnak, valamint az egyedi tájértékek is, melyek jogilag nem védett értékek, de a tájjelleg szempontjából jelentősek, és megőrzésükről gondoskodni kell. Egy település/város, kistérség táji értékeihez hozzátartoznak a helyi kulturális és civil élet sajátosságai is.

A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás területén lévő települések a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának működési területéhez tartozik. A települések közigazgatási területét is érintő, a helyi természeti védelem alatt álló területeken kívül országosan védett természetvédelmi területek is találhatók.

Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás területén lévő helyi és országos jelentőségű védett természeti területek az alábbiak.

Név	Település	Védettségi szint	Védelmi kategória
Angolkert	Téglás	helyi jelentőségű	TT
Balmazújvárosi császárfá a Bethlen utca végén	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi császárfá a Bocskai utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi császárfá a Szántó-Kovács és Zalka utcák sarkán	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi csörgőfa fasor a Vasútsoron	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi ezüst hárs a Bethlen utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi ezüsthársak és kínai boróka	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi fehér fűz az Ijaspálya-Lődomb szélén	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi fekete dió fasor a Böszörményi úton	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi gyertyán fasor	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi japán akác a Böszörményi úton	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi japán akác a Dózsa utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi japán akác a Posta közben	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi japán akác fasor a Debreceni utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi japán akác fasor a	Balmazújváros	helyi	TE

Veres Péter utcában		jelentőségű	
Balmazújvárosi japán akácok a Hortobágyi úton	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi japán akácok a Veres Péter utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi jegenytölgy a Veres Péter utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi jegenytölgy fasor a Kastélykert utcán	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi jegenytölgy a Veres Péter szobor mellett	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi Kastélykert utca platánfái	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi kastélypark fái	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi kisleveleű hárs a Kossuth téren	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi Kossuth téri park fái	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi mézesfák az Árpád utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi nyugati osterfa fasor	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi nyugati osterfa fasor és japán akác a Bethlen utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi-páfrányfenyő az Északi soron	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi platánfa a Bőszörményi úton	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi református templom kert fái	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi szomorúfűz a Bajcsy-Zsilinszky és a Sporttér utca sarkán	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE

Balmazújvárosi Tankonyha udvarának fái	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi vénic szil a Debreceni utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi vénic szilék a Semsey Andor Múzeum kertjében	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi Veres Péter Emlékpark fái	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi zöld juhar a Kossuth utcában	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Balmazújvárosi-zöldjuharfák a Művelődési Ház mögött	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TE
Dégenfeld kastély parkja	Téglás	helyi jelentőségű	TT
Dorogi úti hársfasor	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörmény, Disznós-háti gyep	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TT
Hajdúböszörményi Arad utcai hársfasor	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi Bocskai Gimnázium kertjében lévő császárfű	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi Bocskai Gimnázium kertjének selyemakácai (2 egyed)	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi Bocskai tér fái (1 platán, 1 kocsányos tölgy, 1 jódásfa, 3 vadgesztenye)	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi Bocskai téri kocsányos tölgy	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi gyertyános-tölgyes erdőterület	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TT
Hajdúböszörményi gyöngyvirágos-tölgyes	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TT

Hajdúböszörményi gyöngyvirágos-tölgyes erdőrészek	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TT
Hajdúböszörményi Kálvin téri japánakác fasor	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi Kálvin téri japánakácok (2 egyed)	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi Kálvin téri református templom kertjének kislevelűhárs-fája	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi Külső-Hadházi utcai vadgesztenye fasor	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi Rákóczi szőlőskert mellett álló kocsányos tölgy	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörményi Városháza előtti szomorú japánakác	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Hajdúböszörmény, Partos-rét és Nagy-Nyerges	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TT
Hajdúdorog, Böszörmény utcai japán akác	Hajdúdorog	helyi jelentőségű	TE
Hajdúdorog, Dohánybevéltő utcai fák (6 db)	Hajdúdorog	helyi jelentőségű	TE
Hajdúdorog, Tokaj utca 4. szám alatti kocsányos tölgy	Hajdúdorog	helyi jelentőségű	TE
Hajdúdorog, Tokaj utcai fák	Hajdúdorog	helyi jelentőségű	TE
Hajdúdorog, Vasútállomás előtti vadgesztenyék (6 db)	Hajdúdorog	helyi jelentőségű	TE
Hajdúdorog, Vasút utca 10/A szám alatti (552/2 hrsz) kocsányos tölgyek (3 db)	Hajdúdorog	helyi jelentőségű	TE
Hajdúdorog, Vasút utca 10. szám alatti (552/1 hrsz) kocsányos tölgyek (8 db)	Hajdúdorog	helyi jelentőségű	TE
Hajdúdorog, Vasvári Pált téri	Hajdúdorog	helyi	TE

kocsányos tölgy		jelentőségű	
Hajdúhadházi Csere-erdei kocsányos tölgyes	Hajdúhadház	helyi jelentőségű	TT
Hajdúhadházi idős tiszafa	Hajdúhadház	helyi jelentőségű	TE
Hajdúsági TK	Álmosd, Bagamér, Debrecen, Hajdúbagos, Hajdúsámson, Hosszúpályi, Létavértes, Monostorpályi, Nyírábrány, Nyíracsa, Újléta, Vámospércs	országos jelentőségű, egyedi	TK
Hortobágyi NP	Ároktő, Balmazújváros, Egyek, Folyás, Görbeháza, Hajdúböszörmény, Hajdúszoboszló, Hortobágy, Karcag, Kunmadaras, Nádudvar, Nagyhegyes, Nagyiván, Négyes, Polgár, Poroszló, Püspökladány, Tiszabábolna, Tiszacsege, Tiszafüred, Tiszavalk, Újlőrincfalva, Újszentmargita	országos jelentőségű, egyedi	NP
II. Rákóczi Ferenc és az Újváros utca platánfasorai	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TE
Kaba, Rákóczi utca 110. sz. alatti tölgyfák (2 db)	Kaba	helyi jelentőségű	TE
Kaba, Rákóczi utca 205. sz. alatti tölgyfák (2 db)	Kaba	helyi jelentőségű	TE
Kaba, Szabadság téri tölgyfák (2	Kaba	helyi	TE

db)		jelentőségű	
Kaba, Templom-kert tölgyfái (5 db)	Kaba	helyi jelentőségű	TE
Köztársaság téri páfrányfenyő	Hajdúnánás	helyi jelentőségű	TE
Nagyerdőből erdőrészlet - Emléktölgy	Hajdúhadház	helyi jelentőségű	TT
Nagyerdő tölgyerdőrészlete	Hajdúhadház	helyi jelentőségű	TT
Nagyháti Parkerdő	Balmazújváros	helyi jelentőségű	TT
Olimpiai emléktölgy	Hajdúsámson	helyi jelentőségű	TE
Óvoda utcai kocsányos tölgy	Hajdúdorog	helyi jelentőségű	TE
Tamásipusztai-ostorfa	Nyíradony	helyi jelentőségű	TE
Tócóvölgy	Debrecen, Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TT
Újszentmargitai-tölgyfa	Újszentmargita	helyi jelentőségű	TE
Zeleméri középkori templomrom kertje	Hajdúböszörmény	helyi jelentőségű	TT

ÉRZÉKENY TERMÉSZETI TERÜLETEK (ESA TERÜLETEK)

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 53. § (5) bekezdésében, valamint a 85. § c) pontjában kapott felhatalmazás alapján elkészített 2/2002. (I.23.) KöM-FVM együttes rendelet értelmében az „Érzékeny Természeti Területek” (a továbbiakban: ÉTT) fogalom, valamint a hozzátartozó szabályozás, pályázati-támogatási rendszer bevezetésének célja a természeti (ökológiai) szempontból érzékeny földrésztelken olyan természetkímélő gazdálkodási módok megőrzése, fenntartása, további földrésztelkek kijelölése, amelyek támogatással ösztönözött, önként vállalt korlátozások révén biztosítják az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség, a tájképi és kultúrtörténeti értékek összehangolt megőrzését.

A rendelet szempontrendszer alapján az ÉTT kijelölése az alábbi kategóriákban történik:

a) *kiemelten fontos ÉTT*: azok a területek, ahol nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő természeti, táji és kultúrtörténeti értékek fordulnak elő, amelyek fennmaradása középtávon (5-10 év) is kétséges a természetkímélő gazdálkodás támogatása nélkül;

b) *fontos ÉTT*: ahol országos viszonylatban jelentős természeti, táji és kultúrtörténeti értékek

fordulnak elő, amelyek fennmaradása vagy állapotának javítása érdekében a természetkímélő gazdálkodás támogatása szükséges;
c) *tervezett ÉTT*: ahol jelentős az extenzív mezőgazdasági hasznosítású földrésztelken található élőhelyek száma, de a természeti, táji és kultúrtörténeti értékek jelentősége kisebb, illetve olyan területek, ahol az extenzív gazdálkodás ösztönzésével és támogatásával a terület természeti értéke növelhető, a környezeti állapota javítható.

A rendelet 1. számú melléklete a kijelölt, kiemelten fontos, fontos és tervezett ÉTT térségek, a 2. számú melléklete pedig az e térségekben lévő települések felsorolását tartalmazza.

1. számú melléklet a 2/2002. (I. 23.) KöM-FVM együttes rendelethez
Az ÉTT kijelölt térségei kategóriáinként

Fontos ÉTT-ek térségei

Nemzeti Park Igazgatóság	Hortobágyi Nemzeti Park
ÉTT megnevezése	Bihari-sík

2. számú melléklet a 2/2002. (I. 23.) KöM-FVM együttes rendelethez
Fontos természeti területekkel érintett települések felsorolása

Tervezett ÉTT térség	Bihari-sík
Nemzeti Park Igazgatóság	Hortobágyi Nemzeti Park
Települések neve	Báránd, Bihardancsháza, Biharnagybajom, Bihartorda, Földes, Nagyrábé, Püspökladány, Sáp, Sárrétudvari, Szerep, Tetétlen

RAMSARI EGYEZMÉNY HATÁLYA ALÁ ESŐ TERÜLETEK

- Hortobágyi Nemzeti Park

NATURA 2000 TERÜLETEK

Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás településeinek területén lévő NATURA 2000 területek.

NATURA név	Kód	TERÜLET (hektár)	Típus
Bánki-erdő	HUHN20019	368,55	Különleges természetmegőrzési terület
Berekböszörmény - körmösdpusztai legelők	HUHN20103	1370,99	Különleges természetmegőrzési terület
Bihar	HUHN10003	71610,23	Különleges madárvédelmi terület és egyben különleges természetmegőrzési terület
Bihari-legelő	HUHN20101	2644,04	Különleges természetmegőrzési terület
Csohos-tó	HUHN20028	191,74	Különleges természetmegőrzési terület
Csökmői gyepek	HUHN20105	607,48	Különleges természetmegőrzési terület

Czakó-tó	HUHN20121	177,85	Különleges természetmegőrzési terület
Darvasi Csiff-pusztá	HUHN20070	472,26	Különleges természetmegőrzési terület
Debrecen-hajdúböszörményi tölgyesek	HUHN20033	5634,62	Különleges természetmegőrzési terület
Dél-ásványi gyepek	HUHN20098	1483,15	Különleges természetmegőrzési terület
Derecske - konyári gyepek	HUHN20009	3787,9	Különleges természetmegőrzési terület
Dévaványa környéki gyepek	HUKM20014	14027,2	Különleges természetmegőrzési terület
Felső-Sebes-Körös	HUHN20004	517,53	Különleges természetmegőrzési terület
Fülöpi láprétek	HUHN20030	22,36	Különleges természetmegőrzési terület
Gatály	HUHN20100	713,55	Különleges természetmegőrzési terület
Gúti-erdő	HUHN20032	5682,98	Különleges természetmegőrzési terület
Hajdúbagosi-legelő	HUHN20017	308,08	Különleges természetmegőrzési terület
Hajdúszoboszlói szikes gyepek	HUHN20069	553,96	Különleges természetmegőrzési terület
Hajdúszovátai gyepek	HUHN20092	344,78	Különleges természetmegőrzési terület
Halápi Álló-hegy	HUHN20021	176,05	Különleges természetmegőrzési terület
Hanclek	HUHN20031	95	Különleges természetmegőrzési terület
Hármashegyi-tölgyesek	HUHN20023	501,06	Különleges természetmegőrzési terület
Hencidai Csere-erdő	HUHN20011	121,1	Különleges természetmegőrzési terület
Holt-Sebes-Körös	HUKM20018	285,25	Különleges természetmegőrzési terület
Hortobágy	HUHN20002	105170	Különleges természetmegőrzési terület
Hortobágy	HUHN10002	121110	Különleges madárvédelmi terület és egyben különleges természetmegőrzési terület
Kaba-töldesi gyepek	HUHN20093	5079,5	Különleges természetmegőrzési terület
Kék-Kálló-völgye	HUHN20016	1504,03	Különleges természetmegőrzési terület
Kesznyéten	HUBN10005	6352,96	Különleges madárvédelmi terület és egyben különleges természetmegőrzési terület
Kesznyéti Sajó-öböl	HUBN20069	4729,32	Különleges természetmegőrzési terület
Kismarja - Pocsaj - Esztári-gyepek	HUHN20008	2427,05	Különleges természetmegőrzési terület
Kismarjai Nagy-szik	HUHN20014	848,18	Különleges természetmegőrzési terület
Kőrises - Jónás-rész	HUHN20025	324,39	Különleges természetmegőrzési terület
Közép-Bihar	HUHN20013	12045	Különleges természetmegőrzési terület
Lányi-legelő	HUHN20095	411,07	Különleges természetmegőrzési terület
Létavértesi Falu-rét	HUHN20029	54,37	Különleges természetmegőrzési terület
Liget-legelő	HUHN21164	2206,81	Különleges természetmegőrzési terület
Martinkai-legelő	HUHN20024	368,26	Különleges természetmegőrzési terület
Mikepércsi Nyárfáshegyi-legelő	HUHN20018	229,16	Különleges természetmegőrzési terület
Monostorpályi-legelő	HUHN20020	150,52	Különleges természetmegőrzési terület
Nagy-Széksós - Rakotttyás	HUHN20005	248,75	Különleges természetmegőrzési terület
Nyírábrányi Káposztás-lapos	HUHN20026	77,5	Különleges természetmegőrzési terület
Nyírábrányi Kis-mogyorós	HUHN20027	168,65	Különleges természetmegőrzési terület
Pocsaji csordalegő	HUHN20006	168,97	Különleges természetmegőrzési terület
Pocsaji-kapu	HUHN20010	284,24	Különleges természetmegőrzési terület

Rauchbauer-erdő	HUHN20022	205,9	Különleges természetmegőrzési terület
Sámsoni úti Bellelegő	HUHN20161	241,07	Különleges természetmegőrzési terület
Sándorosi tavak	HUHN20012	474,29	Különleges természetmegőrzési terület
Sebes-Körös	HUKM20016	1455,21	Különleges természetmegőrzési terület
Szentpéterszeg-hencidai gyepek	HUHN20007	1018,82	Különleges természetmegőrzési terület
Tisza-tó	HUHN20003	17830,37	Különleges természetmegőrzési terület
Tiszaújvárosi ártéri erdők	HUBN22096	188,48	Különleges természetmegőrzési terület
Tócsa völgye	HUHN20122	125,5	Különleges természetmegőrzési terület

FELSZÍN ALATTI VÍZ SZEMPONTJÁBÓL FOKOZOTTAN ÉRZÉKENY, ÉRZÉKENY, KEVÉSBÉ ÉRZÉKENY, VALAMINT A KIEMELTEN ÉRZÉKENY FELSZÍN ALATTI VÍZMINŐSÉG VÉDELMI TERÜLETEN LÉVŐ TELEPÜLÉSEK

A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás tagtelepülései közül a 27/2004. (XII.25.) KvVM rendelet melléklete értelmében „*érzékeny*” besorolású felszín alatti vízminőség védelmi területen helyezkednek el:

- Hajdúböszörmény,
- Balmazújváros,
- Hajdúdorog,
- Hajdúhadház,
- Hajdúnánás,
- Polgár,
- Téglás,
- Folyás,
- Görrbeháza,
- Újtitkos,
- Nyíradony,
- Létavértesi,
- Kaba,
- Vámospercs,
- Nyíracád.

„*fokozottan érzékeny*” besorolású felszín alatti vízminőség védelmi területen helyezkednek el:

- Booskaikert,
- Hortobágy.

„*kiemelten érzékeny*” besorolású felszín alatti vízminőség védelmi területen helyezkednek el:

- Tiszagyulaháza,
- Hajdúsámson.

„*kevésbé érzékeny*” besorolású felszín alatti vízminőség védelmi területen helyezkednek el:

- Újszentmargita.

2.4.1. Védett épületek, építmények

<u>Név</u>	<u>Település</u>
- <u>Semsey-kúria</u>	<u>Balmazújváros</u>
Cím: Debreceni u. 2. Koordináta: <u>N 47° 36,727' E 21° 20,663'</u>	
- <u>Veres Péter emlékház</u>	<u>Balmazújváros</u>
Cím: Kadarcs u. 6. Koordináta: <u>N 47° 36,916' E 21° 20,012'</u>	
- <u>Római katolikus templom</u>	<u>Balmazújváros</u>
Cím: Kossuth tér Koordináta: <u>N 47° 36,723' E 21° 20,597'</u>	
- <u>Református templom</u>	<u>Balmazújváros</u>
Cím: Kossuth tér Koordináta: <u>N 47° 36,677' E 21° 20,505'</u>	
- <u>Kishortobágyi csárda</u>	<u>Balmazújváros</u>
Cím: (Külterület) Tiszacsege-Debrecen 3316 jelű út mellett Koordináta: <u>N 47° 40,745' E 21° 14,054'</u>	
- <u>Semsey Andor Múzeum</u>	<u>Balmazújváros</u>
Cím: Koordináta: <u>N 47° 36,711' E 21° 20,654'</u>	
- <u>Hajdúszékház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Bocskai tér Kossuth u. 1. Koordináta: <u>N 47° 40,345' E 21° 30,457'</u>	
- <u>Református templom</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Bocskai tér Koordináta: <u>N 47° 40,368' E 21° 30,320'</u>	
- <u>Lakóház; emlékház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Hortobágyi u. 10. Koordináta: <u>N 47° 40,554' E 21° 29,905'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Hunyadi u. 2. Koordináta: <u>N 47° 40,845' E 21° 30,008'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Polgári u. 92. Koordináta: <u>N 47° 40,463' E 21° 29,804'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Polgári u. 94. Koordináta: <u>N 47° 40,469' E 21° 29,806'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Polgári u. 96. Koordináta: <u>N 47° 40,473' E 21° 29,807'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Polgári u. 98. Koordináta: <u>N 47° 40,473' E 21° 29,812'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Polgári u. 100. Koordináta: <u>N 47° 40,479' E 21° 29,833'</u>	
- <u>Templomrom</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Koordináta: <u>N 47° 37,576' E 21° 34,667'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Hajdúdorog</u>
Cím: Rózsa u. 18. Koordináta: <u>N 47° 48,693' E 21° 29,725'</u>	
- <u>Görög katolikus templom kerítésfala</u>	<u>Hajdúdorog</u>
Cím: Tokaji u. 2 - 4. Koordináta: <u>N 47° 49,076' E 21° 30,012'</u>	
- <u>Görög katolikus templom</u>	<u>Hajdúdorog</u>
Cím: Tokaji u. 2. Koordináta: <u>N 47° 49,052' E 21° 29,973'</u>	
- <u>Református templom</u>	<u>Hajdúbadház</u>
Cím: Bocskai tér Koordináta: <u>N 47° 40,917' E 21° 40,122'</u>	
- <u>Vadas csárda</u>	<u>Hajdúbadház</u>
Cím: Dr. Földi János u. 62. Koordináta: <u>N 47° 41,332' E 21° 40,259'</u>	
- <u>Csöszkunyhó</u>	<u>Hajdúnánás</u>
Cím: Csepűs szőlő Koordináta: <u>N 47° 50,977' E 21° 26,730'</u>	
- <u>Csöszkunyhó</u>	<u>Hajdúnánás</u>
Cím: Csepűs szőlő Koordináta: <u>N 47° 51,017' E 21° 27,078'</u>	
- <u>Csöszkunyhó</u>	<u>Hajdúnánás</u>
Cím: Csepűs szőlő Koordináta: <u>N 47° 50,691' E 21° 27,038'</u>	
- <u>Lakóház; tájház</u>	<u>Hajdúnánás</u>
Cím: Hunyadi u. 21. Koordináta: <u>N 47° 50,649' E 21° 25,440'</u>	
- <u>Református templom</u>	<u>Hajdúnánás</u>
Cím: Köztársaság tér 12 - 14. Koordináta: <u>N 47° 50,682' E 21° 25,737'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Hajdúnánás</u>
Cím: Zrínyi u. 19 /B Koordináta: <u>N 47° 50,775' E 21° 25,054'</u>	
- <u>Református templom</u>	<u>Hajdúsámson</u>
Cím: Kossuth u. 1. Koordináta: <u>N 47° 36,072' E 21° 45,392'</u>	
- <u>Goda-kúria</u>	<u>Hajdúsámson</u>
Cím: Kossuth Lajos utca 48-1. Koordináta: <u>N 47° 14,677' E 21° 42,114'</u>	
- <u>Nagyhortobágyi csárda</u>	<u>Hortobágy</u>
Cím: Koordináta: <u>N 47° 34,924' E 21° 8,995'</u>	
- <u>Nagyhortobágyi kőhid</u>	<u>Hortobágy</u>
Cím: (Nagyhortobágy) 33-as számú közlekedési út 71 +879. szelvény Koordináta: <u>N 47° 34,909' E 21° 8,896'</u>	
- <u>Pásztor-múzeum</u>	<u>Hortobágy</u>
Cím: (Nagyhortobágy) Hortobágyi kőhid mellett (Nagyhortobágy) Petőfi tér 1. Koordináta: <u>N 47° 34,909' E 21° 8,967'</u>	
- <u>Sárkány pásztor-kunyhó</u>	<u>Hortobágy</u>
Cím: Koordináta: <u>N 47° 38,016' E 21° 8,907'</u>	
- <u>Református templom</u>	<u>Kaba</u>
Cím: Szabadság tér Koordináta: <u>N 47° 21,359' E 21° 16,438'</u>	
- <u>Szőlőspajta és szőlőskert</u>	<u>Létavértes</u>
Cím: Koordináta: <u>N 47° 24,089' E 21° 52,701'</u>	
- <u>Református templom</u>	<u>Létavértes</u>
Cím: (Nagyléta) Árpád tér Koordináta: <u>N 47° 22,922' E 21° 53,492'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Létavértes</u>
Cím: (Nagyléta) Árpád tér 14. Koordináta: <u>N 47° 22,912' E 21° 53,444'</u>	
- <u>Lakóház</u>	<u>Létavértes</u>

Cím: Batthyány u. 11. Koordináta: N 47° 22,719' E 21° 53,415'
 - Vízi vágóhíd Létavértes
 Cím: Debreceni u. 90. Koordináta: N 47° 23,048' E 21° 52,648'
 - Ledig-kúria Létavértes
 Cím: Irinyi u. 7. Koordináta: N 47° 23,076' E 21° 52,050'
 - Görög katolikus templom Létavértes
 Cím: (Nagyléta) Károlyi u. 2. Koordináta: N 47° 22,756' E 21° 53,932'
 - Szőlőspajta Létavértes
 Cím: Kossuth kert Koordináta: N 47° 24,551' E 21° 53,250'
 - Népi lakóépület és gazdasági épület Létavértes
 Cím: Petőfi u. 61. Koordináta: N 47° 22,952' E 21° 52,864'
 - Római katolikus templom Nyírácsád
 Cím: Kossuth u. Koordináta: N 47° 36,183' E 21° 58,313'
 - Görög katolikus templom Nyírácsád
 Cím: Kossuth u. Koordináta: N 47° 36,254' E 21° 58,269'
 - Református templom Nyírácsád
 Cím: Petőfi tér Koordináta: N 47° 36,119' E 21° 58,357'
 - Görög katolikus templom Nyíradony
 Cím: Lenin út Koordináta: N 47° 41,499' E 21° 54,341'
 - Templomrom Nyíradony
 Cím: Koordináta: N 47° 39,375' E 21° 55,723'
 - Római katolikus Kálvária-kápolna Polgár
 Cím: Szabadság és Táncsics u. között Koordináta: N 47° 52,165' E 21° 6,863'
 - Római katolikus templom Polgár
 Cím: Szabadság tér Koordináta: N 47° 52,446' E 21° 6,772'
 - Református templom Téglás
 Cím: Kossuth u. 72. Koordináta: N 47° 42,794' E 21° 40,631'
 - Degenfeld-kastély és parkja Téglás
 Cím: Úttörő u. 15. Koordináta: N 47° 42,823' E 21° 40,061'
 - Református templom Vámspércs
 Cím: Tanácsköztársaság u. Koordináta: N 47° 31,556' E 21° 53,869'

(Forrás: www.muemlekeim.hu/)

Helvi védelem alatt álló építmények, épületek:

<u>Név</u>	<u>Település</u>
- <u>asztalos műhely</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Újvárosi út - Gönczi Pál út sarok Koordináta: <u>N 47° 40,313' E 21° 30,126'</u>	
- <u>volt leányiskola</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Bocskai tér Koordináta: <u>N 47° 40,402' E 21° 30,330'</u>	
- <u>volt fiúiskola</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Bocskai tér Koordináta: <u>N 47° 40,407' E 21° 30,368'</u>	
- <u>görögkatolikus templom</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Újvárosi u. Koordináta: <u>N 47° 40,326' E 21° 30,147'</u>	
- <u>levéltár</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Dorogi u. 5. Koordináta: <u>N 47° 40,451' E 21° 30,481'</u>	
- <u>városi rendőrkapitányság</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Kossuth u. 12. Koordináta: <u>N 47° 40,326' E 21° 30,485'</u>	
- <u>üzletépület</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Kossuth u. 7. Koordináta: <u>N 47° 40,276' E 21° 30,526'</u>	
- <u>üzletépület</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Kossuth u. 9. Koordináta: <u>N 47° 40,277' E 21° 30,521'</u>	
- <u>Hajdú Hotel és étterem</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Petőfi u. 2. Koordináta: <u>N 47° 40,401' E 21° 30,482'</u>	
- <u>Petőfi-ház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Petőfi u. 15. Koordináta: <u>N 47° 40,401' E 21° 30,607'</u>	
- <u>Munkaügyi Központ épülete</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Csomaközi u. 3. Koordináta: <u>N 47° 40,342' E 21° 30,714'</u>	
- <u>baptista imaház</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Hajdúkerület u. 10. Koordináta: <u>N 47° 40,312' E 21° 30,340'</u>	
- <u>római katolikus templom</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Újvárosi u. Koordináta: <u>N 47° 40,267' E 21° 29,902'</u>	
- <u>Lakóépület</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Hajdúkerület u. 8. Koordináta: <u>N 47° 40,312' E 21° 30,369'</u>	
- <u>Lakóépület</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Lévai u. 5. Koordináta: <u>N 47° 40,259' E 21° 30,261'</u>	
- <u>Lakóépület</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Lévai u. 20. Koordináta: <u>N 47° 40,285' E 21° 30,214'</u>	
- <u>söröző</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Árpád u. 49. Koordináta: <u>N 47° 40,216' E 21° 30,261'</u>	
- <u>lakóépület üzlettel</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Árpád u. 38. Koordináta: <u>N 47° 40,242' E 21° 30,140'</u>	
- <u>Lakóépület</u>	<u>Hajdúböszörmény</u>
Cím: Csanádi u. 1. Koordináta: <u>N 47° 40,498' E 21° 30,170'</u>	

- lakóépület: Maghy-ház Hajdúböszörmény
Cím: Deák F. u. 2. Koordináta: N 47° 40,466' E 21° 30,487'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Petőfi u. 4. Koordináta: N 47° 40,403' E 21° 30,497'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Petőfi u. 6. Koordináta: N 47° 40,403' E 21° 30,508'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Petőfi u. 16. Koordináta: N 47° 40,404' E 21° 30,583'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Petőfi u. 18. Koordináta: N 47° 40,403' E 21° 30,592'
- családsegítő központ Hajdúböszörmény
Cím: Petőfi u. 42. Koordináta: N 47° 40,413' E 21° 30,783'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Petőfi u. 33. Koordináta: N 47° 40,403' E 21° 30,782'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Petőfi u. 35. Koordináta: N 47° 40,399' E 21° 30,794'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Korpona u. 4. Koordináta: N 47° 40,366' E 21° 30,825'
- húsbolt épülete Hajdúböszörmény
Cím: Iskola u. 9. Koordináta: N 47° 40,487' E 21° 30,315'
- üzletház Hajdúböszörmény
Cím: Jókai u. 35. Koordináta: N 47° 40,315' E 21° 30,774'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Rákóczi u. 6. Koordináta: N 47° 40,225' E 21° 30,856'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Rákóczi u. 3. Koordináta: N 47° 40,214' E 21° 30,827'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Rákóczi u. 9. Koordináta: N 47° 40,216' E 21° 30,884'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Rákóczi u. 20. Koordináta: N 47° 40,219' E 21° 30,947'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Rákóczi u. 77. Koordináta: N 47° 40,206' E 21° 31,191'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Rákóczi u. 79. Koordináta: N 47° 40,202' E 21° 31,214'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Rákóczi u. 81. Koordináta: N 47° 40,207' E 21° 31,212'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Hadházi u. 9. Koordináta: N 47° 40,381' E 21° 30,969'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Bercsényi u. 10. Koordináta: N 47° 39,887' E 21° 31,127'

- üzletépület Hajdúböszörmény
Cím: Baltazár D. u. 18. Koordináta: N 47° 40,063' E 21° 30,731'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Baltazár D. u. 12. Koordináta: N 47° 40,107' E 21° 30,693'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Wesszprémi u. 1. Koordináta: N 47° 40,344' E 21° 30,534'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Wesszprémi u. 11. Koordináta: N 47° 40,352' E 21° 30,631'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Honvéd u. 6. Koordináta: N 47° 40,153' E 21° 30,313'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Nagy I. u. 9. Koordináta: N 47° 39,957' E 21° 31,137'
- lakóépület, népi épület Hajdúböszörmény
Cím: Hunyadi krt. 2. Koordináta: N 47° 40,842' E 21° 29,994'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Nánási u. 62. Koordináta: N 47° 40,823' E 21° 30,195'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Kölcsey F. u. 8. Koordináta: N 47° 40,536' E 21° 31,427'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Kölcsey F. u. 10. Koordináta: N 47° 40,523' E 21° 31,425'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Kölcsey F. u. 12. Koordináta: N 47° 40,516' E 21° 31,430'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Kölcsey F. u. 14. Koordináta: N 47° 40,503' E 21° 31,430'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Kölcsey F. u. 16. Koordináta: N 47° 40,493' E 21° 31,431'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Tizenháromvértanú u. 50. Koordináta: N 47° 40,825' E 21° 30,653'
- Kálvineum épülete (diákotthon) Hajdúböszörmény
Cím: Kálvineum u. 12. Koordináta: N 47° 40,618' E 21° 30,330'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Szondi Gy. U. 28. Koordináta: N 47° 40,466' E 21° 30,696'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Tátra u. 4. Koordináta: N 47° 40,503' E 21° 30,722'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Luther u. 5. Koordináta: N 47° 40,771' E 21° 30,327'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Bajcsy-Zs. E. u. 113. Koordináta: N 47° 40,018' E 21° 29,925'
- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Csokonai u. 9. Koordináta: N 47° 40,632' E 21° 30,830'

- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Kálvineum u. 4. Koordináta: N 47° 40,610' E 21° 30,238'

- gazdasági major Bocskai TSZ Hajdúböszörmény
Cím: Külső Szoboszlói u. Koordináta: N 47° 38,007' E 21° 29,229'

- Lakóépület Hajdúböszörmény
Cím: Bodaszőlő, Baltazár-villa

- régi általános iskola Hajdúböszörmény
Cím: Vasút u.

- szőlőskertekben a csőszházak Hajdúböszörmény
Cím:

- vágóhíd Hajdúböszörmény
(Forrás: www.muemlekem.hu)

Ideiglenes műemléki védelem alatt álló építmények, épületek:

Név Település
Zsinagóga Hajdúböszörmény

Cím: Kassa utca 11. Koordináta: N 47° 40,430' E 21° 30,275'
(Forrás: www.muemlekem.hu)

2.5. Társadalmi helyzet

A társadalmi adottságok ismertetése fontos elem egy településre/városra, kistérségre vonatkozóan. A népességszám alakulása, az oktatási és kulturális helyzet, a sportolási, kiakcsolódási, szórakozási lehetőségek, az egészségügyi ellátás színvonala, a közbiztonság helyzete – az évek során bekövetkezett változások tendenciája – szorosan összefügg az életszínvonallal, a település népességmegtartó erejével és a jövőbeni fejlődési lehetőségekkel. Ezek alapján lehet következtetni arra, hogy a helyi lakosság milyen módon tud bekapcsolódni a közösségi életbe, milyen helyi kötődések és kapcsolati hálók kiépítésére van lehetőség.

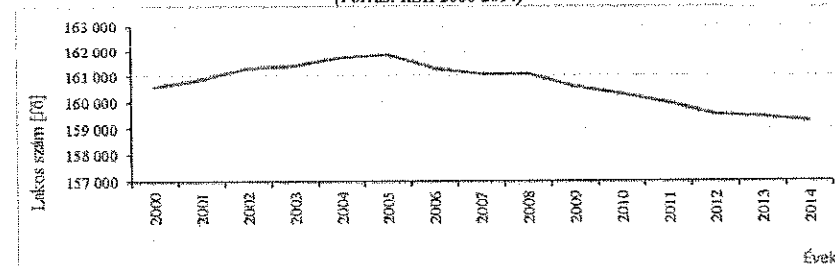
2.5.1. Demográfiai viszonyok

A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás területén élő **állandó lakos számot** tekintve, a vizsgált időszakban (2000-2014) 2005-ig növekedés, majd folyamatos, enyhe fogyás volt tapasztalható. A 2000 évet véve bázisul, az elmúlt 14 év alatt a társuláshoz kapcsolódó települések állandó lakónépessége 0,8%-al csökkent 2000.-hez képest. Ez a csökkenés azonban jelentősen az országos átlag (3%) alatt marad.

2. táblázat: Az állandó lakónépesség alakulása
(Forrás: KSH 2000-2014)

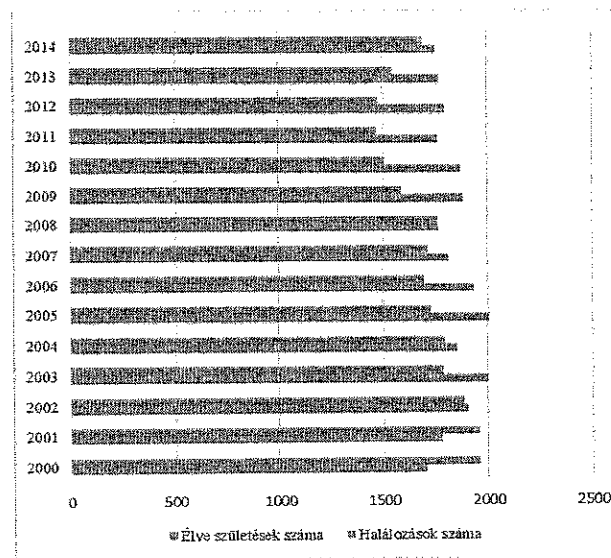
Év	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014
Állandó népesség [fő]	160 604	161 328	161 745	161 323	161 101	160 305	159 547	159 284

3. ábra: Az állandó lakónépesség változásának tendenciája 2000-2014 között
(Forrás: KSH 2000-2014)

A társulás népessége 2000 – 2005-ig folyamatos növekedést, majd 2005-től folyamatos csökkenést mutat. A demográfiai adatokból kiderül, hogy a - csökkenés mértékét, valamint a vándorlásokat is figyelembe véve – a társulás területe viszonylag kedvelt lakóhely volt 2005-ig. A térségben 2005. évtől negatív vándorlási egyenleget mutatott. A népmozgalomra vonatkozó adatokat a következő táblázat és diagram szemlélteti.

4. ábra: Természetes szaporodás és fogyás tendenciája
(Forrás: www.ksh.hu 2014.)

3. táblázat: Az állandó népesség korosztály szerinti megoszlása
(Forrás: KSH 2014.)

MEGNEVEZÉS	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Állandó népességből a 0-2 évesek száma (fő)	5 876	5 366	4 917	4 652	4 547	4 569	4 794
Állandó népességből a 3-5 évesek száma (fő)	6 301	5 951	5 159	5 197	5 076	4 927	4 631
Állandó népességből a 6-13 évesek száma (fő)	18 536	17 092	15 587	15 245	14 969	14 738	14 515
Állandó népességből a 14 évesek száma (fő)	2 338	2 389	2 082	2 070	1 987	1 964	2 026
Állandó népességből a 15-17 évesek száma (fő)	6 534	7 173	6 695	6 520	6 428	6 177	6 059
Állandó népességből a 18-59 évesek száma (fő)	92 849	94 984	95 439	95 237	95 120	95 063	94 350
Állandó népességből a 60-x évesek száma (fő)	28 170	28 923	30 426	31 019	31 420	31 991	32 909

Az 2000. és 2014. KSH adatokat összehasonlítva jól látható, hogy a térségben az állandó népesség kor szerinti változása változatos képet mutat, attól függetlenül, hogy a társulás népesség száma csökkent.

Az adatok alapján 2000 óta évi átlag +1,12 %-os volt a növekedés a 60-x évesek körében. A 18-59 évesek körében átlagosan évi +1,61%-os növekedés figyelhető meg, bár 2009-től enyhe csökkenés volt tapasztalható. A legfiatalabb korosztályok esetében a 0-2 éveseknél volt – évi átlag -1,4% – a csökkenés, ez a 2014-es évben -18%-os csökkenést jelent a 2000 évhez képest.

A 15-17 évesek korosztályában, 7,3%-os (évi átlag -0,5%), a 6-13 évesek korosztályában megközelítőleg 22%-os, a 14 évesek körében 13%-os volt a csökkenés a bázisévhez képest (átlag évi 0,97%-os csökkenés).

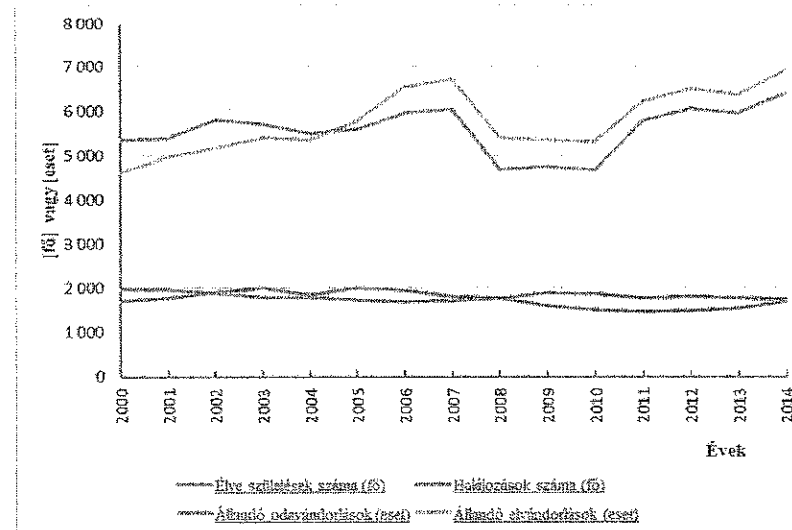
A 3-5 éveseknél volt a legnagyobb – évi átlag 2,2% -os – a csökkenés, ami 27% csökkenést jelent 2000-hez képest 2014-ben.

A társadalom „öregedése” egyrészt adódhat abból, hogy egyre csökken a gyermekvállalási kedv a régióban, illetve a fiatalabb generáció a középiskolai tanulmányait a környező nagyvárosokban, illetve a megyeszékhelyen (Debrecen) végzi.

4. táblázat: A népmozgalom alakulása a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás területén
(Forrás: www.ksh.hu 2014.)

MEGNEVEZÉS	2 000	2 002	2 004	2 006	2 008	2 010	2 012	2 014
Élve születések száma (fő)	1 958	1 882	1 793	1 695	1 762	1 506	1 476	1 690
Halálozások száma (fő)	1 705	1 902	1 851	1 933	1 763	1 872	1 799	1 754
Állandó odavándorlások (eset)	5 336	5 796	5 496	5 943	4 676	4 661	6 050	6 416
Állandó elvándorlások (eset)	4 615	5 160	5 344	6 550	5 384	5 304	6 501	6 932

5. ábra: Oda és elvándorlások változásának tendenciája
(Forrás: www.ksh.hu 2009.)

A fenti táblázatból és diagramból kitétni, hogy a térség kedvelt lakókönyezet volt 2004. évig. Az állandó odavándorlások esete, meghaladta az elvándorlások esetének számát. Jelenleg azonban a fenti diagram is megerősíti azt a tényt, hogy az állandó elvándorlások magasabb számot képviselnek, mint az odavándorlások, melyre arra engednek következtetni, hogy a társulás településein élők inkább a nagyobb városokba, vagy külföldre próbálnak elvándorolni.

A vándorlási egyenleg legnagyobb pozitív értéket 2001-ben mutatott.

Összességében elmondható, hogy a több évtizede tartó elvándorlás, s a csökkenő természetes szaporodás eredményeként a települések többségében előregedési tendencia figyelhető meg. Gyorsan csökken a gyermekkorúak aránya az össznépességből.

A 60 év felettiek aránya a társulás területén több településen meghaladta a 20%-ot. Folyáson és Hortobágyon a legmagasabb: 26%, Tiszagyulaházán, Újszentmargitán, Újtükösten 25%. A 60 év felettiek aránya az állandó lakosságban Hajdúsámszomban volt a legalacsonyabb: 14%.

2.5.2. Oktatás, képzés

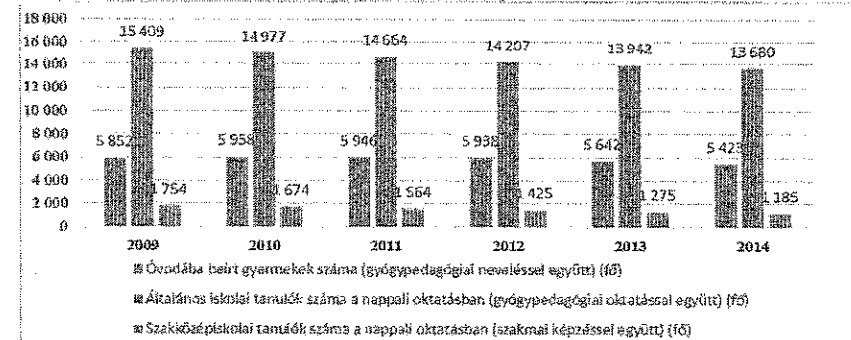
A KSH adatai szerint 2014-ben a társulás településein a közoktatási feladatot ellátó intézmények száma 125 db, ebből:

- 50 óvoda,
- 56 általános iskola,
- 7 szakiskola,
- 12 gimnázium

5. táblázat: A közoktatási intézmények, foglalkoztatottak, száma a társulás területén
(Forrás: KSH 2014.)

MEGNEVEZÉS		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Közükatási intézmények							
Óvodái feladatellátási helyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt)	db	58	54	53	52	53	50
Általános iskolai feladatellátási helyek száma (gyógypedagógiai oktatással)	db	47	47	44	44	56	56
Gimnáziumi feladatellátási helyek száma	db	12	13	13	12	12	12
Szakközépiskolai feladatellátási helyek száma	db	8	9	8	8	9	7
Középiskolai osztálytermek száma	db	161	138	126	125	125	117
Foglalkoztatottak száma							
Óvodába beírt gyermekek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt)	fő	5 852	5 958	5 946	5 938	5 642	5 423
Általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt)	fő	15 409	14 977	14 664	14 207	13 942	13 680
Naplóúis általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (iskolaotthonos tanulókkal együtt)	fő	7 393	7 324	7 367	7 359	7 942	8 276
Általános iskolai főállású pedagógusok száma (gyógypedagógiai oktatással együtt)	fő	1 316	1 287	1 298	1 288	1 323	1 339
Más településről bejáró általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban	fő	532	532	433	461	520	545
Gimnáziumi tanulók száma a nappali oktatásban (a hat- és nyolcévolyamos gimnáziumok adataival együtt)	fő	2 050	2 063	1 943	1 818	1 797	1 645
Szakközépiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (szakmai képzéssel együtt)	fő	1 754	1 674	1 564	1 425	1 275	1 185

6. ábra: Az általános és középiskolai tanulók számának alakulása a társulás területén
(Forrás: KSH 2014.)

2.5.3. Művelődés, kultúra

A közművelődési szervezetek rendezvényeinek kulturális sokszínűsége a hagyományápolásra és új értékek teremtésére épül, felnőttképzési programjaik az egyének munkaerőpiaci ismereteinek bővítéséhez járulnak hozzá. A programok szervezésével, valamint közösségek létrehozásával céljuk a helyi társadalom kapcsolatrendszerének építése, a civil szervezetek és egyéni kezdeményezések fogadása, támogatása, s az együttműködés révén az információ áramlásának biztosítása.

A Társulás számos településén csodálhatjuk az ott élők néprajzi és helytörténeti gyűjteményeket, a még ma is látogatott, különböző korú, különleges építészeti és egyházi értékeket magukba foglaló templomok számos látnivalót kínálnak az érdeklődőknek.

A szép számban előforduló műemlékek, és végül, de nem utolsó sorban a térségre jellemző rekreációs szolgáltatások (lovaglás, vadászat, horgászat, túrázás, strandolás) is hozzájárulnak a térség kulturális életéhez. Az ide látogató vendégek kellemes élményekkel távozhatnak, a térség településein megrendezésre kerülő különböző gasztronómiai, kulturális és sportrendezvényekről.

A térség kulturális örökségének rangját óriási mértékben emeli az, hogy az UNESCO a Hortobágyi Nemzeti Parkot - a kultúrtáj kategóriában - a világörökség részévé emelte. Ez az elismerés tehát elsődlegesen nem a természeti értékeket hangsúlyozza, hanem a sajátos pusztai kultúrát, az ember kultúrtáj alakító értékalkotását. Fokozott figyelem irányul tehát a pásztorélet, a népi mesterségek, s a népi kultúra sajátos „hortobágyi” jellegzetességei iránt, s egyben jelenti a sajátosnak és tipikusnak ítélt (de valójában csak a múlt század második felében véglegesült) hortobágyi tájkép megőrzését.

Minden településen működnek civil szervezetek.

A fiatalok helyi kulturális közösségi élete is sokszínű, sok non-profit szervezetet ők hoztak létre. Több településen igyekeznek visszacsábítani az egyetemet-főiskolát végzett fiatalokat.

Rendszeresen megrendezésre kerülő ismétlődő események:

Településenkénti bontásban kerül felsorolásra a rendszeresen megrendezésre kerülő nagyobb, térségi jelentőségű rendezvények, amelyek kapcsán sok civil résztvevőt, közreműködőt vonnak be a szervezők. Ezek a programok látogatottság, nézőszám tekintetében is nagy érdeklődésre tartanak számot.

Balmazújváros:

2016.03.08. - 2016.03.12.	Rembrandt kiállítás a Semsey kastélyban
2016.03.13.	Zsibvásár
2016.03.13.	LÁDAFLA kézműves foglalkozás a nemzeti ünnep jegyében
2016.03.19.	Tavaszköszöntő, húsvétváró kézműves délelőtti az Angyalliget Lakóotthonban
2016.03.25.-28.	Húsvéti feltöltődés / tojáskeresés, filmvetítés
2016.08.28.	XIV. Országos Bio Főzőverseny, Pásztortalálkozó és Pajta konferencia
2016.12.16. - 2016.12.17.	Karácsonyi Forgatag Balmazújvárosban 2016

Folvás:

március 11.	1848-49-es emlékezés
március 26.	Kerékpártúra a Víz világnapja alkalmából
április 30.	Májális és Édesanyák köszöntése
június 20.-24.	Nyári játszótér
augusztus 20.	Szent István, nemzeti ünnep

Hajdúböszörmény:

augusztus 20.	Az államalapítás, Szent István király és az új kenyér ünnepe
október 23.	1956-os forradalom és szabadságharc emléknapja
szepember 11-12-13.	XXIII. Város Nap
május 31.	Hősök napja
június 04.	A nemzeti összetartozás napja
október 06.	Az aradi vértanúk emléknapja
november 04.	Az 1956-os forradalom és szabadságharc emléknapja
december 05.	Az együttélés napja

Hortobágy:

- Időpont: 2016. február 27. Falusi disznótor
Helyszín: Hortobágy – Petőfi Sándor Általános Iskola udvara
- Időpont: 2016. március 12-15. Tavaszköszöntő a Hortobágyon
Helyszín: Hortobágyi Vadaspark, Hortobágy-halastavi Kisvasút, Pusztai Állatpark
- Időpont: 2016. március 26-28. Húsvét a Hortobágyon
Helyszín: Hortobágyi Nemzeti Park Látogatóközpont, Hortobágyi Vadaspark, Hortobágy-halastavi Kisvasút, Pusztai Állatpark
- Időpont: 2016. április 23. Szent György-napi Országos Bio- és Kézműves Vásár
Helyszín: Hortobágy – Vásártér
- Időpont: 2016. április 23. Szent-György napi Kihajtási Ünnep
Helyszín: Hortobágy – vásártér, folyópart
- Időpont: 2016. április 23. Föld napja rendezvény a Pusztában
Helyszín: Hortobágyi Nemzeti Park
- Időpont: 2016. április 23. Pásztorok viselt dolgai – életre kelt múzeumok
Helyszín: Pásztormúzeum, Csárdakiállítás, Látogatóközpont, Körszín
- Időpont: 2016. május 1. Májális és Anyák napja a Hortobágyon
Helyszín: Hortobágyi Nemzeti Park Látogatóközpont
- Időpont: 2016. május 14. Országos Gulyásverseny és Pásztortalálkozó
Helyszín: Pusztai Állatpark

- Időpont: 2016. május 14-16. Pünkösdi a Hortobágyon
- Időpont: 2016. május 28. Hortobágyi Falunap
Helyszín: Hortobágy – Vásártér
- Időpont: 2016. május 28. Hortobágy-halastavi Kisvasút Napja
Helyszín: Hortobágy-halastavi Kisvasút
- Időpont: 2016. május 28-29. Pusztai Gyereknep
Helyszín: Hortobágy-Máta
- Időpont: 2016. július 8-10. 50. Hortobágyi Lovasnapok
Helyszín: Hortobágy-Máta
- Időpont: 2016. augusztus 12-15. Kuvaszok és Kuvaszosok Világtalálkozója
Helyszín: Hortobágy – Ökotúra Vendégház
- Időpont: 2016. augusztus 19-21. Hortobágyi Hídivásár – Országos Kirakodó és Népművészeti vásár
Helyszín: Hortobágy – Vásártér
- Időpont: 2016. október 21-23. Darufesztivál – “A természet őszi ünnepe”
Helyszín: Látogatóközpont, Pástrormúzeum és Vásártér
- Időpont: 2016. november 12. Hortobágyi Libanap – Márton-napi programok
Helyszín: Látogatóközpont, Pástrormúzeum és Vásártér

Kaba:

- Kabai Szóló Népdaléneklési Verseny – március közepe
- Majális – május 1.
- Kabai Nyári Színház előadása – augusztus 19.
- Kabai Ősz Művészeti és Hagyományörző Napok (Kettes fogathajtó verseny, „Épített örökségünk” képzőművészeti pályázat, szüreti mulatság) – augusztus 26- szeptember 17.

2.5.4.Sport, kikapcsolódás

Csaknem minden településen működik **önkéntes tűzoltó egyesület**, horgász-klub, kertbarátok-köre és nyugdíjas-klub. A nagyobb településeken széles spektrumú sportegyesületek működnek. Több településen létesült önkormányzati énekkar, műkedvelő népi zenekar, cigány kulturális egyesület, nagycsaládok egyesülete, hagyományörző kör, a saját közösségük fejlesztéséért tevékenykedő alapítvány, működnek pávakörök, községszépítő baráti körök, természetvédő és környezetvédő egyesületek, ifjúsági klubok.

2.5.5.Egészségügy

Népesség egészségügyi helyzete

Észak-Alföld lakosságának egészségi állapota az egyik legkedvezőtlenebb az országban, hiszen csaknem minden vizsgált mutató tekintetében (születéskor várható élettartam, halálozások száma, öngyilkosságok száma, tbc-s betegek aránya) az utolsók között áll a régiók között. Az Északalföldi régióban jut a legtöbb lakos egy háziorvosra és házi gyermekorvosra az

országban (1624 fő/házi- és gyermekorvos), emellett a 10 ezer lakosra jutó **kórházi ágyszám** (71,8 db/10 ezer lakos) tekintetében az utolsó helyen állt a régió.

Háziorvosi ellátás

A társulás területén 2014. KSH adatok szerint Folyás és Tiszagyulaháza kivételével minden településen működik háziorvosi ellátás, a 20 településen összesen 65 fő háziorvos praktizál. (A háziorvosok által ellátott szolgálatok száma 67 db) 25 fő gyermek háziorvos

A háziorvosnak folyamatos orvosi ellátást kell biztosítania egyrészt a rendelési időben, másrészt a rendelkezésre állási időben, melynek együttes időtartama egyenlő a munkaidővel, az ezen kívüli időszakban pedig az ügyelet működik. A rendelési időt úgy lettek meghatározva, hogy a lakosság számára munkaidőn túl is elérhetőek legyenek. Ezek, valamint a helyettesítés rendje a működési engedélyben rögzítettek.

Gyógyszertárak

A társulás területén jelenleg 31 db működő gyógyszerár látja el a lakosok kiszolgálását.

6. táblázat: Egészségügyi statisztikák összefoglaló táblázata 2014. évre vonatkozóan
(Forrás: KSH 2014.)

MEGNEVEZÉS	M.e.	Mennyiség
Működő háziorvosok száma 12.31-én	fő	65
Működő házi gyermekorvosok száma 12.31-én	fő	25
Háziorvosi szolgálatokhoz tartozó körzeti ápolónők száma	fő	79
A háziorvosok által ellátott szolgálatok száma	szolgálat	67
Csak felnőttek részére szervezett háziorvosi szolgálatok száma	szolgálat	56
A házi gyermekorvosok által ellátott szolgálatok száma	szolgálat	26
Gyógyszertárak száma (humán)	db	31
Összes működő kórházi ágyak száma	db	50
Beavatkozások száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adatok)	db	3 317 623
Megjelenési esetek száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adat)	eset	610 125
A háziorvosi ellátásban a lakáson történt beteglátogatás (rendelőkön kívüli ellátás)	eset	33 577
A háziorvosi ellátásban a rendelésen megjelentek száma	eset	900 059
A házi gyermekorvosi ellátásban a látogatások száma összesen (rendelőkön kívüli ellátás)	eset	5 100
A házi gyermekorvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen	eset	242 846
A házi gyermekorvosi ellátásban a rendelésen megjelentek száma	eset	237 746
A háziorvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen	eset	933 636

2.5.6.Szociális ellátás

A szociális szolgáltatások lehetséges alanyai általában a kedvezőtlen életkörülmények között élők közül kerülnek ki, közülük is elsősorban az idősek, a betegek, a fogyatékosok és a hajléktalanok. A statisztikai adatok felhívják a figyelmet arra, hogy csökken a születések száma, növekszik a születéskor várható életkor, ezáltal a gyermekkorúak aránya fokozatosan csökken, az idős (60 éven felüli) korosztályé emelkedik. A szociális ellátó rendszer legnagyobb célcsoportját az idős korosztály adja. A 60 évesek és idősebbek aránya 2014-ban elérte a 20-21%-ot. A lakosság korösszetétele, öregedése, az aktív népesség társadalmon belüli csökkenő aránya, jövedelmi viszonyai meghatározzák a szociális szolgáltatások iránti keresletet.

7. táblázat: A szociális ellátásra vonatkozó adatok
(Forrás: KSH 14.)

MEGNEVEZÉS	M.e.	Mennyiség
Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek száma	db	1316
Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményeinek gondozottak száma	fő	1283
Időseket (is) ellátó nappali intézmények száma	db	19
A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények száma	db	17
Az önkormányzat kezelésében levő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények száma	db	4
Az önkormányzat kezelésében levő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek száma	db	211
Az önkormányzat kezelésében levő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben a gondozottak száma	fő	214
Szociális étkeztetésben részesülők száma	fő	4107
Fogyatékosokat (is) ellátó nappali intézmények száma	db	6
Fogyatékosok nappali ellátásában engedélyezett férőhelyek száma	db	116
Fogyatékosok nappali ellátásában részesülők száma	fő	112
Fogyatékosok nappali ellátásában foglalkoztatottak száma	fő	20
Pszichiátriai betegeket (is) ellátó nappali intézmények száma	db	4
Pszichiátriai betegek nappali ellátásában engedélyezett férőhelyek száma	db	125
Pszichiátriai betegek nappali ellátásában részesülők száma	fő	140
Pszichiátriai betegek nappali ellátásában foglalkoztatottak száma	fő	9
Szenvedélybetegeket (is) ellátó nappali intézmények száma	db	7
Szenvedélybetegek nappali ellátásában engedélyezett férőhelyek száma	db	310
Szenvedélybetegek nappali ellátásában részesülők száma	fő	335
Szenvedélybetegek nappali ellátásában foglalkoztatottak száma	fő	26

Népkonyhák száma	db	1
Népkonyhák napi átlagos forgalma	fő	25
Időskoriak nappali ellátásában foglalkoztatottak száma	fő	44,8
Családsegítő szolgálatok száma	db	14
A családsegítő szolgáltatást igénybe vevők száma	fő	18715
Időskoriak gondozóházaiban működő férőhelyek száma	db	3
Időskoriak gondozóházaiban működő férőhelyek száma	db	50
Időskoriak gondozóházaiban ellátottak száma	fő	49
Időskoriak otthonainak száma	db	16
Időskoriak otthonaiban működő férőhelyek száma	db	846
Időskoriak otthonaiban ellátottak száma	fő	814
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban részesülők száma	fő	627
Tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek száma	db	1254
Tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézményekben gondozottak száma	fő	1221
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek száma	db	62
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben gondozottak száma	fő	62
Önkormányzat kezelésében levő tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek száma	db	211
Önkormányzat kezelésében levő tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézményekben gondozottak száma	fő	214
Tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézményekben a 65 éves és idősebb gondozottak száma	fő	866
Az önkormányzat kezelésében levő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben a 65 éves és idősebb gondozottak száma	fő	192

8. táblázat: Nyugdíjban, árvellátásban, megváltozott munkaképességük járadékában részesülők
(Forrás: KSH 2014)

MEGNEVEZÉS	M.e.	Mennyiség
Özvegyi és szülői nyugdíjban részesülő férfiak száma	fő	76
Árvellátásban részesülő férfiak száma	fő	655
Egészségkárosodott személyek szociális járadékában részesülő férfiak száma	fő	n.a.
Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülő férfiak száma	fő	14763
Korbetöltött rokkantsági nyugdíjban részesülő nők száma	fő	n.a.
Özvegyi és szülői nyugdíjban részesülő nők száma	fő	2455
Árvellátásban részesülő nők száma	fő	690
Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülő nők száma	fő	22448
Öregségi nyugdíjban részesülő férfiak száma	fő	10194
Öregségi nyugdíjban részesülő nők száma	fő	14584
Életkoron alapuló ellátásban részesülő férfiak száma	fő	459
Életkoron alapuló ellátásban részesülő nők száma	fő	322

Megváltozott munkaképességeknek járó ellátásban részesülő férfiak száma	fő	3002
Megváltozott munkaképességeknek járó ellátásban részesülő nők száma	fő	3865

2.5.7. Közbiztonság

A közbiztonsággal sok problémájuk van az itt lakóknak. Elmondásuk szerint rendszeresen történik lopás, betörés.

Számtalan betörésről van tudomásuk, gyakorta saját tapasztalattal rendelkeznek róluk. A lakók elégedetlenek a rendőrséggel, hiányolják a járőrök jelenlétét, és nem tartják kielégítőnek a működésüket. A legtöbb településen Polgárőrség működik.

A cél, hogy a lakosság bevonásával, a helyi társadalmi viszonyok figyelembe vételével körvonalazódjon egy olyan rendőrségi stratégia, amely biztosítja azt, hogy a rendőrség rövid időn belül, hatékonyan fellépessen minden olyan jogsértő cselekménnyel szemben – annak súlyától függetlenül – amely sérti vagy veszélyezteti a lakók nyugalomát, személy- és vagyonbiztonságát.

2.6. Gazdasági helyzet

Hajdú-Bihar megye több gazdasági ágának fejlődését jelentős mértékben befolyásolják a megye természeti erőforrásai. Gazdaság szempontjából fontos természeti adottságai közül első helyen a termőföld emelendő ki. A Hajdúhát területének 72%-át alföldi mészlepedékes csornozom, a Dél-Hajdúság területének 63%-át réti csornozom fedi, amelyek a szántóföldi gazdálkodás optimális terepei.

A Hortobágy területének több mint 60%-át ugyanakkor réti szolonyec és sztyeppesedő réti szolonyec borítja, amelyet főként legelőként hasznosítanak. Országos jelentőségű, de a megye gazdaságában ma már csekély szerepet játszó földgázkincse Hajdúszoboszló és Nagyhegyes térségében koncentrálódik. Kiemelendő a termálfelvezető is, amelynek feltárása nyomán a megye jelentősebb településein (Balmazújváros, Berettyóújfalú, Debrecen, Földes, Hajdúböszörmény, Hajdúdorog, Hajdúnánás, Hajdúszoboszló, Kaba, Nádudvar, Polgár, Püspökkladány) általában működnek fürdők, Hajdúszoboszló pedig országos viszonylatban is az egyik leglátogatottabb gyógyturisztikai célponttá vált.

Megfigyelhető ugyanakkor, hogy a termálfelvezető hasznosítása elsősorban gyógyászati, illetve turisztikai céllal történik, a geotermikus energiahasznosítás kevésbé jellemző Hajdú-Bihar megyére. Fontos megemlíteni a védett természeti értékek jelentőségét: a Hortobágyi Nemzeti Park - túl a terület nem lebecsülendő agrárfunkcióján - már ma is Hajdú-Bihar megye nemzetközi idegenforgalmának egyik névjegye.

A kedvező természeti adottságokra épülő mezőgazdaság termékei - telepítő tényezőként - meghatározó szerepet játszottak a megye élelmiszer és könnyűiparának kialakulásában, és napjainkban is jó feltételeket teremtenek az élelmiszer-gazdaság és a megújuló energiahasznosítás helyi gazdaságban játszott szerepének megőrzéséhez. Hajdú-Bihar megye humán erőforrásainak

helyzete felemás: viszonylag nagy népességet koncentrál, országos átlagtól elmaradó mértékű természeti fogyást, de számottevő migrációs veszteséget mutat, népességének korszerkezete fiatalos.

Kedvező halandósági mutatóiban a népesség strukturális jellemzői mellett a megyeszékhely regionális szerepkörű egészségügyi intézményei (klinikák, megyei kórház) is szerepet játszhatnak. A megye népességének iskolázottsági mutatói az országos átlagnál kedvezőtlenebb képet mutatnak. Kiemelkedő adottsága a humán erőforrás-utánpótlás biztosítása terén az ország egyik legnagyobb és legszélesebb képzési spektrumot (agrár, bölcsész, informatikai, jogi, közgazdasági, műszaki, orvosi-egészségügyi, pedagógiai, természettudományi, zeneművészeti) felvonultató felsőoktatási intézménye, a Debreceni Egyetem. (Hasonló képzési kínálatot a határ túloldalán fekvő Nagyváradon lehet legközelebb találni.) Mind több példa akad a megye oktatási, képzési intézményei, illetve a gazdasági szereplők között formálódó kapcsolatokra is. A szakképzés intézményrendszerében kiemelkedő szerepet játszik a Debrecen, Balmazújváros, valamint Hajdúböszörmény önkormányzatainak összefogásával létesült Debrecen TISZK Térségi Integrált Szakképző Központ.

A megye foglalkoztatási adatai (országos átlag alatti aktivitási ráta, nagyarányú munkanélküliség, pályakezdő és tartósan munkanélküliek országos összehasonlításban kedvezőtlen mutatói) alapján kijelenthető, hogy a rendelkezésre álló munkaerő-tartalékok bőségesek, a megye fejlett oktatási-képzési intézményrendszere pedig lehetőséget teremt a munkaerő minőségi jellemzőinek javításához. Figyelemre méltó adottsága a megyének, hogy népesség-megtartó képessége szilárdabb, mint Kelet-Magyarország vagy Nyugat-Románia legtöbb megyéjéé. Összességében a munkaerő a megye gazdasági fejlődését meghatározó egyik legfontosabb telepítő tényező.

Hajdú-Bihar megye alapinfrastruktúrájának, valamennyi szegmense jelentős - bár eltérő mértékű - fejlődésen ment keresztül az elmúlt években. A gazdaságfejlesztés kérdéséhez szorosabban kapcsolódó közlekedési és kommunikációs infrastruktúra fejlesztése terén az M3-as és M35-ös autópályák kiépülése, több főút (4-es, 33-as, 35-ös, 42-es) közelmúltban végrehajtott, valamint a 100. számú vasútvonal jelenleg is zajló rekonstrukciója, továbbá a debreceni repülőtér fejlesztése a legfontosabb lépés. Mindezen beruházások nemcsak a megye külső kapcsolódását, de belső nexusainak minőségét is hatékonyabbá hivatottak tenni. A nemzetközi jelentőségű nyugat-keleti és észak-déli útvonalak találkozási pontjában fekvő megye gazdaságának épülésében - telepítő tényezőként - a közlekedési adottságok is fontos szerepet játszhatnak.

A logisztikai központ szerepkörre már a korábbi területi tervezési dokumentumokban is alkalmasnak tartott Debrecen mellett elsősorban az M3-as és M35-ös autópályák csomópontjához közel fekvő Polgár logisztikai funkciói erősödhetnek, de - összhangban a közép- és hosszú távú gyorsforgalmi út-építési tervekkel, valamint a romániai kapcsolatok jelentőségének növekedésével - Berettyóújfalú szerepe is felértékelődhet. Kelet-Magyarországon elsősorban regionális repülőtere miatt rendelkezik Hajdú-Bihar megye az átlagosnál kedvezőbb közlekedés-földrajzi adottságokkal, míg a szomszédos romániai megyék adottságai főleg közúti és vasúti infrastruktúrájának színvonalával emelkedik (a határ túloldalán fekvő romániai Nagyvárad és Szatmárnémeti repülőtere is számottevő forgalmat bonyolít le).

A gazdaságfejlesztést közvetlenül szolgáló infrastruktúra elemei közül kiemelkednek a megye ipari parkjai, melyeket két nagyobb hullámban, 1997-2000, illetve 2005-2012 között alapítottak. Jellemző ugyanakkor, hogy a megye ipari parkjainak sűrűsége elmarad mind a vidéki megyék, mind Kelet-Magyarország átlagától. A létesítmények célja - mint mindenütt az országban - új befektetők vonzása és a gazdasági szerkezetváltás felgyorsítása.

A megyében található ipari parkok infrastruktúrájának kiépítettségében és szolgáltatás-kínálatában jelentősek a különbségek: részben az elmúlt évek infrastruktúra-fejlesztéseinek köszönhetően is, Debrecen nagyvárosi környezet előnyeit élvező ipari parkjai (a megye ipari parkjainak egyharmada), valamint Polgár kedvező közlekedés-földrajzi helyzetű ipari parkja legvonzóbb a betelepülők számára. A megye 12 ipari parkja összesen közel 700 ha - mintegy 50%-ban betelepített - hasznosítható területet, több mint 280 db betelepült vállalkozást és megközelítőleg 10 ezer foglalkoztatottat jelent. Miután azonban az ipari parkokban működő cégek jelentős része a cím elnyerése előtt is helyben működött, az ipari parkok telepítő tényezőként játszott szerepe, illetve gazdaság térszerkezetét befolyásoló hatása - összevetve az ország e tekintetben sikeresebb területeivel - egyelőre mérsékelt.

(forrás: <https://www.hbmo.hu>)

2.6.1. Mezőgazdaság

Az agrárágazat - területi struktúrájából következően - Hajdú-Bihar megyében ugyan kedvező természeti adottságokkal, gazdálkodási hagyományokkal és jelentős agrárpotenciállal rendelkezik, azonban az ágazat jövedelem-termelő képességének növelése érdekében a nagyobb hozzáadott értéket képviselő tevékenységek erősítése, valamint az agrártermékek előállításához, feldolgozásához, logisztikájához és értékesítéséhez kötődő értékteremtési lépések kiemelten kezelendő területek. Mindemellett fontos kiemelni a mezőgazdaság strukturális átalakulását övező bizonytalanság és a szervezeti - technológiai feltételek két évtizede fennálló kiforratlanságának negatív hatását a mezőgazdaság szerepének megerősödésére. Hajdú-Bihar megye kedvező adottságokkal rendelkezik egy versenyképes, korszerű agrárgazdaság megteremtéséhez. A mezőgazdasági termelés számára a természeti adottságok változatosak, s a szántóföldi művelés számára kedvező adottságú a megye területének több mint a fele.

Hajdú-Bihar megyében eddig is törekvés volt a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági területek fenntartható hasznosítása. Ugyanakkor elmondható, hogy továbbra is jelentős a vegyszerek és műtrágyák használata, illetve a jellemzően intenzív talajművelés kedvezőtlen hatása a talaj kémiai-, fizikai-, biológiai tulajdonságaira (pl.: vízmegtartó képesség, szerkezeti struktúra, szerves anyag tartalom, talajerózió).

A fenntartható fejlődés a mezőgazdaságban is megkívánja az emberi szükségletek kielégítésének, illetve a környezeti- és a természeti erőforrások védelmének összehangját, vagyis a termőhely adottságainak a figyelembevételét, a termelési igények és a környezetvédelmi célok együttes megvalósítását, a környezet minimális terhelését, valamint a gazdaságosságot.

Magyarországon, így Hajdú - Bihar megyében sem nőtt megfelelő mértékben az ellenőrzött ökológiai gazdálkodás alá vont területek nagysága. A hazai ökológiai gazdálkodás területének egyharmada a Hortobágyi Nemzeti Park (HNP) területére esik. Szerepét fokozza, hogy magasabb élőmunka igénye révén növeli a foglalkoztatottságot, az

ökológiai gazdaságokból kikerülő biotermékek hozzájárulnak, a megyei lakosság egészségének megőrzéséhez valamint hozzájárul az ökológiai egyensúly megőrzéséhez. Országosan is problémaként jelenik meg, hogy a génbankok alulfinanszírozottsága miatt jelentős, felbecsülhetetlen értékű genetikai értékek tűnhetnek el.

A megye viszonylag változatos táji adottságaihoz alkalmazkodik területhasználatának szerkezetére. Az alapanyag termelés és élelmiszer-feldolgozás terén kitorési pontot mind az alapanyag termelés, mind a feldolgozás számára a magasabb hozzáadott értékű, kiemelkedő minőségű termékek előállítása jelenthet, kihasználva a kiváló beltartalmi értékekkel rendelkező alapanyagok által nyújtott lehetőségeket. Az intenzív, nagyüzemi mezőgazdaság kiváló feltételei mellett kedvezőek még a lehetőségek az ökológiai gazdálkodás kibontakozására is, valamint az extenzív állattartásra.

A szárazság és a vele jövő vízhiány azonban nemcsak a mezőgazdaságot sújítja, hanem zavart okoz az ivóvízellátásban, a turizmusban, de káros hatással van az egészségre is. Az öntözés kiterjesztése új távlatokat, lehetőségeket teremtene meg Hajdú-Bihar megye mezőgazdaságának tartós eredményessége érdekében, mely kiemelkedően jelentős bázist biztosíthatna a növekvő gazdasági fejlődéshez. A mezőgazdasági termelés fejlesztésének, stabilizációjának, valamint az exportáralapok növelésének egy nagyon hatékony módja, eljárása az öntözés alkalmazása.

Hajdú - Bihar megye az ország egyik vezető agrártermelője, ahol meghatározó a gabona- és ipari növények termelése, illetve a természetes és szántóföldi takarmánybázisra épülő állattenyésztés. Ugyanakkor megfigyelhető az éves termésmennyiségek ingadozása, valamint az erdőterületek megduplázódása mellett az egyéb területhasználati formák háttérbe szorítása. Az agrárágazat kapcsán negatívumként említhető meg a korábbi feldolgozóipari kapacitások leépülése, mely alacsonyabb helyi hozzáadott érték előállítását eredményezi.

Megállapítható, hogy Hajdú-Bihar mezőgazdaságában - szemben a hazai mezőgazdaság szántóföldi növénytermesztés irányába tolódó szerkezetével - ma is jelentős szerepe van a növénytermesztés és állattartás integrációjának. Ez a szerkezeti adottság, illetve az élőmunka-igényes kertészeti ágazatok alulreprezentáltsága is oka annak, hogy a megye mezőgazdasága országos átlagot meghaladó termelékenységet mutat.

Hajdú-Bihar megyében jelentős a halhús-termelés, az ország számos nagy termelő bázisa ide köthető (Hortobágy, Debrecen, Hajdúszoboszló, Hajdúböszörmény), mely kedvező alapot ad a halászati ágazat fejlesztéseire.

Hajdú - Bihar megyére jellemző, hogy a mezőgazdaságban dolgozók aránya jelentős. A megye foglalkoztatásban betöltött szerepe meghatározó jelentőségű, ugyanakkor csökkenő tendenciát mutat. Problémát jelent a megye vidéki területein a fiatalok helyben történő foglalkoztatása, a mezőgazdasághoz kapcsolódó munkaerő utánpótlás és a megyei igényekhez igazodó képzés növekvő hiánya.

A hatékony energiafelhasználás tekintetében a megye kedvező adottságokkal rendelkezik a mezőgazdaságra épülő komplex fejlesztések megvalósításához. A kiváló termőföldek, erős termelési hagyományok a nagyüzemi előállítás tekintetében, a korábbi és meglévő piacok kiterjedtsége és a hagyományokkal rendelkező szerveződések megfelelő alapot adnak a tervezett fejlesztésekhez.

Az intenzív mezőgazdaság energiaigényes ágazat, mind a felhasznált energiahordozókat (pl. üzemanyagok, villamos áram, földgáz), mind az mezőgazdasági inputanyagok (pl. műtrágya) előállításához szükséges energiát tekintve. Ugyanakkor nagy mennyiségben alkalmas energia előállításra is a fő -, vagy melléktermékeiből. Továbbá számos megújuló

energiaforrást is lehetséges hasznosítani az ágazatban a fosszilis energiaigény csökkentésére. A megújuló energiaforrások egyik legjelentősebb potenciálja az erdőgazdálkodásban és mezőgazdaságban keletkező biomassza vagy biometán alapanyagok, melyeket az adott üzemben, vagy üzemek mellett települések energia ellátásához is lehet használni.

Hajdú-Bihar megye kiváló termálvíz potenciállal rendelkezik, melyet a mezőgazdasági energia termelésben elsősorban az üvegházak, állattartó épületek fűtésére lehet alkalmazni.

A mezőgazdaság jelentős szerepet játszik a periférius helyzetű és elmaradottnak tekinthető, sok esetben aprófalvas térségek társadalmi-gazdasági életében is, ahol az egyedüli megélhetési lehetőséget jelenti. Ennek oka, hogy az anyagi lehetőségek és szociokulturális hagyományok szinte egyetlen alternatívaként kínálják széles és a társadalom többi részétől képzettségben és ennél fogva jövedelemben is leszakadó társadalmi rétegei számára az agrárgazdálkodást.

A helyi gazdaságfejlesztés fontos aspektusa, hogy számos gazdasági szolgáltatáshoz való hozzáférés a kistelepüléseken élők számára helyben nem biztosított. A megye azon társadalmi-gazdasági perifériális térségeiben, ahol a szaktudás, a tőke, a vállalkozási szemlélet hiánya miatt a lakosság vállalkozóvá válása nem reális, ugyanakkor a munkalehetőségek hiánya sürgős beavatkozást kíván, a gazdaságszervezés alkalmas megoldásának tűnik a közösségi - szövetkezeti - vállalkozások formája is. A helyi gazdaságfejlesztés és a vidékfejlesztés vonatkozásában a gazdasági bázis erősítése, a strukturális átalakulás mellett megtalálható a gazdasági diverzifikáció megteremtése is szükséges, mely sokszínűség, többlábbon-állás még igen sok kihasználatlan kapacitással rendelkezik a szolgáltatás terén, de különösen a falusi turizmus vonatkozásában.

(Forrás: Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Program)

2.6.2. Ipar

Hajdú-Bihar megye több gazdasági ágának fejlődését jelentős mértékben befolyásolják a megye *természeti erőforrásai*. Gazdaság szempontjából fontos természeti adottságai közül első helyen a *termőföld* emelendő ki. A Hajdúhát területének 72%-át alföldi mészlepedékes csernozjom, a Dél-Hajdúság területének 63%-át réti csernozjom fedi, amelyek a szántóföldi gazdálkodás optimális terepei. A Hortobágy területének több mint 60%-át ugyanakkor réti szolonyec és sztyeppesedő réti szolonyec borítja, amelyet főként legelőként hasznosítanak. Országos jelentőségű, de a megye gazdaságában ma már csekély szerepet játszó *földgázkincse* Hajdúszoboszló és Nagylhegyes térségében koncentráliódik. Kiemelendő a *termálvíz-készlet* is, amelynek feltárása nyomán a megye jelentősebb településein (Balmazújváros, Berettyóújfalú, Debrecen, Földes, Hajdúböszörmény, Hajdúdorog, Hajdúnánás, Hajdúszoboszló, Kaba, Nádudvar, Polgár, Püspökladány) általában működnek fürdők, Hajdúszoboszló pedig országos viszonylatban is az egyik leglátogatottabb gyógyturisztikai célponttá vált. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy a termálvíz hasznosítása elsősorban gyógyászati, illetve turisztikai céllal történik, a geotermikus energiahasznosítás kevésbé jellemző Hajdú-Bihar megyére. Fontos megemlíteni a *védett természeti értékek* jelentőségét: a Hortobágyi Nemzeti Park - túl a terület nem lebecsülendő agrárfunkcióján - már ma is Hajdú-Bihar megye nemzetközi idegenforgalmának egyik névjegye. A kedvező természeti adottságokra épülő *mezőgazdaság termékei* - telepítő tényezőként - meghatározó szerepet játszottak a megye *élelmiszer- és könnyűiparának* kialakulásában, és napjainkban is jó feltételeket teremtenek az *élelmiszer-gazdaság* és a *megújuló*

energiahasznosítás helyi gazdaságban játszott szerepének megőrzéséhez.

Hajdú-Bihar megye *humán erőforrásainak* helyzete felemás: viszonylag nagy népességet koncentrál, országos átlagtól elmaradó mértékű természetes fogyást, de *számottevő migrációs veszteséget* mutat (jelentős probléma a képzett munkaerő elvándorlása), népességének korszerkezete fiatalos. Kedvező halandósági mutatóiban a népesség strukturális jellemzői mellett a megyeszékhely regionális szerepkörű egészségügyi intézményei (klinikák, megyei kórház) is szerepet játszhatnak.

A megye *népességének iskolázottsági mutatói az országos átlagnál kedvezőtlenebb képet mutatnak*. Kiemelkedő adottsága a humán erőforrás-utánpótlás biztosítása terén az ország egyik legnagyobb és legszélesebb képzési spektrumot (agrár, bölcsész, informatikai, jogi, közgazdasági, műszaki, orvosiegyesületi, pedagógiai, természettudományi, zeneművészeti) felvonultató felsőoktatási intézménye, a *Debreceni Egyetem*. (Hasonló képzési kínálatot a határ túloldalán fekvő Nagyváradon lehet legközelebb találni.) Az *egyetem és a gazdasági szereplők közti kooperációra a humán erőforrás képzés területén jó példát kínál* a kihelyezett tanszékek: a TEVA gyógyszergyárában 2007 óta Gyógyszeripari Kihelyezett Tanszék működött a Természettudományi és Technológiai Kar és 2011 óta Ipari Gyógyszergyártás Kihelyezett Tanszék a Gyógyszerésztudományi Kar. Az IT Services telephelye ugyanakkor 2010-től a Természettudományi és Technológiai Kar Infokommunikációs Rendszerek Üzemeltetése Kihelyezett Tanszékének ad otthont. Mind több példa akad a megye középfokú oktatási-képzési intézményei, illetve a gazdasági szereplők között formálódó kapcsolatokra is. A Brassai Sámuel Gimnázium és Műszaki Szakközépiskola például a National Instruments számára mechatronikai műszereseket, az IT Services számára telekommunikációs informatikusokat képez, az FAG gépi forgácsolók és géplakatosok képzése terén a Baross Gábor Szakképző Intézettel, villanyszerelők képzése terén a Beregszászi Pál Szakközépiskolával és Szakiskolával kötött megállapodást. A szakképzés intézményrendszerében jelentős szerepet játszik a Debrecen, Balmazújváros, valamint Hajdúböszörmény önkormányzatainak összefogásával létesült *Debrecen TISZK Térségi Integrált Szakképző Központ*. Általános probléma ugyanakkor, hogy miközben a nagyvállalatok - különböző együttműködések keretében - gondoskodnak saját munkaerőigényeik kielégítéséről, nem jut elegendő képzett szakember a kis- és középvállalkozásoknak.

A megye foglalkoztatási adatai (országos átlag alatti aktivitási ráta, nagyarányú munkanélküliség, pályakezdő és tartósan munkanélküliek országos összehasonlításban kedvezőtlen mutatói) alapján kijelenthető, hogy a rendelkezésre álló *munkaerő-tartalékok bősége*sek, a megye fejlett oktatási-képzési intézményrendszere pedig lehetőséget teremt a *munkaerő minőségi jellemzőinek javításához*. Figyelemre méltó adottsága a megyének, hogy népesség-megtartó képessége szilárdabb, mint Kelet- Magyarország vagy Nyugat-Románia legtöbb megyéjéé. Jellemző továbbá, hogy a *hazai munkaerőköltségek és munkatermelékenység viszonya nemzetközi összehasonlításban kedvező*. Összességében a *munkaerő a megye gazdasági fejlődését meghatározó egyik legfontosabb telepítő tényező*.

Hajdú-Bihar megye alapinfrastruktúrájának valamennyi szegmense jelentős - bár eltérő mértékű - fejlődésen ment keresztül az elmúlt években. A gazdaságfejlesztés kérdéséhez szorosabban kapcsolódó *közeledési és kommunikációs infrastruktúra* fejlesztése terén az M3-as és M35-ös autópályák kiépülése, több főút (4-es, 33-as, 35-ös, 42-es) közelmúltban végrehajtott, valamint a 100. számú vasútvonal jelenleg is zajló rekonstrukciója, továbbá a debreceni repülőtér fejlesztése a legfontosabb lépés. Mindezen beruházások nemcsak a megye külső kapcsolódását, de belső nexusainak minőségét is hatékonyabbá hivatottak tenni. A nemzetközi jelentőségű nyugat-keleti és észak-déli útvonalak találkozási pontjában fekvő megye gazdaságának épülésében - telepítő

tényezőként - a közlekedési adottságok is fontos szerepet játszhatnak. A logisztikai központ szerepkörre már a korábbi területi tervezési dokumentumokban is alkalmasnak tartott Debrecen mellett elsősorban az M3-as és M35-ös autópályák csomópontjához közel fekvő Polgár logisztikai funkciói erősödhetnek, de - összhangban a közép- és hosszú távú gyorsforgalmi út-építési tervekkel, valamint a romániai kapcsolatok jelentőségének növekedésével - Berettyóújfalun szerepe is felértékelődhet. Kelet - Magyarországon elsősorban regionális repülőtere miatt rendelkezik Hajdú-Bihar megye az átlagosnál kedvezőbb közlekedés-földrajzi adottságokkal, míg a szomszédos romániai megyék adottságai főképp közúti és vasúti infrastruktúrájának színvonalával emelkedik (a határ túloldalán fekvő romániai Nagyvárad és Szatmárnémeti repülőtere is számottevő forgalmat bonyolít le).

A gazdaságfejlesztést közvetlenül szolgáló infrastruktúra elemei közül kiemelkednek a megye ipari parkjai (4.1. táblázat / 4.1. ábra), melyeket két nagyobb hullámban, 1997-2000, illetve 2005-2012 között alapítottak. Jellemző ugyanakkor, hogy a megye ipari parkjainak sűrűsége elmarad mind a vidéki megyék, mind Kelet-Magyarország átlagától. A létesítmények célja - mint mindenütt az országban - új befektetők vonzása és a gazdasági szerkezetváltás felgyorsítása. A megyében található ipari parkok infrastruktúrájának kiépítettségében és szolgáltatás-kínálatában jelentősek a különbségek: részben az elmúlt évek infrastruktúra-fejlesztéseinek köszönhetően is, Debrecen nagyvárosi környezet előnyeit élvező ipari parkjai (a megye ipari parkjainak egyharmada), valamint Polgár kedvező közlekedés-földrajzi helyzetű ipari parkja legvonzóbb a betelepülők számára. A megye 12 ipari parkja összesen közel 700 ha - mintegy 50%-ban betelepített - hasznosítható területet, több mint 280 db betelepült vállalkozást és megközelítőleg 10 ezer foglalkoztatottat jelent. Miután azonban az ipari parkokban működő cégek jelentős része a cím elnyerése előtt is helyben működött, az ipari parkok telepítő tényezőként játszott szerepe, illetve gazdaság térszerkezetét befolyásoló hatása - összességében az ország e tekintetben sikeresebb területeivel - egyelőre mérsékelt.

(Forrás: Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Program)

2.6.3. Szolgáltatás, kereskedelem, civil szervezetek

A szolgáltató szektor súlya Hajdú-Bihar gazdaságában - mind GDP, mind foglalkoztatás tekintetében - elmarad valamelyest a hazai átlagtól, de a vidéki megyék összteljesítményét meghaladja. Az évtized folyamán (58-59%-ról 65-66%-ra) növekedett a szektor jelentősége, melynek nyomán a megye mindinkább távolodik a vidéki átlagtól és zárkózik az országos átlagértékhez (foglalkoztatás tekintetében több évben az országos átlag fölé került). A szolgáltató szektor által előállított bruttó hozzáadott érték abszolút nagysága alapján Hajdú-Bihar - miután megelőzte Győr-Moson-Sopron és Borsod-Abaúj-Zemplén megyéket - harmadik helyezett volt az évtized végén (Budapest és Pest megye után). A szolgáltató szektorban előállított bruttó hozzáadott érték egy lakosra és egy foglalkoztatottra jutó értéke is elmarad az országos átlagtól, de meghaladja a vidéki megyék átlagát, miközben mindkét mutató esetében tapasztalható némi közeledés az országos átlaghoz. 2010-re - évtized során megfigyelhető jelentős előrelépésének köszönhetően - a szolgáltató szektor egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott értékének nagysága alapján Hajdú-Bihar harmadik helyen szerepelt országos összehasonlításban, csak Budapest, illetve Győr-Moson-Sopron megye előzte meg. Mindez a magas hozzáadott értéket képviselő szolgáltatások viszonylag magas arányára hívja fel a figyelmet.

A szolgáltató szektor elmúlt évtizedben megfigyelhető belső strukturális átalakulásának nyertesei a gazdasági válságot megelőző időszakban a kereskedelem, a szállítási és kommunikációs szektor, a pénzügyi tevékenységek, valamint az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatások, vesztesei az állami szereplők által dominált ágazatok (közigazgatás, védelem, oktatás, egészségügy, szociális ellátás) voltak. Az évtized végén az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatások mellett az egészségügyi és szociális ellátás területe növekedett. Hajdú-Bihar szolgáltató szektorán belül - összhangban Debrecen felsőoktatásban játszott kiemelkedő szerepével - az oktatás jelentős mértékben felülreprezentált az országos átlagértékhez képest, de erős az egészségügy, szociális ellátás, valamint (a Debrecen - Hajdúszoboszló - Hortobágy idegenforgalmi háromszögnek köszönhetően) a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás pozíciója is. A szállítási és kommunikációs szektor, a pénzügyi tevékenységek, valamint az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatások súlya elmarad a hazai átlagtól.

Az iparhoz hasonlóan - és az országos tendenciáknak megfelelően - Hajdú-Bihar megye szolgáltató szektorának számos ágazata (kereskedelem, pénzügyi szolgáltatások, szállítási és kommunikációs szektor) jelentős külföldi tőkebefektetések színterévé vált az elmúlt két évtizedben. Viszonylag újabb keletű jelenségnek számít a regionális szolgáltató központok (shared service centers) megjelenése. A jelentős számú, egyetemi végzettséggel rendelkező, idegen nyelven kommunikálni képes fiatal munkaerő több transznacionális vállalat (British Telecom, IT Services) Debrecenbe települését segítette, így a hajdúsági megyeszékhely az ilyen típusú beruházások egyik legjelentősebb vidéki telephelyévé vált. Az amerikai National Instruments debreceni telephelye az ipari termelő funkciók mellett több szolgáltató funkciót (IT Fejlesztő Központ, Customer Service Center, Pénzügyi Szolgáltató Központ, Európai Jogi Osztály) is integrált a transznacionális vállalat szervezetén belül.

Az ipar-építőipar cégeihez hasonlóan, a szolgáltató szektor vállalkozásai is a centrum térségeket preferálják, megyei átlagot meghaladó vállalkozássűrűség csak a Debrecen városát tartalmazó településkategóriákban (kedvezőbb társadalmi-gazdasági helyzetű kistérségek és települések, Debrecen agglomerálódó térsége) figyelhető meg, illetve - különösen egyéni vállalkozások tekintetében - viszonylag magas értékeket értek el a nagyobb vidéki városok („dinamikus és dinamizálható térségi központok”). Centrum és periféria vállalkozás-sűrűségében nagyobb különbségek voltak, mint a szekunder szektor esetében, és az utóbbi terület évtized folyamán megfigyelhető felzárkózása is kevésbé meggyőző.

Közel 700 db, legalább 10 főt foglalkoztató szolgáltató vállalkozást regisztráltak a megyében 2010-ben, melyek a megye 43 településén működtek (a három fő nemzetgazdasági ág közül a szolgáltató szektor vállalkozásai mutatták a legnagyobb területi koncentrációt). Debrecen a vizsgált vállalkozáskör kétharmadát tömörítette, vidéken ugyanakkor a legfontosabb idegenforgalmi célpontnak számító Hajdúszoboszló vezetett, melyet a legnagyobb vidéki városok (Balmazújváros, Berettyóújfalun, Hajdúböszörmény, Hajdúnánás és Püspökladány) követtek. Debrecen kistérségében a legalább 10 főt foglalkoztató cégek közel 60%-a, Hajdúszoboszló és Berettyóújfalun kistérségében 45- 50%-a kötődött a terciér szektorhoz. A 250 főnél több alkalmazottal bíró szolgáltató nagyvállalatok 70%-a debreceni székhelyű volt, a megyeszékhelyen kívül ebesei, hajdúszoboszlói és nádudvari székhellyel regisztráltak szolgáltató nagyvállalatokat. E cégek főként a szállítás -logisztika (DKV, Hajdú Volán, Trans-Sped), az idegenforgalom (Debreceni Gyógyfürdő, Hungarospa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő), valamint a kereskedelem (Hélikor, KITE) területén működtek.

Különösen a szolgáltató szektor elemzésénél figyelembe kell ugyanakkor venni azt a körülményt, hogy több ágazat (kereskedelem, pénzügyi-gazdasági szolgáltatások, szállítás) teljesítményének meghatározó része nem helyi székhelyű vállalkozásokhoz kötődik, a nagyobb

városokban is jelen lévő kiskereskedelmi láncok, bankok, biztosító társaságok, a MÁV, vagy a Debrecen gazdaságában jelentős szegmenst képviselő regionális szolgáltató központok székhelyei a megyén kívül esnek. A vállalkozói szférán kívül *jelentős foglalkoztatás kötődik a közigazgatás-védelem, oktatás és az egészségügyi szociális ellátás állami-önkormányzati szféra által dominált területeihez* (ld. intézményrendszeret bemutató fejezet). Debrecen regionális központként az egyik legfejlettebb intézményrendszerrel bíró vidéki város Magyarországon, a Debreceni Egyetem pedig - több mint 32 ezer hallgatóval (köztük 3300 külföldivel), és 6 ezer foglalkoztatottal - egész Hajdú-Bihar megye legnagyobb munkaadója. Nemcsak foglalkoztatási szerepköre és szellemi termékei miatt fontos az egyetem a város és a megye életében. A nem debreceni diákok éves helyi költségét közel 9 milliárd forintba becsülik. A vidéki városok közül Hajdúböszörmény felsőoktatási, Berettyóújfalu egészségügyi központ.

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint Hajdú-Bihar megyében több mint 100 ezer helyben foglalkoztatott kötődött a szolgáltató szektorhoz. Debrecen mintegy 61 ezer szolgáltató munkahelyét Hajdúszoboszló közel 5200 munkahelye követte. A helyben foglalkoztatottak száma alapján a nagyobb vidéki városok képezték még az élbolyt, a szolgáltatások helyi foglalkozási szerkezetben elfoglalt pozíciója - a helyi munkalehetőségek korlátozottságának, a hagyományos termelő ágazatok rendszerváltás utáni nagyarányú leépülésének köszönhetően - ugyanakkor inkább kisebb településeken volt kiemelkedő. A városok között Debrecen 70%-ot felülmúló szolgáltatás-arányát csak az alvótelepülésének számító, így aránylag kevés munkahelyet felmutató Hajdúsámson haladta meg minimális mértékben. A kistérségek sorában Debrecen és Polgár bírt legalább 60%-os súlyú szolgáltató szektorrall.

(Forrás: Hajdú-Bihar megye területfejlesztési koncepcióját megalapozó feltáró-értékelő vizsgálat)

2.6.4. Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus

A megyében található az ország összes kereskedelmi szállásférőhelyeinek mintegy 5%-a, amely alacsonynak mondható mind a megye országon belüli lakosságárányához (5,4%), mind területarányához (6,7%) viszonyítva. A megyén belül található szállásférőhelyek tekintetében kiemelkedően magas a szállodák (44,3%), közepes a panziók (14 %) és a kempingek (18%) aránya. A megye szállásférőhelyeinek térbeli eloszlása azonban rendkívül koncentrált, Hajdúszoboszló és Debreceni adja az összes szállásférőhely 85%-át.

A megye vendég száma a kereskedelmi szállásférőhelyeken 2007-ig emelkedett, azóta csökken, az elmúlt években 350 ezer fő körül mozog. A területi koncentráció szintén érvényesül a Debrecen- Hajdúszoboszló-Hortobágy háromszögben (4.22. ábra).

A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma 1 013 145 volt 2011-ben, amelynek 39,2%-át a külföldi vendégéjszakák adták. Ez az előző évinek a 97%-a.

A 2012 első féléves adatait vizsgálva elmondhatjuk, hogy a mutató tekintetében Hajdú-Bihar megye 6. a megyék rangsorában, a 2011 hasonló időszakához képest 2 százalékponttal magasabb. A vendégéjszakák 65%-a Hajdúszoboszlón realizálódott, ami jelzi az egészségturizmus, azon belül is a gyógyturizmus kiemelkedő jelentőségét. Ezt jelzi a gyógyszállodák számának duplázódása is (2009 - 7db, 2010-14db). A megyében több nemzetközi és helyi jelentőségű gyógyfürdő, hozzájuk kapcsolódóan gyógyszálloda üzemel (4.23. ábra). Említést érdemel a megyében a vallási turizmus erős szerepe a református és a görög katolikus vallásra alapozva és a történelmi hagyományokon alapuló kulturális és örökségturizmus.

A kereskedelmi szálláshelyek adatai alapján 2010-ben Hajdú-Bihar megyében az országos

átlagnál (4,7 nap) kicsit alacsonyabb, 4,5 éjszaka volt a turisták átlagos tartózkodási ideje, ugyanakkor ebben is növekedés tapasztalható (2005-ben 4,2 éjszaka volt). Ezen belül a külföldi vendégek tartózkodási ideje kedvezőbb, különösen a szállodákban, ahol 5,3 vendégéjszakát töltenek. A külföldi vendégek közül 2011-ben a régióba Ukrajna küldte a legtöbb turistát (39,2%), ezzel átvéve a vezetést Romániától (26,3%) és Lengyelországtól (19,5%). Ugyanakkor Hajdú-Bihar megyében a kereskedelmi szálláshelyeken a külföldiek által eltöltött vendégéjszakákat vizsgálva elmondható, hogy a megye szálláshelyein legnagyobb arányban a németek, a lengyelek, a románok és a szlovákok részesednek.

A magánszálláshelyek közül a falusi szállásadás férőhelyeinek száma örvendően bővült 2009-ig (665), azóta azonban csökken. A magánszálláshelyek közül elsősorban fizetővendéglátás) túlsúlya figyelhető meg a megyében és főként Hajdúszoboszlóhoz kötődnek. A falusi szálláshelyek részaránya a megye adottságait figyelembe véve alacsonynak tekinthető. Falusi szálláshelyek elsősorban a falvakkal jellemzett (Berettyóújfalu, Püspökladány) és a Hortobágyhoz kapcsolódó (Hajdúszoboszló, Balmazújvárosi) kistérségekben találhatók.

(Forrás: Hajdú-Bihar megye területfejlesztési koncepcióját megalapozó feltáró-értékelő vizsgálat)

2.6.5. Foglalkoztatás, munkaerő-piaci helyzet

A Központi Statisztikai Hivatal lakossági munkaerő-felmérése alapján 2013 IV. negyedévében a megye 15—74 éves népességének 58,2%-a, mintegy 238,9 ezer fő tartozott a gazdaságilag aktívak közé. Közülük 202,6 ezren foglalkoztatottként, 36,3 ezren munkanélküliként voltak jelen a munkaerőpiacon. Az előző év azonos időszakához képest a foglalkoztatottak száma 9800, a munkanélkülieké 7600 fővel emelkedett. Így a foglalkoztatási arány 49,4%-ra, a munkanélküliségi ráta 15,2%-ra nőtt. Országosan a megyeinél magasabb (52,7%-os) foglalkoztatási és alacsonyabb (9,1%-os) munkanélküliségi ráta számítható

A munkaerőpiacról más megközelítésből a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat nyilvántartott álláskeresőkre vonatkozó adatai nyújtanak információt. E szerint Hajdú-Bihar megyében 2013. december 20-án 34 ezer álláskereső szerepelt a nyilvántartásban, negyedével kevesebb, mint egy évvel korábban. A regisztrált állományon belül 5100 fő volt pályakezdő, akik száma 13%-kal csökkent az előző év azonos időpontjához képest. Ezzel egy időben a 25 év alatti álláskeresők csoportjába 22%-kal tartoztak kevesebben, és számuk a zárónapon közel 6000 főt tett ki. A nyilvántartott álláskereső nők száma a férfiakénál nagyobb ütemben csökkent, így az álláskeresőkön belüli arányuk 48%-ra mérséklődött.

A nyilvántartott álláskeresők számának jelentős csökkenésével egyidejűleg a bejelentett betöltetlen álláshelyek száma több mint kétszeresére nőtt a megyében. Így egy kiközvetítésre váró munkahelyre 5 álláskereső jutott, szemben az egy évvel korábbi 14 fővel.

Az álláskeresők 41%-a szerzett jogot valamilyen típusú ellátásra. Közülük 10,5 ezer fő szociális ellátásban, 2,7 ezer fő álláskeresői járadékban, 800 fő nyugdíj előtti álláskeresői segélyben részesült. A szociális ellátásban és az álláskeresői járadékban részesítettek száma nagymértékben (40, illetve 27%-kal) csökkent, a nyugdíj előtti álláskeresői segélyben részesülők 1,5-szeresére bővült az egy évvel korábbihoz képest.

Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökkel támogatottak létszáma több mint kétszeresére (37 ezer főre) emelkedett a 2012. december végéhez képest. Közülük 21 ezren közfoglalkoztatásban, 13 ezren munkaerő-piaci képzésen, 3 ezren egyéb foglalkoztatást elősegítő támogatásban való részvételük miatt került ki a nyilvántartott álláskereső státuszából.

A KSH intézményi adatgyűjtése alapján Hajdú-Bihar megyében 2013-ban a költségvetési és társadalombiztosítási intézményeknél, a 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozásoknál és a megfigyelt nonprofit szervezeteknél átlagosan mintegy 116 ezren álltak alkalmazásban, 3,2%-kal többen, mint az előző évben. Ezen belül a versenyszférában 68 ezer, a költségvetési szerveknél 42 ezer fő dolgozott. A versenyszféra létszáma stagnált, a költségvetési szerveké ugyanakkor 12%-kal bővült a 2012. évihez képest, ami döntően a közfoglalkoztatás bővüléséből adódott, és jellemzően a fizikai foglalkozásúakat érintette
(Forrás: KSH)

9. táblázat: Álláskeresőkre vonatkozó adatok a társulás területén
(Forrás: KSH 2014.)

MEGNEVEZÉS	M.e.	Mennyiség
Nyilvántartott álláskeresők száma összesen	fő	10 931
Általános iskola 8 osztályánál kevesebb végzettséggel rendelkező nyilvántartott álláskeresők száma	fő	733
Általános iskolai végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma	fő	4 631
Szakmunkás végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma	fő	2 771
Szakiskolai végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma	fő	328
Szakközépiskolai, technikum, gimnáziumi végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma	fő	2 206
Főiskolai végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma	fő	162
Egyetemi végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma	fő	100
Szellemi foglalkozású nyilvántartott álláskeresők száma	fő	1 271
Nyilvántartott pályakezdő álláskeresők száma	fő	1 721
Egy éven túl nyilvántartott álláskeresők száma összesen	fő	2 415
Nyilvántartott megváltozott munkaképességű álláskeresők száma	fő	355

2.7. Infrastrukturális helyzet

A Társuláshoz csatlakozott települések egyik legégetőbb infrastrukturális feladata a közműellátás javítása, ezen belül a szennyvízgyűjtő hálózat és a tisztító mű megfelelő állapotba hozatala, valamint a burkolt utak arányának növelése. Az ivóvíz ellátó hálózatba a lakások 94%-a, közsatorna hálózatba a lakások 73% volt csatlakoztatva (KSH 2014).

A villamos energia hálózat kiépítettsége teljes körűnek mondható.

10. táblázat: Infrastrukturális kiépítettség
(Forrás: KSH 2014.)

MEGNEVEZÉS	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Lakásállomány (db)	59781	59914	60133	60157	60252	60297
Közüzem ivóvízvezeték-hálózat hossza (km)	914,4	907,3	907,3	888,8	928,4	912,3
Közüzem ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	55712	56317	56262	56498	56638	56694
A közüzem szennyvízgyűjtő-hálózat (közcsatornahálózat) hossza (km)	559,5	598,7	635,2	714	711,8	719
A közüzem szennyvízgyűjtő-hálózatba (közcsatornahálózatba) bekapcsolt lakások száma (db)	36253	35015	38496	42256	43063	44010
Háztartási villamosenergia fogyasztók száma (db)	67672	67342	66981	66602	66419	66427
Villamosenergia-fogyasztók száma (db)	72102	71842	71502	71014	70876	70908
Háztartási gázfogyasztók száma (db)	44002	45193	42675	42192	40573	40899
Az összes gázcsőhálózat hossza (km)	1330,5	1327,3	1328	1337,1	1338,6	1329,2
Összes gázfogyasztók száma (db)	46611	47760	45349	44879	43220	42821
Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)	58143	57637	57313	57504	n.a.	n.a.
Összes zöldterület (m ²)	1391579	1405248	1402533	1402869	1401857	1394884
Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma (db)	33	39	39	39	41	59
Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek területe (m ²)	23744	33248	33248	33248	33248	185410

11. táblázat: Infrastrukturális ellátottság
(Forrás: KSH 2014.)

MEGNEVEZÉS	2 009	2 010	2 011	2 012	2 013	2 014
Háztartásoknak szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)	4 321	4 123	4 218	4 275	3 813	3 967
Üzemelő közifolyók száma (db)	1 065	1 070	983	991	988	978
Összes szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)	5 230	4 688	4 857	4 982	4 646	4 781

A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatban (közcsatornában) elvezetett összes szennyvíz mennyisége (1000 m ³)	4 064	5 230	4 726	4 848	4 379	4 198
Háztartásokból a közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatban (közcsatornában) elvezetett szennyvíz mennyisége (1000 m ³)	2 898	3 442	3 168	4 050	2 971	3 146
A háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége (1000 kWh)	174 614	169 348	166 603	156 073	155 248	156 118
Szolgáltatott összes villamosenergia mennyisége (1000 kWh)	375 886	376 296	377 951	369 776	367 534	383 489
Az összes szolgáltatott vezetékes gáz mennyisége (átszámítás nélkül) (1000 m ³)	93 079	98 595	79 076	82 255	79 268	73 197
Az összes szolgáltatott gáz mennyiségéből a háztartások részére szolgáltatott gáz mennyisége (átszámítás nélkül) (1000 m ³)	47 546	46 904	41 733	38 170	39 294	33 418
Összes elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	37 650	35 810	35 508	35 795	31 683	20 735

2.7.1. Ivóvíz-ellátás, vízgazdálkodás

A közüzemi ivóvízellátás minden településen megoldódott, s a vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya mindenütt meghaladja a 80%-ot.

Az összes szolgáltatott víz mennyisége évről évre csökken, mely a népesség változásának arányára vezethető vissza. A háztartásoknak szolgáltatott víz mennyisége az elmúlt öt év alatt (2009-2014) 8%-kal csökkent, a vízhálózat hossza ugyanebben az időszakban kevesebb, mint 1%-kal csökkent, a bekötések száma mindezek ellenére 1,8%-al bővült, amelyet döntően a települések beépítési arányának növekedése eredményezett. A **közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 94%**. A kiépített vízvezeték hálózat hossza 912 km, a közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakás száma 56 694 db (2014. KSH adat), a közterületi kifolyók száma 978db, az összes szolgáltatott víz 2014. évben 4781 em³ volt, az egy lakosra jutó évi vízfogyasztás 30,0 m³.

2.7.2. Csatornahálózat, szennyvíztisztítás

Közegészségügyi szempontból kiemelt szerepet játszik a csatornahálózat fejlesztésének szükségessége, amely évről évre egyre nagyobb arányt képvisel a kistérségben. Az adatokból jól látható, hogy a közcsatornában elvezetett szennyvíz mennyisége csaknem 3,3%-al nőtt a 2009. évhez képest. A csatornahálózat bekötés szabályairól és a közműcsatlakozásról, valamint a házi szennyvízhálózat kiépítéséhez nyújtható támogatási rendszerről a Települési Önkormányzatok saját rendeleteikben rendelkeznek.

A szennyvízhálózatra csatlakoztatott lakások aránya Folyáson 0%, Vámospercsen 7%, Létavértesen 29%, a többi településen 50% fölötti, de csak Hajdúböszörményben éri el a 90%-ot. A hálózatba bekapcsolt lakások arányán javítani szükséges.

A térségben települések összefogásával közös szennyvíz-elhelyezési és kezelési megoldást kell találni.

2.7.3. Villamosenergia-, gázellátás és távfűtés

Jelenleg a megye területén Debrecenben működik erőmű (földgáz üzemanyaggal), melynek szalmafűtésre való átállítására már megvannak a részletes tervek. A megyei területrendezési terv (2010) felsorolja a térségben található villamos-árviteli és elosztó hálózat elemeit.

Az energiaellátás fontos elemei még a nemzetközi és hazai szénhidrogén szállítóvezetékek megyét érintő részei.

A megye szinte valamennyi háztartása bekötésre került a villamos energia rendszerbe.

Problémát ma már a szociális okok miatt nem fizető és így a hálózatról lekapcsolt háztartások és az illegális áram-vételezések jelentik.

A térség összes településén kiépítésre került a gázhálózat. A gáz árának töretlen emelkedése az elmúlt években ugyanakkor egyre nagyobb teret adott az alternatív fűtési rendszereknek - mégis ma még a földgáz dominanciája érezhető.

Távfűtés a megye hat településén működik: Berettyóújfalu, Debrecen, Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Hajdúszoboszló, Püspökladány.

Az átlagos lakossági áramfogyasztás az elmúlt években lassú emelkedést mutatott, ez a trend a jövőben valószínűleg lassulni fog a globális energiaválság kiteljesedésével. A gázfogyasztás ennél jóval nyilvánvalóbban csökkent az elmúlt években, a nagyfokú áremelkedés miatt valószínűleg ez tovább csökken majd a jövőben.

A megye szervesen bekapcsolódott a nemzetközi és hazai energia ellátórendszerekbe. A megújuló energiaforrások közül a biomassza adta lehetőségek hasznosításával termelőként is intenzívebben bekapcsolódhat ebbe a rendszerbe. Ezzel párhuzamosan a helyi, kisebb kapacitású távfűtési rendszerek elterjedése is várható, párhuzamosan az emelkedő vezetékes gáz és villamos áram árakkal.

A társuláshoz csatlakozott települések lakosságának villamos energia szükséglete és a gáz igény csökkenése érzékelhető a statisztikai adatok szerint (KSH 2009-2014). A lakosság részére szolgáltatott gáz mennyiségében a 2009. évi adatokhoz képest közel 30%-os csökkenés tapasztalható. A villamos energia tekintetében közel 11%-os csökkenés volt megfigyelhető. A háztartási villamos energia fogyasztók száma a 2009 és 2014 év közötti időszakot figyelembe véve kis mértékű csökkenést mutat (1,8%). A gázfogyasztók száma szintén csökkenést mutat, mely a 2009 évhez viszonyítva 2%-al kevesebb fogyasztót jelent.

2.7.4. Hulladékgazdálkodás

A megyében a felmérések szerint jelenleg 150000 tonna körüli kommunális szilárd hulladék keletkezik évente, ez az országos összehasonlításban magasnak tekinthető, a 6. legtöbb hazánkban. Sajnos azonban a lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék tekintetében a Hajdú-Bihar a megyék utolsó harmadában található (898,6 tonna). A megye valamennyi településén már rendszeres, szervezett szemétszállítás folyik, elsősorban a korábbi ISPA programban, majd a nemzeti fejlesztési tervek vonatkozó operatív programjaiból

nyert támogatásnak köszönhetően.

A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya 50 és 100% között mozog, a legalacsonyabb (52%) Vekerden, míg teljes a kiépítettség Folyás, Hortobágy, Polgár, Tiszagyulaháza, Újszentmargita és Újtek településeken.

Sokkal komolyabb problémát jelent a lakosságtól szelektív hulladékgyűjtés keretében elszállított települési szilárd hulladék nagyságának kérdése. Sajnos, mint azt az országos értékektől való elmaradás is mutatja, csak néhány településen (pl. Debrecen, Nyíradony) megoldott ez a szolgáltatás, igaz azokban is csekély mértékben.

A korábban említett sikeres projektek keretében a megyében szelektív hulladékgyűjtési és regionális hulladékgazdálkodási rendszer létesült. A Debrecenben, Hajdúböszörményben, Berettyóújfaluban átadott három új, regionális, az Európai Unió szabványainak megfelelő hulladéklerakóra alapozandó hulladékgazdálkodási rendszer került kialakításra. Üzemeltetés szempontjából kiemelendő a Hajdúböszörményi regionális hulladéklerakó, mert ennek szakmai üzemeltetője az alkotó helyi önkormányzatok szervezeteként működik. A megyében egy kivétellel az összes régi bezárt hulladéklerakó rekultivációja megtörtént.

A begyűjtött hulladék 95%-át előkezelés nélkül, lerakással ártalmatlanítják, ami lényegében a jelenlegi hulladékfeldolgozási technológiák legkevésbé fejlett módja, ennek átalakítása hosszabb távon ajánlott.

A hulladékgazdálkodás területén jelenleg a környezetre ártalmas veszélyes hulladékok szelektív gyűjtése, a hasznosítható összetevők kinyerése és értékesítése a cél.

A veszélyes hulladékok ártalmatlanítására (lerakás) - állati eredetű hulladékok feldolgozása során keletkező veszélyes hulladékokra - Debrecen-Bánkon, összesen 25500 tonna kapacitással létesítmény szolgál.

2.8. Környezeti elemek állapota

2.8.1. Levegő

A levegő minőségét a természeti tényezők mellett (talajviszonyok, uralkodó szélirány, csapadék, stb.) elsősorban a mezőgazdálkodás, a szolgáltatóipar, a közlekedés, valamint a lakossági tüzelés határozza meg. A mezőgazdaság főleg a gyér növény borítottságú időszakokban zajló kiporázzal és az állattartó telepek szag- és bűzhatásával szennyezi a levegőt.

A Társulás területén levegőtisztaság-védelmi szempontból lényeges emisszió és inmisszió források a legmeghatározóbbtól a legjelentéktelenebb hatásúig sorrendben:

- Közlekedés
- Lakossági fűtés
- Ipar
- Mezőgazdaság
- Allergén porok
- Állattartás.

Az önkormányzatok feladata a levegőtisztaság védelmében:

- környezetvédelmi hatósági hatáskörben eljár a háztartási berendezések forrásainak, valamint a 140 kW névleges bemenő hőteljesítményt meg nem haladó tüzelő- és egyéb,

kizárólag füstgázt kibocsátó berendezések forrásaival kapcsolatos levegőtisztaság-védelmi ügyekben,

- ellenőrzi a háztartási berendezések légszennyező forrásait, valamint a 140 kW névleges bemenő hőteljesítményt meg nem haladó tüzelő- és egyéb, kizárólag füstgázt kibocsátó berendezések forrásait megállapított levegővédelmi követelmények betartását,
- hatáskörén belül a levegőtisztaság-védelmi előírások, tilalmak megszegőivel szemben a vonatkozó rendelet 8. sz. mellékletének megfelelően bírságot szabhat ki és hatósági intézkedést kezdeményezhet,
- a hatósági intézkedést más hatóságnál és szervnél kezdeményezhet a levegőtisztaság-védelem érdekében,
- közreműködik azon esetekben ahol a légszennyezettség meghaladja a határértéket a környezetvédelmi hatóság az érdekelt közegészségügyi és közlekedési hatóságok és települési önkormányzatok jegyzőjének szakhatósági közreműködésével intézkedési programot készít,
- a hatáskörébe tartozó légszennyezők levegőterheléséről kérésre adatokat szolgáltat a környezetvédelmi felügyelőségnek,
- a környezetvédelmi felügyelőséggel, a közegészségügyi és közlekedési hatósággal együttműködve rendszeresen értékeli az illetékességi területének légszennyezettségi állapotát, arról lakossági tájékoztatót tart.

Az önkormányzatok rendeletben szabályozzák az állattartást, az avar és kerti hulladékok égetését, a háztartási tevékenységekkel okozott légszennyezettséget, tevékenységi korlátozások és felfüggesztések kritériumait, az ellenőrzések módját és gyakoriságát, a közlekedési eredetű légszennyezés csökkentése érdekében teendő intézkedéseket (fásítás, forgalomterelés, szabályozás, korlátozás, stb.), gázatlanítás (parlagfű irtás), egyedi védelmet, engedélyezési előírásokat, kérelmeket, stb.

A fő utak közvetlen környezetét kivéve nincs jelentős légszennyezés. A szennyezések elsősorban közlekedési eredetűek, ennek csak negyede származik háztartási fűtésből, nyolcada iparból.

Levegőtisztasági zóna:

Levegőkörnyezeti szempontból a területen a 4/2002.(X.7.) KvVM r. alapján „az ország többi területe” 10. zónán belül kén-dioxid, szénmonoxid, nitrogén-dioxid és benzol vonatkozásában „F”, szilárd (PM10) vonatkozásában „E”, talajközeli ózon vonatkozásában „O-I” zónacsoportba tartozó légszennyezési határértékek érvényesek.

Ökológiailag sérülékeny területek:

A vizsgált területen levegőtisztaság-védelmi szempontból „ökológiailag sérülékeny terület” nem található.

Fűtésből származó légszennyezés:

A Kistérség településeinek a többségében a gázvezeték hálózat kiépítése megtörtént. A kiépítettség területi szinten 100 %-os, a lakások 68 %-a (2009. évben) csatlakozott a rendszerre. A településeken a lakások kisebb-nagyobb százalékában vegyes tüzelésű kazánnal, fával és szénrel is fűtenek. A gáztüzelés kizárólagos használata a fűtésből származó szennyezettség csökkenését eredményezné, mellyel a hagyományos tüzelésből származó SO₂, NO₂ és szilárd

szennyezőanyag terhelés csökkenne.

Közlekedés által okozott légszennyezés

A térség fő közúti közlekedéshálózatának gerincét az M35-as számú autópálya adja. A főközlekedési folyosó a nemzeti forgalom egyik legnagyobb részét bonyolítja le a térségben.

A térség közúthálózata centrális, a megye úthálózatának tengelyét a 4. sz. főút adja, mely a fővárost köti össze Debrecennel, majd az ukrán határral. Ez az út a megye egyetlen első rendű főútja. A másodrendű főutak a 42. sz. út kivételével Debrecenből indulnak: a 35. sz. Miskolccal, a 33. sz. Egerrel, illetve az M3 autópályával, a 47. sz. Békéscsabával és Szegeddel, míg a 471. sz. főút Mátészalkával köti össze a megyeszékhelyet.

A forgalomszámlálási adatok alapján megállapítható, hogy az M35 mellett a 4-es főút a 42-es, 47-es és 48-as utak mentén legmagasabb a forgalom, a magas tranzitforgalom miatt. A többi településen átmenő másod és harmadrendű mellékutak forgalma alacsonyabb, leginkább a mezőgazdasági szezonban magasabb ezen utak forgalma.

A közlekedési eredetű levegőszennyezés az egyik meghatározó elem, jelentősnek mondható, hiszen a fentiekben is bemutatottak szerint azok hatása befolyásolhatja a települések levegőtisztaságát.

Gazdasági tevékenységből származó légszennyezés:

A levegőminőség megtartása érdekében a Társulás területén a 306/2010. (XII.23.) Korm. r., a 4/2011.(I.14.) VM rendelet, a 23/2001.(XI.13.)KöM r., valamint a 26/2014. (III. 25.) VM rendelet által előírt követelmények és légszennyezettségi határértékek betartásával kell számolni.

A Társulás területén az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer (OKIR) adatai szerint a 2014. évben a következő táblázatban felsorolt vállalkozások és az általuk kibocsátott légszennyező anyagok és mennyiségek voltak jelen.

12. táblázat: Levegőtisztaság-védelmi szempontból fontos vállalkozások és kibocsátásaik (2014 év)

TELEPÜLES	Cím	Telephely megnevezése	Anyagnév	Éves kibocsátás (kg/év)
Álmosd	Táncsics u. 22.	Telephely (Álmosdi Agrár Kft.)	Szén-monoxid	74
Álmosd	Táncsics u. 22.	Telephely (Álmosdi Agrár Kft.)	SZÉN-DIOXID	203776
Álmosd	Táncsics u. 22.	Telephely (Álmosdi	Szilárd anyag	431

		Agrár Kft.)		
Álmosd	Táncsics u. 22.	Telephely (Álmosdi Agrár Kft.)	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	258
Bagamér	Barca telep	telep	Szilárd anyag	62
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Cink és vegyületei Zn-ként	0
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Ón és vegyületei Sn-ként	6
Bakonszeg	külterület	Móka Központi Tanya	Szén-monoxid	46
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	220
Bakonszeg	külterület	Móka Központi Tanya	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	40
Bakonszeg	külterület	Móka Központi Tanya	Szilárd anyag	608
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Szén-monoxid	690
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Réz és vegyületei Cu-ként	1
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Kén-oxidok (SO2 és SO3) mint SO2	254
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Nátrium és vegyületei mint Na, kivéve a nátrium-hidroxid	0
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Fluor gőz vagy -gáznemű szervesetlen vegyületei (HF-ként)	0
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Szilárd anyag	41
Bakonszeg	Kovácsi u. 19	telep	Sósav és egyéb szervesetlen gáznemű klór vegyületek, kivéve klór és cian-klorid HCl-ként	26
Balmazújváros	Telekföld	KFCS. Felszínivíz Tisztítómű	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	306
Balmazújváros	Nádudvari u. 56.	üzem	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	306

Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Izo-butil-acetát	0
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Trimetil-benzolok	0
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	1,2,4,-Trimetil-benzol (Pseudokumulol)	0
Balmazújváros	Böszörményi út 57	Gázmérő óra szerelő, hitelesítő üzem	Aceton	1
Balmazújváros	Böszörményi u. 98.	telephely	Butil-alkohol (primer-butanol) / butanol-1 /	10
Balmazújváros	Nádudvari u. 56.	üzem	Szilárd anyag	65
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	10
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Metil-izobutil-ke-ton / 4-metil-2-pentan-on; izobutil-metil-ke-ton /	0
Balmazújváros	Böszörményi u. 98.	telephely	Izo-butil-acetát	7
Balmazújváros	Andrásháza	üzem	Szilárd anyag	66
Balmazújváros	Andrásháza	üzem	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	66
Balmazújváros	Nádudvari u. 56.	üzem	Szén-monoxid	16
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Szén-monoxid	2
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Butil-acetát / ecetsav-butil-észter /	0
Balmazújváros	Böszörményi u. 98.	telephely	Szén-monoxid	15
Balmazújváros	Böszörményi út 57	Gázmérő óra szerelő, hitelesítő üzem	Szilárd anyag	4
Balmazújváros	Balmazújváros - Telekföld	földmedrű szennyvíztároló tó	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	966
Balmazújváros	Böszörményi u. 98.	telephely	Szilárd anyag	130
Balmazújváros	Telekföld	KFCS. Felszíni viz Tisztító mű	SZÉN-DIOXID	379329
Balmazújváros	Telekföld	KFCS. Felszíni viz Tisztító mű	Szén-monoxid	255
Balmazújváros	Nádudvari u. 56.	üzem	SZÉN-DIOXID	490612
Balmazújváros	Böszörményi út 57	Gázmérő óra szerelő, hitelesítő üzem	Metil-acetát / ecetsav-metil-észter /	5

Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Szilárd anyag	126
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Xilolok	0
Balmazújváros	Debreceni út 4.	Balmazújvárosi Rendőrkapitányság	Szén-monoxid	19
Balmazújváros	Böszörményi út 57	Gázmérő óra szerelő, hitelesítő üzem	Izo-propil-alkohol	0
Balmazújváros	Böszörményi út 57	Gázmérő óra szerelő, hitelesítő üzem	Etil-alkohol / etanol /	1
Balmazújváros	Böszörményi u. 98.	telephely	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	28
Balmazújváros	Andrásháza	üzem	Szén-monoxid	13
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Toluol	0
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Propil-benzol	0
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Etil-benzol	0
Balmazújváros	Debreceni út 4.	Balmazújvárosi Rendőrkapitányság	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	52
Balmazújváros	Böszörményi út 57	Gázmérő óra szerelő, hitelesítő üzem	Izo-butil-acetát	2
Balmazújváros	Balmazújváros - Telekföld	földmedrű szennyvíztároló tó	Szén-monoxid	28
Balmazújváros	Böszörményi u. 98.	telephely	Etil-acetát / ecetészter; ecetsav-etil-észter /	3
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Etil-acetát / ecetészter; ecetsav-etil-észter /	0
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Metil-acetát / ecetsav-metil-észter /	0
Balmazújváros	Bólyai u. 2.	üzem	Cink és vegyületei Zn-ként	0
Balmazújváros	Balmazújváros - Telekföld	földmedrű szennyvíztároló tó	SZÉN-DIOXID	1346328
Balmazújváros	Böszörményi u. 98.	telephely	Ásványolaj gőzök	0
Görbeháza	null	bitumentároló tartályok Swietelsky Magyarország Kft.	Szilárd anyag	35
Görbeháza	null	bitumentároló tartályok Swietelsky Magyarország Kft.	Szén-monoxid	301
Görbeháza	null	bitumentároló	Nitrogén oxidok (	176

		tartályok Swietelsky Magyarország Kft.	NO és NO ₂) mint NO ₂	
Hajdúböszörmény	Kinizsi Pál u. 5.	Gyár	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	38
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Butil-alkoholok	3
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Toluol	0
Hajdúböszörmény	Móra F. u. 50	telep	Xilolok	34
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi Út	Hajdúböszörményi Mérműkség (Állami Autópálya Kezelő ZRt.)	SZÉN-DIOXID	1042
Hajdúböszörmény	Korányi u. 6.	Asztalos műhely	Xilolok	19
Hajdúböszörmény	Randnóti M.u.5.	Dr.Molnár István Óvoda, Általános és Speciális Szakiskola, Kollégium és Gyermekotthon	Szén-monoxid	10
Hajdúböszörmény	Kinizsi Pál u. 5.	Gyár	Szilárd anyag	33
Hajdúböszörmény	Kórház tér 2/a	telep	Butil-diglikol / dietilén-glikol-monobutiter /	0
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Butil-acetát / ecetsav-butil-észter /	0
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi Út	Hajdúböszörményi Mérműkség (Állami Autópálya Kezelő ZRt.)	Szén-monoxid	20
Hajdúböszörmény	Kinizsi u. 1.	telephely	Szén-monoxid	1101
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi út	Áruház Tesco-Global Áruházak Zrt.	Szén-monoxid	4
Hajdúböszörmény	Kinizsi Pál u.9.	varroda	Metil-etil-keton / 2-butanon /	22
Hajdúböszörmény	külterület	aszfaltkeverő telep	Szén-monoxid	3747
Hajdúböszörmény	külterület	Debrecen-Józsa 400/120 kV-os transzformátorállomás állomás	Szilárd anyag	0
Hajdúböszörmény	külterület	Debrecen-Józsa 400/120 kV-os transzformátorállomás állomás	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	1
Hajdúböszörmény	Ipartelep u.9.	Fafeldolgozó telep	Szén-monoxid	648

Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	Terményüzem	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	2
Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	I. üzemegeység	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	116
Hajdúböszörmény	Kinizsi u. 11.	üzem	Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂	8
Hajdúböszörmény	Kinizsi u. 11.	üzem	Szilárd anyag	344
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi u.	üzem	Szén-monoxid	11528
Hajdúböszörmény	külterület	aszfaltkeverő telep	SZÉN-DIOXID	581469
Hajdúböszörmény	Ipartelep u.9.	Fafeldolgozó telep	Szilárd anyag	311
Hajdúböszörmény	Ipartelep u.9.	Fafeldolgozó telep	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	383
Hajdúböszörmény	Külső-Hadházi 20	Wassim Sajt Kft.	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	4534
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi út	Központi telephely	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	123
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi út	Központi telephely	Szén-monoxid	108
Hajdúböszörmény	Polgári útfél	Központi major	SZÉN-DIOXID	63670
Hajdúböszörmény	Korányi u. 6.	Asztalos műhely	Butil-acetát / ecetsav-butil-észter /	7
Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	Terményüzem	SZÉN-DIOXID	3723
Hajdúböszörmény	Kórház tér 2/a	telep	Szilárd anyag	632
Hajdúböszörmény	Kórház tér 2/a	telep	Etilén-glikol-monobutyl-éter / 2-butoxi-etanol;butil-glikol /	0
Hajdúböszörmény	Kórház tér 2/a	telep	N-metil-2-pirrolidon	0
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Xilolok	0
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Etil-benzol	0
Hajdúböszörmény	Kinizsi u. 11.	üzem	Szén-monoxid	123
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi Út	Hajdúböszörményi Mérműkség (Állami Autópálya Kezelő ZRt.)	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	4

Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi Út	Hajdúböszörményi Mérnökség (Állami Autópálya Kezelő ZRt.)	Szilárd anyag	2
Hajdúböszörmény	Dorogi útfél	Biogáz kiserőmű	SZÉN-DIOXID	1052650
Hajdúböszörmény	Kassa u. 12	Sütőüzem	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	35
Hajdúböszörmény	Randnóti M.u.5.	Dr.Molnár István Óvoda, Általános és Speciális Szakiskola, Kollégium és Gyermekotthon	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	30
Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	Terményüzem	Szén-monoxid	4
Hajdúböszörmény	Kórház tér 2/a	telep	Metil-acetát / ecetsav-metil-észter /	0
Hajdúböszörmény	Kórház tér 2/a	telep	Xilolok	0
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Metil-acetát / ecetsav-metil-észter /	0
Hajdúböszörmény	Móra F. u. 50	telep	Toluol	81
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi u.	üzem	Szilárd anyag	7789
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi út	Áruház Tesco-Global Áruházak Zrt.	Szilárd anyag	0
Hajdúböszörmény	Dorogi útfél	Biogáz kiserőmű	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	1808
Hajdúböszörmény	Dorogi útfél	Biogáz kiserőmű	Szén-monoxid	2095
Hajdúböszörmény	Kinizsi Pál u.9.	varroda	Etil-acetát / ecetészter; ecetsav-etil-észter /	192
Hajdúböszörmény	Kinizsi u.7	kazánház	SZÉN-DIOXID	18113
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi út	Központi telephely	Szilárd anyag	11
Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	I. üzemegeység	Szén-monoxid	40
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Szén-monoxid	0
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Aceton	0
Hajdúböszörmény	Kinizsi u. 11.	üzem	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	398
Hajdúböszörmény	Külső-Dorogi út	terményszárító	Szilárd anyag	79

		(Hajdútáj Kft.)		
Hajdúböszörmény	Móra F. u. 50	telep	Szilárd anyag	147
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi u.	üzem	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	2838
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi Út	Hajdúböszörményi Mérnökség (Állami Autópálya Kezelő ZRt.)	Kénsav-kénsav gőzök (SPECIFIKUS)	0
Hajdúböszörmény	Kinizsi u. 1.	telephely	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	1592
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi út	Áruház Tesco-Global Áruházak Zrt.	SZÉN-DIOXID	113257
Hajdúböszörmény	Kinizsi Pál u.9.	varroda	Izo-propil-alkohol	2
Hajdúböszörmény	Kinizsi Pál u.9.	varroda	Aceton	787
Hajdúböszörmény	külterület	aszfaltkeverő telep	Szilárd anyag	133
Hajdúböszörmény	Külső-Hadházi 20	Wassim Sajt Kft.	Szén-monoxid	320
Hajdúböszörmény	Erdélyi u. 65-67	telep	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	45
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi út	Központi telephely	Sósav és egyéb szervesetlen gáznevelő klór vegyületek, kivéve klór és cian-klór HCl-ként	3
Hajdúböszörmény	Randnóti M.u.5.	Dr.Molnár István Óvoda, Általános és Speciális Szakiskola, Kollégium és Gyermekotthon	SZÉN-DIOXID	112721
Hajdúböszörmény	Kinizsi Pál u. 5.	Gyár	Szén-monoxid	57
Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	I. üzemegeység	SZÉN-DIOXID	112827
Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	Szakosított sertéstelep	SZÉN-DIOXID	258562
Hajdúböszörmény	Kórház tér 2/a	telep	Ammonia	1
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	0
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	Szilárd anyag	1
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi u.	üzem	SZÉN-DIOXID	236234
Hajdúböszörmény	Kinizsi u. 1.	telephely	SZÉN-DIOXID	848251
Hajdúböszörmény	Kinizsi Pál u.9.	varroda	Butil-alkoholok	787

Hajdúböszörmény	Polgári útfél	Központi major	Szilárd anyag	86
Hajdúböszörmény	Polgári útfél	Központi major	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	84
Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	Terményüzem	Szilárd anyag	151
Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	Szakosított sertéstelep	Szén-monoxid	74
Hajdúböszörmény	Külső Dorogi	Szakosított sertéstelep	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	108
Hajdúböszörmény	Kórház tér 2/a	telep	Szén-monoxid	229
Hajdúböszörmény	Kórház tér 2/a	telep	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	101
Hajdúböszörmény	külterület	telephely Kardos-Farm Kft.	Szilárd anyag	77
Hajdúböszörmény	Középkert u. 6.	Telephely (Faker 2000 Kft.)	SZÉN-DIOXID	0
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi út	Áruház Tesco-Globál Áruházak Zrt.	Kén-oxidok (SO2 és SO3) mint SO2	1
Hajdúböszörmény	Külső-Újvárosi út	Áruház Tesco-Globál Áruházak Zrt.	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	28
Hajdúböszörmény	Kinizsi u.7	kazánház	Szén-monoxid	10
Hajdúböszörmény	külterület	aszfaltkeverő telep	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	340
Hajdúböszörmény	külterület	Debrecen-Józsa 400/120 kV-os transzformátorállomás állomás	Szén-monoxid	1
Hajdúböszörmény	Erdélyi u. 65-67	telep	Szén-monoxid	6
Hajdúböszörmény	Polgári útfél	Központi major	Szén-monoxid	14
Hajdúböszörmény	Korányi u. 6.	Asztatlos műhely	Szilárd anyag	56
Hajdúböszörmény	Korányi u. 6.	Asztatlos műhely	Toluol	7
Hajdúböszörmény	Kassa u. 12	Sütőüzem	Szén-monoxid	4
Hajdúdorog	Szállásföldközép	Tubusüzem	Butil-glikol-acetát	1
Hajdúdorog	Vidító u. 5.	üzem (Nagyhegyes-Hús Kft.)	Akrolein (2-propenál)	0
Hajdúdorog	Csontoskert	Száritó-növénytisztító	Szilárd anyag	877
Hajdúdorog	Szállásföldközép	Tubusüzem	Szén-monoxid	0
Hajdúdorog	Szállásföldközép	Tubusüzem	Butil-alkohol (primer-butanol) / butanol-1 /	38
Hajdúdorog	Szállásföldközép	Tubusüzem	Cink és vegyületei Zn-ként	4
Hajdúdorog	Szállásföld-	száritótelep Farmer-	Szilárd anyag	44

	közép	Mag Kft.		
Hajdúdorog	Szállásföldközép	Tubusüzem	Szilárd anyag	55
Hajdúdorog	Szállásföldközép	Tubusüzem	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	0
Hajdúdorog	Szállásföldközép	Tubusüzem	Aceton	54
Hajdúdorog	Vidító u. 5.	üzem (Nagyhegyes-Hús Kft.)	Acetaldehyd	0
Hajdúdorog	Szállásföldközép	Tubusüzem	Propil-alkolok	12
Hajdúhadház	Liget u. 1	üzem	Szilárd anyag	105
Hajdúhadház	Böszörményi útfél	Eklézsia major	Szilárd anyag	282
Hajdúhadház	Liget u. 3.	Üzem	Szilárd anyag	25
Hajdúnánás	Dorogi út	telep	Toluol	0
Hajdúnánás	Külterület 049/70 hrsz.	Terményszárító telep (Trimag Kft.)	Szilárd anyag	1464
Hajdúnánás	Bocskai u.26.	Hajdúnánás Rendőrkapitányság	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	85
Hajdúnánás	Bocskai u.26.	Hajdúnánás Rendőrkapitányság	Szén-monoxid	19
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Szilárd anyag	313
Hajdúnánás	Góhér u.1.	Malom	Szilárd anyag	4168
Hajdúnánás	Dorogi út	telep	Butil-glikol-acetát	!
Hajdúnánás	Dorogi út	telep	Xilolok	0
Hajdúnánás	Katona telep	szárító telep	Szilárd anyag	6356
Hajdúnánás	Dorogi út	telep	1,2,4-Trimetil-benzol (Pseudokumol)	0
Hajdúnánás	Dorogi út	telep	Etil-benzol	0
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Toluol	1757
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Xilolok	2062
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Butil-acetát / ecetsav-butil-észter /	332
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Trimetil-benzolok	176
Hajdúnánás	Tiszavasvári útfél 0248/32	Hajdúnánási mérnökség	Szilárd anyag	1
Hajdúnánás	Tiszavasvári útfél 0248/32	Hajdúnánási mérnökség	Kénsav-kénsav gőzök (SPECIFIKUS)	0
Hajdúnánás	külterület 0505/60	Hajdúnánási gázüzem	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	1
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Aceton	10
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Naftalinok (	37

			naftalin, 1-metil-naftalin, 2-metil-naftalin)	
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Kén-oxidok (SO2 és SO3) mint SO2	0
Hajdúnánás	Petőfi u. 78. sz.	veszélyes hulladék gyűjtőhelye	Szilárd anyag	1
Hajdúnánás	Piros-tanya major	Központi telep	Szilárd anyag	153
Hajdúnánás	Polgári út	telephely	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	361
Hajdúnánás	Tiszavasvári útfél 0248/32	Hajdúnánási mérnökség	Szén-monoxid	1
Hajdúnánás	Külterület 0505/60	Hajdúnánási gázüzem	Szén-monoxid	0
Hajdúnánás	Dorogi út	telep	Szilárd anyag	0
Hajdúnánás	Polgári út	telephely	Szén-monoxid	23
Hajdúnánás	Tiszavasvári útfél 0248/32	Hajdúnánási mérnökség	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	3
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	75
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Propil-benzol	57
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Butil-alkoholok	12
Hajdúnánás	Fő u. 9.	telep	Szilárd anyag	85
Hajdúnánás	Balmazújvárosi út	I. sz. Központ	Szén-monoxid	0
Hajdúnánás	Csiszár telep	Száritó telep (Nánás-Gabona Kft.)	Szilárd anyag	6755
Hajdúnánás	Tiszavasvári útfél 0248/32	Hajdúnánási mérnökség	SZÉN-DIOXID	2953
Hajdúnánás	Széchenyi krt. 3	Sütőüzem Hajdúnánás	Szén-monoxid	39
Hajdúnánás	Széchenyi krt. 3	Sütőüzem Hajdúnánás	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	110
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Szén-monoxid	0
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Etil-benzol	386
Hajdúnánás	Külterület 0991/60 Hr	I. Központ 0991/60 Hrsz	Szilárd anyag	0
Hajdúnánás	Fürdő ut 2-4	Ventifilt Zrt	Etil-acetát / ecetsav-etil-észter /	324
Hajdúnánás	Petőfi u. 78. sz.	veszélyes hulladék	Etilén-glikol-	9

		gyűjtőhelye	monobutil-éter / 2-butoxi-etanol;butil-glikol /	
Hajdúsámson	Hadházi	Almalésűritő üzem Agrana-Juice-Magyarország Kft.	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	4864
Hajdúsámson	Hadházi	Almalésűritő üzem Agrana-Juice-Magyarország Kft.	Szén-monoxid	2151
Hajdúsámson	Hadházi	Almalésűritő üzem Agrana-Juice-Magyarország Kft.	Szilárd anyag	320
Hajdúsámson	Szűcs u. 93	Pálinka főzde	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	14
Hajdúsámson	Hatházi út 38	műanyaggyártó telep	Sztitol	369
Hajdúsámson	Szűcs u. 93	Pálinka főzde	Szilárd anyag	11
Hajdúsámson	Szűcs u. 93	Pálinka főzde	Szén-monoxid	99
Hajdúsámson	Hadházi	Almalésűritő üzem Agrana-Juice-Magyarország Kft.	SZÉN-DIOXID	4267266
Hortobágy	Czinege J. u. 1	Irodaépület és hús bolt	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	41
Hortobágy	Czinege J. u. 1	Irodaépület és hús bolt	Szén-monoxid	18
Kaba	null	Gázátadó állomás	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	15
Kaba	null	Gázátadó állomás	SZÉN-DIOXID	60031
Kaba	null	Gázátadó állomás	Szén-monoxid	1
Kaba	Nádudvari útfél	Telephely	Szilárd anyag	4000
Kaba	Daróczi major	telep	Szilárd anyag	5733
Kaba	Nádudvari útfél	raktár (Chemical-Seed Kft.)	Szilárd anyag	1075
Kaba	0513/3 hrsz.	Kabapark Ipari Park	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	3987
Kaba	Nádudvari útfél	Telephely	Ammónia	159
Kaba	0513/3 hrsz.	Kabapark Ipari Park	Szén-monoxid	181
Kaba	Daróczi major	telep	Nitrogén oxidok (NO és NO2) mint NO2	633
Kaba	Daróczi major	telep	Szén-monoxid	254
Kaba	Bácsdúló	szemestermény	Szilárd anyag	737

		forgalmazó telep		
Kaba	Nádudvari útfél	Telephely	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	5387
Kaba	Nádudvari útfél	Telephely	Szén-monoxid	69
Létavértes	Konyári út	telephely	Szilárd anyag	135
Létavértes	Petőfi u. 78.	Telephely (H-H Kft.)	Akrolein (2-propenál)	0
Létavértes	Pocsaji útfél	üzem	Szilárd anyag	37
Nyíracsád	Asszonyrész u. 1.	telephely	Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂	1
Nyíracsád	Asszonyrész u. 1.	telephely	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	50
Nyíracsád	Asszonyrész u. 1.	telephely	Szilárd anyag	1289
Nyíracsád	Asszonyrész u. 1.	telephely	Szén-monoxid	236
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	Xilolok	1
Nyíradony	Zalka Máté u. 11.	Fafeldolgozó üzem (Paulik Kft.)	Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂	60
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Szilárd anyag	8
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Aceton	1
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	Etil-acetát / ecetészter; ecetsav-etil-észter /	1
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	Metil-izobutil-ke-ton / 4-metil-2-pentan-on; izobutil-metil-ke-ton /	1
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	1,2,4,-Trimetil-benzol (Pseudokumol)	1
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	Toluol	0
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Izo-butil-acetát	0
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Metil-acetát / ecetsav-metil-észter /	2
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	Etil-benzol	2

Nyíradony	Külterület 0503/85	Mezőgazdasági terményszárító és tisztító telep	Szilárd anyag	5
Nyíradony	Zalka Máté u. 11.	Fafeldolgozó üzem (Paulik Kft.)	Szilárd anyag	548
Nyíradony	Zalka Máté u. 11.	Fafeldolgozó üzem (Paulik Kft.)	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	2383
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Etil-benzol	0
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	Butil-acetát / ecetsav-butil-észter /	6
Nyíradony	Zalka Máté u. 11.	Fafeldolgozó üzem (Paulik Kft.)	Szén-monoxid	19283
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Xilolok	0
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Butil-alkoholok	4
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Metil-izobutil-ke-ton / 4-metil-2-pentan-on; izobutil-metil-ke-ton /	0
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Etil-acetát / ecetészter; ecetsav-etil-észter /	0
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Metil-etil-ke-ton / 2-butan-on /	80
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Butil-acetát / ecetsav-butil-észter /	0
Nyíradony	Kinizsi u. 17.	raklapgyártó üzem	Szilárd anyag	201
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	Aceton	1
Nyíradony	Zalka Máté u. 5	pálinkafőző	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	1612
Nyíradony	Zalka Máté u. 5	pálinkafőző	Szilárd anyag	2239
Nyíradony	Zalka Máté u. 5	pálinkafőző	Szén-monoxid	3945
Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Etil-alkohol / etanol /	0
Nyíradony	Papp-Tag Ipartelep	Fűrészüzem	Szilárd anyag	307
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	Izo-propil-alkohol	0

Nyíradony	Széchenyi u. 105.	telephely	Ciklohexanon	0
Nyíradony	Debreceni út	karosszérialakatos és fényező műhely	Metil-acetát / ecetsav-metil-észter /	3
Polgár	Ipari park 0277/87 hrsz.	Telephely (Volvo Hungária Kft.)	SZÉN-DIOXID	40
Polgár	Ipari park 0277/87 hrsz.	Telephely (Volvo Hungária Kft.)	Szén-monoxid	0
Polgár	Ipari park 0277/87 hrsz.	Telephely (Volvo Hungária Kft.)	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	1
Téglás	külterület	Gázátadó Állomás	SZÉN-DIOXID	85774
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Paraffin-szénhidrogének C ₉ -től	140
Téglás	külterület	Gázátadó Állomás	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	24
Téglás	null	Vízmű telephely	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	2678
Téglás	null	Vízmű telephely	Szén-monoxid	1813
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Foszforsav	1
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Nátrium-hidroxid	12
Téglás	null	Vízmű telephely	Összes szénhidrogén - kivéve CH ₄ - C-ban kifejezve	13590
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	2312
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Etil-benzol	1
Téglás	külterület	Gázátadó Állomás	Szén-monoxid	0
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Szilárd anyag	196
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Pentán	823
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂	0
Téglás	null	Vízmű telephely	Sósav és egyéb szervesetlen gáznemű klór	0

			vegyületek, kivéve klór és cián-klorid HCl-ként	
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Szén-monoxid	1687
Téglás	null	Ipari (hőtechnika) telephely	Sztirol	5
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Paraffin-szénhidrogének C ₉ -től	1
Újszentmargita	Külterület 039/11. hrsz.	Tekercsvágó üzem telephelye	Etil-alkohol / etanol /	0
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Oktán	0
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Aceton	1
Újszentmargita	Külterület 039/11. hrsz.	Tekercsvágó üzem telephelye	1-metoxi-2-propil-acetát (CAS: 108-65-6)	0
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	1,2,4-Trimetil-benzol (Pseudokumulol)	0
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Etil-acetát / ecetészter; ecetsav-etil-észter /	31
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Toluol	0
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Trimetil-benzolok	6
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Heptán	0
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Propil-benzol	3
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Xilolok	0
Újszentmargita	Erdőtanya 039/11. hrsz.	Nyomda üzem	Izo-propil-alkohol	2
Újszentmargita	Külterület 039/11. hrsz.	Tekercsvágó üzem telephelye	Etil-acetát / ecetészter; ecetsav-etil-észter /	0
Vámospércs	Bartók Béla u.38.	faipari termékgyártó üzem	Szilárd anyag	2
Vámospércs	Nyírábrányi u. 6.	Telephely (Prima Enten Kft.)	Szén-monoxid	209

Vámospércs	Bartók Béla u.38.	faipari termékgyártó üzem	Etil-benzol	7
Vámospércs	Bartók Béla u.38.	faipari termékgyártó üzem	Xilolok	26
Vámospércs	Bartók Béla u.38.	faipari termékgyártó üzem	Butil-acetát / ecetsav-butil-észter /	18
Vámospércs	Nyírábrányi u. 6.	Telephely (Prima Enten Kft.)	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	111
Vámospércs	Bartók Béla u.38.	faipari termékgyártó üzem	Izo-butil-acetát	67

(Forrás: okir.hu)

Gazdasági tevékenységek közül meg kell említeni a mezőgazdaságból származó légszennyezettséget is.

- A mezőgazdasági eredetű kibocsátással elsősorban a talajmunkálatok idején lehet számolni, amikor a kiporzás révén por kerülhet a levegőbe.
- Kora tavasszal, illetve ősszel a természetvédelmi szempontból értékes területeket súlyosan érintő hatás az **égetés (tarlóégetés)**. Tapasztalataink szerint tavasszal a gyepterületek igen jelentős része (néhány esetben megközelíti a gyepterületek 60-70%-át is) lesz a lángok martaléka
- Állattartásból származó, zavaró bűzterhelés egyik településen sincs a belterületen csak önellátás szintjén van állattartás. Néhány sertés, baromfi található a településeken. A települések külterületén található állattartó telepek bűzhatása nem befolyásolja azok légszennyezettségét, annak távolsága a lakott területektől jelentős.

A hazai levegőtisztaság védelmi szabályozás a környezeti levegő bűzzel történő terhelését tiltja, de légszennyezési határértékeket nem állapít meg. Ezen szabályozásoknak megfelelően legfontosabb környezetvédelmi szempontú intézkedésnek tekinthetők a bűzszenyezés megakadályozása, csökkentése érdekében tett intézkedések.

A térség valamennyi települése saját Önkormányzati rendeletben rendelkezik a gazdasági használatok tartásáról, valamint az állatok elhelyezésére szolgáló épületek, trágyatárolók elhelyezésére vonatkozó védőtávolságokról, esetenként az ebek, macskák és a kedvtelésből tartott egyéb állatok tartásáról.

2.8.2.Felszíni és felszín alatti vizek

Hajdú-Bihar felszíni vizekben szegénynek mondható, legjelentősebb vízfolyása a megye nyugati részét 53 km hosszan érintő Tisza, mely közvetlenül, vagy a térségen keresztül folyó Berettyó, illetve a Sebes-Körös közvetítésével levezeti a terület vízfolyásait. (2.6. ábra) Meghatározó, bár szerény vízhozamú vízfolyásnak tekinthető a Hortobágy, a Kösely, illetve a Kállók a megye délnyirégi részén. A megye vízgazdálkodásában, lakossági-, mezőgazdasági- és ökológiai vízellátásában, illetve rekreációs funkcióiban is nagy jelentőségű a Keleti-, valamint Nyugati-főcsatorna.

A megye természetes állóvizei különböző eredetűek, elhagyott folyómedrek, levágott kanyarulatok és laposok egyaránt megtalálhatóak a növekvő számú mesterségesen kialakított tó mellett (Hortobágyi - halastavak, Erdőpusztai tavak).

A megye gazdag felszín alatti vizekben. A talajvíz mélysége a Hajdúháton a legnagyobb, mely a Nyírség, a Hortobágy és a Berettyó-Körös vidék irányába is csökken. A Berettyó-Körös vidékén igen magas a talajvíz (átlagosan 1 m mélységben), mely csapadékosabb időszakokban felszínre is emelkedik belvíz formájában. A hortobágyi talajvíz magas sótartalma idézi elő a szikesedést, mely sajátos élőhelyet hozott létre.

A Nyírség meglehetősen gazdag felszín-közel vizekben, bár a kitermelhető vízhozam nem jelentős. A Hortobágy jó vízadó rétegei 100-150 méteres mélységben találhatók, a magasabb nyomás miatt egyes kutakban igen magas vízhozam mutatkozik. A Hajdúságban elsősorban a domborzat határozza meg a kinyerhető vízmennyiséget, főként a mélyebben fekvő területei jó rétegvíz tárolók.

A térség mélyfúrású kútjaiból sok helyen termálvíz tör a felszínre, melyek egy része gyógyhatású. Ezek éltetik a megye helyi jelentőségű strand- és termálfürdőit, valamint a nemzetközi jelentőségű gyógyfürdőit egyaránt. A legfőbb hévízadó réteg az 550-1200 m mélységben lévő felső-pannon homokkő, melyben 40-70 °C-os a víz hőfoka. A megye északi és dél-hortobágyi területén átlagosnál magasabb a termálvíz hőfoka. (Hajdú-Bihar Megye Területrendezési Terv - előkészítő vizsgálatok, 2007)

A termálvizek szinte mindegyike alkalikus (nátrium-hidrogénkarbonátos), emellett klóros-konyhasós (Cl, NaCl), illetve jódos-brómos ásványi anyag-összetételű.

A lakossági és részben ipari célú vízkitermelés Debrecenben okozza a rétegvíz nívójának csökkenését. Fennáll a veszélye annak, hogy a jelenleg jó hévízadó rétegek hozama a fokozott kitermelés hatására csökkenni fog. Bizonyos szigorúan ellenőrzött körülmények között a kitermelt víz tisztítás utáni visszasajtolása megoldást jelenthet. Emellett, egyes esetekben a termálvíz turisztikai kiaknázásán kívül a hőenergiát is lehetne - elsősorban - mezőgazdasági céllal hasznosítani (kertészetek, üvegházak, állattartó telepek fűtésére). A termálvizek magas gáztartalma - megfelelő technológiai fejlesztésekkel - akár energetikailag is hasznosítható lenne.

Felszín alatti vizeket érintő tevékenységek (2014 év)

Település	Cím	Ügyfél neve	Tevékenység megnevezése	Technológia
Balmazújváros	külterület	Vincze József	Darassai szarvasmarhatelep állattartó épület	istállótrágya elhelyezés/tárolás/lerakás/deponálás
Balmazújváros	külterület	Vincze József	Darassai szarvasmarhatelep tejes szennyvíz fogadója	istállótrágya elhelyezés/tárolás/lerakás/deponálás
Balmazújváros	külterület	Vincze József	Darassai szarvasmarhatelep állattartó épület	technológiai, illetve használt víz elhelyezés/leürítés/tárolás
Balmazújváros	külterület	Vincze József	Darassai szarvasmarhatelep tejes szennyvíz fogadója	technológiai, illetve használt víz elhelyezés/leürítés/tárolás

Balmazújváros	külterület	Vincze József	Darassai szarvasmarhatelep állattartó épület	istállótrágya elhelyezés/tárolás/lerakás/deponálás
Balmazújváros	külterület	Vincze József	Darassai szarvasmarhatelep tejcsiszoló épület	istállótrágya elhelyezés/tárolás/lerakás/deponálás
Balmazújváros	külterület	Vincze József	Darassai szarvasmarhatelep állattartó épület	technológiai, illetve használt víz elhelyezés/leürítés/tárolás
Balmazújváros	külterület	Vincze József	Darassai szarvasmarhatelep tejcsiszoló épület	technológiai, illetve használt víz elhelyezés/leürítés/tárolás
Hajdúböszörmény	Zsembéri major	Zöldrügy Kft	EH KTY Zöldrügy Kft hulladékgyűjtés	veszélyes hulladéklerakás/tárolás
Hajdúböszörmény	35-ös számú főút	Böszörményi Állattenyésztő Kft	Baromfi-nevelő épületek	hőszivattyús geotermikus energia hasznosítását szolgáló felszín alatti rendszerek (furatok, horizontális csőrendszerek)
Hajdúböszörmény	Zsembéri major	Zöldrügy Kft	EH KTY Zöldrügy Kft hulladékgyűjtés	veszélyes hulladéklerakás/tárolás
Hajdúböszörmény	35-ös számú főút	Böszörményi Állattenyésztő Kft	Baromfi-nevelő épületek	hőszivattyús geotermikus energia hasznosítását szolgáló felszín alatti rendszerek (furatok, horizontális csőrendszerek)
Hajdúnánás	Pf.45.	Dombi Miklós	almostrágya-tároló	istállótrágya elhelyezés/tárolás/lerakás/deponálás
Hajdúnánás	Kossuth telep	Hajdúnánási Béke Mg. Szöv.	trágyatároló	null
Hajdúnánás	külterület	Hajdútank Bt	Libatelep	null
Hajdúnánás	Polgári út	Movus Kereskedő És Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság	40 m3-es osztott dupla falú üzemenyag-tároló tartály	null
Hajdúnánás	Pf.45.	Dombi Miklós	almostrágya-tároló	istállótrágya elhelyezés/tárolás/lerakás/deponálás
Hajdúnánás	Kossuth telep	Hajdúnánási Béke Mg. Szöv.	trágyatároló	null
Hajdúnánás	külterület	Hajdútank Bt	Libatelep	null
Hajdúnánás	Polgári út	Movus Kereskedő És Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság	40 m3-es osztott dupla falú üzemenyag-tároló tartály	null

(Forrás: okir.hu)

2.8.3. Talaj

A talaj, termőföld védelme kiemelt jelentőséggel bír. A táblásítás és a talajszerkezeti adottságok miatt veszélyes a szélerózió, ezt szakszerű talajműveléssel, mezővédő erdősávokkal, szélföggökkel, fasorokkal, utak, árkok, visszaállítással lehet korlátozni.

A privatizáció után megnőtt a talajszarolás veszélye. A nedves területek lecsapolása, a szakszerűtlen öntözés is problémát okoz.

Műtrágyázás általi talajszennyezés napjainkban nincs. Az állattartótelepeken keletkező hígtrágya kihelyezése, hasznosítása megoldatlan.

Szennyező-források a volt szovjet gyárak, repülőterek, a MÁV telephelyei és a személerakó-telepek, állattartó telepek, Evonik Agroferm Zrt. Hajdú Hajdúsági Ipari Zrt. Hajdú Infrastruktúra Rt. telephelyei.

A tápanyag-gazdálkodásra vonatkozó adatok nem állnak rendelkezésre, mert a felhasznált műtrágyáról nem kötelező az adatszolgáltatás.

A talajterhelő források közül a hulladéklerakók, „kezelt” területek, állattartó telepek, szennyvíz oxidációs tavak, trágya/kémikália raktárak **elsődlegesnek** tekinthetők.

Másodlagos források a felszínen, a felszín közeli rétegekben elhelyezett vezetékek, tárolótartályok, átfűtő-helyek stb.

A **harmadlagos források** egyéb közvetítő közeg (talajvíz, levegő, élővilág, művi környezet, település stb.) útján hatnak. Ide sorolható, pl. a légszennyező anyagok kiülepedése, a talaj-, talajvízmozgással kapcsolatos terhelések.

A földtani közeg, a felszíni és felszín alatti vizek védelmét a 123/1997.(VII.18.) Korm. r., a 220/2004.(VII.21.) Korm. r., a 6/2009.(IV.14.) KvVM-EüM-FVM e.r., a 28/2004.(XII.25.) KvVM rendeletekben előírt minőségi és eljárási követelmények szerint kell biztosítani.

2.8.4. Zaj

A települések zajhelyzetét, az akusztikai komfortfokozatát döntő módon a közlekedés határozza meg. Ezen belül is a legnagyobb részarányt a közúti közlekedés képviseli. Számolni kell továbbá egyes településeken a vasút, és az ott lévő állomás zajterhelő hatásával is.

Az üzemi vagy szolgáltató jellegű létesítmények zaja lokálisan hat, általában csak a közvetlen környezetben érzékelhető, vagy okoz problémát. Ezzel szemben a közlekedés az egész település szükséglete, így kisebb nagyobb mértékben minden közlekedési létesítmény környezetében kell zajterheléssel számolni.

Közlekedésből származó zajterhelés:

A zaj és rezgés egyik fő okozója a közlekedés és jelentős az érintettek száma.

A 33-as, 35-ös, 4-es, 471-es, 48-as, 47-es számú főutak településeken átmenő szakasza okoz a lakosságnak különösen problémát.

A környezeti zaj vizsgálatát, lakossági panaszbejelentések alapján a Környezetvédelmi Hatóság végzi, rendszeres vizsgálat nincs.

A forgaloműrűség növekedése, a gépjárművek műszaki állapotának romlása, az úthálózat károsodása a zaj kibocsátás fokozódásához vezet.

Az önkormányzatok hatósági feladata a szolgáltatási tevékenységek és a szórakoztatási intézmények zajterhelésének szabályozása. Az ehhez szükséges feltételek jelenleg hiányoznak.

Ipari és szórakoztató zaj:

Az ipari létesítmények zajhatása helyi problémát okoz. Jelentős zajterhelés az adott területen intézkedést igényel, de a teljes település zajhelyzetét nem befolyásolja döntő mértékben. Időnként problémát okozhatnak a kulturális, szórakoztató létesítmények, rendezvények. A helyi sajátosságokat elemezve megállapítható, hogy a térség zajhelyzetét döntő módon a közúti közlekedés határozza meg.

Mindezek ellenére, információink szerint a településeken jelentős zajvédelmi problémáról, batárértéket meghaladó zajkibocsátású üzemi létesítményről nincs tudomásunk.

Az ipar és szolgáltató egységek általi zajkibocsátás szabályait Önkormányzati rendeletekkel kell szabályozni.

2.8.5. Zöldfelületi rendszer

A társulás területén a zöldterületek aránya a beépült környezethez viszonyítva jónak mondható, jelentős zöld övezeti részei vannak.

MEGNEVEZÉS	Összes zöldterület (m ²)	Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma (db)	Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek területe (m ²)
Balmazújváros	224994	3	
Bocskai kert			
Folyás			
Görbeháza	45968		
Hajdúböszörmény	296388	13	6794
Hajdúdorog	65598	2	40
Hajdúhadház	26210	1	200
Hajdúnánás	281945	8	13435
Hajdúsámson	20929		
Hortobágy	65329	1	
Kaba	17445	2	9794
Létavértes	28108	6	
Nyíracsád			
Nyíradony	4033		
Polgár	160719	19	152153
Téglás	119023		600
Tiszagyulaháza	4485		
Újszentmargita	23657		
Újtitkos	7369	2	924
Vámospércs	2684	2	1470
ÖSSZESEN	1394884	59	185410

A térség településein a problémát nem a zöldfelületek arányának csekélyisége jelenti, hanem a meglévő zöld felületek állagának megóvása.

3. HELYZETÉRTÉKELÉS

3.1. Kérdőívek kiértékelése

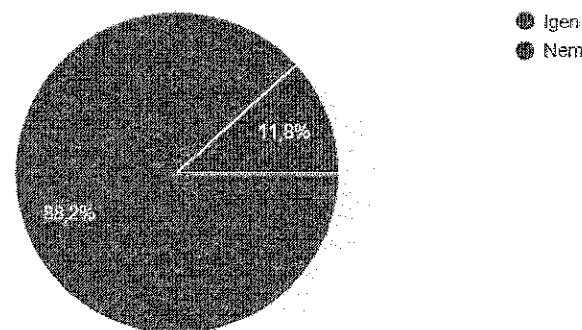
A LOCAL AGENDA 21 program a lakosság részvételén is alapszik. A Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás 20 tagtelepülésének környezetvédelmi, gazdasági és társadalmi helyzetének felméréséhez és a helyzetértékelés elkészítéséhez kérdőíveket készítettünk, melyet a lakosság és a fiatalabb populációt is megközelítve a középiskolák számára küldtünk meg a Társulás segítségével. A kérdőívek kiértékelésének eredményei rávilágítanak a lakosság által megfogalmazott megoldandó feladatok körére és a lakosság a térségről és az érintett településekhez való véleményére.

A kitöltött lakossági kérdőívnek száma 34 db, az oktatási intézményekben kitöltött kérdőívek száma 21 db volt, melyből az összeset értékelhető módon töltötték ki.

3.1.1. Lakossági kérdőívek kiértékelése

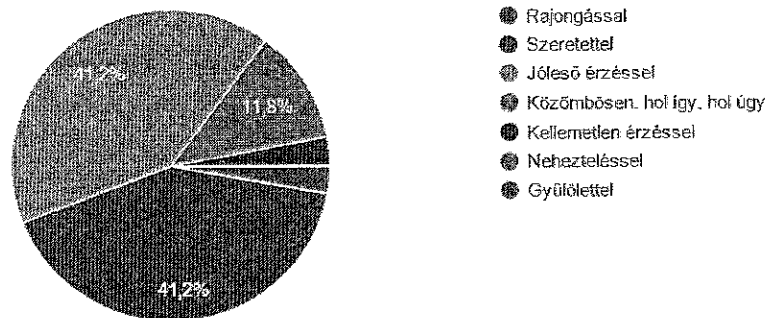
A válaszadók 88%-a él szívesen a térségben és ugyanennyien elégedettek a közvetlen lakókörnyezetükkel is.

7. ábra: A megkérdezettek milyen arányban szeretnek a társulás területén élni

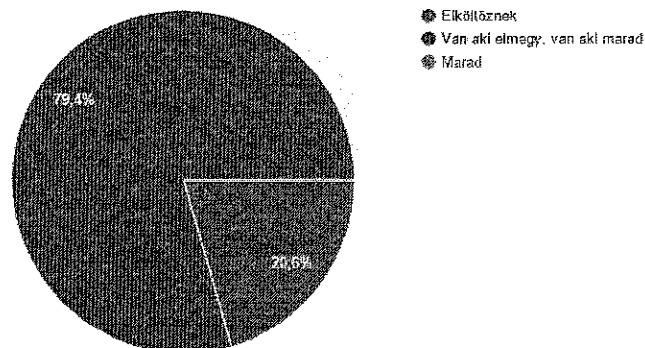
A megkérdezettek többsége szeretettel (41%) és jóleső érzéssel (41%), 12% közömbös érzelmekkel gondol a településre, ahol él. Igen csekély azoknak az aránya, akik nehezteléssel (2,9%), vagy kellemetlen érzésekkel (2,9%) vannak településük felé.

8. ábra: A megkérdezettek érzései a településük iránt

A jövő generációira vonatkozóan kérdésre, miszerint elköltöznék-e majd a gyerekek a településről, mikor felnőnek, többen bizonytalanra tippelték, vagyis a válaszadók 79%-a mondta azt, hogy a társulás területén élő jelenlegi fiatal generáció közül mire felnőtté válnak, van, aki elköltözik és van, aki marad.

10. ábra: A fiatal generáció el fog-e költözni a településről, miután felnőtt?

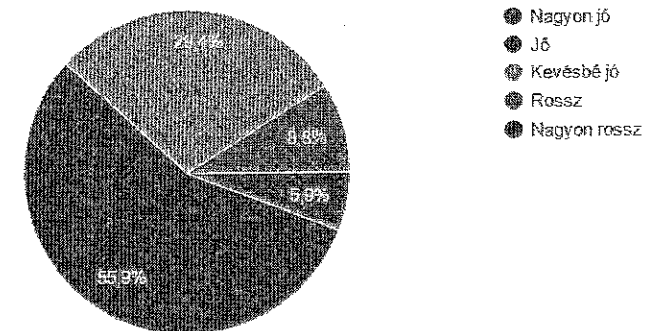

A térségben található helyi értékek (épületek, utcák, terek) és környezetük állapotát a Kistérségben 56%-ban jónak ítélték, míg a válaszadók közvetlen lakókörnyezetében szintén 59%-ban mondták azt, hogy jó, 29 %-ban hogy kevésbé jó és csupán 9 %-ban, hogy rossz.

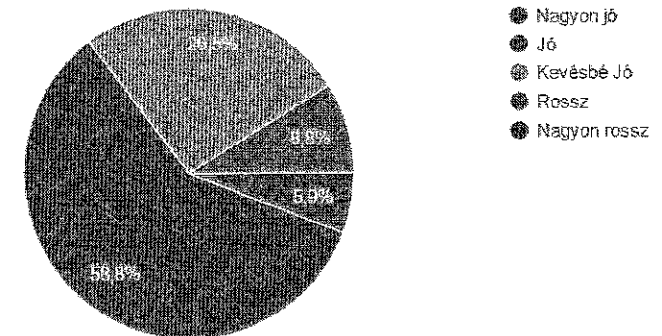
Nagyon jó minősítést a társulás és a lakókörnyezet értékeire csak 6-6 %-ban jeleltek meg. Összességében megállapíthatjuk, hogy a társulás települései és a lakókörnyezet környezeti és helyi értékeinek állapotát jónak ítélték meg a válaszadók.

9. ábra: Helyi értékek és a lakókörnyezet megítélése a lakosság véleménye szerint

Település értékeinek megítélése

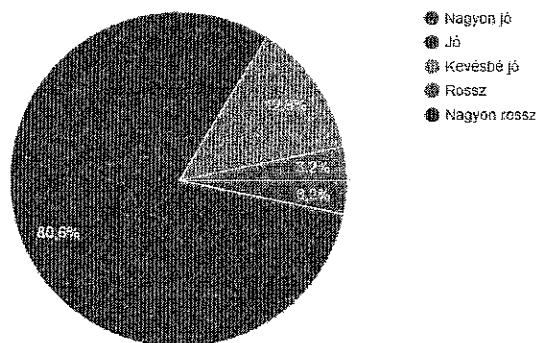

Lakókörnyezet értékeinek megítélése

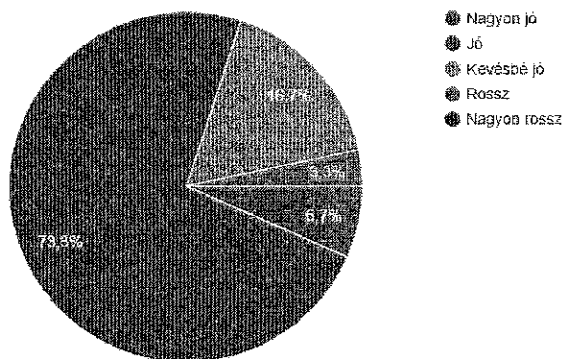

A társulás területén a természeti környezetnek (víz, levegő, talaj, a csend, a település tisztasága) megítélése 81%-ban jónak mondható. A közvetlen lakókörnyezetük környezeti állapotáról 73%-a volt hasonló jó véleményvel.

10. ábra: A társulás környezeti állapotának megítélése

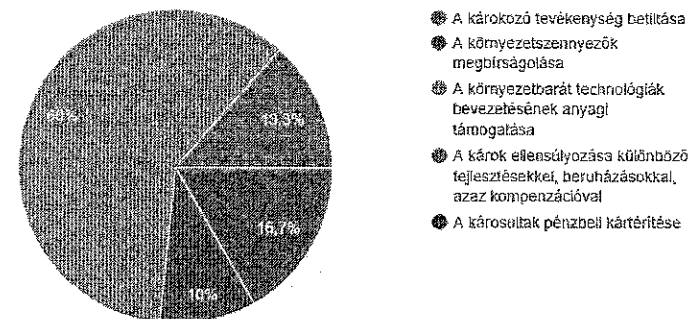
11. ábra: A közvetlen lakókörnyezet környezeti állapota

Arra a kérdésre, hogy mi lenne a legfontosabb és legmegfelelőbb megoldás a környezetszennyezés megállítására a válaszadók többsége (60 %) mondta azt, hogy a környezetbarát technológiák bevezetését és annak anyagi támogatását nevezte meg. A többi megoldás közül 17% tartja jelölte meg a károsító tevékenységek betiltását, 13% a károk ellensúlyozását különböző fejlesztésekkel, beruházásokkal, 10% pedig a környezetszennyezők

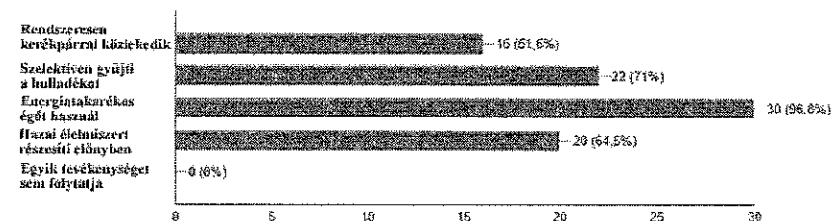
megbírságolását jelölte meg.

13. ábra: Megoldás a környezetszennyezés problémájára

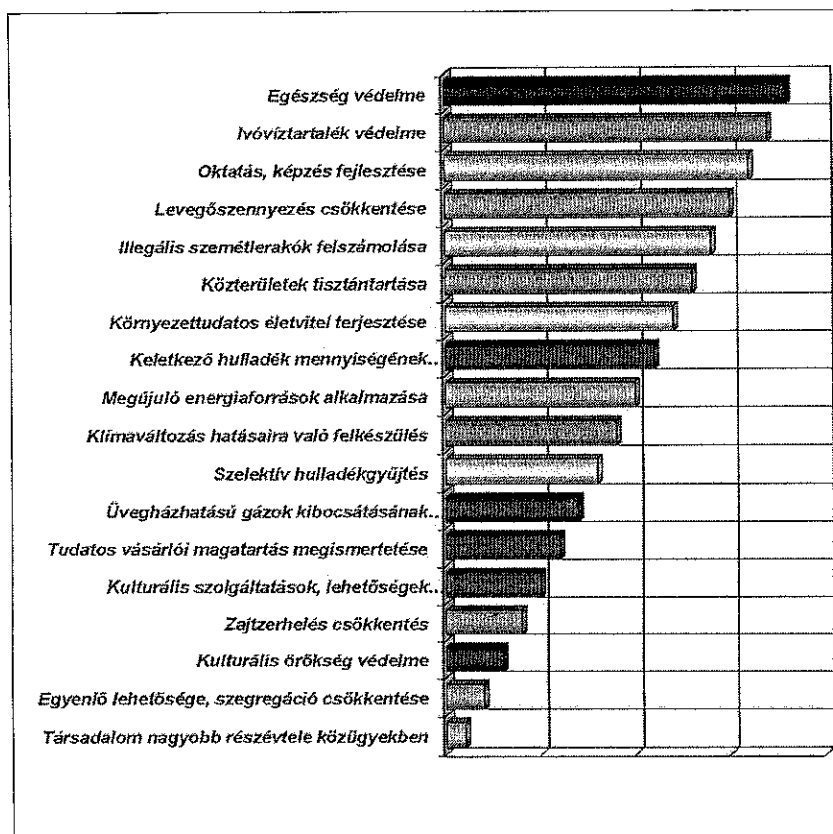
A lakosság a környezetvédelmet saját ügyének tekinti. 65 %-uk vallotta azt, hogy a hazai élelmiszert részesíti előnyben, 52% rendszeresen kerékpárral közlekedik 97%-uk energiatakarékos izzót használ, 71%-uk szelektíven gyűjti a hulladékot. 0 % mondja azt, hogy a fentiek közül egyik tevékenységet sem folytatja.

14. ábra: A lakosság környezettudatos viselkedése

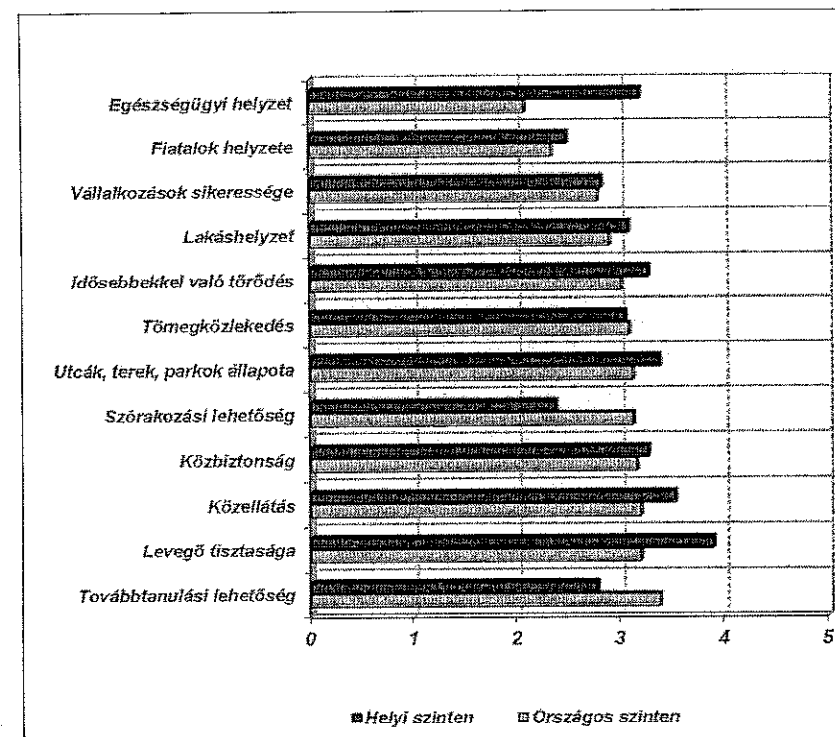
Megkértük a lakossági kérdőívet kitöltőket, hogy rangsorolják a környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági feladatukat fontosságuk szerint. Az értékelés alapján a lakosság az alábbi ábra szerinti válaszokat adta.

12. ábra: A társulás településeinek környezeti, társadalmi és gazdasági feladatainak rangsora

A következő kérdésben arra voltunk kíváncsiak, hogy melyek azok a tényezők, melyek leginkább problémát jelentenek, valamint amivel a legkevésbé elégedettek a társulás területén és a lakókörnyezetekben.

13. ábra: Elégedettség mérés

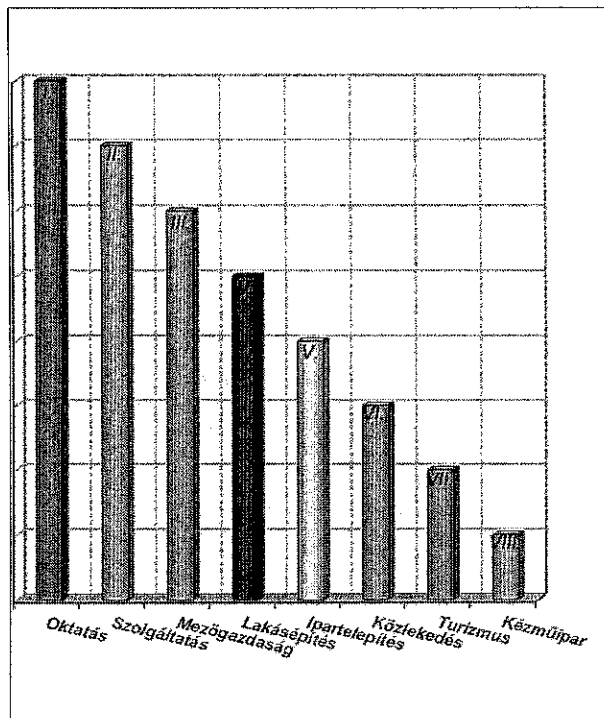

A kérdés kiértékelését követően az elkészített diagramban jól látható, hogy helyi és országos szinten egyaránt a lakosság elégedettsége nem éri el a négyes, jó szintet egyik kategóriában sem.

Helyi szinten a szórakozási lehetőségekkel a legelégedetlenebbek és a levegő tisztaságával a legelégedettebbek.

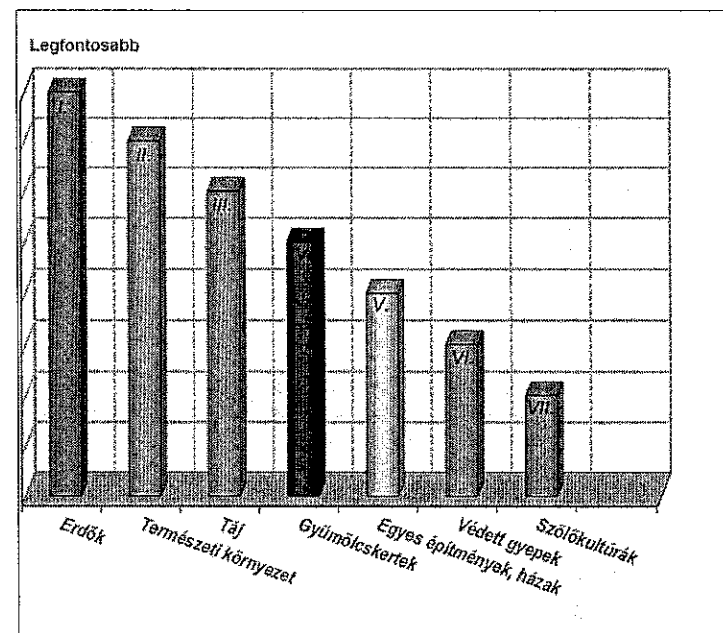
A lakosság véleménye alapján a leginkább fejleszteni kívánt területek prioritási sorrendje az alábbi ábrán látható.

14. ábra: A lakosság által leginkább fejleszteni kívánt területek

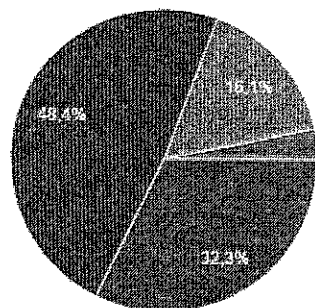
A lakosság körében végeztünk olyan felmérést is, melyben a természeti környezetben található elemeket vettük alapul, kíváncsiak voltunk, hogy a lakosság szerint mely elemek állapotának fenntartása, megőrzése, esetleg javítására, fejlesztésére lenne a legjobban szükség. Az eredményeket az alábbi ábra tartalmazza.

16. ábra: A lakosság által leginkább fejleszteni kívánt természeti környezeti elemek prioritásai

A helyi lakosság nagy része a fejlesztési feladatokban leginkább önkéntes munkával (48%) kívánna részt venni, ami pozitív hozzáállást jelent a lakosságának a fenntartható fejlődés elősegítése érdekében. 32 %-a a lakosságnak azt mondja, hogy képzettségüknek megfelelően tanácsadással, ismeretterjesztő tevékenységekkel venne részt a feladat megoldásában. Fizetett munkát 16 % említi, a pénzübeli hozzájárulás mértéke pedig rendkívül alacsony, 3%.

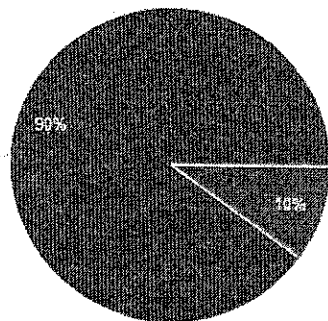
17. ábra: Hogyan tudnának a helyi lakosok, civil szervezetek ebben részt venni?

- tanácsadással, ismeretterjesztő tevékenységgel
- önkéntes munkával
- fizetett munkával
- pénzbeli hozzájárulással
- Egyéb

A kistérség településein a szociális ellátás alapvetően jónak mondható. A megkérdezettek 90 %-a szerint a szociális célra rendelkezésre álló pénzüsségeket a szociális intézményrendszer fejlesztésére kellene fordítani, nem pedig közvetlen segélyezésre.

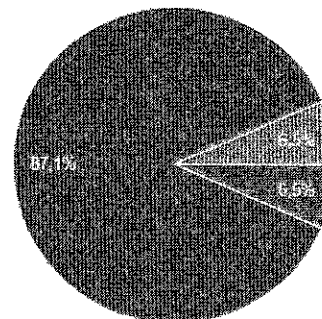
18. ábra: Mire kellene fordítani a szociális célra rendelkezésre álló pénzüsségeket

- inkább segélyezésre
- inkább a szociális intézmények fejlesztésére

A megkérdezettek magas aránya szerint a hatóságok feladatkörébe tartozik, hogy gondoskodjanak a bajba jutott rászorulókon, viszont nem jó helyzetben lévők adóit kellene emelni, hanem valamilyen más módon kell megoldaniuk ezt a problémát.

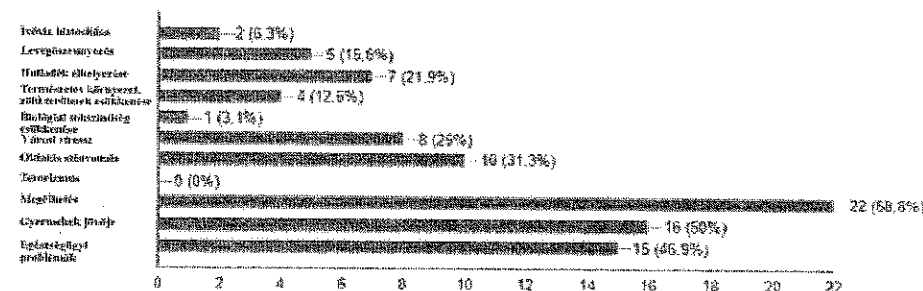
19. ábra: Lakosok véleménye a hatóságok feladatairól a segélyezéssel kapcsolatban

- emelnük kell a jól élők adóit, hogy gondoskodhassanak a bajba jutott rászorulókról
- más módon kell megoldaniuk ezt a problémát
- nem feladatuk a rászorulókról való gondoskodás, hanem mindenkinek magának kell gondoskodnia magáról, ha bajba kerül

A megkérdezettek többsége a társulás várható legsürgetőbb problémájának a megélhetés javítását, valamint a gyermekek jövőjének kérdését tartják az elkövetkező években. Ezt követi az egészségügyi helyzet, az oktatás színvonala, a városi stressz, hulladékgazdálkodási problémák, levegőszennyezettség problémái, legkevésbé az ivóvíz ellátással kapcsolatos problémáktól és a terrorizmus elterjedésétől tartanak a vizsgált területen.

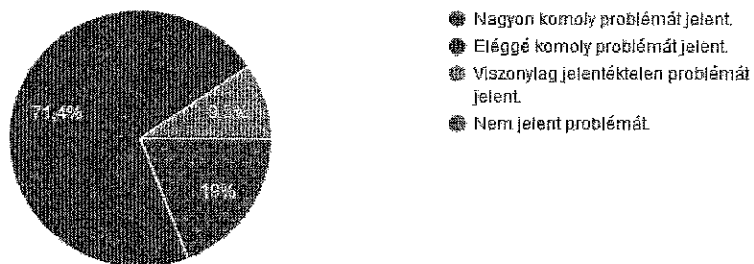
15. ábra: Véleménye szerint a belátható jövőben az alábbiak közül mely lesz a LAKÓHELYÉN élő emberek legnagyobb problémája

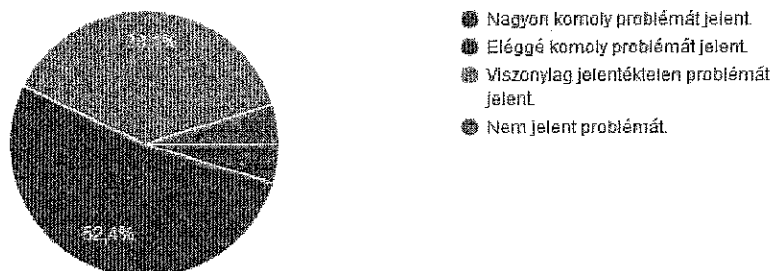
3.1.2. Oktatási-nevelési kérdőívek kiértékelése

A tanulók általi megítélés szerint a környezetszennyezés jelentősége hazánkban valamint a társulás területén hasonló megítélést kapott, bár az arányok különbözőek. A megkérdezett döntő többsége szerint a környezetszennyezés az "Eléggé komoly probléma" kategóriába esik, mind helyi mind országos szinten, azonban az országos szinten jóval nagyobb arányban. Nagyobb fokú eltérés a „Viszonylag jelentéktelen problémát jelent” kategóriáknál tapasztalható, mely szerint a térségben a környezetszennyezés problémája sokkal kisebb mértékű mint országos szinten. A hazánkban tapasztalható környezetszennyezést a megkérdezettek 90%-a komoly problémának tartja, míg a társulás területén ez 57%.

21. ábra: Környezetszennyezés jelentősége hazánkban

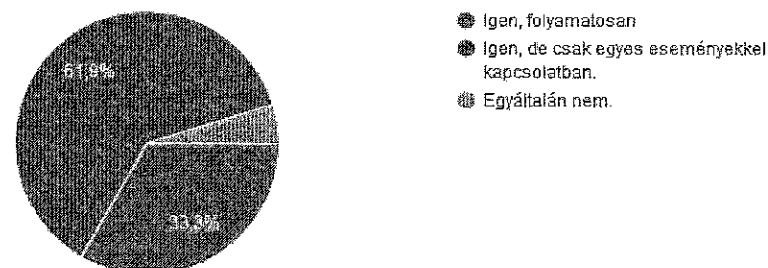
162. ábra: Környezetszennyezés jelentősége a társulás területén

A válaszok összessége arra enged következtetni, hogy a megkérdezettek szerint a

környezetszennyezés mind helyi, mind pedig országos szinten igenis jelentős problémát jelentenek, de lokálisan, közvetlen környezetükben valamivel kisebb mértékben tapasztalható.

3. ábra: Környezetvédelmi kérdések iránti érdeklődés

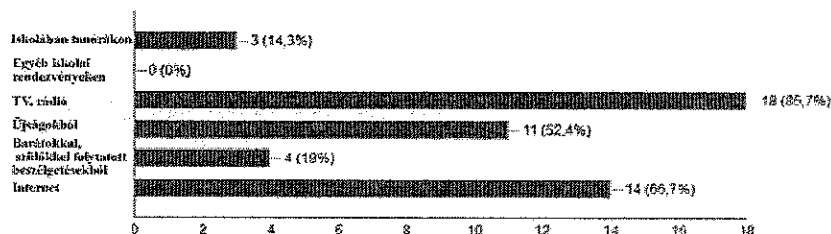
A válaszadók közel egy harmada folyamatosan érdeklődik a környezetvédelmi kérdések iránt, hiszen a válaszadók mindösszesen 33,3%-a jelölte meg ezen kategóriát, szemben a válaszadók 4,8%-ával akik ezen téma iránt érdektelenek. A megkérdezettek jelentős része (61,9%) csak egyes környezetvédelmi kérdések iránt fogékonyak, melyből arra következtethetünk, hogy csak a magasabb hírértékű globális vagy a közvetlen környezetüket érintő környezetvédelmi problémák, katasztrófák, fejlesztések keltik fel figyelmüket.

A tanulók által a legnagyobb számban felsorolt, mint ismert magyarországi környezetvédelmi problémák, a hulladékgazdálkodás témaköréből kerültek ki. Megemlítésre került a 2010-ben történt – globálisan is magas hírértékű – vörös iszap katasztrófa is.

24. ábra: Magyarország ismert környezeti problémái a megkérdezett tanulók szerint

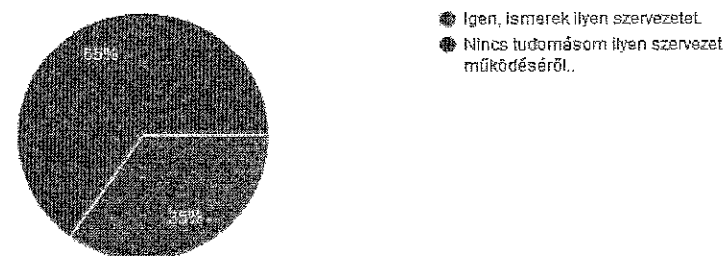
Környezetbarát módon készülnek a szezonre az állatkertek /Solár 7/
 Szennyvíztisztító kármentesítése
 GE talajszennyezés
 Illegális hulladék lerakás
 Elektromos autókra vonatkozó kedvezmények.
 vörös iszap katasztrófa, tengeri olajszennyezés,
 hulladékgyűjtés
 Szemétszállítás.
 Tengerszennyezés
 Illegális hulladék és veszélyes hulladék lerakás a település külső övezetében

25. ábra: Információ áramlás eszközei a térségben

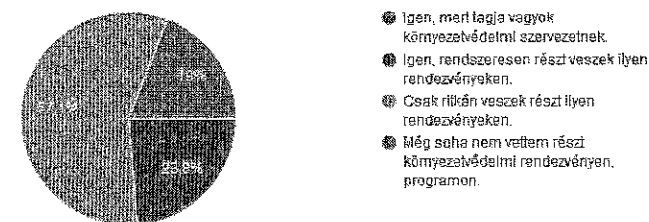
A válaszadók elsősorban a televízió, rádió keresztül tesznek szert a környezetvédelemmel kapcsolatos információkra, de jelentős az interneten történő tájékozódás is.

26. ábra: Környezetvédelmi rendezvényeken való részvétel

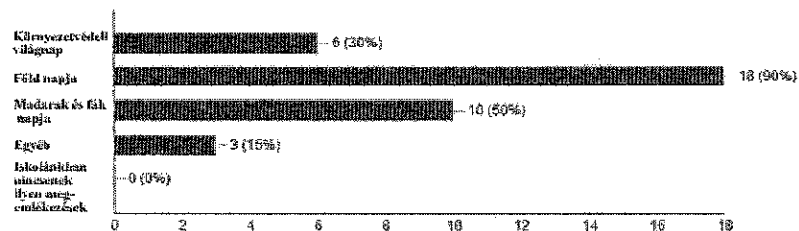
A válaszadók 65%-a van tudomása arról, hogy a közvetlen környezetükben működik valamilyen környezetvédelmi vagy természetvédelmi szervezet illetve egyesület, vagy szakkör. Bár ez az arány magasnak mondható, mégis javítani szükséges rajta. Az iskoláknak van a legtöbb eszköze arra, hogy a tanulókat megismertessék, esetleg bevonják környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenységekbe.

27. ábra Részvétel környezetvédelemmel, természetvédelemmel kapcsolatos programokon

A megkérdezettek közül egy személy sem tagja környezetvédelmi szervezetnek. Az aktív résztvevők aránya mindösszesen ~24%. 57% csak ritkán, 19% soha nem vett részt ilyen rendezvényeken.

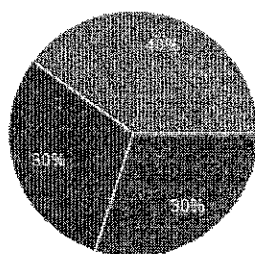
28. ábra: Megemlékezések a környezetvédelem jeles napjairól

A válaszadók 90%-a nevezte meg a Föld Napját. A Környezetvédelmi Világnapot 30%-uk, a Madarak és Fák Napja-t a válaszadók 50%-a jelölte meg. A kérdőíven szereplő egyéb kategóriát 15%-uk jelölte.

A környezetvédelmi ismeretek megszerzésével kapcsolatban a tanulók választ a következő diagram szemlélteti. A tanulók 30%-a szerint az iskolai tananyagon keresztül, 30% szerint tanórán kívül kell olyan lehetőségeket keresni, melyekkel ez irányú tudásukat bővíthetik. 40 százaléuk szerint a jelenlegi lehetőségeik elegendőek.

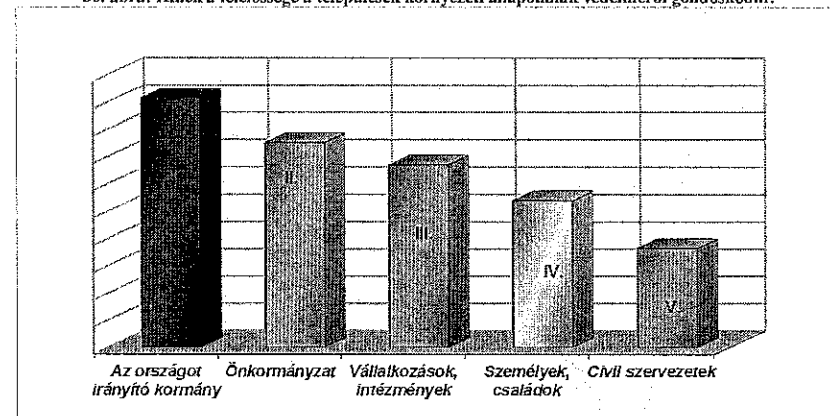
29. ábra: Hajlandóság a környezetvédelmi ismeretek megszerzésére a tanulók körében

- Igen, főleg az iskolai tananyagban keresztül.
- Igen, elsősorban a tanórán kívüli foglalkozások (szakkör, klub, alkalmi rendezvények, stb.) keretében.
- Elégnek tartom a jelenlegi lehetőségeket.

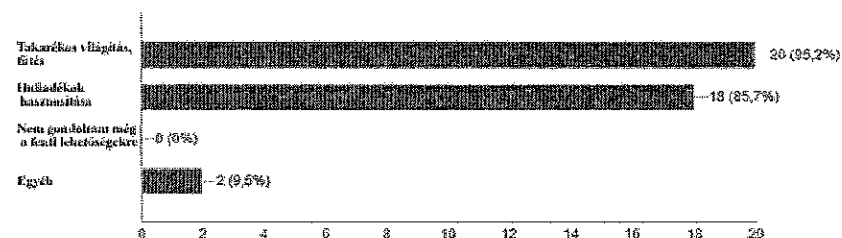
Arra a kérdésre, hogy a települési környezet állapota és védelme kinek az elsődleges felelőssége, az adatok értékelése során az alábbi sorrend alakult ki.

30. ábra: Kinek a felelőssége a települések környezeti állapotának védelméről gondoskodni?

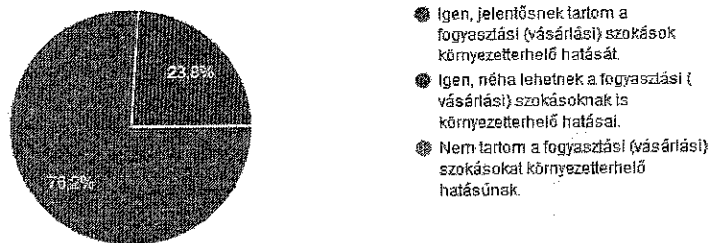
A mindennapi viselkedésünk, szokásaink hozzájárulhatnak a környezeti problémák fokozódásához, de csökkentéséhez is. A diákok véleménye szerint az otthon és az iskolában is alkalmazható „környezetvédő” megoldások közül fontosságuk szerint a takarékos világítás és fűtésrendszer alkalmazásával (95,2%), hulladékok hasznosításával (85,7%) is nagyban hozzá lehet járulni a környezeti problémák enyhítéséhez. Az egyéb módszerek 9,5 %-ban kerültek értékelésre. Nem volt egy olyan tanuló sem, akit az ilyen lehetőségek ne foglalkoztatnának.

31. ábra: Környezeti problémák csökkentésének otthoni, iskolai lehetőségei

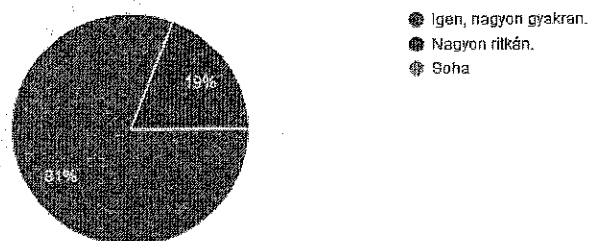

A válaszadók 100% egyetértett abban, hogy a fogyasztási szokások hatással vannak a környezet állapotára. 76,2%-uk jelentősnek tartja ezt a hatást, 23,8%-uk szerint a korreláció enyhébb.

32. ábra: A fogyasztási szokásoknak vannak-e hatásai a környezet terhelésére?

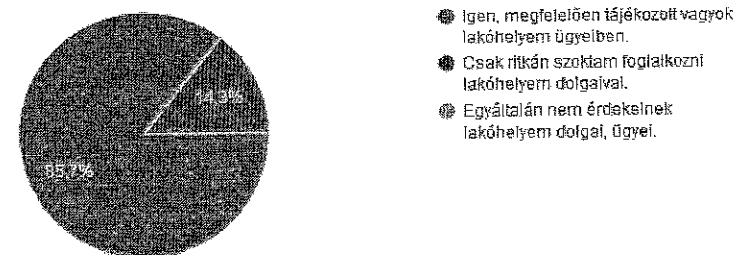

33. ábra: Tudatos vásárlási szokások

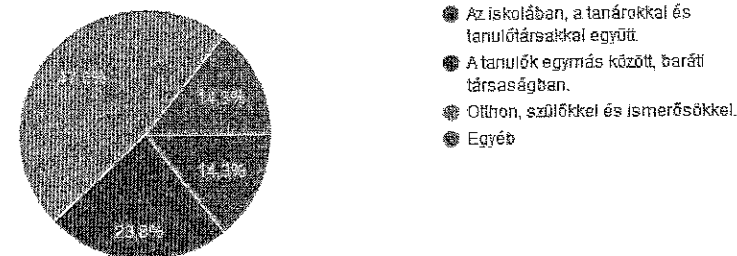
A megkérdezettek 100%-ánál beszélhetünk tudatos vásárlói szokás meglétéről, ugyanis nem hagyják figyelmen kívül a megvásárolt vagy használt termékek környezetre gyakorolt hatását. Csak 19% nyilatkozta azt, hogy ritkán figyelmen kívül hagyja a környezetvédelmi szempontokat vásárláskor.

34. ábra: Lakóhelyek tájékozottsága

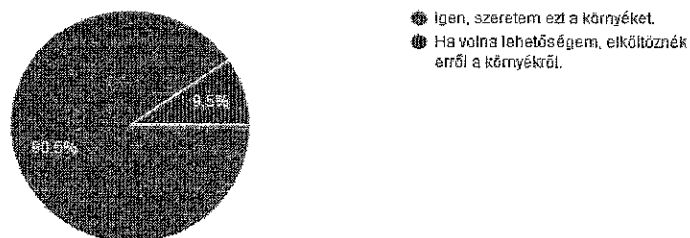
A válaszadók 14,3%-a passzív hozzáállást tanúsít a helyi ügyekkel, kérdésekkel kapcsolatban. A megkérdezettek közül senki nem mutatott teljes érdektelenséget ezen ügyek iránt, míg 85,7%-uk tartja magát megfelelően tájékozottnak, illetve érdekeltnek a térség és saját településük aktuális ügyeit illetően.

35. ábra: Lakóhelyek ügyei

A térség és az egyes érintett települések valamint a szűkebb lakókörzet aktuális ügyeit, problémáit a válaszadók (47,6%) a legnagyobb gyakorisággal otthon szülőikkel és ismerősökkel beszéli meg. Ezt követi a tanulótársak egymás közötti és a baráti társaságban történő (23,8%) megvitatása az iskolákban. Majd a tanárokkal és a tanulótársakkal (14,3%) történő, továbbá. A válaszadók (14,3%-a) jelölte meg az egyéb formában kategóriát.

36. ábra: Lakóhelyen lakás

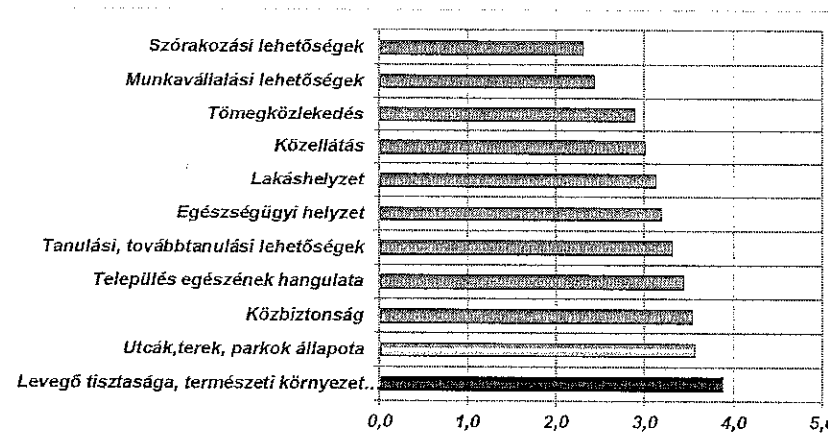
A megkérdezettek 90,5%-a szívesen él a társulás területén, 9,5%-a viszont elköltözne, amennyiben módjában állna, vagy lehetősége lenne rá.

A válaszadók véleménye szerint a társulás területén a legnagyobb problémát a szórakozási lehetőségek hiánya és a munkavállalási lehetőségek hiánya jelenti. A megkérdezettek válaszainak összesítése során ezen kategóriák az "elégséges" osztályzatot kapták.

A „közepes” kategóriába kerültek – a kérdésekre adott válaszok eredménye szerint – a tömegközlekedés, közellátás, lakáshelyzet, egészségügyi helyzet, tanulási továbbtanulási lehetőségek, a település egészének hangulata, valamint a közbiztonság helyzete.

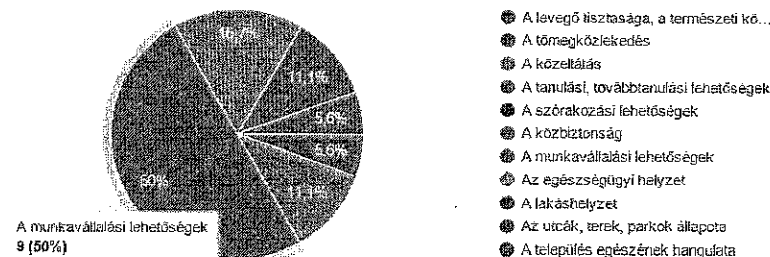
Az utcák, terek állapotával és a levegő tisztaságával, a természeti környezet állapotával a legelégedettebbek a válaszadók, ám az értékelés során ezen tényezők is csak alulról közelítik a „jó” osztályzatot.

37. ábra: Elégedettség mérés

A legsürgősebb problémának a munkavállalási lehetőségek hiányát, majd az egészségügyi helyzetét jelölték meg a válaszadók, ezeket követik a közbiztonság és utcák, terek, parkok állapota.

38. ábra: A térség települési problémái

Jelen program és terv azért készült, hogy a fenntartható fejlődés szemléletét kialakítsa a térség lakosságának és intézményeinek körében, valamint a benne megfogalmazott programokat, célkitűzéseket, stratégiát, jövőképet ne csak tervezés szintjén álmodják meg, hanem azok megvalósítását is elérjék.

3.2.SWOT analízis

A célkitűzések megalapozásához a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társulás területének környezeti, társadalmi és gazdasági állapotának értékelése alapján szükséges meghatározni a főbb fejlődési, fejlesztési irányokat. Ennek egy jól bevált módszere az ún. SWOT analízis, amely a belső és külső tényezők alapján vizsgálja az adott állapotot és meghatározza a kitérés irányokat.

Az egyes betűk jelentése:

S - erősségek (*strengths*)

W - gyengeségek (*weaknesses*)

O - lehetőségek (*opportunities*)

T - fenyegetések (*threats*)

Az erősségek és a gyengeségek a belső állapotot jellemzik, míg a lehetőségek és a veszélyek a külső körülményeket.

	ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Társadalmi pillér	- Térségi jelentőségű hagyományok, színvonalas kulturális rendezvények - Kiaknázható idegenforgalmi vonzerők (termálvíz, kulturális hagyományok, természeti környezet) - Alapfokú intézményekkel való jó ellátottság - értékes történelmi múlt, építészeti értékek, - az infrastrukturális ellátottság -víz, gáz, villamos energiaellátás- megfelelő, - a védett és műemlék jellegű épületek száma magas, - civil szervezetek aktivitása - lokálpatriotizmus - együttműködési készség a lakosság részéről - évenként tartott közösségi rendezvények	- Öregedő lakosság - Eltartottak száma magas - Alacsony komfortfokozatú lakások magas aránya - szociálisan érzékeny terület - csökkenő gyermekvállalási hajlandóság - segélyezésre szorulóknak növekvő száma - szórakozási és kulturális kikapcsolódási lehetőségek nem megfelelő száma. - rossz közbiztonság - kevés a biztonságos játszótér és kerékpárút a gyerekek számára
Környezeti pillér	- Közművek kiépítettsége - Jelentős a zöld felületek aránya - Ipari tevékenységgel nem terhelt terület - környezeti elemek kielégítő állapota, - termelő és szolgáltató szektor környezetterhelése alacsony, - a védett természeti területek biológiai sokfélesége jelentős, - a táji és geomorfológiai adottságok kedvezőek, - a talajok szennyezettsége csekély, - a helyi környezetvédelmi jogszabályalkotás a környezetvédelem	- illegális hulladéklerakó helyek száma és kiterjedése jelentős, - A belterületi zöldfelületek rossz állapotúak, funkciótlannak - Átmenő forgalommal terhelt - Központi tér hiánya - Épületállomány elöregedése - Közlekedési és parkolási problémák - Iskolai és kollégiumi épületek leromlott állapotúak - Nincsenek közösségi terek - a közlekedésből és átmenő forgalomból származó zajterhelés értéke magas,

	- valamennyi területét átfogja - kommunális és szelektív hulladékszállítás - termálvíz	- csapadékvíz-elvezető árkok állapota csak részben megfelelő, a nagy intenzitású csapadékesemények terheléscsökkentése nem elégséges, - az infiltráció egyes területeken magas, így különösen nagy esőzésekkor jelentős mennyiségű csapadékvíz kerül a szennyvízcsatornába, - a belterületi zöldterületi fejlesztésekhez szükséges területek hiánya, a hagyományos rekreációs területek feltáratlansága. - a műemléki épületek a legtöbb esetben felújításra szorulnak, - belvárosi zöldfelületek aránya csekély.
Gazdasági pillér	- Differenciált, a diverzifikált mezőgazdaság számára kedvező természeti adottságok - Hagyományokkal rendelkező élelmiszeripar, különleges specialitások - Magas színvonalú mezőgazdasági kultúra, hagyományosan versenyképes élelmiszeripari termelési struktúra - Jelentős mezőgazdasági alapanyag-termelés jelentős állattenyésztés - Országos jelentőségű termelés-integráló szakmai központok - Jelentős számú, olcsómunkaerő - Nyitottság új technológiák befogadására - Új termelési struktúrákhoz való kapcsolódás igénye - A térség kedvezményezettsége a hazai és a európai fejlesztési programokban - Jó humán erőforrási adottságok	- Többnyire elkülönülten működő civil szervezetek - Gyenge tökevonzó képesség - Bicikli út és tömegközlekedés hiánya - részben kihasználatlan ipari és turisztikai lehetőségek, - meglévő szálláshelyek csekély száma,

	LEHETŐSÉGEK	FENYEGETÉSEK
Társadalmi pillér	- új társadalmi szereplők megjelenése, új civil szervezetek alakulása, lakossági összefogás - fiatalok szórakozási lehetőségeinek bővítése, - kulturális élet fellendülése, - jól kihasznált közösségi terek kialakítása, - a lakosság környezettudatosságának növelése, - szakképzés, - fiatalok képzése a helyi, társégi igényeknek megfelelően, - magasabb fokú környezeti nevelés az óvodákban és az iskolákban - figyelemfelhívó rendezvények - vonzó lakókörnyezet kiépítése - esélyegyenlőség megteremtése - életszínvonal növelése - Középfokú- és szakoktatás fejlesztése - gazdaságélénkítés kiskereskedelmi egységek, szolgáltatók betelepítésével - egészségturisztikai potenciál kiaknázása	- elvándorlási ráta növekedése, - népességfogyás, - az öregedési index növekedése, - társadalmi elidegenedés, - globalizáció hatása, identitástudat csökkenése, - hagyományörzés háttérbe szorulása, - életszínvonal romlása - gyenge lakossági aktivitás
Környezeti pillér	- közösségszervező terek, események létrehozása - kistérségi, természetvédelmi, fejlesztési együttműködés kialakításának megszervezése - csatornázás-fejlesztési beruházások - külső források (EU, hazai) bevonása a környezet és természetvédelmi fejlesztésekbe, - helyi jelentőségű védett területek arányának növelése, - természeti és táji adottságok turisztikai szempontú érvényesítése, - védett természeti területek fejlesztése (Natura 2000) - környezetbarát közlekedés-fejlesztés (pl. kerékpárutak, hatékonyabb tömegközlekedés), - megújuló energiaforrások alkalmazása helyi szinten (szélenergia, napenergia, biogáz-üzem stb.), - külterületeken erdősítés, gyepesítés az eredeti természeti állapot visszaállítása - gyerekbárát környezet kialakítása	- környezetterhelő tevékenységek betelepülése, - környezeti káresemények kockázata, - a közlekedés okozta környezetszennyezés megnövekedése, - a Városi terjeszkedés kedvezőtlen tájképi hatása, - szelektív gyűjtőszigetekkel kapcsolatos lakossági ellenállás, - erőforráskészletek csökkenése, - talajszennyezettség növekedése, talajok fizikai és kémiai romlása, - mezőgazdasági túlhasznosításból adódóan talajok kimerülése - felszín alatti vizek szennyezettségének növekedése - légszennyezettség növekedése (mezőgazdasági időnyben porszennyezés) - levegő allergén pollenmennyiségének növekedése - környezetterhelés növekedése, - természeti értékek pusztulása.
Gazdasági pillér	- külső források (EU, hazai) bevonása a gazdasági fejlesztésekbe, - sport-, lovas-, horgász-, vadász-, öko turizmus fejlesztése,	- fiatalok elköltözése, - munkanélküliség növekedése, - a gazdasági válság hatása sokáig érezhető,

- új munkahelyek megteremtése, - háztáji termékek piaci pozíciójának erősödése - kerékpáros turizmus népszerűsítése - szakképzett munkaerő rendelkezésre állása, - vonzó üzleti környezet kiépítése - munkaerő- szakképző központ kialakítása - gyógyturizmus fellendülése - esélyegyenlőség megteremtése - versenyképesség növelése - életszínvonal növelése - testvérvárosi kapcsolatok fejlesztése - turisztikai lehetőségek hatékonyabb kihasználása - gazdaságélénkítés kis és nagykereskedelmi egységek betelepítésével - versenyképesség növelése betelepülő támogatásával - mezőgazdaságra épülő feldolgozóipar betelepülése - alternatív energiára épülő ipar fejlesztése	- hosszú távú finanszírozási problémák, - területi különbségek fokozódása, - vállalkozási önerő hiánya. - fejlesztési területek alacsony volta - közütak állapotának további romlása
---	--

4.STRATÉGIA

4.1.Célállapot

Cél a **fenntartható fejlődés elősegítése**, melynek következményeként megvalósul az erőforrások gazdaságos felhasználása. Fellendül a Társulás területének gazdasága, fejlődik társadalma, új munkahelyek jönnek létre, bővülnek a jövedelemszerzési lehetőségek és a lakók több figyelmet fordítanak a környezetvédelemre és a megújuló energiaforrások használatára.

A Társulás vezetősége a lakossággal együttműködve pedig mindent megtesz azért, hogy a fenntarthatóság szolgáltatáiban álló döntések szülessenek és a környezeti erőforrásokkal kíméletesen gazdálkodó fejlesztések valósuljanak meg.

A jövőkép eléréséhez azonban hosszú távú (9–20 év) célkitűzések, középtávú (4–8 év) tematikus célok, ill. rövidtávú (1–3 év) részcélok megvalósulására van szükség.

4.2.Prioritások

A fenntartható fejlődéshez, mint központi célhoz szükséges a fenntarthatósági pillérek megerősítése. A megerősítések fontossági sorrendbe helyezése prioritásuk szerint kell történjen. Az elsődrendű szolgáltatási igények és problémák, kérdések felfedése a közösségi kérdőíveken keresztül.

Társadalmi prioritások: helyi egyetértés megteremtése a tagtelepülések alapértékeiről, az egészséges életkörülményekről, a jelenlegi és jövő generációi számára szükséges feltételek biztosításával.

- társadalmi szemléletformálás a Fenntarthatóság jegyében,
- intézményi működés hatékonyságának növelése
- egészségügyi helyzet fejlesztése,
- szociális helyzet fejlesztése,
- oktatás, képzés fejlesztése
- közbiztonság fejlesztése,
- kulturális élet gazdagítása,
- esélyegyenlőségi jogok biztosítása,
- közösségi közlekedés fellendítése
- gyermekek és fiatalok társadalmi beilleszkedésének segítése.

Gazdasági prioritások: jelentős mértékben támaszkodik az emberi munkaerőre, a megújuló energiaforrásokra, erőforrásokra és a nemzetgazdaság egésze szempontjából optimális gazdasági formációkra.

- Nemzetközi együttműködés
- az Önkormányzat és az önkormányzati intézmények hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése,
- ipar fejlesztése,
- mezőgazdaság fejlesztése,

- gazdasági szektor (kereskedelem, szolgáltatás) fejlesztése,
- vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése.

Környezeti prioritások: a káros anyagoktól való védelemmel és a természeti erőforrások hatékony hasznosításával garantáljuk a lakosság hosszú távú jólétét, valamint a növény és állatvilág életkörülményinek és sokszínűségének fennmaradását.

- Környezet ismeret, környezettudatosság
- Települési és épített környezet védelme
- a lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásoktól (levegő, zaj)
- infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése,
- energiaszolgáltatás hatékony és megújuló lehetőségeinek kihasználása,
- zöldterületek védelme, fenntartása – növény és állatvilág fenntartása
- hulladékgazdálkodás.

4.3.Várható hatások

A Local Agenda 21 terv készítése során a Fenntartható Fejlődés eléréséhez kitűzött fő és részcélok, valamint az ezek megvalósításához szükséges programoknak lehetnek közvetett és közvetlen hatásai az egyes fenntarthatósági pilléreket tekintve. A várható hatásokat a 3 fő pillérre vonatkozóan az alábbiakban soroljuk fel:

Társadalmi hatások:

- környezettudatos nevelés az oktatásban,
- közoktatás helyzete javul, korszerűsödik,
- a lakosság környezettudatossága nő,
- esélyegyenlőség javulása,
- egészségügyi ellátás javul,
- elvándorlás mértékének csökkenése,
- a lakosság korösszetétele javul,
- a lakosság gyermekvállalási kedve nő,
- a fiatal munkaerő helyben maradása,
- munkanélküliség csökken,
- kulturális értékek, hagyományok, sport, művelődés megőrzése,
- vendéglátás, idegenforgalom, turizmus javul,
- látogatók számának növekedése,
- szociális ellátás javul,
- közbiztonság javul,
- javuló életminőség.

Gazdasági hatások:

- infrastruktúra javul,
- közösségi közlekedés javul,
- megközelíthetőség javul,
- vállalkozások száma nő,

- beruházások száma nő,
- turizmus, idegenforgalom fellendülése,
- megújuló- és energiatakarékos energiaforrásokra való áttérések,
- foglalkoztatás, munkaerőpiac helyzete javul.

Környezeti hatások:

- a környezet minősége, állapota javul,
- a levegő minősége nem romlik,
- a talaj minősége javul,
- a felszín és felszín alatti vizek minősége javul, szennyezettsége csökken,
- a zaj és rezgés okozta környezetterhelés csökken,
- hulladékgazdálkodás helyzete javul,
- a zöldfelületi rendszerek állapota, minősége javul,
- biológiai aktivitásérték növekszik,
- védett területek és helyi értékek fennmaradnak,
- új védelem alá helyezendő területek, értékek kijelölése,
- természetes élőhelyek fennmaradnak.

5. MEGVALÓSÍTÁS

Jelen fejezetben a fenntarthatósági pillérekre vonatkozó prioritások megvalósításához szükséges részprogramok, projektek kerülnek felsorolásra, részletesen tárgyalva a várható eredményeket és a megvalósítás körülményeit, feltételeit (cél, célcsoport, ütemezés, partnerek, beruházási költség, megvalósítási keretek). Az egyes intézkedések kijelölésénél forrásként szolgáltak a Társulás, a tag települések és a Hajdú-Bihar megye pályázati anyagai; a folyamatban lévő, vagy beadásra tervezett pályázatokon kívül a tervi hierarchiában felsőbb szinten lévő tervek, programok, koncepciók, stratégiák által megjelölt fejlesztési irányokat vettük figyelembe.

A megjelölt fejlesztési programok ajánlások, melyek a fenntarthatósági szempontok érvényesülését célozzák, irányt mutatnak a további feladatok kitűzéséhez.

5.1. Társadalmi pillér

A Fenntartható Fejlődés társadalmi pillére a jelenlegi és a jövő generációinak szükséges társadalmi feltételek biztosítása az egészséges, biztonságot nyújtó életér kialakításához.

5.1.1. Társadalmi szemléletformálás

Az intézkedés célja: a jelen és a jövő generációk számára a fenntarthatósági szempontok megismertetése.

PROJEKTEK:

Projekt neve	Szemléletformáló közösségi fórumok szervezése a helyi média bevonásával
Projekt célja	Rendszeres, a környezettudatos társadalmi magatartást (komposztálás, szelektív gyűjtés, tudatos vásárlás, hatékony energiagazdálkodás) és a helyi értékek (közösségi, kulturális, épített és természeti értékek) megőrzését elősegítő társadalmi fórumok szervezése, melyről a helyi média is rendszeresen és kiemelten tudósít.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	• helyi értékek • védett értékek • a települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	az első Local Agenda 21 fórum
Partnerek	• Önkormányzatok • meghívott előadók
Beruházási költség	800.000 Ft/év
Megvalósítási keret	• pályázati forrás • saját forrás

5.1.2. Intézményi működés hatékonyságának növelése

Az intézkedés célja: a településeken működő intézmények, közintézmények, szervezetek vizsgálata, fejlesztése, elősegítve ezzel a hatékony munkavégzést és a lakossággal való kapcsolat fejlesztését, könnyebb és gyorsabb ügyintézés.

PROJEKTEK:

<i>Projekt neve</i>	Eszközbeszerezés a hatékonyabb intézményi működés érdekében
<i>Projekt célja</i>	Eszközbeszerezés a zöld beszerzés szempontjainak figyelembe vételével.
<i>Célcsoport</i>	Önkormányzati alkalmazottak
<i>Érintett terület</i>	Érintett önkormányzatok
<i>Javasolt ütemezés</i>	rövid- és középtáv
<i>Partnerek</i>	Önkormányzatok
<i>Beruházási költség</i>	projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	- pályázati forrás - saját forrás

<i>Projekt neve</i>	A civil társadalom és a helyi közigazgatás szereplői közötti együttműködés fejlesztése
<i>Projekt célja</i>	A hatékonyabb közösségi részvétel elősegítése, párbeszéd-programok, fórumok (akár interneten keresztül) révén a lakosság és a hivatalok, hatóságok közötti együttműködés hatékonyságának növelése.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan
<i>Partnerek</i>	- Önkormányzatok - Civil szervezetek
<i>Beruházási költség</i>	projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	- pályázati forrás - saját forrás

5.1.3. Egészségügyi helyzet fejlesztése

Az intézkedés célja: Egészséges és kulturált környezet, illetve életkörülmények biztosítása, életminőség javítása. Prioritása az önkormányzatok alapvető feladatai közé tartozik az egészségügyi és szociális ellátás biztosítása.

PROJEKTEK:

<i>Projekt neve</i>	Az optimális környezet—egészségügyi helyzet biztosítása
<i>Projekt célja</i>	Egészséges és kulturált környezet biztosítása, a környezet-egészségügyi helyzet folyamatos figyelemmel kísérése és értékelése, szükség esetén az illetékes hatóságok bevonása és a megfelelő intézkedések megtétele. Települési egészségterv készítése, kidolgozása.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	Érintett önkormányzatok közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan
<i>Beruházási költség</i>	projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	- pályázati forrás - saját forrás

<i>Projekt neve</i>	Prevenció és rehabilitáció megvalósítása az egészségügyben
<i>Projekt célja</i>	Primer prevenció megvalósítása, melyen keresztül szűrésekkel, az életmód és az egészségügyi szemlélet formálásával, tanácsadással a betegségek bekövetkezésének gyakorisága csökkenthető - ez pedig jóval olcsóbb, mint az adott betegség ellátása. Szekunder prevenció során - ha már kialakult valamilyen betegség - arra kell törekedni, hogy ne alakuljon ki további szövődmény, ill. irreverzibilis folyamat - megfelelő orvosi ellátás biztosítása. Ha mégis kialakul károsodás, akkor a tercier prevenció keretén belül törekedni kell arra, hogy mindez ne okozzon zavart a társadalmi életben történő részvételkor, ill. ne alakuljon ki rokkantság. Amennyiben a rokkantság nem elkerülhető, fontos, hogy a beteg a maradék képességeinek maximális felhasználásával képes legyen minimálisan az önellátásra, és ha lehetséges, az újbóli társadalmi beilleszkedésre - ez a rehabilitáció megvalósításának esete, amikor szakképzett szociális munkások, ápolók alkalmazását kell biztosítani.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan – feltételek megteremtése rövidtávon
<i>Partnerek</i>	- Önkormányzatok - Körzeti orvosok - Egészségügyi ellátással foglalkozó vállalkozások
<i>Beruházási költség</i>	projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	- pályázati források - saját forrás

<i>Projekt neve</i>	Rendelők, eszközök, épületek felújításának biztosítása
<i>Projekt célja</i>	Az egészségügyi alapellátáshoz szükséges feltételek biztosítása (az orvosi rendelők akadálymentesítése, rendelők korszerűsítése, gépkocsipark fejlesztése).
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Középtáv – 2015.
<i>Beruházási költség</i>	projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	- pályázati források - saját forrás

5.1.4.Szociális helyzet fejlesztése

Az intézkedés célja: korszerű infrastrukturális keretek között működő, a lakosság igényeit kielégítő szociális ellátás biztosítása

PROJEKTEK:

<i>Projekt neve</i>	Szociális szolgáltatások fejlesztése
<i>Projekt célja</i>	A szociális szolgáltatások körének szélesítése, a természetbeni szolgáltatások színvonalának javítása, a házi gondozás minőségének javítása, az ellátás elhelyezésére szolgáló épület felújítása. Hosszútávon önkormányzat által üzemeltetett bentlakásos intézmény kialakítása.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan – Önkormányzat hosszútávon
<i>Partnerek</i>	- Önkormányzatok - Alapítványok - Jelenleg is működő szociális intézmények
<i>Beruházási költség</i>	projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	- pályázati forrás - saját forrás - magántőke

5.1.5.Oktatás, képzés fejlesztése

Az intézkedés célja: a térségben található oktatási intézményekben fellelhető képzés, oktatás fejlesztése, továbbképzések, tanfolyamok indítása a versenyképes munkaerő biztosítása érdekében. Prioritás a lakosság környezettudatosságának növelése.

PROJEKTEK:

<i>Projekt neve</i>	Természettudományos oktatás
<i>Projekt célja</i>	Célja az érintett oktatási intézményekben a korszerű és magas szintű természettudományos szemléltetés hálózatos rendszerének kialakítása, költséghatékony módon.
<i>Célcsoport</i>	- Iskolások - Oktatók - Tanárok
<i>Érintett terület</i>	- A térség oktatási intézményei - Önkormányzatok
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függ
<i>Megvalósítás helye</i>	Oktatási intézmények
<i>Megvalósítási keret</i>	Pályázati forrás

<i>Projekt neve</i>	Szakképzések körének fejlesztése az oktatásban
<i>Projekt célja</i>	A projekt célja a fenntarthatóság terén olyan szakemberek képzése, akik az érintett területen fejleszteni kívánt ipar és vállalkozások számára elérhető munkaerőként jöhetnek számításba, ezzel segítve a lakosság térségen belüli munkához való jutásának biztosítását.
<i>Célcsoport</i>	- Iskolások - Oktatók - Tanárok
<i>Érintett terület</i>	oktatási intézmények
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan
<i>Beruházási költség</i>	-
<i>Megvalósítási keret</i>	-

<i>Projekt neve</i>	„ÖKO iskola” programban való részvétel
<i>Projekt célja</i>	Az Ökoiskola cím azon iskolák munkájának legmagasabb szintű állami elismerése, melyek iskolafejlesztési, pedagógiai munkája kiemelkedően magas színvonalon képviseli a környezeti nevelés, a fenntarthatóság pedagógiai értékeit.

	Az Ókoiskola cím adományozása kapcsolódik az ENSZ "A fenntarthatóságra oktatás" 2005 - 2014 . évtizedének programjához. Az Ókoiskola egyfajta szempontrendszer, mely irányt mutat: Egy Ókoiskolában nemcsak a tanításban érvényesülnek a környezeti nevelés, a fenntarthatóság pedagógiájának elvei, hanem az iskolai élet minden területén. Az oktatásban szerepet kap a környezeti nevelés, a diákok ötleteikkel, munkájukkal segítik az iskola környezettudatos működését. Iskolánk működtetése környezetkímélő, a szülőkkel és a helyi közösséggel együttműködve a helyi környezeti problémák megoldásában.
Célcsoport	- Iskolások - Oktatók - Tanárok
Érintett terület	Érintett településeken található iskolák
Javasolt ütemezés	Rövid- és középtáv
Partnerek	- Önkormányzatok - Iskolák
Beruházási költség	projekt méretétől függ
Megvalósítás helye	Általános és középfokú oktatási intézmények a térségben
Megvalósítási keret	Pályázati forrás, saját forrás

Projekt neve	Egészségnap/hét és környezetvédelmi nap/hét
Projekt célja	Az egészségnap olyan projekt, amelyben helyet kaptak a testi és lelki egészséggel kapcsolatos tevékenységek, a fizikai állapotfelméréstől a különböző sporttevékenységeken, az egészséggel kapcsolatos tesztfeladatok megoldásán, az önértékelésen át az önismereti játékokig. A nap programja kiterjedt a családvédelem, az élelem- és kémiai biztonság, a szájhigiénia, a fogápolás, a testhigiénia, a környezetegészség és az egészséges táplálkozás problémáira. Környezetvédelmi nap szervezéssel a diákok környezettudatos életre nevelésének programja, veszélyes hulladékgyűjtési akciókkal (pl. elem, használaton kívüli mobiltelefon, papírgyűjtés...)
Célcsoport	- Iskolások - Oktatók - Tanárok
Érintett terület	Érintett települések iskolái
Javasolt ütemezés	Rövid- és középtáv
Partnerek	- Önkormányzatok - Iskolák
Beruházási költség	projekt méretétől függ
Megvalósítás helye	Általános és középfokú oktatási intézmények

Megvalósítási keret	Pályázati forrás, saját forrás
---------------------	--------------------------------

5.1.6.Közbiztonság fejlesztése

Az intézkedés célja: a települések közbiztonságának javítása

PROJEKTEK:

Projekt neve	„Településőr” program
Projekt célja	A közrend és a közbiztonság erősítése érdekében településőrök foglalkoztatása.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Hosszútáv
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	önkéntesek, alkalmazott településőrök
Megvalósítási keret	Önkormányzati és pályázati forrás

5.1.7.Kulturális élet fellendítése

Az intézkedés célja: a térség különböző érdeklődésű társadalmi csoportjai számára szervezett programokkal a kapcsolódási igények kielégítése

PROJEKTEK:

Projekt neve	Hagyományőrző rendezvények, fesztiválok szervezése, támogatása
Projekt célja	Érintett települések hagyományainak megismertetése, helytörténeti anyagok gyűjtése, dokumentálása és kiállítása. Idegenforgalmi tevékenységek erősítése a népi hagyományok megőrzésével, újjáélesztésével. A térségre jellemző a pásztortalálkozók, lovas-és aratónapok, néptánc-találkozók, hagyományőrző kirakodóvasárok, nyári esti szabad színházi darabok megszervezésének sok évtizedre visszanyúló hagyománya.
Célcsoport	- Lakosság - Turisták - Testvérvárosok - Könyvtárhasználók
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Beruházási költség	Projektmérettől függően

Megvalósítási keret	- pályázati források - saját forrás
---------------------	--

Projekt neve	Rendszeres szabadtéri nyári programok
Projekt célja	Hagyományteremtő céllal nyári szórakoztató, szabadtéri programok szervezése.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	- Közparkok - Iskolák - Közüntézmények udvarai
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv – éves rendszerességgel
Partnerek	- Önkormányzatok kulturális és művelődési intézményei - Civil szervezetek - Felajánlók
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Önkormányzati és intézményi önerő - Nemzeti Kulturális Alap - Egyéb kulturális pályázati források - Vállalkozói támogatások - Felajánlások

Projekt neve	Sportrendezvények
Projekt célja	Sporttevékenységek, mozgásos tevékenységek megszervezése, közösségformálás, egészséges életmódra nevelés.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	- Sportpálya - Sportcsarnok - Közparkok - Iskolaudvar - Tornaterem
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	- Önkormányzatok - Iskolák - Sportot támogató civil szervezetek - Sport Egyesületek
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Civil szervezetek önerője - Önkormányzati önerő - Pályázati források - Tagdíjak - Felajánlások

Projekt neve	Hűségprogramok
Projekt célja	Helyi és vidéki zenekarok felléptetése, karaoke-party-k, szabadtéri

	filmvetítés, táncházak, vetélkedők szervezése, ünnepkörökhöz kötődő rendezvények (farsang, húsvétvárás, karácsonyvárás), fiatalok által készített alkotásokat bemutató kiállítások szervezése. Tehetséggondozás a 14 éven aluli korcsoportokban (versenyek, vetélkedők), ünnepekhez, ünnepkörökhöz, népi hagyományokhoz fűződő rendezvények szervezése.
Célcsoport	- Lakosság fiataljai - Óvodások, általános iskolások - Érdeklődők az idősebb korosztályból
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	- Önkormányzatok - Iskolák - Civil szervezetek, alapítványok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Önkormányzati önerő - Nemzeti Kulturális alap - Egyéb pályázati források

Projekt neve	Programok a középkorú- és idősebb korosztály számára
Projekt célja	Kikapcsolódást jelentő közösségi programok a különböző érdeklődési köröknek megfelelően. Könyvtári közösségi programok, nyugdíjasklubok, egyesületek bevonásával.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	- Érintett települések közigazgatási területe - Szociális intézmények
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	- Önkormányzatok - Szociális intézmények - Civil szervezetek, alapítványok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Önkormányzati önerő - Civil szervezetek, intézmények és alapítványok önerője - Egyéb pályázati források - Támogatások - Felajánlások

Projekt neve	A települések történelmi, néprajzi, szellemi örökségének tárgyi kultúrájának felkutatása
Projekt célja	Megjelenítése kiadványokban, szórólapokon, ezáltal a helyi hagyományokat határon innen- és túl ismertté tudjuk tenni. Közös helyi jellegzetességeket tükröző információs táblák elhelyezése egyes településeken, térség termékeire, szolgáltatásaira, rendezvényeire alapozva Nagy Sárét védjegy kialakítása.
Célcsoport	Lakosság

<i>Érintett terület</i>	• Érintett települések közigazgatási területe • Feljánlók, civil szervezetek, alapítványok
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Szociális intézmények • Civil szervezetek, alapítványok
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	• Önkormányzati önrő • Civil szervezetek, intézmények és alapítványok önréje • Egyéb pályázati források • Támogatások • Feljánlások

5.1.8. Esélyegyenlőségi jogok biztosítása

Az **intézkedés célja**: a térség területén élő kisebbség és fogyatékos személyek a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt az őket megillető jogok biztosításával

PROJEKTEK:

<i>Projekt neve</i>	Esélyegyenlőségi programok végrehajtásának támogatása az oktatásban
<i>Projekt célja</i>	A cél a magyar közoktatásban elősegíteni az esélyegyenlőség érvényesülését és megerősíteni az iskola-rendszer esélyteremtő szerepét a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók vonatkozásában.
<i>Célcsoport</i>	• Pedagógusok • Óvodák • Iskolák
<i>Érintett terület</i>	• Önkormányzatok • intézmény (iskolák, óvodák)
<i>Javasolt ütemezés</i>	Középtáv
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítás helye</i>	• Iskolák • Óvodák
<i>Megvalósítási keret</i>	Pályázati forrás

<i>Projekt neve</i>	A fogyatékkal élők jogainak biztosítása
<i>Projekt célja</i>	Az önkormányzatok feladata, hogy gondoskodjon a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló akadálymentesítésről az intézményeknél.
<i>Célcsoport</i>	Érintett településeken fogyatékkal élő személyek
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe

<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatos
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • A térségben működő segély szervezetek
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	• Saját forrás • Pályázati forrás

<i>Projekt neve</i>	Fogyatékkal élők integrálása és aktív foglalkoztatása
<i>Projekt célja</i>	Olyan munkahelyek teremtése, ahol a csökkent munkaképességű, fogyatékkal élő lakosoknak is biztosítani tudnak munkalehetőséget. Egy jól működő alapítvány, vagy egyesület sokat segíthet abban, hogy ők is teljes életet élhessenek.
<i>Célcsoport</i>	Fogyatékkal élők
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan – hosszútáv
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzat • Vállalkozások
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függ
<i>Megvalósítási keret</i>	Pályázati lehetőségek

<i>Projekt neve</i>	Akadálymentesítés
<i>Projekt célja</i>	Az intézmények felújításánál, új épületek létesítésénél biztosítani kell az akadálymentes közlekedés feltételeit.
<i>Célcsoport</i>	Fogyatékkal élő személyek
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatos
<i>Partnerek</i>	Önkormányzatok
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	• Saját forrás • Pályázati forrás

5.1.9. Közösségi közlekedés fellendítése

Az **intézkedés célja**: A munkaerő mobilitásának biztosításához építeni kell a régió erősségeire, így például a közösségi közlekedés hálózatának fejlesztésével, kiterjesztésével. A program keretében támogatandó a közlekedési rendszerek elektronizálása, az utasforgalom kiszolgálásának és tájékoztatásának fejlesztése, forgalomirányítási rendszerének és forgalomtechnikai eszközeinek fejlesztése.

PROJEKTEK:

<i>Projekt neve</i>	Közösségi közlekedés (tömegközlekedés)
<i>Projekt célja</i>	Közösségi közlekedés előnyben részesítése: a térség közösségi közlekedési feltételeinek fejlesztése a helyi autóbusz-hálózat megújításával, akadálymentesítésével
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	A térség közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Hosszútáv
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Szolgáltató
<i>Beruházási költség</i>	Beruházástól függő
<i>Megvalósítási keret</i>	Pályázati forrás

<i>Projekt neve</i>	A biztonságos kerékpáros közlekedés feltételeinek biztosítása
<i>Projekt célja</i>	A kerékpáros közlekedést vonzóvá, kényelmessé és biztonságossá kell tenni a lakosság számára ahhoz, hogy valóban növekedjen a közlekedési mód részaránya a közlekedésben. Összefüggő kerékpárút hálózatot kell kialakítani, amely csatlakozik a fontosabb pihenőterületekhez, biztosítani kell a belterületeken, a pihenőterületeken és az intézmények környezetében megfelelő számú fedett, támasztós kerékpártároló kiépítést. El kell végezni a meglévő kerékpár utak burkolatának felújítását, új kerékpárutak kialakítását a kerékpárút hálózat bővítésével. A kerékpárutak és a közlekedési utak kereszteződéseit úgy kell kialakítani, hogy az a kerékpárosok számára biztonságosan használható legyen, az autók számára külön figyelmeztető jelzéseket kell kialakítani, hogy a kereszteződésben kerékpárút keresztezése is történik.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	Érintett térség közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Rövid és középtáv
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Civil szervezetek • Kerékpáros egyesület
<i>Beruházási költség</i>	Beruházás méretétől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	pályázati forrás

<i>Projekt neve</i>	Turisztikailag frekvenciált területek személygépjármű terhelésének csökkentése
---------------------	---

<i>Projekt célja</i>	Forgalomszervezési, tömegközlekedési, parkolási, esetleg alternatív közlekedési eszközök bevonásával biztosítani kell, hogy a turisták és a helyi lakosság által is gyakran felkeresett helyi látványosságok (természetvédelmi területek, helyi védelem alatt álló területek, műemlékek, stb.) területei személygépjármű terhelése ne nőjön tovább illetve csökkenjen.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság, turisták
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Rövid és középtáv
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Civil szervezetek
<i>Beruházási költség</i>	Beruházás méretétől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	pályázati forrás

5.1.10. Gyermekek és fiatalok társadalmi beilleszkedésének segítése

Az intézkedés célja: hazánk ifjúsága a demokratikus értékek ismerete és elismerése mellett jogaival tudatosan élő, a felnőtt társadalomba zökkenőmentesen beilleszkedő, s azt innovatív szemlélettel folyamatosan megújító erőforrásként biztosítsa saját maga és közössége boldogulását, érvényesülését.

PROJEKTEK:

<i>Projekt neve</i>	Fókuszban az Érintett településeken élő fiatalok és családtagjaik
<i>Projekt célja</i>	Elengedhetetlen, hogy a gyerekek, a serdülők és a fiatalok szűkebb és tágabb közösségeikben befogadó, toleráns magatartással vegyenek részt, nemzeti és európai identitásuk egyaránt segítse őket a fenntartható, békés társadalom építésében. Alapvető cél, hogy az érintett korosztályok értéknek és a sikeres élet részének tekintsék a családot és a gyermekvállalást, aktívan készüljenek a szülői szerepükre.
<i>Célcsoport</i>	Ifjúság
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Hosszútáv
<i>Partnerek</i>	• Civil szervezetek • fiatalok és családjaik.
<i>Beruházási költség</i>	Projekt méretétől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	Pályázati forrás

5.2. Környezeti pillér

A helyi környezet káros anyagoktól való védelmével és a természeti erőforrások hatékony hasznosításával járul hozzá a lakosság hosszú távú jólétéhez, valamint a növény- és állatvilág életkörülményeinek fenntartásához és sokféleségének megőrzéséhez.

Környezeti projektek esetében a Bihari Térség Környezetvédelmi Stratégiája/Települési Önkormányzatok Környezetvédelmi Programja című 2005. decemberében készült dokumentum is tartalmaz kitűzött célokat, melynek programjait is javasoljuk figyelembe venni a jelenlegi dokumentumban javasolt programok és célok mellett.

5.2.1. Környezet ismerete, környezettudatosság

Az intézkedés célja: Az oktatás minden szintjén a környezetvédelmi tudatformálás integrált megjelenítése. Az oktatás pedagógiai célrendszerében helyet kell adni az aktív állampolgárra nevelésnek, a környezettudatos gondolkodás kialakításának, a fenntartható fejlődés előmozdításának. Rendkívül fontos a helyi környezeti értékek és problémák megismertetése, illetve ezek kezelése.

Cél egy olyan társadalom kialakítása, mely „úgy elégíti ki a jelenben élők szükségleteit, hogy az ne veszélyeztesse a jövő generációk szükségleteinek kielégítését”. A környezeti tudatosság társadalmi beágyazódásának elősegítése a szemléletformálás, környezettudatos gondolkodás kialakítása, az ismeretközvetítés, a környezeti információk terjesztése, aktív állampolgárra nevelés és közösség fejlesztés révén

PROJEKTEK:

Projekt neve	Az érintett települések Környezetvédelmi Programjának felülvizsgálata
Projekt célja	a korábbi években elkészített Környezetvédelmi Program felülvizsgálata, aktualizálása az 1995. Évi LIII. Tv. 46. §-nak megfelelően.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövidtáv – 2011.
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	500.000,- Ft./település
Megvalósítási keret	Önerő

Projekt neve	Települési hulladékgazdálkodási tervek készítése
--------------	--

Projekt célja	A korábbi években elkészített Helyi Hulladékgazdálkodási Terv felülvizsgálata, aktualizálása.
Célcsoport	- Lakosság, - Közszoigáltató intézmények
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövidtáv – 2012.
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	500.000,- Ft/települése
Megvalósítási keret	Önerő

Projekt neve	Helyi hulladékgazdálkodás jogi szabályozása
Projekt célja	Az országos jogi szabályozás és a hulladékgazdálkodási tervezés folyamatos módosulása, illetve a helyi igények nyomán szükséges a helyi rendelet jogi szempontú folyamatos nyomon követése és amennyiben szükséges azok módosítása illetve újabb rendeletek megalkotása a hulladékgazdálkodás területén.
Célcsoport	- Lakosság, - Város közszoigáltató intézménye
Érintett terület	Érintett térség és a vizsgált települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövidtáv, folyamatosan
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	-
Megvalósítási keret	-

Projekt neve	Környezetvédelmi kommunikációs terv kidolgozása
Projekt célja	A társadalom környezeti tudatossága csak úgy javítható, ha folyamatosan tájékozott környezetének állapotáról, ismeri a gazdaság, társadalom és a környezet összefüggéseit, azok egymásra hatását. Tudatosan törekedni kell arra, hogy a fenntartható fejlődés a mindennapi nyilvánosság részét képezze, beépüljön a hétköznapi világába. A kommunikációs terv alkalmat ad arra, hogy az internetes eszközök, az oktatási rendszer, munkahelyek, a médiumok, tanácsadás, rendezvények és egyéb területeken folyó környezeti kommunikációáramlás egymást erősítse, hatásuk megsokszorozódjon. Összehangolt kommunikációs terv készítésére van szükség, melyben megtörténik az eddigi gyakorlat helyzetelemzése, meghatározásra kerül a kommunikáció cél- és eszközrendszere, a partnerek, a kommunikációs célok és üzenetek célcsoportonként meghatározása, konkrét kampányok kijelölése és e tevékenységek ütemezése.

Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövidtáv, folyamatosan
Partnerek	Önkormányzatok Civil szervezetek PR szakértők
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati forrás, önerő

Projekt neve	Környezetvédelmi „Hasznoskönyv” című kiadvány kidolgozása
Projekt célja	A kiadványnak be kell mutatnia a családok számára, hogy a gondos háztartásban a család anyagi, egészségi, környezeti érdekei összehangolhatóak. A kiadványnak be kell mutatnia, hogy az intézmények, gazdasági társaságok dolgozói, vezetői milyen egyszerű mindenki számára könnyen megtanulható intézkedésekkel csökkenthetik a munkahelyeik környezeti terhelését.
Célcsoport	Lakosság Vállalkozások, munkahelyek Intézmények
Érintett terület	Érintett térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövidtáv, folyamatosan
Partnerek	Önkormányzatok Civil szervezetek PR szakértők
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati forrás, önerő

Projekt neve	Nyilvánosság a környezeti ügyekkel kapcsolatban
Projekt célja	A környezeti tudatosság növelése mellett a környezeti ügyek nyilvánosságának garanciája is lehet a már javasolt kommunikációs terv és annak megvalósítása, melyben helyet kell adni a társadalmi részvétel biztosító tevékenységeknek. Biztosítani kell a nyilvánosság részvételét az egyes tevékenységekkel kapcsolatos döntéshozatalban. Ennek érdekében: - a nyilvánosságot közzététel, hirdetés formájában tájékoztatni kell a javasolt tevékenységről a döntéshozás legkorábbi fázisában, (tervek, tervpályázatok közzététele, bemutatása) - meg kell ismertetni a közvéleményt a biztosított részvételi formákról (kereshető személyek a hely és időpont megjelölésével, közmeghallgatás helye, ideje, címe stb.), - tájékoztatni kell a szükséges környezeti információk rendelkezésre

	állásáról, a betekintés módjáról, a nyilvánosságot meg kell ismertetni a várható környezeti hatásokkal és azok csökkentésére tett javaslatokkal, intézkedésekkel,
	- be kell mutatni a rendelkezésre álló alternatívákat, - lehetővé kell tenni a nyilvánosság számára a közmeghallgatást, vagy frásbeli bejelentés formájában a véleménynyilvánítást, - a nyilvánossággal meg kell ismertetni a döntést és annak szövegét, a fő okokat és megfontolásokat, - elő kell segíteni az Interneten a közérdekű adatok nyilvánosságát, éves jelentéseket, környezeti információkat, - a közérdekű környezetvédelmi ügyekkel kapcsolatos fórum létrehozása.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövidtáv, folyamatosan
Partnerek	Önkormányzatok Civil szervezetek
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati forrás, önerő

5.2.2. Települési és épített környezet védelme

Az intézkedés célja: A környezeti konfliktusok kialakulását megelőző mechanizmusok érvényesítése a városi és települési fejlesztési, tervezési és engedélyezési folyamatokban. A településszerkezetből és területhasználatból adódó környezeti konfliktusok megelőzése. A jó lakókörnyezet és életminőség hosszú távú biztosítása a városiakok számára.

PROJEKTEK:

Projekt neve	Zöldterületek fenntartása
Projekt célja	A zöldfelületi arány növelése lehetőséget kínál a települések otthonossá, természet közelivé tételéhez. A parkok kialakítását, folyamatos fenntartását, felújítását az előregedett fák cseréjét, a pázsitok újratelepítését, rendszeres locsolását és nyírását, továbbá a nagyobb virágfelületek kialakítását jelentheti.
Célcsoport	Lakosság Oda látogatók, turisták
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Folyamatosan

<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Civil szervezetek • Közterület fenntartó • Lakosság
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	• Pályázati forrás • Saját forrás

<i>Projekt neve</i>	Egyedi fák, fasorok védelme
<i>Projekt célja</i>	Az egyedi fák, fasorok telepítésével biztosítható az előregedett, illetve lakossági panaszok miatt eltávolított sorfák pótlása. Elsődleges a védett természeti értékeket képviselő fák, fasorok, növények folyamatos gondozása.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság Oda látogatók, turisták
<i>Érintett terület</i>	• Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Civil szervezetek • Közterület fenntartó • Lakosság
<i>Beruházási költség</i>	-
<i>Megvalósítási keret</i>	• Saját forrás

<i>Projekt neve</i>	Természet közeli élőhelyek védelme
<i>Projekt célja</i>	Megvédeni és megőrizni a természetközeli élőhelyeket hozzájárulva a biodiverzitás sokszínűségéhez. Természetközeli élőhelyeknek tekinthetők azok a területek, ahol az emberi beavatkozás, emberi tevékenységek (pl. gazdálkodás) mértéke elhanyagolható. Szükség esetén a védelem biztosítása jogszabályi úton (városi rendelettel).
<i>Célcsoport</i>	• Lakosság • Oda látogatók, turisták
<i>Érintett terület</i>	• Érintett települések közigazgatási területe • helyi védetté nyilvánításra javasolt területek • már védettség alatt álló területek
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Civil szervezetek • Nemzeti Park • Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség

<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	• Pályázati forrás • Saját forrás

<i>Projekt neve</i>	Tájsebek feltérképezése és helyreállítása
<i>Projekt célja</i>	Az érintett települések közigazgatási területén található tájsebek (pl. bányagödör, régi katonai terület, stb.) felmérésének elkészítése. A tájsebek helyreállítása.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság Oda látogatók, turisták
<i>Érintett terület</i>	• Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Civil szervezetek • Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	• Pályázati forrás • Saját forrás

<i>Projekt neve</i>	Helyi jelentőségű védett területek arányának növelése, a védelemre tervezett területek védetté nyilvánításának lefolytatása
<i>Projekt célja</i>	Helyi jelentőséggel bíró természeti területek, zöldfelületek, kulturális szempontból kiemelkedő fontosságú különleges területek, egyedi tájértékek védettségének biztosítása jogszabályi úton (önkormányzati rendeletekkel). A védettség érvényesítése a helyi tervek, programok tartalmában.
<i>Célcsoport</i>	• Lakosság • Látogatók, turisták
<i>Érintett terület</i>	• Érintett települések közigazgatási területe • természeti területek • védetté nyilvánításra javasolt területek
<i>Javasolt ütemezés</i>	Közép- és hosszútáv
<i>Partnerek</i>	Önkormányzatok Civil szervezetek
<i>Beruházási költség</i>	-
<i>Megvalósítási keret</i>	-

<i>Projekt neve</i>	Országos Ökológiai Hálózatba tartozó területek használatának korlátozása
---------------------	---

<i>Projekt célja</i>	Az országos ökológiai hálózat övezetben csak olyan kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategória, illetve övezet jelölhető ki, amely az ökológiai hálózat természetes és természetközeli élőhelyeit és azok kapcsolatait nem károsítja. A közművezetéseket és a járművel közlekedőket úgy kell elhelyezni, hogy azok a tájba illőek legyenek. Az övezetben az új és felújítandó nagy-, közép- és kifestési vezetéseket – ha azt táj- és természetvédelmi igények indokolják – földkábelben kell elhelyezni. Az ökológiai (zöld) folyosó övezete nem minősíthető beépítésre szánt területté.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság, Önkormányzatok, földhasználók
<i>Érintett terület</i>	• Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Folyamatosan
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Civil szervezetek • Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség • Nemzeti Park
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	• Pályázati forrás • Saját forrás

<i>Projekt neve</i>	Műemléki épületek, helyi jelentőségű épített értékek, régészeti lelőhelyek védelme, építészeti emlékek felújítása
<i>Projekt célja</i>	A települések műemlékeinek, műemlék jellegű épületeinek és építményeinek, továbbá a helyi szempontból védelemre méltó, értékes épületek rekonstrukciója vizuális környezetesztétikai szempontból is fontos.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság, turisták, oda látogatók
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Közép- és hosszútáv
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Kulturális Örökségvédelmi Hivatal
<i>Beruházási költség</i>	-
<i>Megvalósítási keret</i>	Saját forrás, pályázat

<i>Projekt neve</i>	Tájvédelmi tevékenység
<i>Projekt célja</i>	A településrendezési terv módosításakor a természet közeli tájállapot érvényre jutása. Megfelelő zöldfelület arány kialakítása,

	természetközeli területek beépítési arányának és módjának szigorú szabályozása.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	folyamatos
<i>Partnerek</i>	Önkormányzatok
<i>Beruházási költség</i>	-
<i>Megvalósítási keret</i>	-

5.2.3.A lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásoktól (levegő, víz, zaj)

Az intézkedés célja: az emisszió kibocsátási értékeinek csökkentésére való intézkedési program megfogalmazása

PROJEKTEK:

<i>Projekt neve</i>	Környezetminőség javítása, élhető, egészséges városi, települési környezet kialakítása
<i>Projekt célja</i>	Az élhető, vonzó városi, települési környezet megteremtéséhez mindenekelőtt az egészségre veszélyes környezeti ártalmak csökkentésére (a levegő, a víz, a talaj szennyezésének visszaszorítására, valamint a zajterhelés korlátozására) van szükség. • Levegőtisztaság védelem, • Talajvédelem, • Vízvédelem, • Élővilág, természetvédelem, • Hulladékgazdálkodás és szennyvízkezelés, • Környezeti ismeretek környezettudatosság közvetítése a lakosság részére, • Zajvédelem, • Települési és épített környezet védelme, • Energiagazdálkodás, • Környezetbiztonság.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság, turisták, látogatók
<i>Érintett terület</i>	Érintett térség közigazgatási területe és térsége
<i>Javasolt ütemezés</i>	Rövidtáv
<i>Partnerek</i>	• Önkormányzatok • Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	Saját forrás, pályázati lehetőségek

<i>Projekt neve</i>	Allergén növényekkel kapcsolatos intézkedések
<i>Projekt célja</i>	Az allergén növények egészségkárosító hatásának mérséklése érdekében: - Részletesen fel kell térképezni a térség területén előforduló allergén növények elterjedését, tényleges és potenciális élőhelyeit. - Meg kell határozni azon növények körét, amelyek pollenje ténylegesen jelentős egészségügyi veszélyforrást jelent. - Az elterjedési térkép alapján intézkedési programot kell kidolgozni, amely meghatározza a különböző területtípusok kezelési feladatait az allergén növények terjedésének visszaszorítása érdekében. A kezelési feladatoknak elsődlegesen az élőhelyi körülmények természetes módszerekkel történő megváltoztatására kell irányulniuk, amely az allergén növény terjedését akadályozza meg. - Az intézkedési program megvalósítása. A programot megfelelően kommunikálni kell, megvalósításába be kell vonni a területhasználókat, tulajdonosokat - A növényvédelemről szóló 2000. évi XXXV. Törvény előírja, hogy minden földtulajdonos és földhasználó köteles az ingatlanán és az ingatlan előtti területen a gyommentesítést június 30.-ig elvégezni. Ezt követően a fertőzött területen közérdekű védekezés (kényszerkaszálás) elrendelésére is sor kerülhet.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	térség közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Rövidtáv
<i>Partnerek</i>	Önkormányzatok
<i>Beruházási költség</i>	-
<i>Megvalósítási keret</i>	-

<i>Projekt neve</i>	Utak pormentesítése
<i>Projekt célja</i>	A települések útjai által okozta diffúz porszennyezés csökkentésének leghatékonyabb módja a burkolatlan utak szilárd burkolattal történő ellátása, illetve szilárd burkolatú utakon a rendszeres utcaseprés elvégzése illetve nyáron az utak locsolása.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság, turisták, oda látogatók
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	folyamatosan
<i>Partnerek</i>	Önkormányzatok
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függ
<i>Megvalósítási keret</i>	Pályázati forrás és saját költség

<i>Projekt neve</i>	Levegőtisztaság-védelmi intézkedési terv készítése
<i>Projekt célja</i>	Uniós elvárásoknak és a jogszabályokban előírt határértékeknek való megfelelés.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság, turisták, oda látogatók
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe és a térség egész területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	Rövidtáv
<i>Partnerek</i>	- Önkormányzatok - Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	Saját forrás

<i>Projekt neve</i>	A felszíni vizekbe történő illegális szennyvízbevezetések feltárása és visszaszorítása
<i>Projekt célja</i>	Fel kell tártatni és meg kell szüntetni a térség felszíni vizeibe történő közvetlen szennyvízbevezetéseket. Szükséges azonosítani azokat a szennyezőforrásokat is, amelyek a csapadécsatornákon keresztül terhelik ezeket a vizeket. Illegális folyékonyhulladék leürítő helyek és illegális szennyvíz és csapadékvíz bevezetések megszüntetése.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság, turisták, látogatók
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	folyamatos
<i>Partnerek</i>	- Önkormányzatok - Civil szervezetek - Víz és csatornamű szolgáltató
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függ
<i>Megvalósítási keret</i>	Pályázati forrás és saját költség

<i>Projekt neve</i>	A felszíni és felszín alatti vizeket szennyező illegális hulladéklerakók felszámolása
<i>Projekt célja</i>	A felszíni és felszín alatti vizeket szennyező illegális hulladéklerakók felszámolása különös tekintettel a felszíni vizek parti sávjában és azon mélyfekvésű területekre, ahol a hulladék és a talajvíz közvetlenül érintkezhet. Illegális hulladéklerakó és hulladéklerakó helyek megszüntetése.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság
<i>Érintett terület</i>	Érintett települések közigazgatási területe
<i>Javasolt ütemezés</i>	folyamatos
<i>Partnerek</i>	- Önkormányzatok - Civil szervezetek - Környezetvédelmi Felügyelőség

Beruházási költség	Projektmérettől függ
Megvalósítási keret	Pályázati forrás és saját költség

Projekt neve	Záportározók, vízgyűjtő medencék kialakítása
Projekt célja	Csapadékvíz rendezés, lehullott nagy mennyiségű csapadékvíz elvezetése.
Célcsoport	- Lakosság - Intézmények
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv
Partnerek	- Önkormányzatok - Szolgáltató
Beruházási költség	Beruházás méretétől függően
Megvalósítási keret	Pályázati forrás, önerő

Projekt neve	Zajterhelés megelőzése
Projekt célja	A településrendezési tervekben a zajvédelmi követelmények érvényre juttatása (pl. zajvédelmi távolságok). Telephely engedélyezése során műszeres méréssel kell ellenőrizni, illetve igazolni a megengedett zajterhelési határértékek teljesülését. Közlekedési eredetű fokozott zajterhelés csökkentése érdekében forgalomsszervezési, járműkorszerűsítési és útminőségi fejlesztések elvégzése.
Célcsoport	Lakosság, turisták, látogatók
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	folyamatos
Partnerek	- Önkormányzatok - Civil szervezetek - Környezetvédelmi Felügyelőség
Beruházási költség	Projektmérettől függ
Megvalósítási keret	Pályázati forrás és saját költség

Projekt neve	Kerti hulladékok komposztálásának elősegítése Lásd. 6.2.7. Hulladékgazdálkodás
--------------	---

5.2.4. Infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése

Az **intézkedés célja**: az infrastruktúra fejlesztése, egyben a szennyvíz- és ivóvízhálózat korszerűsítése, mivel a megfelelő infrastrukturális kiépítettség nagymértékben hozzájárul a beruházások, tőke idevonzásához és a környezeti elemek, ill. rendszerek védelméhez.

PROJEKTEK:

Projekt neve	A térségben található szennyvíztisztító telepek rekonstrukciója, bővítése, a szennyvízelvezető rendszer fejlesztése
Projekt célja	A szennyvízhálózat 100%-ra való bővítése, a szennyvíztisztító telep kapacitásának növelése.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	A térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövidtáv – 2012.
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függő
Megvalósítási keret	Pályázati lehetőségek

Projekt neve	Belterületi csapadékvíz-elvezetés és gyűjtés
Projekt célja	A felszíni vízelvezetés problémájának megoldása
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	A települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Középtáv – 2015.
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	-
Megvalósítási keret	Pályázati lehetőségek

Projekt neve	Önkormányzati tulajdonú kül- és belterületi meglévő közutak fejlesztése, földburkolatú utcákban aszfalt utak kiépítése
Projekt célja	A meglévő útburkolat minőségének javítása, 5,5 m széles aszfalt burkolatú kül- és belterületi utak építése a jelenleg még burkolatlan utcákban.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Minőségjavítás folyamatos, építés hosszútáv
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati forrás

Projekt neve	Lakossági Járdaeépítési Program
Projekt célja	Ahol nincs kiépítve, ill. a nem megfelelően kialakított járdák helyett biztonságosan használható járdák építése, a lakosság bevonásával.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe – ahol szükséges

Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	• Önkormányzatok • Lakosság
Beruházási költség	Költségvetésben elkülönített összeg
Megvalósítási keret	Önkormányzati és lakossági önerő

Projekt neve	A kerékpárút bel és külterületi szakaszának felújítása, bővítése
Projekt célja	Kerékpáros közlekedés biztonságos feltételeinek kialakítása, útmínőség javítása, bővítése.
Célcsoport	• Lakosság • oda látogató kerékpáros turisták
Érintett terület	A még fel nem újított vagy ki nem épített kerékpárutak a térségben
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati források

5.2.5. Energiafelhasználás hatékony és megújuló lehetőségeinek kihasználása

Az **intézkedés célja**: a megújuló energiaforrások felhasználási arányának növelése, környezetbarát technológiák bevezetése, törekedni kell az energiatakarékosságra, melyhez szükség van a megújuló energiaforrások felhasználásának növelésére.

Az Önkormányzatok a saját energiafogyasztásukat csökkenthetik és segítséget nyújthatnak a lakosság saját energia felhasználásának csökkentéséhez.

PROJEKTEK:

Projekt neve	Napenergia hasznosítási és alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata (napelemek, napkóhó)
Projekt célja	A napsütéses órák száma a térségben megközelíti a 2000 órát, mely kedvező mennyiségű hőenergia átalakítására, ill. áram termelésére nyújt lehetőséget.
Célcsoport	• Lakosság • Intézmények
Érintett terület	• Közüntézmények • Iparterületek • Lakóházak
Javasolt ütemezés	• Megvalósíthatósági vizsgálat - Középtáv – 2015. • Létesítés - hosszútáv – 2030.
Partnerek	• Önkormányzatok • Non-profit szervezetek • Vállalkozások

Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	• Pályázati források • Magántőke

Projekt neve	„Megújuló energia, megújuló közösség” előadások
Projekt célja	Környezetvédelmi előadások keretében a lakosság ismereteinek bővítése, szemléletváltás elősegítése, vállalkozásösztönzés. Ökológiai lábnyom számításával kapcsolatos ismeret átadás.
Célcsoport	• Lakosság • Vállalkozók
Érintett terület	Érintett települések és a térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövidtáv – 2012-től folyamatosan
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati források

Projekt neve	Geotermikus energia, szélenergia alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata
Projekt célja	A fosszilis energiahordozók helyett megújuló energiák alkalmazása, csökkentve ezzel a környezetterhelést, és hosszútávon az energiaköltségeket.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	• Közüntézmények • Iparterületek • Lakóházak
Javasolt ütemezés	Megvalósíthatósági vizsgálat – középtáv; Létesítés - hosszútáv
Partnerek	• Önkormányzatok • Non-profit szervezetek • Vállalkozások
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	• Pályázati források • Magántőke

Projekt neve	Támogatások, segélyezések energiahatékonysághoz kötötten
Projekt célja	Kedvezőbb feltételek biztosítása, ill. támogatás nyújtása azoknak, akik meghatározott típusú és meghatározott mennyiségben megújuló energiaforrásokat használnak, támogatás, vagy kedvezmények nyújtása azon lakosság számára, akik energiatakarékos eszközöket használnak (energiatakarékos izzó).
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe

Javasolt ütemezés	Hosszútáv – 2030.
Partnerek	Önkormányzatok
Megvalósítási keret	Pályázati források

5.2.6. Zöldterületek védelme, fenntartása – növény és állatvilág fenntartása

Az intézkedés célja: a települési környezet javítása, a biológiai aktivitás és esztétikai érték növelése, a megfelelően kialakított városi zöldfelületi rendszer a lakosság jólétét szolgálja, javítja a városi klímát, jótékonyan befolyásolja a városképet

PROJEKTEK:

Projekt neve	Belterületi fasorok fokozatos megújítása és lecserélése
Projekt célja	A települések összképének egységesítése, javítása, turistabaráttá tétele.
Célcsoport	Lakosság Látogatók, turisták
Érintett terület	Azon utcák, ahol még nem történt meg a fasorok megújítása
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati források

Projekt neve	Meglévő közparkok megújítása és új közparkok, közösségi terek kialakítása zöldterületeken
Projekt célja	A lakosság számára rekreációs területként szolgáló rendezett közparkok kialakítása, ezáltal a települések összképének javítása, turistabaráttá tétele.
Célcsoport	- Lakosság - látogatók, turisták
Érintett terület	- Közparkok - Játszóterek
Javasolt ütemezés	Közép- vagy hosszútáv
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati források

Projekt neve	Szabványos játszótér kialakítása
Projekt célja	Új szabványos játszótér kialakítása a zöldterületeken, lakóövezetekben, lakóparkokba hozzájárulva a családbarát városképhez.
Célcsoport	- Lakosság - látogatók, turisták

Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe.
Javasolt ütemezés	Középtáv
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Pályázati forrás - Saját forrás

5.2.7. Hulladékgazdálkodás

Az intézkedés célja: Az országos, regionális és helyi hulladékgazdálkodási tervek prioritásainak érvényesítése, a megelőzés szempontú hulladékgazdálkodás kialakítása. Környezetbarát és „a szennyező fizet” elven alapuló rendszer kialakítása. A termelési és a lakossági hulladékcsoökkentés ösztönzése. Lakossági veszélyes hulladékmennyiség csökkentése és szervezett begyűjtés megvalósítása.

PROJEKTEK:

Projekt neve	Települési illegális hulladéklerakó helyek felszámolása
Projekt célja	A települések bel-és külterületén található illegális hulladéklerakó helyek felszámolása. Cél önkéntesek, illetve civil szervezetek és a közszolgálatok segítségével felmérni az illegális hulladéklerakó helyeket és közös összefogással megszüntetni.
Célcsoport	Illegális hulladéklerakó és hulladéklerakó helyek
Érintett terület	A települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Hosszútáv, folyamatos
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	-
Megvalósítási keret	Saját forrás

Projekt neve	Házi komposztálás és esővíz-gazdálkodás ösztönzése, tájékoztató kampányok
Projekt célja	A családi házas ingatlanok esetén az ingatlan tulajdonosok tájékoztatása és meggyőzése a tevékenységek előnyeiről mind közösségi szinten, mind háztartás szintjén. A drága és fenntarthatatlan zöldhulladék-szállítás helyett gazdálkodást, valamint az ingatlanon való ésszerű vízgazdálkodást ösztönözni.
Célcsoport	Lakosság, intézménytulajdonosok
Érintett terület	Települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	2012-től kezdődően

Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektfüggő
Megvalósítási keret	Önerő

Projekt neve	Házi szennyvíztisztítás fejlesztése a közműves szennyvízcsatornával gazdaságosan el nem látható területeken
Projekt célja	A különböző előírások vagy terepviszonyok miatt közműves csatornával el nem látható területeken a szennyvíztisztítás és kezelés korszerűbb, fenntarthatóbb módjának elterjesztése, bevezetése
Célcsoport	• Lakosság, ingatlan tulajdonosok
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	2016-tól kezdődően
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Ingatlan tulajdonosok

Projekt neve	Hulladékgyűjtő udvar(ok) kialakítása
Projekt célja	A hulladékok szelektív gyűjtésének elősegítésére, valamint a nem kívánatos gyűjtőszigetek megszüntetésére a térség és a települések több pontján célszerű hulladékgyűjtő udvarokat kialakítani.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Tervezéstől függően
Megvalósítási keret	Pályázati lehetőségek és saját forrás

Projekt neve	Házhoz menő hulladékgyűjtés
Projekt célja	A hulladékok szelektív gyűjtésének elősegítésére, a lakosoknál keletkező pl. elektronikai hulladékok, veszélyes hulladékok, papír, műanyag, üveg hulladékok kommunális hulladéktól való külön gyűjtése, elősegítve a hulladékok újrahasznosítását.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	folyamatos
Partnerek	Önkormányzata
Beruházási költség	-

Megvalósítási keret	Pályázati lehetőségek és saját forrás
---------------------	---------------------------------------

Projekt neve	Építési és bontási hulladékok hasznosítása
Projekt célja	A lakosság megfelelő tájékoztatásával el kell érni, hogy a keletkező építési és bontási hulladékokat a hulladékkezelő telepre szállítsák, ne pedig illegális hulladéklerakások keletkezzenek belőlük a külterületeken. Szükséges a hulladékszállítást végző vállalkozások rendszeres ellenőrzése. Ösztönözni szükséges az építési hulladékok újrahasznosítását pl. a városi utak, épületek felújítása során keletkező nem veszélyes bontási hulladékokból a szilárd burkolattal nem ellátott utak útalapját is elkészíthetik.
Célcsoport	Lakosság, építési vállalkozók
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövidtáv, folyamatosan
Partnerek	• Önkormányzatok • Szolgáltató • Helyi építési vállalkozók
Beruházási költség	-
Megvalósítási keret	Saját forrás

Projekt neve	A hulladékgazdálkodási közszolgáltatóval kötött szerződés módosítása és annak folyamatos felülvizsgálata és szükség esetén módosítása annak érdekében, hogy a hulladékgyűjtés, szállítás és kezelés mind az Önkormányzat, a lakosság és a közszolgáltató megelégedésére történjen.
Projekt célja	A hulladékgazdálkodási közszolgáltatási szerződést rendszeresen felül kell vizsgálni azért, hogy a hulladékgazdálkodásra vonatkozó jogszabályoknak való folyamatos megfelelés biztosított legyen illetve a lakosság és az Önkormányzat részéről felmerülő jogos hulladékkezelési igények (gyűjtőszigetek helyének módosítása, zsákos, matricás gyűjtés, gyakoribb zöldhulladék gyűjtés, hulladékudvarok kialakítása majd üzemeltetése) viszonylag rövid határidőn belül a gyakorlatban is megvalósulhassanak.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Rövid- és középtáv
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	-
Megvalósítási keret	-

Projekt neve	Veszélyes hulladékok begyűjtési és hasznosítási rendszerének kiépítése
Projekt célja	Országos rendszerek kiépülésének elősegítése. Az érintett településeken lakossági begyűjtési akciók szervezése évente 2 alkalommal. Hulladékudvarok létesítésével a lakossági veszélyes hulladékok gyűjtő helyeinek megvalósítása.
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települési közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Hosszútáv, Folyamatos
Partnerek	• Önkormányzatok • Szolgáltató • Civil szervezetek
Beruházási költség	Beruházás méretétől függően
Megvalósítási keret	Pályázati forrás, önerő

Projekt neve	Oktatás, szemléletformálás
Projekt célja	Fogyasztói magatartás befolyásolása: közterületi és önkormányzati médiában szereplő reklámok környezettudatos kezelése. Intézményi hulladékcsoökkentő megoldások bevezetése. Alternatívák alkalmazása. Az önkormányzati oktatási és kulturális intézményi hálózaton keresztül lehetőség van a keletkező hulladékmennyiség csökkentését szolgáló, a helyi hulladékgazdálkodási tervben részletezett nevelési és szemléletformálási programok teljesítésére. Az Önkormányzat és a közszolgáltató közös hulladékgazdálkodási akciók megvalósítása: • Iskolákban és óvodákban szelektív hulladékgyűjtést népszerűsítő oktatóprogram, • A szelektív hulladékgyűjtést népszerűsítő Hulladékért virágot akció, • Karácsonyfagyűjtő akció, • Általános iskolások számára vetélkedősorozat szervezése a szelektív hulladékgyűjtés témakörében, • A környezetvédelmi világnap alkalmából egy napos szelektív hulladékgyűjtést szorgalmazó akció
Célcsoport	Lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Folyamatos
Partnerek	• Önkormányzatok • Szolgáltató • Civil szervezetek
Beruházási költség	Beruházás méretétől függően
Megvalósítási keret	Pályázati forrás, önerő

5.3. Gazdasági pillér

A fenntartható helyi gazdasági rendszer előnyben részesíti a helyi lehetőségeket, adottságokat és erőforrásokat, prioritásként jelenik meg a környezeti szempontok érvényesítése, a környezetet érő terhelések minimalizálása.

5.3.1. Az Önkormányzat és az önkormányzati intézmények hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése

Az intézkedés célja: a kötelező és a vállalt feladatok ellátása az önkormányzat Feladata, így az intézkedés célja az önkormányzati feladatok ellátásához szükséges tőke előteremtése, biztosítása, biztosítva ezzel a lakosság megfelelő életminőségét és elősegítve az ott található intézmények fejlődését

PROJEKTEK:

Projekt neve	Önkormányzati bevételek növelése
Projekt célja	A bevételek és kiadások egyensúlyának megteremtése, a költségvetési arányok jelenlegi helyzetének felmérése, a közpénzek gazdaságos és hatékony elosztása, a bevételek növelése pályázatok és vissza nem térítendő támogatások révén.
Célcsoport	Érintett Önkormányzatok
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	Önkormányzatok
Megvalósítási keret	Projekttől függ
Megvalósítási keret	• Pályázati források • Adók, egyéb támogatások

Projekt neve	Hatékony intézményi struktúra kialakítása
Projekt célja	Önkormányzati és egyéb települési, városi intézményekben optimálisan kialakítható munkakörök meghatározása, tényleges igényeknek megfelelő feladatmegoldások alkalmazása, intézmények személyi állományának, az optimális létszámszükségletnek biztosítása a kialakított munkakörök és foglalkoztatottság alapján. Szervezetek közötti együttműködés hatékonyságának növelése.
Célcsoport	Érintett Önkormányzatok
Érintett terület	Intézmények
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	• Intézmények • Önkormányzatok
Beruházási költség	-

Megvalósítási keret	- Pályázati források - Saját forrás
---------------------	--

Projekt neve	Pályázatokkal kapcsolatos monitoring
Projekt célja	Pályázatok horizontális (esélyegyenlőségi és környezeti fenntarthatósági) vállalásaihoz kapcsolódó monitoring rendszer kialakítása, működtetése a Polgármesteri Hivatalokban, vagy a Hajdúsági Szilárd Hulladéklerakó és Hasznosító Társuláznál.
Célcsoport	Önkormányzatok
Érintett terület	Polgármesteri Hivatalok, Társulás
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	-
Beruházási költség	-
Megvalósítási keret	-

5.3.2.Ipar fejlesztése

Az intézkedés célja: a Berettyóújfalui térségben olyan ipari termelő egységek letelepedésének elősegítése, melyek alacsony környezeti terhelés mellett nagy hozzáadott értékű termékeket állítanak elő. Az ipar fejlesztésének további célja a térségben képzett szakemberek számára helyi munkalehetőség biztosítása.

PROJEKTEK:

Projekt neve	Befektetési projekt-portfólió összeállítása, népszerűsítése
Projekt célja	A térségben és a környező Megyei Jogú Városban (Debrecen) található befektetési lehetőségek feltérképezése, népszerűsítése által sikeres magánberuházások generálása a térségben, a munkahelyek létrehozása érdekében.
Célcsoport	Potenciális befektetők
Érintett terület	A térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	2011-től folyamatosan, hosszútávra
Partnerek	- Önkormányzatok - Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata - Nemzetgazdasági Minisztérium
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Saját forrás, Pályázati forrás, EU támogatás

Projekt neve	Helyi vállalkozás-támogatási program kidolgozása és működtetése
Projekt célja	A térségben beruházni kívánó vállalkozások megtelepedésének elősegítése, ügyintézésének előmozdítása, ezáltal sikeres

	magánberuházások generálása, munkahelyek létrehozása érdekében.
Célcsoport	Potenciális befektetők
Érintett terület	A társulás közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	2011-től folyamatosan, hosszútávra
Partnerek	- Önkormányzatok - Nemzetgazdasági Minisztérium
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Saját forrás, Pályázati forrás, EU támogatás

Projekt neve	Szakképzett munkaerőt foglalkoztató vállalatok letelepedésének kiemelt támogatása
Projekt célja	A térségben rendelkezésre álló szakképzett munkaerő részére helyi munkahelyek létrehozásának segítése.
Célcsoport	Munkavállalók
Érintett terület	A térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv
Partnerek	- Termelők - Vállalkozók
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Pályázati források - Magántőke

Projekt neve	Nagy hozzáadott értékű termékeket előállító vállalatok letelepedésének kiemelt támogatása
Projekt célja	A hozzáadott érték növelésének (minőségi alapanyagok, hagyományokra építő tennelés, szaktudás, hatékonyság, optimális termékösszetétel) eredményeképp nő az előállított termékek jövedelmezősége.
Célcsoport	- Vállalkozók - Termelők - Szolgáltatók
Érintett terület	A térség közigazgatási területe A szomszédos kistérségek és nagyobb városokkal együttműködve
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv
Partnerek	- Termelők - Vállalkozók
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Pályázati források - Magántőke

<i>Projekt neve</i>	Környezetbarát technológiák alkalmazása
<i>Projekt célja</i>	A környezetbarát technológiák olyan megoldásokat biztosítanak, amelyek révén csökkenthető a nyersanyagigény, visszaszorítható az energia-felhasználás és a károsanyag kibocsátás, valamint minimalizálhatók a hulladéktalatlantitási problémák. Tehát csökkenek a környezetet ért károk, terhelések, hosszú távon elősegítve a fenntartható fejlődést.
<i>Célcsoport</i>	- Vállalkozók - Termelők
<i>Érintett terület</i>	- A térség közigazgatási területe - Kömyező Városok, kistérségek összefogásával - Vállalkozások
<i>Javaolt ütemezés</i>	Folyamatos
<i>Partnerek</i>	Vállalkozások
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	- Pályázati források - Magántőke

<i>Projekt neve</i>	Megújuló energiákra alapozott ipar telepítése
<i>Projekt célja</i>	Olyan ipari üzemek letelepedésének kiemelt támogatása, melyek a megújuló energiát hasznosító berendezéseket állítanak elő (pl. napkollektor, széltribina...)
<i>Célcsoport</i>	- Vállalkozók - Termelők
<i>Érintett terület</i>	- A térség közigazgatási területe - Szomszédos kistérségek és Városok együttműködésével - Kömyező iparterület
<i>Javaolt ütemezés</i>	Közép- és hosszútáv
<i>Partnerek</i>	- Befektetők - Önkormányzat
<i>Beruházási költség</i>	Projektmérettől függően
<i>Megvalósítási keret</i>	- Pályázati források - Magántőke

5.3.3. Mezőgazdaság fejlesztése

Az intézkedés célja: Az erőforrásokkal kíméletesen gazdálkodó, hatékony és fenntartható mezőgazdaság kialakítása, mely megélhetési forrást biztosít és segít fenntartani a természeti, környezeti értékeket.

PROJEKTEK:

<i>Projekt neve</i>	Biatermékek előállítása – biotermesztés, biotermelés
<i>Projekt célja</i>	Káros szennyezőanyagoktól mentes, kiváló minőségű élelmiszer előállítása.
<i>Célcsoport</i>	Lakosság – mint vásárló.
<i>Érintett terület</i>	Biatermelésre bejelentett területek.
<i>Javaolt ütemezés</i>	Folyamatosan.
<i>Partnerek</i>	Gazdálkodók
<i>Beruházási költség</i>	A biotermelés magasabb költségeket eredményez a szigorított termelési feltételek következtében, azonban mégis tisztességesebb jövedelemre tesznek szert, termékeikkel (túlvegyeszerzett, érésgyorsítóval kezelt) nem verik át a vásárlókat.
<i>Megvalósítási keret</i>	Pályázati források

<i>Projekt neve</i>	Vegyszermentes háztáji termékek előállítása
<i>Projekt célja</i>	Háztáji keretek között, műtrágyák és növényvédőszer felhasználása nélkül előállított, biztonságosan fogyasztható élelmiszerek termelése.
<i>Célcsoport</i>	Társadalom – mint hatásviselő.
<i>Érintett terület</i>	Gazdálkodók földterületei.
<i>Javaolt ütemezés</i>	Folyamatosan.
<i>Partnerek</i>	Gazdálkodók
<i>Beruházási költség</i>	- Termelői költség - Vetőmag költség
<i>Megvalósítási keret</i>	Saját forrás

<i>Projekt neve</i>	Termelői Értékesítési Szövetkezet létrejöttének elősegítése
<i>Projekt célja</i>	Az térségi mezőgazdasági termelők piacra jutásának segítése, piaci pozícióinak javítása, a térségi mezőgazdaság jövedelemtermelő potenciáljának növelése
<i>Célcsoport</i>	Helyi mezőgazdasági vállalkozások
<i>Érintett terület</i>	Helyi termelők
<i>Javaolt ütemezés</i>	2011-től.
<i>Partnerek</i>	Gazdálkodók
<i>Beruházási költség</i>	-
<i>Megvalósítási keret</i>	Pályázati források

<i>Projekt neve</i>	Helyi kistermelők piaca
<i>Projekt célja</i>	A helyi kistermelők helyi lakóknak való értékesítésének megteremtése

Célcsoport	Lakosság – mint vásárló, kistermelők – mint értékesítők
Érintett terület	Piaci árusok, kistermelők
Javasolt ütemezés	Folyamatosan.
Partnerek	Gazdálkodók
Beruházási költség	-
Megvalósítási keret	Saját területek felhasználásával, az érintett termelők bevonásával

5.3.4. Gazdasági szektor (kereskedelem, szolgáltatás) fejlesztése

Az **intézkedés célja**: A gazdaság fejlesztésekor nem kerülhetnek háttérbe a környezetvédelmi szempontok és a környezettudatos magatartás. A gazdaság dinamikus fejlesztéséhez, a beruházások, a tőke térséghez vonzásához szükség van a gazdasági kockázatok csökkentésére.

PROJEKTEK:

Projekt neve	Marketingstratégia kidolgozása
Projekt célja	Megfelelő marketingstratégia kidolgozásával, a célcsoportok, arculati elemek, reklámanyagok meghatározásával az értékesítési lehetőségek javulnak, a piaci pozíció megszilárdul.
Célcsoport	Vállalkozók
Érintett terület	A térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv
Partnerek	- Érintett Önkormányzatok - Kistérségi társulások - Vállalkozások
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Pályázati források - Magántőke

Projekt neve	Önkormányzati támogatás és koordináció a gazdaságfejlesztési / munkahelyteremtő folyamatokban
Projekt célja	Kedvező feltételek biztosítása a gazdasági fejlesztések támogatásához.
Célcsoport	- Lakosság - Vállalkozók
Érintett terület	A térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	Önkormányzatok

Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Pályázati források - Saját forrás - Magántőke

Projekt neve	Fórumok, kiállítások szervezése a helyi vállalkozások számára
Projekt célja	Információs szolgáltatás és gyűjtés, kapcsolati tőke kiépítésének céljából tájékoztató előadások, fórumok, kiállítások szervezése.
Célcsoport	Vállalkozók
Érintett terület	A térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv
Partnerek	- Önkormányzatok - Meghívott előadók - Meghívott vállalkozók, önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati források

Projekt neve	Mikro-, kis- és középvállalkozások támogatása
Projekt célja	Vállalkozások technológiai, infrastrukturális és ingatlan jellegű fejlesztéseinek támogatása, együttműködésének és piacra jutásának segítése, javítva ezzel munkahelyteremtő képességüket és jövedelmezőségüket.
Célcsoport	Mikro-, kis- és középvállalkozások
Érintett terület	A térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Folyamatosan
Partnerek	- Önkormányzatok - Állami szervek - Mikro-, kis- és középvállalkozások
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Pályázati források - Magántőke

Projekt neve	Inkubátorház kialakítása
Projekt célja	Az inkubátorház induló vállalkozások létrehozását és mikrovállalkozások fejlődését, növekedését segíti elő. Mesterségesen kedvezőbb környezetet teremt számukra a piaci viszonyoknál. Infrastruktúrát, helyet, szolgáltatásokat, esetenként pénzügyi segítséget biztosít a vállalkozásoknak, segít túlélni a kritikus kezdeti időszakot. Hozzájárul a munkahelyteremtéshez, hosszú távon a gazdaság fellendítéséhez.

Célcsoport	Mikro- és kisvállalkozások
Érintett terület	A térség közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Hosszútáv
Partnerek	- Önkormányzat - Mikro-vállalkozások - Kisvállalkozások
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	Pályázati források

Projekt neve	Környezetbarát technológiák alkalmazása
Projekt célja	A környezetbarát technológiák olyan megoldásokat biztosítanak, amelyek révén csökkenthető a nyersanyagigény, visszaszorítható az energia-felhasználás és a károsanyag kibocsátás, valamint minimalizálhatók a hulladéktárolatlanítási problémák. Tehát csökkenek a környezetet ért károk, terhelések, hosszú távon elősegítve a fenntartható fejlődést.
Célcsoport	- Vállalkozók - Termelők
Érintett terület	- A térség közigazgatási területe - Vállalkozások
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv
Partnerek	Vállalkozások
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Pályázati források - Magántőke

5.3.5. Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése

Az intézkedés célja: alternatív jövedelemforrás teremtése.

PROJEKTEK:

Projekt neve	Szálláshelyek és vendéglátóhelyek számának bővítése
Projekt célja	Vendéglátóhelyek, éttermek, szállodák, panziók, hotelek, camping és magánszálláshelyek létrehozása, fejlesztése.
Célcsoport	- Önkormányzatok - Családok - Befektetők

Érintett terület	- térség közigazgatási területe - Magántulajdonban lévő telkek, épületek
Javasolt ütemezés	Közép- és hosszútáv
Partnerek	- Önkormányzatok - Befektetők - Utazási irodák
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Pályázati források - Magántőke

Projekt neve	Komplex turisztikai tájékoztatórendszer kialakítása
Projekt célja	Tájékoztató szórólapokon, kiadványokon és az internet segítségével, a tájékoztató, egységes arculat kialakítása, internetes honlap készítése, korszerűsítése.
Célcsoport	térségbe látogató turisták
Érintett terület	- Meglévő utazási irodák, - Központok - forgalmasabb pontokon, útkereszteződésekben – táblák kihelyezése - Sajtó - Internet
Javasolt ütemezés	Középtáv
Partnerek	Önkormányzatok
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	- Pályázati források - Befektetők

Projekt neve	Gyógyfürdő, wellness központ kialakítása, gyógyfürdő fejlesztése
Projekt célja	A térség természeti értékének számító termálvíz turisztikai forgalmának növelése. A központ tervezése során abban kialakításra kerülhetnének kulturális helyiségek, konferencia terem. A meglévő uszoda, strand és gyógyfürdő fejlesztése.
Célcsoport	Lakosság, turisták
Érintett terület	- Utazási irodák - Önkormányzat - Befektetők
Javasolt ütemezés	Középtáv
Partnerek	Érintett önkormányzatok, befektetők
Beruházási költség	Projektmérettől függően

Megvalósítási keret	• Pályázati források • Befektetők
---------------------	--

Projekt neve	Lovas turizmus fejlesztése
Projekt célja	Turisták településekre vonzása, hagyományörzés
Célcsoport	turisták, lakosság
Érintett terület	Érintett települések közigazgatási területe
Javasolt ütemezés	Középtáv
Partnerek	Önkormányzatok, befektetők
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	• Pályázati források • Befektetők

Projekt neve	Sportolási lehetőségek fejlesztése, központok kialakítása
Projekt célja	A térség településeinek azon külterületi részén, ahol az adott terület mezőgazdasági művelésre alkalmatlan, sportpályák (tenisz, golf, foci, futó) kialakításának lehetősége.
Célcsoport	Lakosság, turisták
Érintett terület	• A térség közigazgatási területe • Önkormányzatok
Javasolt ütemezés	Középtáv
Partnerek	Önkormányzatok, sportegyesületek, befektetők
Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	• Pályázati források • Befektetők

Projekt neve	Konferencia központ és szálláshely kialakítása
Projekt célja	A térség a Hajdú-Bihar Megye, Debrecen, mint megyei jogú városhoz való közelségét számításba véve egy kellemes környezetben tervezett konferencia központtal biztosítani tudná cégek, vállalatok, társaságok igényeit, melyek munkájuk során a munkavállalók és üzleti partnerek részére tréningeket, bemutatókat, továbbképzéseket tartanak.
Célcsoport	Vállalkozások
Érintett terület	• Önkormányzatok • Vállalkozások
Javasolt ütemezés	Középtáv
Partnerek	Önkormányzatok, befektetők

Beruházási költség	Projektmérettől függően
Megvalósítási keret	• Pályázati források • Befektetők

5.4.A programok áttekintő táblázata

TÁRSADALMI PILLÉR

Részprojektek	Projektek	Partnerek	Ütemezés		
			Rövidtáv	Középtáv	Hosszútáv
Társadalmi szemléletformálás	Szemléletformáló közösségi fórumok szervezése a helyi média bevonásával	Önkormányzat, előadók	✓	✓	✓
Intézményi működés hatékonyságának növelése	Eszközbeszerzés a hatékonyabb intézményi működés érdekében	Önkormányzat	✓	✓	
	A civil társadalom és a helyi közigazgatás szereplői közötti együttműködés fejlesztése	Önkormányzat, civil szervezetek	✓	✓	✓
Egészségügyi helyzet fejlesztése	Az optimális környezet—egészségügyi helyzetének biztosítása	Önkormányzat, körzeti orvosok, egészségügyi ellátással foglalkozó vállalkozások	✓	✓	✓
	Prevenció és rehabilitáció megvalósítása az egészségügyben		✓	✓	✓
	Rendelők, eszközök, épületek felújításának biztosítása			✓	
Szociális helyzet fejlesztése	Szociális szolgáltatások fejlesztése	Önkormányzat, alapítványok, szociális intézmények	✓	✓	✓
Oktatás, képzés fejlesztése	Természettudományos oktatás módszertanának és eszközrendszerének megújítása	Önkormányzat, oktatási intézmények	✓	✓	✓
	Szakképzések körének fejlesztése az oktatásban	Iskolások, oktatók, tanárok	✓	✓	✓
	„ÖKO iskola” programban való részvétel		✓	✓	
	Egészségnap/hét és környezetvédelmi nap/hét		✓	✓	
Közbiztonság fejlesztése	„Településkör” program	Önkormányzat	✓	✓	✓

Kulturális élet fellendítése	Hagyományőrző rendezvények szervezése, támogatása	Önkormányzat, városi intézmények, civil szervezetek, felajánlók, alapítványok	✓	✓	✓
	Rendszeres szabadtéri nyári programok		✓	✓	✓
	Sportrendezvények	Önkormányzat, egyesületek, civil szervezetek, iskolák	✓	✓	✓
	Ifjúsági programok	Önkormányzat, városi intézmények, civil szervezetek, felajánlók, alapítványok	✓	✓	✓
	Programok a középkor- és idős korosztály számára	Önkormányzat, szociális intézmények, civil szervezetek, felajánlók, alapítványok	✓	✓	✓
	A települések történelmi, néprajzi, szellemi örökségének tárgyi kultúrájának felkutatása	Önkormányzat, civil szervezetek, alapítványok	✓	✓	✓
Esetlegyenlőségi jogok biztosítása	Esetlegyenlőségi programok végrehajtásának támogatása az oktatásban	Önkormányzat, intézmények		✓	
	A fogyatékkal élők jogainak biztosítása	Önkormányzat, szociális szervezetek	✓	✓	✓
	Fogyatékkal élők integrálása és aktív foglalkoztatása	Önkormányzat, vállalkozások	✓	✓	✓
	Akadálymentesítés	Önkormányzat	✓	✓	✓
Közösségi közlekedés fellendítése	Közösségi közlekedés (tömegközlekedés) és elővárosi közlekedés előnyben részesítése	Önkormányzat, szolgáltató			✓
	A biztonságos kerékpáros közlekedés	Önkormányzat	✓	✓	

	feltételeinek biztosítása	civil szervezetek, kerékpáros egyesület			
	Turisztikailag frekventált területek személygépjármű terhelésének csökkentése	Önkormányzat, civil szervezetek	✓	✓	
Gyermekek és fiatalok társadalmi beilleszkedésének segítése	Fókuszban az Érintett településeken élő fiatalok és családtagjaik	Családok, fiatalok, civil szervezetek			✓

KÖRNYEZETI PILLÉR

Részprojektek	Projektek	Partnerek	Ütemezés		
			Rövidtáv	Középtáv	Hosszútáv
Környezet ismerete, környezettudatosság	Környezetvédelmi Programok felülvizsgálata	Önkormányzat	✓		
	Települési hulladékgazdálkodási tervek készítése	Önkormányzat	✓		
	Helyi hulladékgazdálkodás jogi szabályozása	Önkormányzat	✓	✓	✓
	Környezetvédelmi kommunikációs terv kidolgozása	Önkormányzat, civil szervezetek, PR szakértő	✓	✓	✓
	Környezetvédelmi Hasznoskönyv című kiadvány kidolgozása	Önkormányzat, civil szervezetek, PR szakértő	✓	✓	✓
	Nyilvánosság a környezeti ügyekkel kapcsolatban	Önkormányzat, civil szervezetek	✓	✓	✓
	Zöldterületek fenntartása	Önkormányzatok, Civil szervezetek, Községi fenntartó, Lakosság	✓	✓	✓
Települési és épített környezet védelme	Egyedi fák, fasorok védelme	Önkormányzatok, Civil szervezetek, Községi fenntartó, Lakosság	✓	✓	✓
	Természet közeli élőhelyek védelme	Önkormányzatok	✓	✓	✓
	Tájségek felhárképezése és helyreállítása	Civil szervezetek Nemzeti Park Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség	✓	✓	✓
	Helyi jelentőségű védett területek arányának növelése, a védelemre tervezett területek védetté nyilvánításának lefolytatása	Önkormányzat, civil szervezetek	✓	✓	✓
	Országos Ökológiai Hálózathoz tartozó területek használatának korlátozása	Önkormányzatok Civil szervezetek Nemzeti Park Környezetvédelmi és Természetvédelmi	✓	✓	✓

A lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásuktól	Műemléki épületek, helyi jelentőségű épített értékek, régészeti lelőhelyek védelme, a Város építészeti emlékeinek felújítása	Felügyelőség Önkormányzat, KÖH		✓	✓
	Tájvédelmi tevékenység	Önkormányzat	✓	✓	✓
	Környezeti minőség javítása, élhető, egészséges városi környezet kialakítása	Önkormányzat, Környezetvédelmi Felügyelőség	✓		
	Allergén növényekkel kapcsolatos intézkedések	Önkormányzat	✓		
	Utak pormentesítése	Önkormányzat	✓	✓	✓
	Levegőtisztaság-védelmi intézkedési terv készítése	Önkormányzat, Környezetvédelmi Felügyelőség	✓		
	A felszíni vizekbe történő illegális szennyvízbevezetések feltárása és visszaszorítása	Önkormányzat, civil szervezetek, szolgáltató,	✓	✓	✓
	A felszíni és felszín alatti vizeket szennyező illegális hulladéklerakó helyek felszámolása	Környezetvédelmi Felügyelőség	✓	✓	✓
	Záportárolók, vízgyjűtő medencék kialakítása			✓	✓
	Zajterhelés megelőzése		✓	✓	✓
Infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése	Kerti hulladékok komposztálásának elősegítése		✓	✓	✓
	A térségben található szennyvíztisztító telepek rekonstrukciója, bővítése, a szennyvízelvezető rendszer fejlesztése	Önkormányzat, szolgáltató	✓		
	Belterületi csapadékvíz-elvezetés és gyűjtés	Önkormányzat		✓	
	Önkormányzati tulajdonú kül- és belterületi meglévő közutak fejlesztése, földburkolatú utcákban aszfalt utak kiépítése	Önkormányzat	✓	✓	✓

	Lakossági Járdaépítési Program	Önkormányzat, lakosság	✓	✓	✓
	A kerékpárút bel és külterületi szakaszának felújítása, bővítése	Önkormányzat		✓	✓
Energiafelhasználás hatékonyság és megújuló források kihasználása	Napenergia hasznosítási és alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata (napelemek, napkollekt)	Önkormányzat, Non-profit szervezetek, vállalkozások		✓	✓
	„Megújuló energia, megújuló közösség” előadások	Önkormányzat	✓		
	Geotermikus energia, szélenergia alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata	Önkormányzat, Non-profit szervezetek, vállalkozások		✓	✓
	Támogatások, segítségnyújtások energetikai hatékonysághoz kötötten	Önkormányzat			✓
	Belterületi fasorok fokozatos megújítása és lecserélése	Önkormányzat	✓	✓	✓
	Meglévő közparkok megújítása és új közparkok kialakítása zöldterületeken	Önkormányzat		✓	✓
Hulladékgazdálkodás	Szabványos társzótér kialakítása	Önkormányzat		✓	
	Települési illegális hulladéklerakó helyek felszámolása	Önkormányzat	✓	✓	✓
	Házi komposztálás és esővíz-gazdálkodás ösztönzése, tájékoztató kampányok	Önkormányzat		✓	✓
	Házi szennyvíztisztítás fejlesztése a közműves szennyvízcsatornával gazdaságosan el nem látható területeken	Önkormányzat		✓	✓
	Hulladékgyűjtő udvar(ok) kialakítása	Önkormányzat, közszolgáltató	✓	✓	✓
	Házhoz menő hulladékgyűjtés	Önkormányzat, közszolgáltató	✓	✓	✓
	Építési és bontási hulladékok hasznosítása	Önkormányzat, közszolgáltató, építési vállalkozók	✓	✓	✓

	A hulladékgyűjtőkorszerűsítési közszolgáltatással kötött szerződés módosítása és annak folyamatos felülvizsgálata és szükség esetén módosítása annak érdekében, hogy a hulladék gyűjtés, szállítás és kezelése mind az Önkormányzat, a lakosság és a közszolgáltató megelégedésére történjen	Önkormányzat, közszolgáltató	✓	✓	✓
	Veszélyes hulladékok begyűjtési és hasznosítási rendszerének kiépítése	Önkormányzat, közszolgáltató, civil szervezetek	✓	✓	✓
	Oktatás, szemléletformálás	Önkormányzat, közszolgáltató, civil szervezetek	✓	✓	✓

GAZDASÁGI PILLÉR

Részprojektek	Projektek	Partnerek	Ütemezés		
			Rövidtáv	Középtáv	Hosszútáv
Önkormányzat és az önkormányzati intézmények hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése	Önkormányzati bevételek növelése	Önkormányzat	✓	✓	✓
	Hatékony intézményi struktúra kialakítása	Önkormányzat, intézmények	✓	✓	✓
	Pályázatokkal kapcsolatos monitoring	-	✓	✓	✓
Ipar fejlesztése	Befektetési projekt-portfólió összeállítása, népszerűsítése	Önkormányzat, 7 Nemzetgazdasági Minisztérium	✓	✓	✓
	Helyi vállalkozás-támogatási program kidolgozása és működtetése	Önkormányzat, 7 Nemzetgazdasági Minisztérium	✓	✓	✓
	Szakképzett munkaerőt foglalkoztató vállalatok letelepedésének kiemelt támogatása	Termelők, vállalkozók		✓	✓
	Nagy hozzáadott értékű termékeket előállító vállalatok letelepedésének kiemelt támogatása	Termelők, vállalkozók		✓	✓
	Környezetbarát technológiák alkalmazása	Vállalkozások	✓	✓	✓
	Megújuló energiákra alapozott ipar telepítése	Befektetők, Önkormányzat		✓	✓
Mezőgazdaság fejlesztése	Biatermékek előállítása – biotermelés	Gazdálkodók	✓	✓	✓
	Vegyszermentes háztáji termékek előállítása	Gazdálkodók	✓	✓	✓
	Termelői Értékesítési Szövetkezet létrejöttének elősegítése	Gazdálkodók	✓	✓	✓
	Helyi kistermelők piaca	Gazdálkodók	✓	✓	✓
Gazdasági szektor fejlesztése	Marketingstratégia kidolgozása	Önkormányzat, társulások		✓	✓

	Önkormányzati támogatás és koordináció a gazdaságfejlesztési / munkahelyteremtő folyamatokban	vállalkozások			
	Fórumok, kiállítások szervezése a helyi vállalkozások számára	Önkormányzat, meghívott előadók	✓	✓	✓
	Mikro-, kis- és középvállalkozások támogatása	Önkormányzat, állami szervek, vállalkozások	✓	✓	✓
	Inkubátorház kialakítása	Önkormányzat, vállalkozások			✓
	Környezetbarát technológiák alkalmazása	Vállalkozások		✓	✓
	Szálláshelyek és vendéglátóhelyek számának bővítése	Önkormányzat, utazási irodák, befektetők		✓	✓
Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése	Komplex turisztikai tájékoztatórendszer kialakítása	Önkormányzat		✓	
	Gyógyfürdő, wellness központ kialakítása, meglévő fejlesztése	Önkormányzat, befektetők		✓	
	Sportolási lehetőségek fejlesztése, központok kialakítása	Önkormányzat, sportegyesület, befektetők		✓	
	Konferencia központ és szálláshely kialakítása	Önkormányzat, befektetők		✓	
	Lovas turizmus	Önkormányzat, befektetők		✓	

6.MONITORING ÉS VISSZACSATOLÁS

A monitoring célja: A partnerkapcsolatok és programok beindítása, működtetése. A terv végrehajtása közben adatgyűjtés a folyó tevékenységekről, a szolgáltatásokban és a rendszerekben bekövetkezett változásokról.

- Az erőforrásigények és források meghatározása.
- Kivitelezési ütemterv.
- Az önkormányzati költségvetés és az akcióterv közötti „híd” megteremtése.
- A programok kivitelezése.
- A tevékenységek és eredmények dokumentálása.
- A sikerek és problémák felismerése, jelentéskészítés.

A visszacsatolás és értékelés célja: Az előrehaladás és teljesítmény hagyományos értékelése célközpontú mutatók segítségével. A szolgáltatók és felhasználók tájékoztatása az eredményekről. A konzultáció, felülvizsgálat és/vagy tervezési folyamat megismétlése meghatározott küszöböknel.

- Értékelő csoportok létrehozása.
- Értékelés időbeosztásának meghatározása.
- Célokra alapuló mutatók kidolgozása.
- A jelentés kereteinek definiálása.
- Értékelés elvégzése.
- A partnerek tájékoztatása az értékelés eredményeiről.

6.1.Cselekvési terv

1. Fenntarthatósági megbízott és monitoring csoportok kijelölése

A fenntarthatósági tervben leírtakkal, valamint a térség és egyenként a települések környezeti fenntartásával kapcsolatos feladatok koordinálására, a fenti tervben leírt feladatok betartásának figyelemmel kísérésére, a fenntarthatósági terv felülvizsgálatához szükséges lakossági véleménygyűjtéshez fenntarthatósági megbízott kijelölése szükséges.

Monitoring rendszer szereplői

Társulási elnökök

A Társulás érintett tagjai

Polgármesterek

Bizottsági elnökök

Az Önkormányzat által fenntartott oktatási Intézmények vezetői

Az önkormányzat által fenntartott közintézmények vezetői

Közműszolgáltatók

Civil szervezetek, helyi közösségek

2. Fenntarthatósági terv felülvizsgálata
Jelen Környezeti Fenntarthatósági Terv felülvizsgálatát évente 1 alkalommal el kell végezni, a fenntarthatósági megbízott által begyűjtött lakossági és intézményi vélemények figyelembe vételével, ennek megfelelően a szükséges módosításokat el kell végezni.
3. Tudatformálás, konzultációk, gyűlések tartása
Évente két alkalommal – tavasszal és ősszel – konzultáció szervezése a környezeti fenntarthatósági tervben foglaltak megvalósításáról, valamint az elhangzott vélemények, ajánlatok kiértékelése és a fenntarthatósági terv ennek alapján történő felülvizsgálata.

6.2.Indikátorok

A Local Agenda 21 program keretén belül szükség van az előrehaladás, a bekövetkezett változások, a teljesítmény értékelésére. Az egyes részek előrehaladásának méréséhez olyan mutatószámok **(INDIKÁTOROK)** szükségesek, amelyek segítségével értékelhetők a bekövetkezett változások. Az indikátorok a környezeti, társadalmi-, gazdasági folyamatok elemzéséhez, teljesítményértékeléshez nyújtanak segítséget és az információkat közérthető formában juttatják el a célszemélyekhez. Hozzájárulnak a társadalom szereplőinek tudatossága és viselkedése közötti eltérés csökkentésére, segítik a döntési folyamatok koordinációját - mindezt a fenntarthatóság alapelveinek érvényesülése érdekében.

Az indikátorok meghatározásánál jól mérhető, a KSH adatbázisában és a helyzetelemzés fejezeteiben is szereplő és alkalmazott statisztikai paramétereket választottunk, melyeket táblázatos formában foglaltunk össze. Ezen fenntarthatósági pillérenként készített táblázatok évenkénti kitöltésével és kiértékelésével hosszú távon is nyomon követhetők az időközben bekövetkezett változások, folyamatok.

Fontos hangsúlyozni, hogy az egyes indikátorok nem elsősorban egy-egy állapot leírására törekednek, hanem a LA21 előrehaladásával, megvalósulásával kapcsolatos változásokat mutatják be, és alkalmasak a közösségi teljesítmény mérésére, vagy akár az országos, ill. nemzetközi trendekkel való összehasonlításra.

A meghatározott célkitűzések megvalósulásának nyomon követése elsősorban az Önkormányzatok feladatkörébe tartozik. Továbbá biztosítania kell a szolgáltatók, a lakosság tájékoztatását az eredményekről és a bekövetkezett változásokról.

Az indikátorok összegyűjtése pillérenként és célonként más-más intézmény feladata. Az oktatással kapcsolatos indikátorok és adatok összegyűjtése az oktatási intézmények feladata, melyből éves adatszolgáltatást kell adni az Önkormányzatok részére. A demográfiai adatok

összegyűjtéséért az Önkormányzatok illetékes osztályai a felelősök. Az infrastruktúra adatait a szolgáltatók kötelessége szolgáltatni. A hulladékgazdálkodással kapcsolatos információkat a közszolgáltatóknak kell összegyűjteni adott évre vonatkozóan. Az egészségügyi, szociális és közbiztonsággal kapcsolatos indikátorok összegyűjtése szintén az Önkormányzatok feladata segítséget kérve az érintett intézmények vezetőitől. A gazdasági pillérrel kapcsolatos összes adat összegyűjtése, kiértékelése a Társulás feladata, csakúgy, mint a kitűzött célok megfogalmazása. A kulturális adatok szolgáltatásáért a kulturális intézmények a felelősök.

TÁRSADALMI PILLÉR

Részcsoport	Indikátorok	2017	2018	2019	2020	2021
Általános adatok	Állandó népesség száma (fő)					
	Elvándorlások száma (eset)					
	Odavándorlások száma (eset)					
Egészségügyi helyzet fejlesztése	Működő háziorvosok száma (fő)					
	Működő házi gyermekorvosok száma (fő)					
	A háziorvosok által ellátott szolgálatok száma (szolgálat)					
	A házi gyermekorvosok által ellátott szolgálatok száma (szolgálat)					
	A háziorvosi ellátásban a megjelentek és a megfigyeltak száma összesen (eset)					
	A házi gyermekorvosi ellátásban a rendszeresen megjelentek száma (eset)					
	A házi gyermekorvosi ellátásban a látogatások száma összesen (eset)					
	A háziorvosi ellátásban a rendszeresen megjelentek száma (eset)					
	A háziorvosi ellátásban a lakáson történt beteglátogatás (eset)					
	Megjelentési esetek száma a járóbeteg szakellátásban (székfoglalás szerinti adat) (eset)					
	Bemutatók száma a járóbeteg szakellátásban (székfoglalás szerinti adatok) (db)					
	Gyógykezelések száma (humán) (db)					
Szociális helyzet fejlesztése	Nyilvántartott álláskeresők száma összesen (fő)					
	Éven túl nyilvántartott álláskeresők száma					
	Járadék típusú ellátásban részesülők					
	Segély típusú ellátásban részesülők					
	Rendszeres szociális segélyben részesülők					
	Munkavállaló korú népesség					
	Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya					

Oktatás, képzés fejlesztése	Ovodába belépő gyermekek száma (gyógynevelési együtt) (fő)					
	Az általános iskolai osztályok száma a nappali oktatásban (gyógynevelési oktatással együtt) (db)					
	Általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (gyógynevelési oktatással együtt) (fő)					
	A napközis tanulók száma a nappali oktatásban az általános iskolákban (iskolaonthonos tanulókkal együtt) (fő)					
	Általános iskolai főállású pedagógusok száma (gyógynevelési oktatással együtt) (fő)					
	Naponta bejáró általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (fő)					
	Számítógépek száma az általános iskolai feladat ellátási helyeken (db)					
	Középiskolai osztályok száma a nappali oktatásban (db)					
	Középiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (a hat-, nyolc évfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő)					
	Gimnáziumi tanulók száma a nappali oktatásban (a hat-, nyolc évfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő)					
	Szakközépiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (szakmai képzéssel együtt) (fő)					
	Középiskolai főállású pedagógusok száma (fő)					
	Szakiskolai és speciális szakiskolai osztályok száma a nappali oktatásban (db)					
	Szakiskolai és speciális szakiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (fő)					
	Főállású pedagógusok száma a szakiskolákban és a speciális szakiskolákban (fő)					
	Nemzetiségi, etnikai oktatásban tanulók száma a nappali oktatásban a középiskolákban (fő)					
Köznevelési fejlesztése	Településszűrés száma (fő)					
	Bűncselekmények száma (db)					

Kulturális élet fellendítése	A települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma (fő)					
	Múzeumi kiállítások száma (db)					
	Múzeumi látogatók száma (fő)					
	Rendszeres művelődési foglalkozások száma (db)					
	Rendszeres művelődési formákban résztvevők száma (fő)					
	Kulturális rendezvények száma (db)					
	Kulturális rendezvényeken részt vevők száma (fő)					
	Alkotó művelődési közösségek száma (db)					
	Alkotó művelődési közösségek tagjainak száma (fő)					

GAZDASÁGI PILLÉR

Részcélok	Indikátorok	2017	2018	2019	2020	2021
Nemzetközi együttműködés	Pályázati lehetőségek					
Az önkormányzat és az önkormányzati intézmények hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése	Önkormányzati bevételek összesen (Ft)					
	Önkormányzati kiadások összesen (Ft)					
	Adóbevételek (Ft)					
	Összes felvett támogatás (Ft)					
	Összes elnyert pályázati forrás (Ft)					
	Összes kifizetett pályázati önrész (Ft)					
Mezőgazdaság fejlesztése	Összes mezőgazdasági hasznosított földterület (ha)					
	egyéni gazdaságok száma (db)					
	kistermelői gazdaságok száma (db)					
	mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdasági szervezetek száma (db)					
	biotermesztés alatt álló földterület (ha)					
Gazdasági szektor (kereskedelem, szolgáltatás) fejlesztése	ipari szektorban foglalkoztatottak száma (fő)					
	ipartelepek száma (db)					
	bejegyzett vállalkozások száma (db)					
	környezetbarát technológiák alkalmazása (%)					
Vendégforgalom, idegenforgalom, turizmus fellendítése	szálláshelyek száma (db)					
	összes szállásférőhelyek száma (db)					
	vendégéjszakák száma az összes szálláshelyen (vendégéjszaka)					
	külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma az összes szálláshelyen (vendégéjszaka)					
	vendég látogatóhelyek száma (db)					
	turisztikai információs pontok, irodák száma (db)					

KÖRNYEZETI PILLÉR

Részcélok	Indikátorok	2017	2018	2019	2020	2021
Környezeti elemek és rendszerek állapotának javítása, védelme	Összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (t)					
	a lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (t)					
	komposztáló háztartások száma (db)					
	biohulladék mennyisége (t)					
	helyi védetség alatt álló területek (m ²)					
	helyi védetségű építmény objektumok száma (db)					
	felújításra szoruló középületek száma (db)					
A lakókörnyezet védelme a légszennyezés káros hatásaitól (levegő, zaj)	zajszennyezés mértéke (dB)					
	szén-dioxid (CO ₂) koncentráció (ppm)					
Infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése	Lakásállomány (db)					
	Közütemi ivóvízvezeték-hálózat hossza (km)					
	Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)					
	Közütemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza (km)					
	Közütemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)					
	Villamosenergia-fogyasztók száma (db)					
	Az összes gázcsatlakozás hossza (km)					
	Összes gázfogyasztók száma (db)					
	Távvezetékbe bekapcsolt lakások száma (db)					
	Melegvízhálózatba bekapcsolt lakások száma (db)					
	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)					
	Önkormányzati közbiztonsági út és közbiztonsági út hossza (km)					
	Állami közutak hossza (km)					
	Összes szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)					
	Szolgáltatott összes villamosenergia mennyisége (1000 kWh)					
	Az összes szolgáltatott vezetékes gáz mennyisége (átszámlálás nélkül) (1000 m ³)					
	Összes elszállított települési szilárd hulladék (tonna)					

	Összes elvezetett szennyvíz mennyisége (1000 m ³)					
Energiacélhasználat hatékonyság és megújuló források kihasználása	fennmaradó energiahatalom felhasználásának aránya (%)					
	megújuló energiaforrások alkalmazása középületekben (db)					
	megújuló energiaforrások alkalmazása háztartásokban (db)					
	egy főre jutó összes energiaszükséglet (kWh/fő)					
	egy főre jutó összes energiaszükséglet (kWh/fő)					
Zöldterületek védelme, fenntartása – növény és állatvilág fenntartása	erdő művelési ág aránya a terület használatában (%)					
	biológiai aktivitás mértéke (%)					
	összes zöldterület a település területén (m ²)					
	egy főre jutó zöldterület (m ² /fő)					
	szabványos játszótérek száma (db)					
	a zöldfelületek fenntartására szánt költség (Ft/ha)					